

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TERÖRİZM VE TERÖR ÖRGÜTLERİ İLE MÜCADELE: TÜRKİYE'NİN
DAEŞ (İŞİD) TERÖR ÖRGÜTÜYLE MÜCADELE POLİTİKASI**

**SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLERANABİLİM DALI
GÜVENLİK ÇALIŞMALARI BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Hazırlayan
Sinan ŞAHİN**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Fatma Zeynep ÖZKURT**

İSTANBUL – 2017

TEZ TANITIM FORMU

- YAZAR ADI SOYADI** : Sinan ŞAHİN
- TEZİN DİLİ** : Türkçe
- TEZİN ADI** : Terörizm Ve Terör Örgütleri İle Mücadele: Türkiye'nin DAEŞ (İŞİD) Terör Örgütüyle Mücadele Politikası
- ENSTİTÜ** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ANABİLİM DALI** : Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
- TEZİN TÜRÜ** : Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ** :/..../2017
- SAYFA SAYISI** : 174
- TEZ DANIŞMANLARI** : Yrd. Doç. Dr. Fatma Zeynep ÖZKURT
- DİZİN TERİMLERİ** : DAEŞ, Terörizm, Terörle Mücadele, Orta Doğu, Fırat Kalkanı Operasyonu
- TÜRKÇE ÖZET** : Son yıllarda Orta Doğu'da özellikle Suriye'de (Türkiye sınırı bölgelerinde) faaliyette olan terör örgütü DAEŞ'in ortaya çıkış süreci, gelir kaynakları ve sürdürdüğü ideolojik düşünceler ışığında hareket kabiliyeti incelenmiştir. Türkiye'nin DAEŞ ile mücadele politikalarında yer verilen bu çalışmada; siyasi, hukuki, sosyal ekonomik ve askeri politikalar ile Fırat Kalkanı Operasyonu'na da ayrıca değinilmiştir.
- DAĞITIM LİSTESİ** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Sinan ŞAHİN

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TERÖRİZM VE TERÖR ÖRGÜTLERİ İLE MÜCADELE: TÜRKİYE'NİN
DAEŞ (İŞİD) TERÖR ÖRGÜTÜYLE MÜCADELE POLİTİKASI**

**SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
GÜVENLİK ÇALIŞMALARI BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Hazırlayan
Sinan ŞAHİN**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Fatma Zeynep ÖZKURT**

İSTANBUL – 2017

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Sinan ŞAHİN

.../.../2017

TEZ DANIŞMANI ONAY FORMU

20/01/ 2017

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tez daniŐmanı olduğum / olduğumuz kayıtlı 150619040 numaralı öğrenci Sinan ŞAHİN'in yüksek lisans tez çalışmasının incelenmek üzere jüri üyelerine dağıtılması uygundur.

Tezin Konusu:Terörizm Ve Terör Örgütleri İle Mücadele: Türkiye'nin DAEŞ (İŞİD) Terör Örgütüyle Mücadele Politikası

TEZ DANIŞMANI

Adı Soyadı : Fatma Zeynep ÖZKURT

Unvanı : Yrd. DoÇ. Dr.

İmzası :

ÖZET

Terör kavramı bireylerin ülkelerin, toplum ve bireylerin istemediği olaylar arasında yer almaktadır. Son yıllarda dini ideoloji terör örgütlerinin eylemlerini arttırması ise bu durumu adeta zedelemektedir. DAEŞ'in Orta Doğu'da oluşturduğu tehlike ve gerçekleştirdiği eylemler dikkate alındığında birçok birey, toplum ve ülkenin huzurunun bozulduğu, ölümlerle birlikte ülkeler arası göçlerin de arttığı görülmektedir.

DAEŞ'in oluşturduğu risk sebebi ile öncelikle DAEŞ'in ortaya çıkışı, amacı, ideolojileri, personel ve gelir kaynakları da irdelenmiş olup; terör ile mücadelede Türkiye'nin DAEŞ'e karşı uyguladığı siyasi, hukuki, askeri politikalar ve özellikle askeri politikalar kapsamındaki Fırat Kalkanı operasyonu ayrıca incelenmiştir. Çalışmada Türkiye sınırına yakın bölgede faaliyette bulunan terör örgütlerine karşı oluşturulabilecek güvenli bölgelere de hukuki olarak yer verilmiş olup Türkiye'nin operasyonlarda bu bölgeleri bakışı, sınır hattında terör koridoruna tepkisi, sınır güvenliğinin sağlanmasındaki önerilere değinilmiştir. Ayrıca politikaların konum ve önemi terörle mücadele adına önem arz ettiğinden incelenmiş ve uygulanabilecek politikalara, çözüm önerilerine ve mücadele stratejilerine de ayrıca değinilmiştir.

Anahtar kelimeler: DAEŞ, Terörizm, Terörle Mücadele, Orta Doğu, Fırat Kalkanı Operasyonu

SUMMARY

The concept of terror is among the events individuals, countries and individuals do not want. In recent years, ideological terrorist organizations have increased their activities according to this situation. In order to prove your observations made and carried out in the Middle East by the DAES, it is seen that many people, society and the country are disturbed, and the deaths and the migrations between the countries also increase.

First, the emergence of the DAES, its aims, ideologies, personnel and income sources are examined because of the risk created by DAES. Struggle with terror The operation of Euphrates Kalkan under the political, legal, military and especially military policies of Turkey against EEŞ has been examined separately. In the study, the safe zones that can be created against the terrorist organizations operating in the region close to the border of Turkey are also legally mentioned and it is mentioned that Turkey views these regions in the operations, reaction to the terrorist corridor at the border line and the provision of border security. Moreover, politics has been studied and applied to politics, solution proposals and struggle strategies, which have been examined and addressed since politics is important for the fight against terrorism.

Key words: DAES, Terrorism, Fighting Terrorism, Middle East, Euphrates' Shield Operation

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER.....	III
KISALTMALAR LİSTESİ	V
TABLolar LİSTESİ	VI
HARİTALAR LİSTESİ	VII
GRAFİKLER LİSTESİ	VIII
ŞEKİLLER LİSTESİ	IX
RESİMLER LİSTESİ.....	X
ÖNSÖZ.....	XI
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	
1.1. TERÖR VE TERÖRİZMİN TANIMI	5
1.2. TERÖRÜN ÖZELLİKLERİ	8
1.3. TERÖRİZMİN NEDENLERİ.....	10
1.3.1. Bireysel Nedenler.....	12
1.3.2. Toplumsal Nedenler	13
1.3.3. Ekonomik Nedenler.....	15
1.3.4. Siyasi Nedenler.....	16
1.3.5. Küresel Nedenler	18
1.4. TERÖRİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ	19
1.5. TERÖRİZMİN AMAÇLARI	24
1.6. TERÖRİZM TÜRLERİ	27
1.6.1. Devlet Terörizmi.....	27
1.6.2. Etnik Ayrılıkçı Terörizm	28
1.6.3. Dini Motifli Terörizm	29
1.6.4. İdeolojik Terörizm.....	31
1.6.5. Siber Terörizm	33
1.7. TERÖRİZMİN UNSURLARI	34
1.7.1. İdeoloji Unsuru	34
1.7.2. Örgüt Unsuru	36
1.7.3. Eylem (Şiddet) Unsuru.....	37
1.8. TERÖRÜN KAYNAKLARI	38
İKİNCİ BÖLÜM: DAEŞ (İŞİD) TERÖR ÖRGÜTÜ	
2.1. DAEŞ'İN TARİHSEL KÖKENİ	43

2.2. DAEŞ'İN ORTAYA ÇIKIŞI	45
2.3. DAEŞ'İN AMACI	56
2.4. DAEŞ'İN İDEOLOJİSİ	60
2.4.1. Cihat	60
2.4.2. Selefilik	61
2.4.3. Etnik Ayrımcılık	62
2.5 DAEŞ'İN PERSONEL KAYNAKLARI.....	62
2.6. DAEŞ'İN GELİR KAYNAKLARI	63
2.6.1. Petrol ve Doğalgaz.....	64
2.6.2. Gasp ve Yağma	65
2.6.3. Fosfat, Sülfür ve Çimento.....	66
2.6.4. Tarım Ürünleri.....	67
2.6.5. Fidyeye ve İnsan Ticareti.....	67
2.6.6. Bağışlar	68
2.6.7. İslami Bankacılık.....	68
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TÜRKİYE'NİN DAEŞ İLE MÜCADELE POLİTİKASI	
3.1. Siyasi Politikalar.....	72
3.2. Uluslararası İşbirlikleri.....	74
3.3. Hukuki Argümanlar	82
3.4. Sosyal-Ekonomik Politikalar	85
3.5. Askeri Politikalar	87
3.5.1.Sınır Güvenliği	89
3.5.2. Fırat Kalkanı Harekâtı.....	98
SONUÇ	121
KAYNAKÇA.....	134

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
ASAM	:	Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi
BBC	:	British Broadcasting Corporation
BM	:	Birleşmiş Milletler
DAEŞ (İŞİD)	:	Irak Şam İslam Devleti
ILO	:	Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	:	Uluslararası Göç Örgütü
PKK	:	Kürdistan İşçi Partisi
PYD	:	Demokratik Birlik Partisi
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
UNHCR	:	Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNIDO	:	Sanayi Kalkınma Teşkilatı
UNV	:	BM Gönüllüleri
WFP	:	Dünya Gıda Programı
WHO	:	Dünya Sağlık Örgütü
YPG	:	Halk Koruma Birlikleri

TABLULAR LİSTESİ

Tablo-1 Terörizmin Tanımında En Çok Tekrarlanan Unsurlar.....	9
Tablo-2 Terörizm, Terör, Gerilla Savaşı ve Organize Suçların Karşılaştırılması	22
Tablo-3 Terörizmin Finansmanı, Alternatif Gelir, Dağıtım ve Muhafaza Yöntemleri	38
Tablo-4 DAEŞ Terör Örgütü Künyesi	43
Tablo-5 2003-2016 arası aylara göre çatışmalarda ölenlerin sayısı.....	56
Tablo-6 Irak ve Suriye'deki FTF sayıları	63
Tablo-7 Türkiye'yi Fırat Kalkanı hareketinde diğer ülkelerin konumu.....	108

HARİTALAR LİSTESİ

Harita-1 DAEŞ'in Açıkladığı 5 Yıllık Hedef Haritası	59
Harita-2 Doğu Bölgesine SİBKurulum Bölgeleri.....	90
Harita-3 Ortadoğu Haritası	127

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik-1 2003 Yılı Ve Sonrası Irak'ta Çatışmalar Sonucu Meydana Gelen Ölümler (Sütunsal Gösterim-Bin/Yıl)	57
Grafik-2 2003 Yılı Ve Sonrası Irak'ta Çatışmalar Sonucu Meydana Gelen Ölümler (Parabolik Gösterim-Bin/Yıl)	57
Grafik-3 DAEŞ'in Tahmini Gelir Kaynakları (%).....	64
Grafik-4 Türkiye'nin Ortağı Olarak Görülen En Önemli İlk Dört Ülke.....	107

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil-1 Terörizmin Tanımı	6
Şekil-2 Terörizmin Nedenlerinin Terör Örgütlerinin Doğuşundaki Etkileri.....	11
Şekil-3 Toplumsal, Ekonomik Ve Siyasal Yapının Etkileşimi	15
Şekil-4 Terörizmin Amacı	25
Şekil-5 Terörizmde İdeolojik Gelişim Süreci	32
Şekil-6 Aşamalı Olarak Daeş'in Oluşum Evreleri	53

RESİMLER LİSTESİ

Resim-1 DAEŞ bayrağı	50
Resim-2 İslam Devleti adlı terör örgütünün bayrağı	52
Resim-3 DAEŞ'in 30.10.2014 tarihi itibari ile petrol kaynak ve gelirleri	65
Resim-4 Fırat Kalkanı hareketi başlangıcı.....	102
Resim-5 Fırat Kalkanı hareketinin ilerleyişi 03.09.2016.....	103
Resim-6 Fırat Kalkanı hareketinin ilerleyişi 13.11.2016.....	109
Resim-7 Fırat Kalkanı hareketinin ilerleyişi 24.12.2016.....	110
Resim-8 PYD-YPG ve PKK'ya yapılan silah destekleri.....	114

ÖNSÖZ

Terörizm Ve Terör Örgütleri İle Mücadele: Türkiye'nin DAESH (İŞİD) Terör Örgütüyle Mücadele Politikası başlıklı tezimin hazırlanması sırasında büyük destek ve katkıları için değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Fatma Zeynep ÖZKURT'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Yüksek lisans yapmam için beni destekleyen ve her zaman yanımda olan en yakın arkadaşlarım Hülya SAATÇİ ve Sibel SAKARYA'ya,

Berber yüksek lisans yaptığımız, öğrenimimiz boyunca ekip ruhu içinde paylaşımcı ve yol gösterici katkılarından dolayı her zaman yanımda olan arkadaşım Burak TAŞ'a,

Son olarak yüksek lisans eğitimim için beni teşvik eden ve desteklerini benden esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Sinan ŞAHİN

GİRİŞ

Terör; ekonomik, sosyal ve siyasi başta olmak üzere birçok bakımdan değerlendirilmesi gereken bir olgudur. Uluslararası sistemin küreselleşmesi ile beraber sadece ilgili ülkenin sorunu olmaktan çıkarak; tüm insanlığı olumsuz etkileyen bir probleme dönüşmüştür.

Günümüzde terörizmle mücadele üzerine birçok araştırma ve çalışma yapılmasına karşın, yeni mücadele yöntemlerinin geliştirilememesi, tersine geleneksel yöntemler ile mücadele edilmeye devam edilmesi de sorun teşkil eden bir durumdur. Bu bağlamda uluslararası kamuoyunda terörizm kavramıyla ilgili ortak bir tanımın bulunmadığı da görülmektedir. Bunun en temel sebebi devletlerin terörizme karşı bakış açıları ve yaklaşımlarının farklılık göstermesidir. Bu durum kavramın çeşitli şekillerde değerlendirilmesine sebep olmaktadır.

Gerçekleştirilen terör saldırıları, belli aralıklar ile ortaya çıkarak hız kazanmıştır. Terörün hız kazandığı dönemlerle uluslararası ilişkiler ile bölgesel düzeyde toplumsal ve siyasi sorunlar arasındaki yakın ilişkinin göz ardı edilmemesi gerekir. Öyle ki terör, günümüzdeki uluslararası ilişkiler bakımından ne kadar etkili bir araç olduğunu kanıtlamıştır.

Bu durum devletlerin güvenlik kaygısı ile terörizmin genel olarak şiddete ve politik ajandalara odaklanılmasını zorunlu kılmıştır. Zira terörizm ulusal bir problem olmaktan çıkarak uluslararası bir yapıya ulaşmıştır. Uluslararası sistemdeki kurum/kuruluşların terörün sebeplerinin üzerinde yoğunlaşarak, terör ile başarılı mücadele politikalarını tespit etme çalışmalarını genişletmeleri gerekir. Özellikle 11 Eylül 2001'in ardından Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin de küresel teröre karşı savaş açmasıyla terör ile mücadele stratejileri ve benzer doğrultulu politikalar bütün dünyada gündeme gelmiştir.

Terör saldırısını organize biçimde (planlı ve koordineli olarak) tarihte ilk kez Roma İmparatorluğu'nun Kudüs'teki valisine karşın gerçekleştirildiği somut biçimde görülmektedir. Ancak tezin ana konusu bağlamında özellikle 20. yüzyılın son çeyreği ile 21. yüzyılın ilk çeyreğine bakılacak olursa Ortadoğu'da İslami kökenli terör örgütlerinin arttığı görülmektedir. Tarihi olaylar göz önünde bulundurulduğunda burada "ed-Devlet'ül İslâmiyye fi'l Irak ve's Şam (DAEŞ-IŞİD) benzeri terör örgütleri ile mücadele nasıl olmalı?" sorusuna cevap aranması oldukça manidardır. Öyle ki sözde İslam'ı benimsediği iddia edilerek ortaya çıkan veya çıkarılan terör örgütünün eylemlerinin hiç birisinde bu din ile ilgili izler görülmezken; dünya bu örgütü "İslami

Terör Örgütü” olarak tanımlayabilmektedir. Dolayısı ile dünyanın İslam dinine olan bakış açısı tarafsız olmaktan çıkarak taraflı ve cephe haline dönüşebilecektir. Daha sonraki yıllarda benzer örgütlerin eylemleri ile gündeme gelmesinde İslam’ın bile payı olduğu iddia edilebilecektir.

Türkiye ise özellikle 1980’li yıllardan günümüze kadar terör ile mücadele etmektedir. Bu mücadelede askeri operasyonlar ile hukuki, siyasi, toplumsal politikaların yerinin oldukça önemli olduğu Türkiye tarafından tecrübe edilmiştir. Diğer bir ifade ile terör ile mücadelede başarının hedeflenmesi ve elde edilmesi amaçlandığında bu politik karar ve stratejilerin de önemli olduğu ve koordinasyonlu bir şekilde hareket etmesi gerekmektedir. Türkiye uzun yıllardır çoğunlukla siyasi ideolojiyi benimsemiş terör örgütleri veya uzantıları ile mücadele etmiştir. Son yıllarda dini ideolojileri benimsediğini iddia eden DAESH adlı örgütünün eylemlerinden de zarar-tehlike görmesi, sınır güvenliğinin tehlike altında olması (sınır illerine bomba, roketatar mermileri düşmesi, çatışmadan kaynaklı diğer mühimmatların isabet etmesi), mülteci akınlarının artması, kontrolsüz diğer girişlerin benzer şekilde artması gibi nedenler ile mücadele yoluna girmiştir. Bu sebeple Türkiye’nin geçmiş dönemlerde benimsediği politikalarda değişiklik yapması zorunlu hale gelmiştir.

Devletler ülkelerine yönelik terör eylemlerini genellikle ilk olarak silahlı eylemler ile çözüme yolunu tercih ederler. Ancak bu durumda silahlı mücadelede sahadaki teröristler etkisiz hale getirilirken, geri plandaki ve örgütlerin eylemlerini, fikirlerini belirleyen yönetici-yönlendirici kişiler her zaman faaliyetlerini devam ettirmektedir. Faaliyetlerini devam ettiren yönetici-yönlendiriciler günden güne örgüte yeni personel desteğini sağlamakta ve sahada etkisizleştirilen teröristlerin eksikliğini gidermektedir. Dolayısı ile ilk olarak tercih edilen silahlı mücadelenin etkisi-başarısı uzun sürmemektedir. Diğer bir ifade ile silahlı mücadele ile teröristlere karşı başarı elde edilebilecektir. Ancak terörizm ile mücadelede ise silahlı mücadele ile her zaman başarı sağlanamayacaktır. Bu durumla devletlerin terör ile mücadelede farklı yöntem belirlemesini gerekli kılmaktadır.

Terör ile mücadeleyi özetlemek gerekirse iki farklı şekilde mücadelelerin yürütülebileceği söz konusudur. Bu mücadelelerden ilki (terörizm ile mücadele etme amaçlı) siyasi mücadeleler, toplumdaki teröre katılımların azaltılması, toplumun terörü dışlamasının artırılması amaçlı toplumsal-kültürel mücadeleler, ekonomik dengelerin sağlanması ile ekonomik mücadeleler ve ülkelerin-toplumların güvenliğini sağlama (teröristleri tespit ve engelleme) amaçlı güvenlik-askeri politikalar terör ile mücadelede ilk aşama olacaktır. Terör ile mücadelede ikinci aşamadaki mücadele

yöntemi ise ilk yöntemde belirlenecek politikalar sonucuna göre teröristlerin güvenlik-askeri operasyonlar ile etkisizleştirilmesidir. Buna somut örnek olarak Türkiye'nin PKK'ya yönelik gerçekleştirdiği birçok geniş çaplı operasyonlar, elebaşlarının tutuklanmasına rağmen örgütün faaliyetleri bitmesinin aksine devam etmektedir.

Bu bilgiler kapsamında üç bölümden oluşan bu çalışmada "Türkiye'nin DAEŞ/İŞİD terör örgütü ile mücadelesinin nasıl olduğu ve nasıl olması gerektiği" sorularına cevap aranmıştır. Çalışmanın amacı Türkiye'nin DAEŞ ile mücadelesi, Fırat Kalkanı Operasyonu başlangıcı öncesinde ve operasyon sırasında güvenli (tampon, vb.) bölge oluşturmak ve gelebilecek terör saldırılarına nasıl önlem aldığına analiz edilmesidir.

Çalışmada genel olarak birinci bölümde kavramsal çerçeveye yer verilmiş olup; terör ve terörizm kavramları ile ilgili literatür bilgileri aktarılmıştır. İkinci bölümde DAEŞ (İŞİD) terör örgütünün tarihinden ideolojisine kadar kapsamlı bir tespit yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise terörle mücadele kapsamında Türkiye'nin DAEŞ (İŞİD) ile mücadele politikası aktarılmıştır.

Çalışmada üçüncü (analiz) bölüm; Türkiye'nin DAEŞ (İŞİD) ile mücadele stratejisini ve politikasını analiz etmek için beş alt başlıktan oluşmaktadır. Analiz kapsamında; Türkiye-AB Zirvesi Ortak Sonuç Bildirisi ve uluslararası işbirlikleri (uluslararası diyaloglar), siyasi, hukuki, sosyal-ekonomik politikalar, askeri-güvenlik operasyonları ele alınırken; Türkiye'nin amaçları arasında yer alan güvenli bölgeler tanımlanmış, Türkiye'nin ifade ve politikalarının yanında Fırat Kalkanı Operasyonu ayrıca incelenmiştir.

Çalışmanın sonuç bölümünde DAEŞ (İŞİD) terör örgütü ile Orta Doğu'da olan veya oluşabilecek terör örgütleri ile terörist faaliyetlere karşı uygulanabilecek terör ile mücadele politikaları, alınabilecek önlemler veterörün engellenme-önlenme kavramlarının topluma benimsetilmesi ile ilgili adımlara yer verilmiştir. Sınırdan geçişlerin tam anlamıyla kontrol altına alınması ve ülke içine sızabilecek terör faaliyeti içinde olabilecek kişilerin engellenmesi amaçlı önerilere değinilmiştir.

Betimsel literatür tarama tekniğinin kullanıldığı bu çalışmada konuyla ilgili olarak daha önceden yazılan kitaplar, makaleler, basın, kamu oyu demeçleri ve tezler taranmış olup; internette yer alan (güvenilir kaynaklı) bilgiler kaynak olarak kullanılmıştır. Ancak DAEŞ terör örgütü veya başka bir terör örgütünün sosyal medya hesapları ile internet siteleri her hangi bir yasal sorunun oluşmaması adına

incelenmemiş olup bu sitelere yapılan atıflarda; atıf yapan kişi veya kurumların yazılı görsellerinden yararlanılmıştır. Çalışmada ayrıca basına da yansımış olan bilgilerden yararlanılmış olup; her hangi bir gizlilik derecesi olan bilgi, doküman veya ek gibi içeriklerden yararlanılmamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Terörizm, terör yöntemi kapsamında siyasi bir hedefle, sistemli, örgütlü ve devamlı olarak kullanımı benimseyen strateji anlamında, terör kavramını da içine alan bir kavramdır. Araştırma konusu terörizm ve terör örgütleri ile mücadele olarak belirlendiği için ilk olarak terör ve terörizm kavramlarının literatürde geçen tanımlamalara yer verilmiştir. Ardından terörün özellikleri, amaçları ve nedenleri aktarılmıştır.

1.1. TERÖR VE TERÖRİZMİN TANIMI

Terör kavramı ile ilgili olarak literatür incelendiğinde öncelikle vurgulanması gereken konu, ülkeler arasında ortak bir görüş birliğinin olmamasıdır. Buna karşın literatürde terörü kavramsallaştırılma çabalarının çokluğu da dikkat çekmektedir. Terör kavramında karmaşanın ve görüş birliğinin olmamasının sebebi kişi düzeyinde kavramsallaştırma yapanların ideolojik tutumları, değerleri, olayların algılayışları, içerisinde yetiştiği toplum, gelenek ve eğitimindeki farklılıkları olabileceği gibi, devlet bazında da ulusal öncelik ve siyasi tercihler, sistem olarak da toplumların eşit olmayan gelişim süreçleriyle birlikte Huntington'ın geliştirdiği yaklaşımı kapsamında bulunduğu medeniyetlerin sebep olduğu çatışmalar şeklinde ifade edilebilir¹.

Terör kelime olarak, yıldırma, korkutma ve tehdit anlamında kullanılmaktadır². Bu yıldırma, korkutma ve tehdit, büyük çaplı ve kişilerin ruhsal hallerini aniden hissettiren korku ile şiddet durumunu ifade eder³. Bunun yanında Türkiye'de uzun süre teröre karşı sadece anarşi kelimesinin kullanıldığını, son dönemlerde bu kelimenin yerini aldığını belirtmek gerekir. Ancak, halk dilinde teröristlere verilen isim uzun süre anarşik olarak kalmıştır⁴. Sözlük anlamında bakıldığında terör, bir topluluğun/grubun güç kazanma amacıyla sistemli olarak yaratmış olduğu büyük korku durumlarıdır⁵. Nerede, nasıl, ne zaman ortaya çıkacağı

¹ Karacasulu Nilüfer ve Ovalı Şevket, "Terör: Kavramsal Çeşitlilik", *Mülkiye Dergisi*, 2004, Cilt: 28, Sayı:243, ss. 49-62, s. 49

² TDK (Türk Dil Kurumu), Terör Kavramı, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.581fb2d1ed5da6.66592938 (Erişim tarihi: 10.03.2016).

³ Çağlar Ali, Terör ve Örgütlenmeler, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 30, Sayı: 3, Eylül 1997, ss.119-133, s. 119.

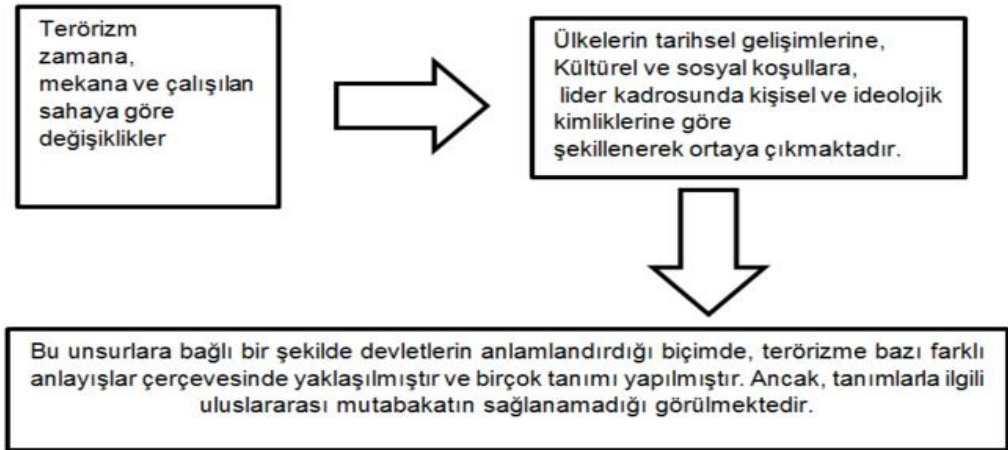
⁴Yayla Atilla, Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve, *Dergi Park*, 1990, ss. 335-385, s. 335.

⁵Taner Bahar, Terörizm ve Turizm, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2000, Cilt: 11, Sayı: 2, Eylül-Aralık, ss.93-98, s. 93.

kestirilmesi mümkün görünmeyen terör, hukuk ve hakkın çiğnendiği, cansız ve canlı her şeye zarar verilebilecek dehşet ortamını ifade etmektedir⁶.

Terör ve terörizm kavramları, insanoğlunu uzun zamandır meşgul eden olgulardır. Yapılan tanımlar, konuyla ilgili çalışma yapan bilim adamları ve araştırmacıların yaklaşımlarında, yaşadıkları ülkelere ve çalışma yapılan sahalara göre değişiklik gösterir. Bugüne de ortaya konulan tanımlarda, terörizmi belirli ölçüler ile ifade etmenin yanında tek başına değerlendirildiğinde yeterli görülmediği anlaşılmaktadır⁷.

Burada terör ve terörizm kavramlarının birbirlerinden ayrı kavramlar olduğunu belirtmek gerekir. Terörizm, terörün sürekli ve düzenli olarak belirli siyasi yada başka hedeflere ulaşmak için örgütlü ve sistemli olarak kullanılan stratejilerin bütünüdür⁸. Devlete, bireylere ve halka yönelik sistemli olan şiddet eylemleri bulunan terörizm, toplumun yapısıyla kamu otoritelerini yıkmak ve rejimdeki niteliği değiştirmek için sindirme, korkutma, şiddet ve yıldırma eylemlerinin tümüdür⁹. O halde terörizmi, belli bir amaç adına, toplumun tümünü veya bir bölümünü yıldırma, sindirme ve gerektiği zaman ortadan kaldırma amacıyla her çeşit şiddet eylemlerini sergileyen hareketler olarak tanımlamak mümkündür. Aşağıdaki şekilde terörizmin tanımları ifade edilmiştir:

Şekil-1 Terörizmin Tanımı¹⁰

⁶ Can Ahmet Vecdi, Muhasebe Ekonomik Terörün Bir Aracı Olabilir mi?, *Akademik Bakış Dergisi*, 2010, Sayı: 19, Ocak-Şubat-Mart, s. 1.

⁷ Dilmaç Sabri, *Terörizm Sorunu ve Türkiye*, İDB Yayınları, Ankara, 1997, ss. 28-29.

⁸ Aydemir Salim, Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Terörizm, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, 2006, s. 8. (Yüksek Lisans Tezi)

⁹ Alkan Necati, *Gençlik ve Radikalizm*, Karakutu Yayınları, İstanbul, 2013, s. 20.

¹⁰ *Anarşi-Terör ve Uluslararası Terörizm*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2001.

Şekil-1'de de görüleceği gibi terörizm zamana, mekana ve çalışılan sahaya göre değişiklikler gösterir, ardından ülkelerin tarihi gelişimine, sosyal ve kültürel koşullara, lider kadrosundaki kişilerin kişisel ve ideolojik kimliklerine göre şekillenir ve son olarak da tüm bu faktörlere bağlı, devletlerin anladığı gibi, farklı anlayışlar ile terörizme yaklaşılmıştır ve yüzlerce tanımlaması da kaçınılmaz olmuştur. Sonuç olarak da terör ve terörizm kavramlarının tanımlanması üzerine uluslararası fikir birliğine varılamamıştır. Terör ve terörizmde tanımlamasında fikir birliği olmamasının yanında yanlışlık ve kullanma-kullanılma kavramlarıyla da ortak bir paydada buluşulduğu gözlenmektedir¹¹.

Terör kavramıyla ilgili yapılan bazı tanımlar aşağıda kısaca verilmiştir¹²:

- a) Terör, insanları sindirme ve yıldırma yolu ile onlara belirli davranış ve düşünceleri benimsetmek için zor kullanmak ya da tehdit etme eylemleridir.
- b) Politik davranışları olağanın dışında yollar ile etkilemek için tehdit ve tehdit kullanımı gerektirdiği görülen sembolik harekete terör denir. Ayrıca, şiddetin, ulusal, sosyal, dinsel, ırksal, fesat çıkaran ve benzer başka amaçlar ve farklı sosyal sınıflarda çatışma çıkarma ve savaşlara tahrik etmek için planlı ve hukukun dışında kullanılmasıdır¹³.
- c) Fransa Terörle Mücadele Kanunu içerisinde terör, tehdit veya baskı kullanılarak, mevcut olan kamu düzeninde ciddi bozulmalara neden olan ve bu amaçla toplu veya bireysel olarak yapılan herhangi bir faaliyettir olarak ifade edilmiştir¹⁴.
- d) Bireyler, grup, organizasyon ve/veya devletle kurumlarının, düşmanlara karşı olarak uygulamış oldukları yasallaşmış ve reddedilmiş, hukuksuz veya hukuki, kınanmış veya onaylanmış, suç veya cezalandırma, kurtuluş yada işgal, saldırma veya savunma, var olma veya yok etme gibi amaçlar ile gerçekleştirilen; fiziki, psikolojik, dini, kültürel, politik, milli, ekonomik ve sivil faaliyetlerle birlikte eylemlerin neticesinde ortaya çıkan durumu ifade etmektedir¹⁵.

Özetle, terör ve terörizm kavramlarıyla ilgili evrensel düzeyde kabul gören genel bir tanımlamaya rastlamak mümkün değildir. Terör kavramını, hem şiddet yolu ile yaratılmış olan korku dolu bir ortam hem de bu ortamın yaratılmasını sağlayan unsurlar, kısacası şiddet eylemi; terörizm ise, insan topluluklarını aniden dehşete

¹¹ Tavlaş Nezih, "Terörü Tanımlamak", *Strateji Dergisi*, Sayı: 2, 1995, s. 51.

¹² Ağbal Naci, Terörizmle Mücadele ve Şüpheli İşlem Bildirimi Uygulaması- I, *Yaklaşım Dergisi*, 2002, Sayı: 111, Mart.

¹³ Çağlar Ali, Terör ve Örgütlenme, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 30, Sayı:3, 1997, s. 120

¹⁴ Turinay Faruk, Ceza Hukukunda Terör Örgütü Kavramı, *TBB Dergisi*, Cilt: 116, 2016, s.43

¹⁵ Bal Mehmet, *Savaş Stratejilerinde Terör*, IQ yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 35.

sürükleme stratejileri olan terörün eylemlerinin belirli bir plan ile sistematik bir şekilde uygulama yani terör eylemlerinin bütünü olarak ifade edilebilir¹⁶. Terör herhangi bir hedefe ulaşmak adına gerek sivillere gerekse de devlet görevlilerine karşılık şiddet içeren eylemler şeklinde nitelendirilirken terörizmse teröre siyasal içerik katan, terörün sistematize ve politize edilmiş hali olarak tanımlamaktadır¹⁷.

1.2.TERÖRÜN ÖZELLİKLERİ

Terör, başkasına, kişi ve/veya gruplara, eşyaya/eşyalara, fikre/düşüncelere karşılık kendi istek, arzu ve niyetlerini oluşturmak ve/veya kazandırmak ya da oluşturuncaya ve/veya kazanıncaya kadar devam ettirilen her çeşit eylemi kapsamaktadır. Terörün bireylerin ve toplumun üzerinde korku yaratma, onların hareketlerinin engellenmesi ya da kısıtlanması amacı ile kendi iradelerini kabul ettirmek için uygulandığı görülen her çeşit engelleyici, kışkırtıcı, baskıcı veya koruyucu kısıtlayıcı veya özgürleştirici tarz, yöntem, strateji ve metotlardır¹⁸. Terörizm ise bütün bu eylemlerin siyasi amaçlarla sistemleştirme yöntemini ifade eder. Bu bakımdan terörizm, insanlara dehşet ve korku salıp siyasal hedeflerin gerçekleştirilme yöntemi şeklinde ifade edilmektedir¹⁹.Yapılan terörizm tanımlarında görüldüğü gibi terörizm kavramı içinde birçok farklı unsur bulunur. Söz konusu bu unsurları ise genel olarak şu şekilde sıralanabilir²⁰:

- a) Şiddet,
- b) Siyasi bir motif,
- c) Korku ve terör,
- d) Halkta öngörüsüzlük ve güvensizlik,
- e) Sembolik amaçların kullanılması,
- f) Savaş kurallarıyla zorlanmadan ve acımasız metotların kullanımı,
- g) Halkta görülen çaresizlik,
- h) Halkın dikkatini çekme, reklam yapma ve bu durumu şiddet stratejilerinin bir parçası olarak kullanma,
- i) Gizli planlama ile eylemleri uygulama,
- j) Toplu ya da grup olarak eylemde bulunmak,
- k) Gelişmiş olan silahların kullanılması.

¹⁶ Zafer Hamide, **Ceza Hukukunda Terörizm**, Beta Basım A.Ş., İstanbul, 1999, s. 9, 11.

¹⁷ Akın Engin, **Anayasa Mahkemesi-Yargıtay Kararları ve Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Terör ve Terörün Finansmanı Suçu**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s.1.

¹⁸ Bal, a.g.e., s. 35.

¹⁹ Alkan Necati, **Gençlik ve Terörizm**, Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi, Ankara, 2002, s. 12.

²⁰ Robertson, K.G., 1987'den aktaran Akkurt, 2010: 15

Burada terörizmin anlam ve kapsamıyla ilgili yapılan tanımlamalardan neredeyse hiçbirinin uluslararası alanda gerek hukuk, gerekse de bilimsel olarak tam kabul görmediğini tekrar belirtmek gerekir. Konunun daha iyi anlaşılması açısından terörizm tanımlamalarında en çok tekrarlanan unsurlar ile kullanım oranlarını vermekte fayda vardır (Tablo-1).

Tablo-1 Terörizmin Tanımında En Çok Tekrarlanan Unsurlar²¹

Unsur	Kullanım Oranı (%)
Şiddet, güç	83,75
Politika/Siyaset	65
Korku, terör	51
Tehdit	47
Psikolojik etkiler ve beklenen tepkiler	41,5
Kurban-Hedef Ayırımı	37,5
Amaçlı, planlanmış, organize hareket	32
Savaş metodu, strateji, taktik	30,5
Fazla normallik, kabul edilmiş kuralların ihlali, insani sınırlardan yoksun	30
Baskı, gasp, itaat	28
Propaganda amacı	21,5
Keyfilik, şahsi olmayan, rastlantısal karakterli, ayırım yapmayan	21
Siviller, savaşmayanlar, tarafsızlar, yabancı kurbanlar	17,5
Gözdağı	17
Kurbanların masumluluğu	15,5
Grup, hareket, suç örgütü	14
Sembolik görünüş, başkalarına gösteri	13,5
Meydana gelen şiddetin hesaplanamaz, tahmin edilemez, beklenemez olması	9
Gizlilik, örtülü doğası	9
Tekrarlılık, şiddetin seri karakteri	7
Suç	6
Üçüncü kişi tarafından yapılan istekler	4

Bu unsurların ardından terörün özelliklerinin de kişilere, kurumlara ve ülkelere göre farklılıklar gösterdiğini söylemek mümkündür. Öyle ki Fransızların

²¹ Alex Schmid, ve Albert Jongman. Political Terrorism. New Jersey, Transaction Publishers, 1988
aktaran Bekir Gücenmez, Terörizmin Finansmanı: PKK, ETA Ve IRA Terör Örgütlerinin Karşılaştırılması, Savunma Bilimleri Enstitüsü, Kara Harp Okulu, Ankara, 2014, s. 26 (**Yüksek Lisans Tezi**).

kullandığı terör kavramı, bilinçli olarak ve akılcı savaş stratejiler ürünü şeklinde aşağıdaki özellikleri içermektedir²²:

- a) Eylemin vahşi olması,
- b) Kural tanımaması,
- c) Masumu hedef alması,
- d) Devletin otoritesine meydan okuması,
- e) Ölenle öldüren arasında doğrudan bir husumetin olmaması.

Bu bilgiler ışığında genel anlamda terörde görülen ortak özellikleri aşağıdaki gibi toplamak mümkündür²³:

- a) Terör siyasal bir şiddet hareketidir,
- b) Örgütlü harekettir,
- c) Belirli bir amaç için yapılmaktadır,
- d) Devlet, otorite ve politik rejime karşı yapılmaktadır,
- e) Bir grup/topluluk tarafından gerçekleştirilebileceği gibi bir kişi tarafından da gerçekleştirilebilmektedir,
- f) Terör eylemi kime ve ne zaman olacağını bilmek güçtür,
- g) Terör örgütüne mensup olanlar yalnızca kişi ya da gruplara değil, masum olan insanlara da saldırabilmektedir,
- h) Terör eylemlerindeki en önemli amaç bir korku ortamı yaratıp güç kazanarak itibar sahibi olmaktır.

Terör ve terörizmin özellikleriyle birlikte amaçlarının da değişkenlik gösterdiğini söylemek mümkündür. Kargaşa yaratıp toplumdaki direnme güçlerini zedelemeksosyal ve yerleşik düzenin zaafının deşifre edilip arkalarında bulunan halk desteğinin zayıflatılması temel amaçlardandır. Diğer yandan terörizmin geniş gruplara yönelik olarak amaç belirtilmeyen şiddet eylemleri ile toplumdaki güveni ortadan kaldırıp halkın tüm işini bırakarak can derdine düşmesine ve olaylara karşı tepkisiz kalmalarını da amaçlamaktadır²⁴.Aşağıdaki başlıkta terörün nedenlerine daha ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

1.3.TERÖRİZMİN NEDENLERİ

Terörizmin bir toplum içinde ortaya çıkışından bir ön şarttan bahsetmek mümkündür. Bu ön koşulun, terörizmin taktiksel ve stratejik anlamda uygulayabilecek olan ve ideolojik olarak kabul edilen, inandırılmış kişilerden oluşan

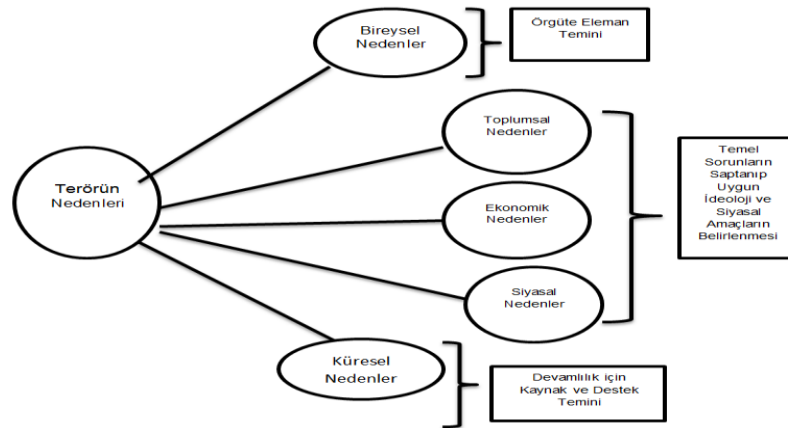
²² Bal İhsan, *Terörle Mücadele ve Komplote Teorileri*, USAK Yayınları, Ankara, No: 12, 2006, s. 4.

²³ Olca Yusuf, Anayasal Hak ve Özgürlükler Bağlamında Terörle Mücadele ve Terör Örgütleri, Zirve Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep, 2014, s. 19, (Yüksek Lisans Tezi)

²⁴ Korkmaz Gürol, *Terör Medya İlişkisi*, Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi. Ankara, 1999, s. 18.

bir örgütün/grubun olması gerekir. Terör ve terörizmin sebeplerinin değerlendirilmesi konusunda, terörist gruplarla, bu gruplara üye olanların genel olarak mantıksal yapı, ideoloji, inanç ve yaşadıkları çevre, aile yapısı, ortak yönler, psikolojik yapılarındaki durumlarla onların terör eylemlerine sürüklenmesine sebep olan faktörlerin tespit edilmesi önemlidir. Bu nedenler dikkate alınmadan teröre karşılık alınacak önlemlerin doğru olacağı düşünülemez. Nereden ve nasıl olursa olsun terörün, öncelikli olarak bir insanlık suçu olduğu ve normalin en ucunda bir sapma olduğunu da belirtmek gerekir. Bu anlamda, terör olgusunun sadece iç ve dış düşmanların var olmasına bağlamak yetersizdir. Başka bir deyişle, terörün toplumun ekonomisi, siyasal konumu, sosyokültürel yapısı ve eğitim durumuyla yakından ilgili olduğu söylenebilir²⁵.

Teröristler yabancılaşma, dışlanmışlık, sosyo-ekonomik yetersizlik, bazen de sorunlarını bu yöntem ile çözmeye, seslerini duyurmak gibi nedenlerle terörist eylemlere girişmektedir. Teröristlerin nihai hedefleri siyasi irade, hükümet ve halkın güvenini sarsarak, morallerinin bozulmasına neden olmak vesiyasi ve sosyal çöküntü için savunmasız duruma getirmektir²⁶. Kısmi otorite ve güç sağlamayı amaçladıkları toplumda kendi içlerine katılımı sağlama ve kitlelerin desteği almak globalleşmenin getirdiği her çeşit teknolojik araçtan, gürültülü ve yazılı basını da kapsayan her çeşit kitle haberleşme aracını kullanıp amaç ve hedeflerini dünya kamuoyuna duyurmak da önemli amaçlarındandır²⁷.

Şekil-2 Terörizmin Nedenlerinin Terör Örgütlerinin Doğuşundaki Etkileri²⁸

²⁵ Zafer, a.g.e., s. 16.

²⁶ Bal İdris, '*Terörizm, Liberal Devlet ve Uluslararası İşbirliği*', 21. Yüzyılda Türk Dış Politikası, İdris Bal (ed), Nobel Yayınları, Ankara, 2004, s. 861.

²⁷ Topal Ahmet Hamdi, '*Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı*', Beta Yayınları, İstanbul, 2005, s.44.

²⁸ Taş Davut, Türkiye'de Terörle Mücadelede Türk Kamu Yönetiminin İşlevleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme: PKK Örneği, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2014, s. 27, (Yüksek Lisans Tezi)

Yukarıdaki bilgilerden hareketle terörün genel olarak nedenlerini bireysel, toplumsal, ekonomik, siyasal ve küresel nedenler olarak ayırmak mümkündür. Bireysel nedenler örgüte eleman teminini kapsamaktadır. Toplumsal, siyasal ve ekonomik nedenler temel sorunların saptanıp uygun ideoloji ve siyasal amaçların belirlenmesini çerçevesinde incelenir. Küresel nedenler ise devamlılık için kaynak ve destek temini gibi konuları içine almaktadır (Bknz Şekil-3).

1.3.1. Bireysel Nedenler

Bireylerin terör eylemlerine katılmalarına neden olan unsurlar ekonomik, toplumsal, siyasal ve tarihsel olabileceği gibi bireysel de olabilmektedir. Öyle ki aynı toplum içinde yaşayan ve aynı şartlarda büyümüş olan bireylerden biri, terör eylemi yapmayı seçiyor, başka biri de seçmiyorsa, bu durum terör eylemlerini seçmek/tercih etme açısından bireysel niteliklerin önemli payı olduğunu göstermektedir. Siyasi amaçlardan yoksun olan bir kişinin gösterdiği terör davranışları patolojik bir olgu olarak da değerlendirilebilmektedir²⁹; ancak burada bahsedilen terörün, terörizmin bir parçası olmayan aşırı derecede şiddet olayı olmasıdır. Öyle ki ruhsal sorunlar nedeniyle birçok kişiyi katletmiş olan kişilerin davranışlarının bireysel bazda ele alınması gerekir. Buna karşın örgütlü, rasyonel ve stratejik davranışlar sergileyenlerin oluşturduğu terör eylemleri, bu eylemleri gerçekleştirenlerin kendilerinin yaptığı akıl almaz, çılgın ve vahşi eylemleri meşrulaştırmak, mazeret aramak veya kendisini ikna etme gibi yöntemler olarak ele alma durumu özde bilimsellikten uzak görünmektedir. Durum böyle olduğu için, kendi mantık çerçevesinde kalındığı müddetçe ya da temel olan öncüller kabul edildiği müddetçe teröristler, patolojikten ziyade normal davranış içinde olmaları daha mümkün görünür³⁰.

Terör eylemleri gerçekleştirenleri o hale getiren esas unsur onlardaki ruhsal problemler olmamakla birlikte teröre kaymış olan bireylerde görülen ortak noktaları da göz ardı etmemek gerekir. Bu ortak noktaları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür³¹:

- a) Dışlanma/mağduriyet/aşağılanma hisleri,
- b) Belirli bir sınıfa/gruba hissedilen öfke duygusu,
- c) Kimlik bunalımı/ engellenmesi ve ideolojilere olan yatkınlık,

²⁹Cirhinlioğlu Zafer, *Terör ve Toplum*, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2004. ss. 190-198, s. 194.

³⁰Cirhinlioğlu, a.g.e., s. 195.

³¹ Taş, a.g.e., s. 29.

- d) Devletin doğru/yanlış politikalarının yanlış uygulaması ve baskılar sonucunda sisteme karşı oluşabilecek nefret duygusu,
- e) Bireylerin kişilik olarak şiddete ve saldırganlığa yatkın olması ya da buna yatkın bir çevrede toplumsallaşması,
- f) Kişilerin kendilerini gerçekleştirmelerine yardımcı olan araçların azlığı veya yokluğu,
- g) Ergenlik dönemlerinde yaşanan bunalımlar.

Sonuç olarak birinin neden terörist olduğu sorununda psikolojik profil çıkarma girişimlerinin aranmaması doğru olacaktır³². Ayrıca eğitim ve öğretim seviyeleri terörist olma konusunda nesnel bir kriter değildir. Terörizme neden olan unsurlar salt kişisel düzeyde değerlendirmek ne kadar yanlış ise terörizmi oluşturan nedenleri onu kullanan kişilerden soyutlayıp salt dış etkenler ile değerlendirme de aynı şekilde yanlış olacaktır.

1.3.2. Toplumsal Nedenler

Toplum, kişileri birbirlerine bağlar ve karşılıklı etkileşim içinde olan insanların meydana getirdiği bir sistemdir³³. İnsanlar bireysel olarak toplumun gerektirdiği kurallarına uyarlar ve toplumun bir parçası olarak yaşarlar. Toplum da kişilerin davranışları neticesinde değişimlere uğrayabilmektedir. Toplum bu bakımdan kurallara uymak durumunda olan kişiler tarafından meydana getirilir ve bir organizma misali değişimleri devamlı ve mutlak olan kültürel bir sistemdir. Bu bakımdan kendini yaşamış olduğu toplumdan soyutlanmış olan bireyde görülen kimlik bunalımları, kültürel erozyon, fert ile birlikte zincirleme şeklinde bütün topluma yansımaları muhtemeldir. Toplum içinde görülen kanserli bir doku misali gelişim gösteren bu yapının, kendisini topluma anarşi ve şiddet ortamı yayıp kabullendirmeye çalışması da olasıdır³⁴. Suç normları gösteren bireylerin, toplulukta genel olarak iyi bütünleştikleri ve bu anlamda suçlu alt kültürü ve organize suçla karışanlar için zemin hazırlandığını ifade etmiştir³⁵.

İnsan davranışlarının kaynağı temel de kültürdür. Sosyal ilişkilerdeki kalıpların toplamı ve emir vermek, ifade etmek ve ortak tecrübelerin paylaşım aracı da kültürü yansıtır. Bir kültürün gücü, üyelerin sadakat derecesiyle belirlenmektedir. Bir alt-kültür, daha geniş kapsamlı ya da merkezi değerler sisteminden ayrı değer yargıları

³²Bal İhsan, "Terör Nedir, Neden Terörist Olunur?", Terörizm, Derl.: İ. Bal, USAK, Ankara, 2006, ss. 7-25.

³³Bahar Halil İbrahim, **Sosyoloji**, USAK: Ankara, 2009, s. 25.

³⁴Kalender Ahmet, Organize Suçlar ve Terör, **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Dün/Bugün/Yarın** Sayı:53, Haziran 2001, s.108.

³⁵Beşe Ertan, **Organize Suçlarla Mücadele ve Polis**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s.82.

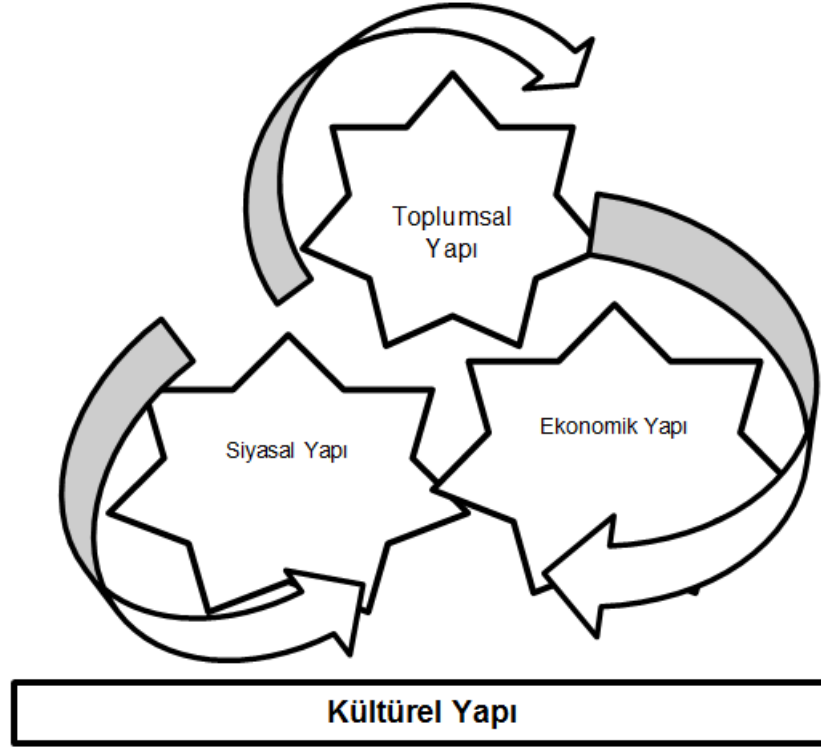
ya da sosyal değerler sisteminin olması demektir. Yani alt-kültür, bir bakıma daha kapsamlı bir kültür içerisindeki başka bir kültürdür. Daha geniş kitlesel kültür açısından alt-kültür değerleri, kapsamlı kültürü bölebilir ve bütünleşmesini engelleyebilir. Hatta bazen kültürlerin açık ya da gizli çatışmalara neden olabilir. Alt-kültürler, belirli gruplar arasında ananevi hale gelen değer, norm ve davranış kalıplarıdır. Bu grupların, hapisane ve akıl hastaneleri gibi kapalı kurum sakinlerinin, farklı yaş grupları, etnik ve mesleki gruplar ve sosyal sınıflar da dahil olmak üzere farklı şekillerde oluşabilmektedir. Alt-kültürlerin, bireylerle sınıfların dünyayı görme, algılama ve yorumlamada önemli referans kaynağıdır. Kültür ve alt-kültür karşıtlığının temeli normlardır. Normlar, nasıl davranılması gereken ve davranışa yönelik beklentilerdir. Uyum ya da ihlale ilişkin ödül ve cezalar öngören kaide ve beklentiler, toplumun geniş bir kesimi tarafından onaylanır. Kural olarak suçlu alt-kültürü çevreleyen daha geniş kültüre karşıt değerleri yansıtan olaylar nitelenir³⁶.

Terörizme neden olan bir başka unsur da toplumun kendisine özgü/has özellikleri sebebiyle terörizme bir açıdan yatkın olmasıdır. Bu durumlar aşağıda sıralanmıştır:

- a) Toplumun feodaliteye bağlı olması,
- b) Kitlesel göç oranlarındaki artış,
- c) Toplumda çözülmenin yaygın olması,
- d) Toplumsal moralin bozulması,
- e) Mezhep, din ve tarikat ayrılıklarındaki artış,
- f) Etnik ayrımcılık ve artması,
- g) Eğitim ve öğretim seviyelerindeki düşüklük,
- h) İnsanların dini inançlara bağlılığının katı olması,
- i) Kan davası geleneği,
- j) Toplumdaki şiddetin yaygınlaşması,
- k) Toplumda ideolojik kampların olması,
- l) Azınlık faktörler,
- m) Toplumdaki kapalılık,
- n) Toplumda ötekileştirmenin yaygınlaşması,
- o) Genel ahlakın yozlaşması,
- p) Toplumsal bilinçte zayıflık,
- q) Kültür çatışması,

³⁶ Yılmaz Abdulkadir, Ortadoğu'da Din Referanslı Terör Örgütleri: Hizbullah Ve El Kaide Örnekleri, Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2015, s.14. (**Yüksek Lisans Tezi**)

r) Toplumda yabancılaşma³⁷.

Şekil-3 Toplumsal, Ekonomik ve Siyasal Yapının Etkileşimi³⁸

Toplumsal yapıda ekonomiyle birlikte siyasal sebeplerle olan etkileşim terörizmin oluşumda önemlidir. Öyle ki bütün siyasal ve ekonomik yozlaşma ve yaşanan sorunların toplumsal yapıya yansımaları söz konusudur. Ayrıca, her insana doğrudan etki eder. Toplumsal, siyasal ve ekonomik yapıların birbirleriyle olan etkileşimini yukarıdaki şekilde görmek mümkündür³⁹.

1.3.3. Ekonomik Nedenler

Az gelişmiş olan ülkelerdeki terör faaliyetlerinin yaygınlığının en önemli nedenlerinden biri de kuşkusuz ekonomidir. Bu noktada ekonomik sorunların beraberinde bazı sosyal sorunları da getireceğini belirtmek gerekir. Ekonomik yapı halkın geniş olan bazı bölümlerin göz ardı edilmesi, işsizlik, yoksulluk ve toplumsal sorunlara neden olarak, halkı yeni siyasal arayışlara sürüklemektedir. Şayet var olan iktidar bu yeni arayışların önünü tikiyorsa, toplumsal kargaşa, çatışmalar ve terör ortaya çıkabilmektedir.

³⁷ Taş, a.g.e., ss.34-35.

³⁸ Taş, a.g.e., s. 34.

³⁹ Taş, a.g.e., s. 33.

Sosyal hayatta ve ekonomide yaşanan gelişim ve değişimlerin insanlara faydalı etkiler sağladığı gibi özellikle gençlerin bazı kritik zamanlarında dengesizlik ve uyumsuzluk gibi kimi davranış sorunlarına da neden olabilmektedir. Bazı ülkelerde görülen temel koruyuculuğu üstlenen kurumların az olması ve yetersiz oluşu da bu sorunların artışında önemli etken olabilmektedir. Ekonomik gelir ve büyümenin artması, sosyal bütünleşmeyle doğru orantılı desteklenememesi de sistemin aksamasında sıkıntılara sebep olabilmektedir⁴⁰. Köylerden, gecekondular ve varoşlardan gelen yarı aç, yoksul, çatışmacı, ezilmiş ve mutsuz ailelerin çocuklarının terör adına en önemli bir kaynak olduğunu söylemek mümkündür. Kısacası baskı ve sefalet, terörün doğmasına etkindir⁴¹.

Ekonomik sorunların bireyleri terörizme doğru iten toplumsal yapıyı meydana getirdiği belirtmek gerekir. Marksist/ Leninist ideoloji olan terör örgütlerindeki sayının bu kadar fazla olmasının bu durumla yakından ilgisi vardır. Marx, ekonomik yapının bütün yapıların merkezinde olduğu vurgusunu yapmıştır. Ekonomik olmayan kurumlardaki niteliğin, büyük oranlarda ekonomik yapının doğası ile açıklar ve ekonomik olmayan kurumların da büyük oranda üstyapısal olduklarını belirtir. Bu görüşün sanayi toplumundan bugüne kadar doğruluğu ortaya koyulmuştur. Nazilerin Yahudi soykırımını faşist ve ideolojik karakterli olmak ile birlikte temel olarak 1929 yılı Bunalımı'nın yaşandığı görülen küresel ortam içinde Yahudilerin elinde biriken sermaye, mülk, mal ve işgücüne el koyma amaçları taşıması örnek olarak verilebilir⁴².

Sonuç olarak ekonomik nedenlerin terörizmi ortaya çıkarma konusunda diğer bütün sebepler gibi tek başına yeterliliği söz konusu değildir. Ekonomik/maddi durumu düşük seviyelerde seyreden devletlerde terörizmin olmaması gibi ekonomisi iyi olan devletlerde terörizmin görüldüğünü belirtmek gerekir⁴³.

1.3.4. Siyasi Nedenler

Politikanın temelinde, belli sorunlarla ilgili farklı çözümler önerip grupların bu çözüm yöntemlerinin hayata geçirebilmesi için verilen iktidar mücadelesi yatar. Sosyal nizam ve barış siyasal mücadelelerin çerçevesini belirlemektedir. Mücadelenin sınırlarının çizilmemesi durumunda anarşi, kargaşa ve iç savaşın kaçınılmaz olacağını belirtmek gerekir. Ekonomik ve sosyal düzenin değiştirilme

⁴⁰ Küçükşahin Ahmet, "Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu PKK Terörüne Hazırlayan Nedenler" *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 2005, C.1,S.2 (Aralık), ss.63- 94, s. 86.

⁴¹ Tacar Pulat, *Terör ve Demokrasi*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1999, s. 51.

⁴² Gerald Cohen, *Karl Marx'ın Tarih Teorisi* (Çev. A. Fethi), Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1998, s. 250.

⁴³ Çınar Bekir, *Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör*, Sam Yayınları, Ankara, 1997, s. 257.

çabalarında barışçıl yöntemlerin kullanılması önemlidir⁴⁴. Politik ortamda yaşanan istikrarsızlıkların terörizmin oluşumuna etken faktörlerden birisidir. Siyasi partilerin demokratik hayattaki farklı yaklaşımları, bu partilerin politik taraftarlarının belirli bir düşünce etrafında buluşmalarına ve sürekli olarak çatışmalarına neden olmaktadır⁴⁵.

Terörizmin oluşmasına neden olan siyasi sebepleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür⁴⁶:

- a) *“Siyasi istikrarsızlıklar,*
- b) *Siyasi katılımın yaygınlaşmaması ve halkın bilinçlendirilememesi,*
- c) *Problemlere siyasi açıdan yaklaşımın farklılığının oluşturduğu uzaklaşma ve uzlaşmazlık nedeniyle aradaki boşluğun giderek artması,*
- d) *Siyasi kutuplaşmanın devamlı artan bir hızda sürdürülmesi,*
- e) *Siyasi hedef ve çıkarlara gereksiz biçimde verilen önem ve aşırı öncelik,*
- f) *Siyasi davranış bozuklukları,*
- g) *Fanatizm derecesine siyasi parti taraftarlığı ve siyasi kayırmacılık,*
- h) *Kabul edilen sınırların dışındaki şüphecilik,*
- i) *Hükümete karşı halkın desteğinin azalışı,*
- j) *Siyasi gücün kişisel çıkarlar için kullanılması,*
- k) *Siyasi tansiyonu sürekli yüksek tutarak bundan siyasi çıkar beklemek alışkanlığı,*
- l) *Muhalefet ve İktidarın devamlı olarak birbirlerini suçlaması,*
- m) *Siyasi partiler arası ilişkilerde gözlenen sürtüşmeler ve gerilimi artırıcı tutum,*
- n) *Siyaset ve siyasetçiden beklenen siyaset ve siyasetçilerin verebildikleri arasında farklılık ve çelişkilerin olması dolayısıyla da halkın siyasetçilere karşı güvensizliği” şeklinde belirtilmektedir”.*

Sonuç olarak yukarıdaki etkenlerin toplum içinde terörizmin oluşmasında önemli olan siyasal faktörler olduğunu söylemek mümkündür. Siyaset, toplum ile etki tepki içinde varlığını devam ettirirken terörizm bu yapı içerisinde yerleşerek; bu yapının kendi istediği şekilde dönüştürme amacını taşır.

⁴⁴ Münci Kapani, **Politika Bilimine Giriş**. Bilgi Yayın Evi, Ankara,1995, s.20.

⁴⁵ Ozankaya Özer, Türkiye’de terörün etkenleri ve çözüm yolları. **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 1979, 34(01), s.173.

⁴⁶ Acar Ünal ve Urhal Ömer, **Devlet Güvenliği İstihbarat ve Terörizm**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s.411.

1.3.5. Küresel Nedenler

Küreselleşmenin ne zaman başladığıyla ilgili bir görüş birliğinin olmadığını belirtmek gerekir. Bu durum, küreselleşmenin finansal, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel alanlarda kendisini tezahür ettirdiği görülen çok boyutlu yapısının olmasından kaynaklanır⁴⁷.

Bu bilgilerle birlikte terörizmin sebepleri arasında küresel nedenleri de aşağıdaki gibi maddelemek mümkündür⁴⁸:

- a) Küreselleşmenin etnisiteye vurgusu nedeniyle etnik grupların talepleri karşısında ulus-devletlerin içine düştüğü bunalım ve ortaya çıkan kaosun ayrılıkçı/etnik terörizme dönüşmesi,
- b) Devletlerin küreselleşmeyi desteklemeleri sonucu ve ayrılıkçı/etnik terörizmin meşru görülmesi ve desteklenmesi,
- c) Devletlerin bir soğuk savaş türü olarak başka devletler içerisindeki terör örgütlerini desteklemesi,
- d) Küreselleşme ile devletlerarasında giderek daha da artan eşitsizliklere tepki olarak terör örgütlerinin kurulması.

Terörün nedenleri genel olarak bireysel, toplumsal, ekonomik, siyasi ve küresel nedenler olarak ayrılmaktadır. Bir bireyin terör eylemlerine katılabilmesi için bazı psikolojik etmenlerin olduğu görülmektedir. Bunları belirli bir gruba ya da sisteme karşı hissedilen intikam ve nefret duygusu, mağduriyet duygusu ve şiddetin tek çare olduğuna inanılması olarak saymak mümkündür.

Toplumsal değerlerde yaşanan değişimler, toplumda sapmaların artışına ve uyuşmazlıklara sebep olabilmektedir. Bu dönemlerde yaşanan bunalım, sıkıntı ve kaosların, hem terör eylemini yapanları, şiddet yanlılarını besler, hem de toplumun etkilenmesine neden olmaktadır.

Ekonomik koşullarda yaşanan zorluk, insanları maddi açıdan etkilemesinin yanında psikolojik açıdan da etkilemektedir. Bu nedenle, toplumda yaşanan dengesiz gelir dağılımları, terör odakları için yararlanılması gereken önemli faktörlerden biri olmuştur. Özellikle de gençlerin, propagandalardan etkilemesi terör eylemlerini gerçekleştirmesine neden olabilmektedir.

Siyasi yapının da terörizmle yoğun bir ilişkisi vardır. Özellikle günümüzde terör eylemi uygulayıcıların siyasal amaçlar taşıdığını söylemek mümkündür. Siyasal

⁴⁷Ökmen Mustafa, *Küreselleşme Sürecinde Yerelleşme Eğilimleri ve Yerel Yönetimler*, Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-I, Ed.: H. Özgür, M. Kösecik, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, ss. 539-564, 2005, s. 540.

⁴⁸ Taş, a.g.e., s.39

sebeplerin terörizmi yaratma aşamasında etkili siyasi ortamda sosyal yapının bir örnekleme gibidir.

Sonuç olarak küreselleşmenin güçlü etkisinin karşısında terörizmi oluşturan küresel sebepleri küreselleşmenin getirdikleriyle sınırlamak doğru değildir. Uluslararası ortamda, devletlerin kendi faydalarına gördüğü durumlarda, terörizme kapalı veya açık destek vermişlerdir hatta terörizmi yarattıkları da görülmüştür. Bunun nedeni de uluslararası sistem içinde bir ülkenin istikrarlı varlığını bir anlamda, diğer ülkelerdeki istikrarsız yapıya dayanmasıdır⁴⁹.

1.4. TERÖRİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Tarihi bakımdan terör kavramının kökü, Hz. Adem'inoğlu Habil'in, kardeşi Kabil'i öldürme olayına kadar gitmektedir⁵⁰. Roma İmparatoru olan Julius Sezar'ı, M.S. 44'de Brutus'un öldürmesi de terörist bir hareket olarak görülebilir. Bunun nedeni ise bu suikastın terörizm açısından önemli role sahip olmasıdır. Bu olaydan sonra politik liderlerin her yerde ve her dönem terörün hedefleri arasında yerini aldığı düşünülmektedir⁵¹.

Haklarında belge ve bilgi toplanmış olan ilk terörist gruplarla ilgili bilgileri Walter Laqueur verir. Ona göre tarihin terörist olan ilk gruplarından biri M.Ö. 73-66. yıllarda yaşamış olan 'Sicarii'lerdir. Dini hüviyetli olan bu örgüt üyelerinin düşmanlarına kalabalık ortamlarda ve gündüz; habersiz ve arkalarından saldırdıkları kaydedilmiştir. Başlıca silahlarıysa, elbiselerinin altına sakladıkları, gruba ismini veren, 'sica' denen kısa kılıçlar olduğu bilinir. Örgüt üyeleri, düşmanları işlek yerlerde öldürüp kalabalığa karışarak kaybolurlar. Romalılara karşı mücadeleleri olan Sicariiler'in Herodian rahiplerinin de manastırlarını tahrip ettikleri, borçların geri alımını önlemek amacıyla tefecilerin senetleriyle devlet arşivlerini ortadan kaldırdıkları, buğday ambarlarını yaktıkları ve Kudüs'ün su kanallarını yıktıkları bilinir⁵².

Yine Laqueur'un kaydetmiş olduğu en eski ikinci terörist grupsa, Sicariilerden yaklaşık olarak bin sene sonra Orta Doğu'da görülen ve yine dini kökeni olan 'Haşşaşin'lerdir. Haşan bin Sabbah'ın kurduğu ve önderliğini yaptığı bu örgütün, 11-13. asırlarda bölgede bulunan Selçuklu İmparatorluğu hakimiyetine karşılık savaştığı

⁴⁹ Şahin Faruk, Dış Politik Etkenler Açısından Türkiye'de Terör Olayı, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 5, ss. 79-102, 1995, s. 83-54.

⁵⁰Başeren Sertaç, "*Kavramsal Özellikleri ile Terörizm*", Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu Bildirileri Kitabı, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006, 7-18, s.7.

⁵¹Çelik Özden, "*Terrorism Overview*", A. Duyan (Ed.), Defence Against Terrorism: Different Dimensions and Trends of an Emerging Threat, Amsterdam, IOS Press, 2012, 1-17.

⁵²Walter Laqueur, *Terrorism*, Boston: Little Brown and Company, 1977, s. 7 **aktaran** Atilla Yayla, *Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve*, DergiPark, 1990, ss. 335-385, s. 342.

görülmektedir. İslam'ın İsmailiye mezhebine bağlı olan bu örgüt ile çağdaş terör örgütlerinin arasında görülen önemli benzerliklerden bahsetmek gerekir. Günümüzdeki terör örgütlerindeki gibi güçlü düşmanları ile göğüs göğüσεçarpışamayacağıının farkına varan Hasan bin Sabbah'ın, iyi örgütlenen, gizli ve disiplinli bir grubun yürüttüğü uzun dönemli terör propagandasıyla, amaçlarını elde etmek istediğı görülmektedir. Öyle ki üyelerine uyuşturucu madde vererek kendisine bağlayan Sabbah, düzenli olan askeri birliklerle savaşa gitmek yerine, müritlerini önde gelen düşmanlarını öldürecek fedailer olarak göndermiştir. Öldürülen liderlerin öldürülmesi ile doğabilecek olan otorite boşluğundan faydalanmayı düşünmüştür⁵³.

Hasan Sabbah, terörizmin kurucusu olarak görülmektedir. Kışlalı, Haşhaşilerin örgüt içindeki disiplin ve itaati belirtirken, verilmiş olan buyruğa itiraz etmek bir tarafa hiç düşünmeden ölüme gitmenin Haşhaşilerde temel kural olduğu, hatta Hasan Sabbah'ın kendi oğlunu dahi kurallara uymadığı için acımasız bir şekilde öldürttüğü söylenmektedir. Kurtarılmış bölgeler kavramı ve vur kaç taktikleri de ilk anlamda onun uyguladığı, amaçlara ulaşabilmek içinse Haçlı Ordusu ile de işbirliği yaptığı ve başlattığı terör hareketlerini sürdürmek ve taban kazanmak için devleti halka karşılık benzer yöntemler kullanmak zorunda bıraktığı ve böylece devleti, halkın gözünde zalim duruma itmesi önemli özelliklerindedir⁵⁴. Tarihi belgelere göre haşhaş yiyen ve haşhaşin müptelası anlamını gelen "Haşhaşiler" in suikastlarında hep hançer kullandıkları kaydedilmiştir.

Terörün sistemli olarak ortaya çıkışı 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlamıştır. Rus ihtilalcileri 1878-1891 yılları arasında ve 20. yüzyılın ilk yıllarında otokratik bir hükümete karşı; aynı şekilde radikal milliyetçi, İrlandalı, Makedonyalı, Sırp, Ermeni gruplar otonomi ve bağımsızlık için terör faaliyetlerinden yoğun bir şekilde yararlanmışlardır⁵⁵.

Günümüzdeki şekliyle terör faaliyetlerinin Rusya Fedarasyonu'nda (RF) cereyan eden şiddet eylemleriyle başladığı ileri sürülmektedir. İkinci Dünya Savaşından önce başlayan ve 1947'de Hindistan'ın parçalanmasıyla sonuçlanan faaliyetlerde de terör eylemlerinden önemli derecede yararlanılmıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra Filistin İç savaşı, Kıbrıs'ta Kıbrıslıların Millî Mücadele Örgütü (EOKA), Cezayir'de Fransızlara karşı bağımsızlık mücadelesi yürüten Ulusal

⁵³Laqueur, a.g.e., s. 7 **aktaran** Yayla, a.g.e., s. 342.

⁵⁴Kışlalı Ahmet Taner, **Siyasal Sistemler**, İmge Yayıncılık, Ankara, 1998, s. 39.

⁵⁵ Bilgiç Sadi, **Terör Ve Terörle Mücadele**, http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-167-2014062446turkiyenin_vizyonu07.pdf (Erişim tarihi: 10.05.2016). ss.91-121, s. 95.

Kurtuluş Cephesi (FLN), terörü bir araç olarak kullanan gruplar arasında yer almışlardır. Özellikle FLN “şehir gerillası taktiklerinin bugünkü anlamda kullanıldığı bir hareket olmuş ve kendisinden sonra gelenlere bir örnek teşkil etmiştir. Mao Zedong (Çin Komünist Partisi eski başkanı), Küba eski Başkanı Fidel Castrove Che Guevera (Arjantin), şehir gerilla taktikleri yerine kır gerilla taktiklerini esas almış ve geliştirmişlerdir. İsrail devletinin kurulmasında da birçok Yahudi örgütü terör eylemlerinden yararlanmışlardır. Türkiye’ye yönelik olarak 1918 yılından sonra başlayan Ermeni terörü uzunca bir süre suskunluğa büründükten sonra 1970’li yıllardan sonra tekrar gündeme gelmiştir⁵⁶.

İkinci Dünya Savaşı’nın sonrasında yaşanan terör dalgasının 1960’larda başladığını söylemek mümkündür. Ülkelerde yaşanan terör olaylarının biçimsel olarak farklılıklar gösterdiğini belirtmek gerekir. Bu anlamda terörizmin üç farklı şekilde ayrıştığı görülmektedir. İlk olarak İrlanda, Kanada ve İspanya’da yaşandığı gibi ayrılıkçı ve milliyetçi terörizm, ardından birçok açıdan kendine özgü olduğu görülen Latin Amerika terörü, son olarak da Kuzey Amerika, Japonya ve Batı Avrupa gibi daha ziyade demokratik ülkelerde yaşanan “Yeni Sol” akımlarıyla başlayan “şehir terörü” dalgasıdır⁵⁷. “Yeni Sol” ismi verilen ve bir fikir şeklinde ortaya çıkan bu akımın belirli başlı teorisyenlerinin Jean Paul Sartre, Herbert Marcuse, Ernesto Che Guevara ve Frantz Fanon olduğunu belirtmek gerekir. Ayrıca “Yeni Sol” denince akla ilk gelen ismin Marcuse olduğu görülmektedir. Frankfurt Filozofları ile Marcuse 1960’lı yıllardaki öğrenci hareketlerinde önemli yeri vardır⁵⁸.

Bu dönem içinde dünyanın bazı köşelerinde terör örgütlerinin sayılarının arttığını söylemek mümkündür. “Japon Kızıl Ordusu”, “RAF”, “Kızıl Tugaylar”ın bu örgütlerden bazılarına örnek olarak verilebilir. Bu dönem içinde uluslararası terörizm yoğun olarak hissedilmiştir. Daha öncesinde, “Anti Kolonyal Dalga”da diaspora ve özellikle dış destekler nedeniyle terörün uluslararası tarafı mevcuttur. Ancak “Yeni Sol Dalga”sıyla beraber terörizm uluslararası boyutunu daha çok gözler önüne sermiştir. Uçak kaçırma olayları, rehine alma gibi eylemlerin genel olarak uluslararası alanda gerçekleşme durumları, terör örgütlerini birbirlerinin arasında dayanışmaları da arttırdığı görülmüştür⁵⁹.

Dünya genelindeulusal ve etnik farkındalığın gündeme geldiği dönemlerde, diğer ulusalcı grupların kendi mağduriyetlerine ilgi çekebilme adına Filistinlilerin

⁵⁶ Bilgiç, a.g.e., s. 96

⁵⁷ Yayla, a.g.e., s. 351

⁵⁸ Yayla, a.g.e., ss. 351-352.

⁵⁹ Paksoy Emre, Terörizmin Tarihsel Süreci, <http://www.derindusunce.org/2013/02/08/terorizmin-tarihsel-sureci/> (Erişim Tarihi: 10.03.2013).

oluşturmuş olduğu örneğe benzer eylemlere başlandığı görülmektedir. Kanada’da “Quebec Kurtuluş Cephesi” ismiyle tanınan Fransız Kanadalı ayrılıkçı grubun 1970 yılının Ekim ayındaİngiliz ticaret temsilcisi olan James Cross ile “Quebec Çalışma Bakanı” olanPierre LaPorte’yikaçırma olayı bu anlamda önemli örneklerdendir. Cross’a zarar verilmeden serbest bırakıldığı görülürken LaPorte’nin de vahşice öldürüldüğüne tanık olunmuştur. Huzursuzluğun daha fazla yayılmasından çekinen başbakan “Pierre Trudeau”, düzenin sağlanması ve bu grubun ortadan kaldırılması için bireysel özgürlüklerin askıya alındığı Quebec’teSavaş Güçleri Kanunu’na başvurmuştur⁶⁰.

Gerek amaçları gerekse eylemleri gerekse de özellikleri açısından birbirlerine karıştırılan ancak birbirlerinden farklı olan terörizm, terör, gerilla savaşı ve organize suç kavramlarının daha net anlaşılması için farklı yönleri aşağıda tablolaştırılmıştır. Tablo-2’de terörizm, terör, gerilla savaşı ve organize suçların karşılaştırılması verilmiştir. Buna göre terörizmde örgüt, siyasi amaç, amaçlanmış iradi de sivil ve resmi hedefler, devamlılık, düzenlilik, propaganda vardır. Terörde sadece amaçlanmamış gayri iradi sivil ve resmi hedefler vardır. Gerilla savaşında örgütlenme, siyasi amaç, amaçlanmış sivil hedef, devamlılık, propaganda ve üniforma mevcuttur. Organize suçta ise örgüt amaçlanmış sivil hedef, amaçlanmamış sivil ve resmi hedefler, devamlılık/düzenlilik ve maddi kazanç söz konusudur. Bu durum tarihsel süreçte birbirlerinin yerine kullanılan ancak birbirlerinden farklı olan kavramları aktarmak için açıklanmıştır.

Tablo-2 Terörizm, Terör, Gerilla Savaşı ve Organize Suçların Karşılaştırılması⁶¹

	Örgüt	Siyasi	Şiddet (Dehşet ve Büyük Korku Yaratma)				Devamlılık Düzenlilik	Maddi Kazanç Amacı	Propaganda	Üniforma
			Amaçlanmış- İradi		Amaçlanmamış- Gayri iradi					
			Sivil Hedef	Resmi hedef	Sivil Hedef	Resmi Hedef				
Terörizm	X	X	X	X			X		X	
Terör					X	X				
Gerilla Savaşı	X	X		X			X		X	
Organize Suç	X		X		X	X	X	X		

⁶⁰Gürel Mehmet Murat, Küreselleşen Dünya Ve Terörizm, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s. 36, (Yüksek Lisans Tezi).

⁶¹ Taş Davut, Türkiye’de Terörle Mücadelede Türk Kamu Yönetiminin İşlevleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme: PKK Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, 2014, s. 22 (Yüksek Lisans Tezi).

Terörizm tarihinde 1970'li yıllardan günümüze dünya genelinde ideolojiler, son yıllarda ise ayrılıkçı, sağ-sol ve dini motifli örgütlerin eylem yaptığı görülmektedir. Bu eylemlerin yanı sıra 21. Yüzyılın başında gerçekleştirilen 11 Eylül saldırıları ve saldırı arkasında dini ideolojiyi benimseyen El Kaide terör örgütünün olması bu tür benimsemeleri ön plana çıkarmıştır. Bu saldırıların yanı sıra dini ideolojiyi benimseyen örgütlerin dünya genelinde oldukça fazla eylem gerçekleştirdiği, mal ve can kayıplarının en çok yaşattığı görülmektedir⁶².

11 Eylül saldırılarının öncesinde, terörizm eylemlerinin birçoğunda konvansiyonel patlayıcıların kullanılmasından ibaret kaldığı görülmektedir. Öyle ki en ölümcül olanlarda dahi ölü sayılarının yüzlü rakamları aşmadığı görülmekteydi. Bu olaydan sonra terörizm, hem nicel hem de nitel bir sıçramaya geçmiştir. 11 Eylül'ün ardından Süperterörizm ya da Kıyamet terörizminden bahsedilmesindeki neden, terör örgütlerinin eşzamanlı saldırı yetenekleri, saldırıların teknik olarak kusursuz olması, failerin kendilerinin ölümlerine gitmelerinde gösterdikleri kararlılık, askeri ve ekonomik hedeflerin seçilmesinde gözetilen simgesellik ile sivil uçakların kaçırılıp kitle imha silahlarına dönüştürülmesi ve sonrasında daha korkunç kitle imha silahları ile saldırı beklentileri, olayların tüm trajik boyutuyla hızlamedyaya yansıtılması sayılabilmektedir. 11 Eylül saldırılarının, terörizmle uluslararası insan hakları hukuku aralarındaki ilişki açısından da dönüm noktası oluşturduğunu söylemek mümkündür. Zira daha önceden anti-terör operasyonlarının ulusal düzeylerde cereyan ettiği görülürken; 11 Eylül'ün ardından terörle savaşın ulusal sınırları aşan boyuta ulaştığı net olarak görülmektedir⁶³.

11 Eylül saldırılarıyla beraber küresel boyuta ulaşan terörizm Türkiye'ye etkisi, 15 Kasım 2003'de İstanbul'da iki sinagoga düzenlenmiş olan intihar saldırıları, 20 Kasım 2003'de Taksim'de "İngiltere Başkonsolosluğu" ile Levent'te bulunan "HSBC Banka" binasına düzenlenmiş olan intihar saldırıları biçiminde yüzünü göstermiştir. Esasen Türkiye'nin, Ermeni terör örgütü faaliyetlerinin bittiği tarihten sonra uluslararası terörizme maruz kalmadı söylenebilir. Ancak, son dönemlerde İstanbul'un önemli bir hedef haline geldiği görülmektedir⁶⁴.

⁶² Gus Martin, *Understanding Terrorism: Challenges, Perspectives, and Issues*, Third Edition, California: SAGE Publications, 2010, s. 171.

⁶³Doğan Meryem, 11 Eylül Saldırılarının 5. Yıl Dönümünü Nilgün Gürcan İle Tartıştık, (Nilgün Gürcan ile yapılmış röportaj), <http://www.usakgundem.com/makale.php?id=254>, (Erişim Tarihi: 02.05.2007).

⁶⁴ Akçay Ekrem ve Çelenay Ömer, Terör Ve Medya İlişkisinin 2003 Yılında İstanbul'da Meydana Gelen Saldırıların Örneğiyle İncelenmesi, *NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2, 2012, ss.183-197, s. 137.

Özetle dünya tarihinde içerisinde bulunulan yüzyıla genel olarak bakıldığında 11 Eylül saldırısı sonrasında dini motifli örgütlerin (özellikle İslami inancı benimsediğini iddia eden) oluştuğu, daha fazla eylem gerçekleştirdiği (DAEŞ, Boko Haram, Eş-Şebab, İslami Mağrip) ve uluslararası alanda birçok ülkenin dikkatini üzerine çektiği görülmektedir. Bu dikkatlerden en kapsamlı olanı ise Suriye’de faaliyet göstermeye başlayan DAEŞ terör örgütüdür⁶⁵.

Sonuç olarak, geçmişten günümüze ciddi anlamda evrim geçiren terörizmin özellikle içinde bulunduğumuz yüzyıl içerisinde ciddi şekilde kabuk değiştirdiği görülmektedir. Uluslararası iletişim, ticaret, seyahat ve benzeri imkanlar terör grupları için önemli avantajlar sunmaktadır. Söz konusu bu imkanlar içerisinde gittikçe önemli bir husus haline gelen ve hızla gelişen teknoloji; terör grupları için sadece iletişimsel avantaj sağlamasından ziyade lojistik destek, eğitim, örgütlenme, finansman, eleman bulma ve gizlenme gibi birçok alanda fırsat niteliğinde bulunmaktadır. Günümüzde faaliyet gösteren terör örgütleri gün geçtikte kendilerine yeter hale gelerek esnek, uluslararası ve artalana sahip ve modern teknolojiyi kullanan bir nitelik kazanmışlardır ve eylemlerinin şiddeti ve bu eylemlere yönelik toplum hassasiyeti giderek artmıştır.

1.5. TERÖRİZMİN AMAÇLARI

Toplumun kışkırtılıp korku içerisinde yaşaması ve hedef olan kitlelerin örgütlenmesi mantığıyla savunulmuş olan ideolojilerin haklı olduğuna inandırma, terörizmin belirli başlı amaçlarındandır. Stratejik ideolojilere sahip olan terör grupları da, bu hedef doğrultusunda hedeflenen topluluklara propaganda ya da silah eylemleriyle hitap eder. Bu anlamda dikkat çekme, topluma ve hedeflenmiş olan çevre ve topluma karşı bir tehdit ve korku havası oluşturma sureti ile var olduklarını kabul ettirmek amaçlanır. Bunun yanında, örgütün gücünün kanıtlanması ile halkın örgüte karşı sempati duyması için, eylem psikolojisi ve ortamının oluşmasıyla topluma tedirginlik/tepki yaratmak, halka can korkusu yaşatarak terörizme karşı duyarlılığı yitirmek, devletin uluslararası toplumlar tarafından insan hakları ihlali ve gereksiz şiddet kullanımıyla suçlanarak mahkûm edilmesi hedeflenmektedir⁶⁶.

Terörizmin veya tehdit eylemlerinin amaçlarıyla ilgili birçok görüş bulunmaktadır. Bazı kaynaklarda uzun ve kısa vadeli amaçlar olarak sınıflandırılırken, kimi kaynaklara göre ise ideolojik, dini, politik, ekonomik ve benzeri

⁶⁵ Joseph S. Tuman, *Communicating Terror: The Rhetorical Dimensions of Terrorism*, Second Edition, California: SAGE Publications, 2010, s.7

⁶⁶ TBB (Türkiye Barolar Birliği), *Türkiye ve Terörizm*, Şen Matbaa, Ankara, 2006, s. 177.

Terörizmin temel amacı halkı korku salarak etkisi altına almak, halkın devlete olan bağlılığını koparmak ve halkın politik düşüncesini istenilen yönde etkilemektir. Devletin eylemlerin öncesinden ve sonrasında yapması gerekenler ise eylemleri önlemek ve eylem sonrasında doğan zararları tanzim etmektir. Burada medyaya da önemli bir görev düşer ki bu da halkı doğru bilgilendirmektedir (Bkz. Şekil-4). Başka bir deyişle terörizm faaliyetlerinin bir devlet içinde birçok kurum/kuruluşu bazı işlevleri yerine getirmeye zorladığı görülür. Öyle ki amaçları doğrultusunda faaliyetlerini gerçekleştiren bir terör örgütü, devlete iki görev yükler. Birincisi eylemler olmadan önce önem almak, ikincisi eylem sonrasında oluşan zararları gidermek. Bir eylemin gerçekleşmesinin ardından halk içinde oluşabilecek muhtemel kargaşaların önlenmesi için de en büyük görev medyaya düşmektedir. Eylem haberlerinin içeriğinin halka aktarımının doğru bir şekilde yapılması gerekir.

Kuper, terörün amacının istenilen amaçlara ulaşmak için korku ikliminin oluşturulması, kişi ve toplum üzerinde panik, korku ve ümitsizlik duyguları oluşturmakla birlikte devlete karşı güven duygularının ortadan kaldırılması, sosyal bütünlüğün bozulması ve böylece toplumsal düzeni bozup istenilen hedeflere ulaşmak olduğunu belirtmiştir⁷⁰. Dayandıkları ideolojilerinin temelinde, mevcut düzendeki haksızlığı ve zulmü bitirerek, yerine; herkesin mutlu ve huzurlu olacağı yaşam anlayışını hedeflediklerini insanlara anlatmaktadırlar. Kendilerini halk adına mücadele eden ve halkın haklarını savunan kişiler olarak görmektedirler. Toplum içinden kendilerine destek vermeyenlerin, yapılan fedakârlığın farkında olmadıklarını, zamanla algılamaya başladıklarında ise yapılan mücadeleye destek vereceklerini savunmaktadırlar.

Sonuç olarak terörizmin amaçları terör örgütünün yapısına göre değişmektedir. Buna rağmen, temel amaç kitleleri terör örgütünün amaçladığı yöne itmek ve mevcut siyasi otoriteden uzaklaştırmaktır. Çünkü bu gerçekleşmediği takdirde güvenlik güçlerine karşı üstünlük sağlansa bile halkın istemi olmadan terör örgütünün istediği yönde bir siyasi gelişim sağlanamaz. Terörizmin bir asayiş sorunu olduğunu vurgulayan Ergil, "terörizmin asgari hedefinin, siyasi iktidarı (yönetimi)

⁷⁰ Jessica, Kuper, Political Science and political Theory, London: Routledge and Kegan Paul boks aktaran Gökhan Uludağ, Türkiye'de Terör Örgütlerinin Eleman Kazanma Yöntemleri, PKK Örneği, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, 1987, s. 9. **(Yüksek Lisans Tezi)**.

etkilemek ve yönlendirmek; azami hedefinin ise, geniş kitleler üzerinde psikolojik baskı(korku) oluşturarak rejimi etkilemek ya da değiştirmek” olarak belirtmiştir⁷¹.

1.6. TERÖRİZM TÜRLERİ

Terörizm, terörist eylemler yapan devlet veya devlet dışı aktör, birey, yöneldiği hedef, saldırıların kapasitesi ve kullanılan metotlar açısından çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulmuştur. Günümüzde gerçekleştirilen terör eylemlerinin farklı amaç, hedef ve ideolojiler taşıdığı ayrıca farklı coğrafyalarda yaşanmaktadır. Bu bakımdan terörizmin sınıflandırılmasıyla ilgili olarak yazarların düşünceleri farklılık göstermektedir. Bu nedenle de genel kabul gören bir sistematizinin olmadığı görülmektedir⁷². Bu çalışmada terörizm türleri beş başlık altında incelenmiştir:

1.6.1. Devlet Terörizmi

Terörizm tipleri arasında en çok söz edilen, tabandan terör veya aşağıdan terör şeklinde de adlandırılan devlete yönelik terörizmin, devletin dışında bulunup veya kişilerin devlete yönelttikleri terörü ifade etmektedir. Devlet dışında terörizmin kullanmış olduğu taktik ve amaçları birbirlerinden farklıdır. Mevcut siyasal, sosyal düzeni yıkararak, yeni siyasal toplumsal bir düzen kurma devrimci terörizm şeklinde ya da belli bir bölgenin devletin egemenliğinden kurtarma, ayrı bir devlet kurma ‘ayrılıkçı-etnik terörizm’ şeklinde de ifade edilmekteydi ancak ayrılıkçı-etnik terör artık başlı başına bir terör tipidir. Bu açıdan devrimci terörde ya gerçekten kötü olduğundan ya da ideolojik hükümlere istinaden mevcut, sosyal, siyasal ve ekonomik düzeni yıkılmak hedeflenmektedir⁷³.

Devlet terörizmini klasik olarak, devletin organlarını kendi nüfusun tamamı veya etnik köken, mezhep, din ve siyasal inanış temelli olan azınlık ve siyasal muhalefeti teşkil eden belli bir kesim üzerinde uygulamış olduğu işkence, kitlesel tutuklama, sistematik öldürme gibi eylemleri ifade eder. Bu çerçevede, siyasal terör/baskıcı terör şeklinde de ifade edilebilen devlet terörünün, tarih süresince sıklıkla görülmüş olan totaliter devlet yapılanması, iktidarı güçlendirme, belli bir azınlığı kontrol etme, iç savaş veya ayaklanmaya karşılık harekete geçmek için başvurduğu eylemler şeklinde tezahür etmiştir. Güç/zor kullanma gücü olan devletin her çeşit güç kullanımı vasıtası ile hatta kimi durumlarda silahlı eylem yoluyla

⁷¹Ergil Doğu, *Kürt Raporu Güvenlik Politikalarından Kimlik Siyasetine*, Birinci Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, Mayıs 2009, s.152.

⁷²Saraçlı Murat, Uluslararası Hukukta Terörizm, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2007, C. XI, Sa.1-2, ss. 1049-1078, s. 1056.

⁷³Yayla, a.g.e., s.362.

teröriste dönüşebilmekte ve karşı görüştekilere rejim aleyhine ilan edilip uygulamaları yasallaştırılmak ve meşrulaştırılmak için çalışılmaktadır⁷⁴.

Devlet terörizmi, devletin yönetim kadrolarındaki kişilere, gruplara, geniş kapsamlı olarak devletin yönetim biçimine direnen veya rejimi sarsma, yıkma gibi çeşitli eylemlere yönelen,veyabu amaç doğrultusunda hareket ettikleri düşünülen kişi ve gruplara yöneltilen terörizmdir. Terör eylemi, bizzat devletin bir kuruluşu veya elemanı tarafından yapılması yanında; devletin dışında bulunan ama ona herhangi bir şekilde bağlı olan veya dolaylı olarak kontrolü altında bulunan kişi veya gruplarca gerçekleştirildiği takdirde de devlet terörüdür.

1.6.2. Etnik Ayrılcı Terörizm

Etnik terör kavramı ile etnik azınlık kavramının yakından ilişkili olduğunu belirtmek gerekir. Etnik terörün nedenlerinin anlaşılması ve de bu terör hareketlerinin önlememesi için yolların belirlenmesiyle ilgili etnik azınlık kavramının tanımlanmasına gereksinim duyulmaktadır. Etnik azınlık, bir grup insan baskın olan gruptan dil, ırk, din,kültürel ve milliyet orijin şeklinde belirgin olarak ayrılmasıdır⁷⁵. Milleti temel gören, 'milli-devletin sınırları içinde olan insanların ortak bir kültür, dil, etnik köken ve din gibi paydalarda oldukları varsayılır⁷⁶'. Ancak bu durum, her milli devletin tek bir etnik kökenden oluştuğu anlamını taşımadığını da belirtmek gerekir. Millet temelli oluşan milli devlet etnisiteden ziyade ortak bir kültürün oluşturduğu millet esas kabul edilir. Etnisite de milletin bir alt sistemini oluşturur. Milli-devletse birden çok etnik gruptan oluşabilmektedir. Bu grupların üzerinde hukuki ve idari bir sistemi ifade eder⁷⁷.

Etnik terör, genel olarak, bir etnik gruba mensup olan bireylerin terör örgütleri içerisinde ve/veya faaliyetleri içerisinde bulunduğu terör çeşididir. Bununla birlikte etnik özellik taşıdığı görülen terör eylemlerine "milliyetçi terör" adı verilmektedir. Ayrıca etniklik ile milliyetçiliğin aynı anlamda kavramlar olmadığını belirtmek gerekir. Etnik kökene bağlı olan terör faaliyetlerinin kendisine hak talebi ve/veya taleplerin elde edilmesi için silahlı mücadelelerden farklıyol ve yöntem kalmadığına inanan ya da öyle olduğunu kabul eden durumlarda kendini göstermektedir. Etnik terör

⁷⁴ Uyar Tulga, *Terörle Mali ve Hukuki Mücadele*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008, s. 30.

⁷⁵ Douglas Simon, "*Violent Conflict in the International System of the 1990s*", New Thinking and Developments in International Politics, ed. Neal Riemer, The Miller Center, New York, ss. 79-106., s. 83.

⁷⁶ İçduygu Ahmet, "Çok kültürlülük: Türkiye Vatandaşlığı İçin Toplumsal Zemin", *Türkiye Günlüğü*, 1995, sayı 33, Mart-Nisan ss. 117-126, 1995, s. 118.

⁷⁷ Abdullah Topçuoğlu, "Ulus Devlet ve Etnisite Olgusu", *Türkiye Günlüğü*, 1995, sayı 33, Mart-Nisan, s. 101-110, s. 107.

içerisinde, alt grup olan ırkçılık, gelenek, görenek ve inançlara dayanılarak oluşturmuştur⁷⁸.

1.6.3. Dini Motifli Terörizm

Din ile terör kavramlarının birlikte telaffuzu ve gerçekten yapılmış olan eylemlerin niteliğinin dinin terörü beslediği yönündeki kanaatleri güçlendirse bile, bunun beslemek ya da desteklemekten öte besler gibi görünme olarak (dinin meşrutiyet aracı olarak kullanıldığı) anlaşılmasının gerekliliğini vurgulamak gerekir. Özetle dini motifli terör, dinin terörü desteklemesi ya da beslemesi değil, bir dine mensup olan grup veya kişinin yaptığı zulümleri resmi olarak tanımlamak, daha çok kişiye duyurmak için din kavramını bir araç olarak tercih etmelerinin bir sonucu olarak oluşmuştur. Bu bakımdan dinlerin toplum içinde terör ortamının oluşmasına destek vermektен öte birleştiricilik rolünü oynadığı genel kabul görmüş bir anlayıştır. Dolayısıyla da dini terörün yerine dini motifli terör şeklinde de bir tanımlamanın daha doğru olacağı düşünülebilmektedir. Bu kavram dini görünümlü terör şeklinde kullanılabilir⁷⁹.

Genel olarak kabul görmüş olan görüşün dinin terör ile uyuşmadığı olduğunu söylemek mümkündür. Kendisini dindar şeklinde tanımlayan kişi ya da grupların din adına terörist eylemlere karıştıkları görülmektedir. Öyle ki kimi zaman dikkat çekecek biçimde karışmış olmaktan ziyade, çok ciddi boyutlara ulaştığı da yadsınamaz. Konuyla ilgili Mahatma Gandhi'nin söylediği bir söz vardır "tarihte en nefret dolu ve gaddar suçlar din ya da asalet adına yapılmıştır"⁸⁰. Bu durum da 'dinin terörü beslediği' algısı oluşturabilmektedir. Kirman'ın da belirttiği gibi teologlar tarafından din çoğu zaman bireysel ve toplumsal açıdan barış ve esenlik kaynağı, toplumsal entegrasyonun güçlü bir aracı ve çimentosu, gerçek bir insanlık toplumunu teşvik eden evrensel kültürün önemli bir direği olarak görülür⁸¹.

Dini motifli terör örgütlerine örnek verilecek olursa Taliban bu örneklerden sadece birisidir. Dini ideolojileri benimseyen Taliban Afganistan'ın; resmi mezhebinin Hanefilik olduğunu, yönetim biçiminin emirlik, din polis birimi ile tüm ülkeyi kontrol altında tutulması gerektiğini, şeriatın tam anlamıyla ülke genelinde uygulanması gerektiğini ve devlet kademesinde görevlerin sadece dindar olan bireylere verilmesi

⁷⁸ Çınar Bekir, *Devlet Güvenliği, İstihbarat Ve Terör*, Sam Yayınları, Ankara, 1997, s:245

⁷⁹ Aydın Ahmet Hamdi ve Türkoğlu Mehmet Emin, "Dini Motifli Terör" Kavramı, 38. ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi), Uluslararası İlişkiler, 1. CİLT, Ankara-2011, ss. 163-172.

⁸⁰ Mutioğlu Halil, 'Yeni Dünya Düzensizliğinde Terör ve Türkiye', I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu, Elazığ, Bildiriler Kitabı: 257-267, 2000, s. 257.

⁸¹ Kirman Ali, 'Küresel Bir Sorun Olarak Din ve Şiddet', *Dini Araştırmalar Dergisi*, 2004, 7 (20): 315-333, s.325.

gerektiğini birçok açıklamasında belirtmiştir⁸². Taliban kendi mezhebinin de ülkenin resmi mezhebinin de Hanefilik olduğunu iddia etmesine karşın bazı araştırmacılar tarafından bu durum doğru olarak kabul edilmemektedir. Örneğin Vehit Müjde tarafından yapılan araştırmada Taliban'ın oluşumu, gelişimi ve toplumların problemlerine bakış açıları-geliştirdikleri çözüm anlayışları bakımından haricilere benzediğini belirtmektedir. Haricilik ise (Taliban'ın da uyguladığı yöntemlerden birisi olan) kendisi ile aynı düşüncede olmayan bireylerin İslamiyet dahil hangi dinden olursa olsun katledilmesi eylemi olarak örgüt tarafından birçok kez uygulanmıştır⁸³.

Taliban bu amaçlarının yanı sıra İslami kurallar da ilan etmiştir. İslami rehim kurarak İslami şeriatın uygulanması amacıyla; öğrencilerde-devlet memurlarında sarık takma, erkeklerin sakal uzatma zorunluluğu, camilerde namaz vakitlerinde kontrol yapılarak katılımların kontrol-kayıt edilmesi, kadınların yanında eşleri, babaları olmadan dışarı çıkmaması ilan edilen kurallardan bazılarıdır. Bu kurallara uymayan kişi veya kişilerin hakkında ise çeşitli işlemler, şiddet ve sert müdahaleler örgütün cezai yaptırımlarından birkaçıdır⁸⁴.

Dini motifli ideolojiyi benimseyen örgütlerden bir diğeri ise El Kaide örneğidir. El Kaide örgütü, İslam inancına sahip ülkelere dolaylı veya dolaysız olarak müdahalede bulunan İslam inancına sahip olmayan ülkelerin, İsrail ve ABD ile diğer Batılı ülkelerin İslami inanca sahip ülkelere çıkarmak ve bu ülkeler ile ortak hareket eden tüm ülkelerin (İslami inanca sahip olsa bile) yok edilmesi amacıyla kurulan örgüttür. Örgüt bu amaç doğrultusunda, dünya genelindeki Müslüman bireylerin bir araya gelerek silahlı İslam direnişini oluşturmuştur. Örgütün benimsediği amaç ve hedeflerden birisi de dünya genelinde İslam Devleti (Panislamizm) kurmak olup günümüzdeki İslami inanca sahip tüm ülkelerin bu devlet adı altında kendi himayesinde birleşmesidir. Örgüt ayrıca bu ve diğer amaçları doğrultusunda dünya genelinde cihat olarak adlandırdıkları birçok eylemi gerçekleştirmiştir⁸⁵.

El Kaide örgütüne bakıldığında Taliban gibi işgal özelliği olmadığı görülmektedir. Öyle ki Taliban cihat amaçlı işgaller gerçekleştirirken El Kaide'nin amacı işgal etmek olmayıp Batılı ülkelerin yönetimi-etkisi altında olmayan ve İslami inanışları benimseyen-uygulayan hükümetler kurmaktır. Diğer bir ifade ile örgüt İslami inanıştaki devletlerin sınırlarının (kendi aralarında) olmaması ve bir ülkeden

⁸² Atai Muhammed İbrahim, "Negah-ı Muhtasarı be Tarih-i Muasır-ı Afganistan", (Çev: Kamgar, Cemilürrahman-Peştuncadan Farsçaya) Kabil, 2004, Meyvend Yayınları, s. 509

⁸³ Müjde Vehid, *Afganistan ve Peñç Sal Sütle-i Taliban, Kabil*, Meyvend Yayınları, 2002, s. 32

⁸⁴ Peter Marsden, *The Taliban War, and Religion in Afghanistan*, Zek Books Ltd., London-New York, 2002, s. 69.

⁸⁵ Ş. Aslan ve Tosunoğlu Devrim, *Dehşet Senaryosu İstanbul'daki İntihar Saldırılarının İç Yüzü*, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2004, s.248

diğerine sorunsuz geçilebilecek biçimde, Birleşmiş İslam Devleti kurmayı amaçlamıştır. Ancak kurulacak bu devletin en önemli özelliğinin ise İslami kurallar ile yönetilmesidir⁸⁶.

El Kaide birçok örgütten farklı biçimde faaliyet göstermektedir. Dini ideoloji benimsediğini belirten ve terörist eylemlerini de bu doğrultuda gerçekleştirdiğini iddia eden örgüt gelir kaynakları ile adından oldukça söz ettirmektedir. Buna göre⁸⁷;

- Dünya genelinde beş bini üst düzey tecrübede olmak üzere toplam 10 binden fazla üye,
- 11 Eylül gibi üst düzey saldırı özelliği,
- Uyuşturucu gelirleri dünyanın % 25 ve Avrupa'nın % 95 oranı sağlamakta,
- Uyuşturucuda "Altınboynuz" hattı olarak tanımlanan Pakistan, İran ve Afganistan hattını kurma,
- 60'tan fazla ülkede yapılaşma,

özellikleri örgütün diğer terör örgütlerinden bazı farklarıdır.

1.6.4. İdeolojik Terörizm

Terör öncelikle ideolojik bir alt yapıya sahip olmalıdır. İdeoloji faktörü örgütlerde temel dayanağı oluşturmaktadır. Büyük oranda da hareket tarzlarını yansıtmaktadır. Örgüt unsuruysa, eylem yapısı ve yayılma üzerinde belirleyici faktördür. Diğer taraftan bir terör örgütün var olduğunu söyleyebilmek için gerekli olan en önemli faktörlerden biri de eylem/şiddet unsurudur⁸⁸. Bu anlamda ayırt edici bir özellik de taşımaktadır. İdeolojilerine bakıldığında terörizm ve terör örgütleri üç gruba ayrılmaktadır⁸⁹:

- a) Marksist-Leninist-Maocu (Aşırı Sol),
- b) Faşist (Aşırı Sağ),
- c) Din referanslı.

Bazı zamanlar da devlet terörünün de kaynağını oluşturmuşlardır⁹⁰. İdeolojilerin terör örgütlerindeki işlevlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür⁹¹:

⁸⁶ Ingmar Karlsson, *Din, Terör ve Hoşgörü*, Turhan Kayaoğlu (Çev.), Homer Kitabevi, İstanbul, 2005, s.21;

⁸⁷ Arı Selçuk ve Arslan Okan, *Uluslararası İlişkiler ve Din, Tanrı Tarafsız mı?*, Platin Yayıncılık, Ankara, 2005, s.202; Emre Yılmaz, Genel Hatlarıyla "El-Kaide", Uluslararası İlişkiler, Ahi Evran Üniversitesi, *Akademik Perspektif*, Ekim 2014, <http://akademikperspektif.com/2014/10/17/genel-hatlarıyla-el-kaide/> (Erişim Tarihi: 15.04.2017)

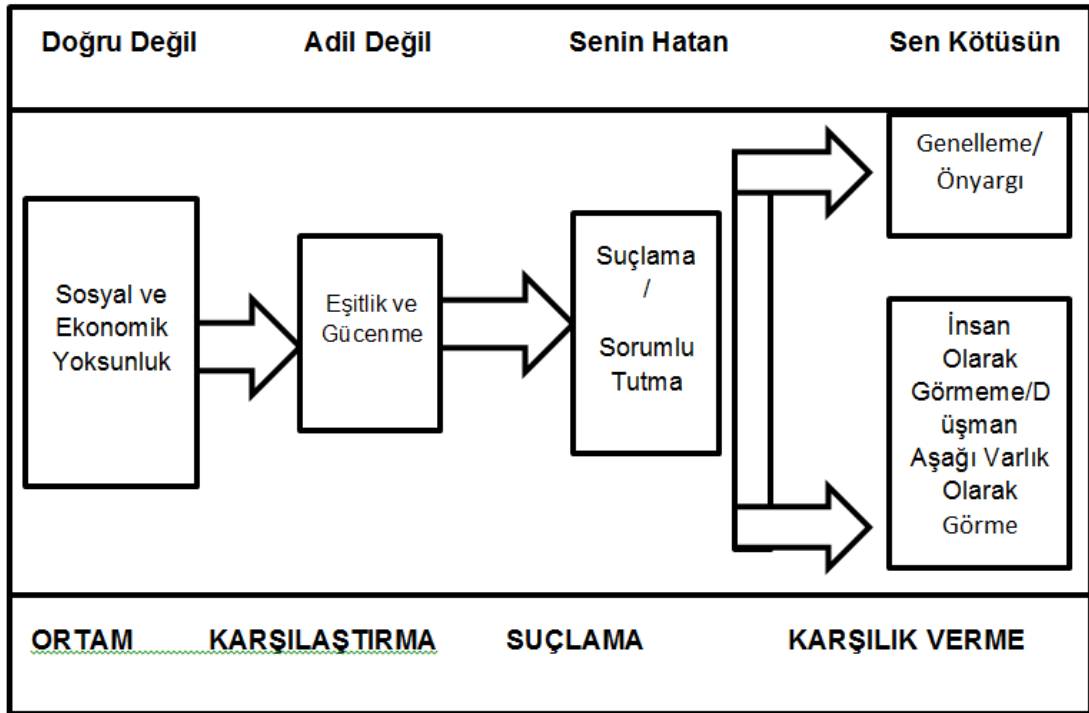
⁸⁸ Dilmaç Sabri, *Terörizm Sorunu ve Türkiye*, İDB Yayınları, Ankara, 1997, s. 42.

⁸⁹ Taş, a.g.e. s. 45

⁹⁰ Taş, a.g.e., s. 45

- Provokasyon ve örgütlenmeye şekil vermesi,
- Eleman seçmede birincil derecede etkili olması
- İddia edilen sorunun çözümüne yönelik siyasi amacı belirlenmesi,
- Eylem/şiddet türünü belirlemesi,
- Aynı ideolojiyi savunan örgütler ve/veya ülkelerden destek almayı sağlaması.

Terörizmde ideolojik gelişim, sosyal ve ekonomik yoksunluk ortamından eşitlik ve güvenme ardından suçlama/sorumlu tutmaya son olarak da genelleme/önyargı veya insan olarak görmeme/düşman aşağı varlık olarak görme olgusuna kadar uzanan bir süreçtir. Sosyal ve ekonomik yoksulluk ortamı işaret eder ve normalde doğru bir olgu değildir. Eşitlik ve güvenme karşılaştırma yapar ve adil olmama durumunu kapsar. Suçlama ve sorumlu tutma bir suçlama eylemidir ve birinin hatası olarak kabul edilir. Burada iki sonuca ulaşılabilir. Birincisi genelleme ve önyargı ki burada kötü olan bunu düşünen kişidir. İkincisi insan olarak görmeme düşman ağırlıklı varlık olarak görme bu durumda karşılık vermeyi ifade eder.

Şekil-5 Terörizmde İdeolojik Gelişim Süreci⁹²

Sonuç olarak terörist davranışlarının anlaşılmasında, stratejileri ve eylemlerinin değerlendirilebilmesi bakımından ideolojileri referanstır; çünkü

⁹¹Ekici Niyazi, Sözer Alper ve Atak Selçuk, "İdeoloji ve Örgütsel Yapının Örgüte Eleman Kazanma Üzerindeki Etkisi: Türkiye'de DHKP/C ve Hizbullah Örneği", *Uluslararası Güvenlik Terörizm Dergisi*, 2010, c. 1, s. 1, ss. 37-57, s. 41.

⁹² Randy Borum, *Psychology of Terrorism*, University of South Florida: Tampa, 2004, s. 29.

teröristlerin, savunduğu ideolojiler kendilerine kazandırdıkları dünya görüşüne göre yaşamlarını şekillendirmektedir. Bu kapsamda olay ve kişileri yorumlarlar⁹³. İdeolojilerin terör örgütlerinin birbirlerinden yapı olarak farklarını da ortaya koyduğu görülmektedir.

1.6.5. Siber Terörizm

Gelişmekte olan teknolojiyle beraber yeni terör yöntem ve eylemlerinin bunlara paralel olarak geliştiği gözlemlenmektedir. Terör örgütlerinin saha çalışmalarının dışında kendi kabuğu içinde daha öncelerine nazaran epeyce değişik yöntemlere başvurup eylemlerini devam ettirdikleri görülmektedir. İnsani ve maddi güç açısından daha az maliyeti olan bu tür faaliyetler çoğunlukla siber terör olarak adlandırılmaktadır. Siber terörizm, sosyal ve siyasi birey ve mercilere yönelik olarak; baskı oluşturmak ve gözdağı vermek için resmi birimlerin bilgisayar-bilişim sistemlerine, veri tabanı ile diğer dijital bilgilerine yapılan yasadışı zarar verici ve tehdit içeren saldırılardır. Ayrıca bir saldırının siber terörizm şeklinde tanımlanabilmesi için mala ya da bireye karşı şiddet içermesi gerekir. En azından korku yaratacak hasara neden olmalıdır. Siber terörün ölümcül olan veya fiziki hasarlara neden olan, şiddetli ekonomik kayıplara sebep olan saldırılar şeklinde örneklenebilmektedir⁹⁴.

Bu yenilenen şekliyle teröristlerin elektronik saldırılar yapıp⁹⁵;

- a) "Ordunun haberleşme sistemine girerek yanıltıcı bilgiler bırakabilmek,
- b) Bir barajın kapaklarının açılabilmesi,
- c) Telefon sistemlerinin felç edilebilmesi,
- d) Bilgisayar sistemlerinin karmakarışık duruma getirebilme,
- e) Finans ve bankacılık sektörünün çöktürülebilmesi,
- f) Doğalgazı ve elektriğin kapatılabilmesi,
- g) Bir şehrin tüm trafik ışıklarının durdurulabilmesi,
- h) Su ve ulaşım sistemlerinin kesilebilmesi,
- i) Polis, acil yardım, hastane ve itfaiyelerin çalışmasının engellenebilmesi,
- j) Hükümet kurumlarını işlemez hale getirebilme gibi eylemler düzenlemeleri, ihtimal dâhilindedir".

⁹³ Dilmaç Sabri, Terörizmde Tanım Sorunu ve Yaklaşımlar, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Yönetimi ve Stratejileri ABD: Ankara, 2011, s. 143. (Doktora Tezi).

⁹⁴ Sandıklı Atilla ve Yıvciger Gökhan, **Siber Terörizm Raporu**, TASAM, http://www.tasam.org/files/pdf/raporlar/siber_teror__639c0ad9-f639-4c64-9220-3bbc07f81993.pdf, (Erişim tarihi: 06.10.2016).

⁹⁵ Özcan Mehmet, Yeni Milenyumda Yeni Tehdit: Siber Terör. **Polis Dergisi**. 2003, Sayı: 34, s.173.

Bu tarz terörist tehditlerin teknolojinin her gün daha fazla gelişmesi ile zarar verme kapasitesini arttırdığı görülmektedir.

1.7. TERÖRİZMİN UNSURLARI

Terörizmin var olduğundan bahsedebilmek için ideoloji, örgüt ve şiddet unsurları gerekmektedir⁹⁶. Başka bir deyişle terör suçunun oluşabilmesinde:

- a) Devletin ve milletin temel düzeni ve birliğine yönelik bir amacının olması yani ideolojik boyut,
- b) İlegal olan örgütün gerçekleştirilmesi gerekmesi diğer bir deyişle örgütsel boyut,
- c) Yıldırma, korkutma, sindirme hedefli eylemlerin olması gerekir ki bu da eylemsel şiddet boyutudur⁹⁷.

Terörizmin tanımlamasında ortaya çıktığı görülen ortak unsurların; şiddet ve/veya zor kullanım, şiddet eylemi veya eylemlerin yapılacağı tehditlerin olması, şiddet eylemlerinin veya tehditlerin bir devlet, parti, sosyal sınıf, örgüt ve/veya bir kişi tarafından yapılmış olması, şiddet eyleminin de toplumda neden olduğu korkunun sosyal, ideolojik, etnik, siyasi, dini ve ekonomik gibi hedeflenmiş olan bir amacın gerçekleştirilmesiyle ilgili olarak planlanmış olması; şiddetin de hukuk dışı kullanılması propaganda ve reklam amacına öncelik vermedi olarak ifade edilebilir⁹⁸.

1.7.1. İdeoloji Unsuru

İdeoloji, "ide" kelimesinden türemiş olup, anlam bakımından fikir bilimi anlamına gelmektedir. Genel anlamda ideoloji siyasi ve/veya toplumsal öğreti oluşturduğu görülen, bir partinin, hükümetin, bir grubun davranışlarını yönlendiren hukuki, politik, bilimsel, dini, felsefi, estetik ve moral düşüncelerin bütünüdür. İdeolojilerin, insanları kolaylıkla yönetme ve yönlendirme için icat edildiği görülmektedir. İdeolojilerle ilgili keskin ifadelerin varlığının sebebi onların insanların idrak ve gözlerine inen bir perde olmasındandır. Bu sebeple ideolojinin tarafgiri olarak meydana gelen beşer diğer konularda bitaraf olmakta ve öğrenmeye karşı bütün alıcılarını çoğu zaman kapatmaktadır. İdeolojinin esas amacı belirlenmiş

⁹⁶ Dilmaç Sabri, Global Tehdit: Terörizm ve Türkiye'ye Etkisi", *Polis Dergisi*, Ankara, 2004, Sayı:40, Nisan-Mayıs-Haziran, 357-367, s. 360.

⁹⁷ Alkan, a.g.e.,s. 28.

⁹⁸ Denker Sami, *Uluslararası Terör Türkiye ve PKK*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.1997, s. 5.; Yıvciger Mehmet Kocaoğlu, Türkiye'yi Bölme ve Köşeye Sıkıştırma Vastası Olarak İç ve Dış Mhraklar Tarafından Kullanılan Terörizm", *Doğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri*, İzmir: Çağlayan A.Ş. 1999, s. 3.

olan somut bir bilinç doğrultusunda gayri meşru veya meşru bir fikri/düşünceyi veya eylemi canlandırmaktır⁹⁹.

Bir terörün mevcudiyetinden bahsedebilmek için ideolojik olarak bir alt yapısının olması gerekir. Bu ideoloji bir anlamda terörün de hareket noktasını temsil eder. Bu alt yapının örgütün davranışlarını temelini oluşturduğunu ve örgütün bu alt yapının gerekliliği doğrultusunda davranışlarını sergilediğini belirtmek gerekir. İdeoloji, terörist yapılanmalarda bir dayanak oluşturduğu için, olmazsa olmaz bir faktör olarak kabul edilir. İdeoloji hareketlerin rehberidir. Özellikle uygulanacak olan şiddet olaylarının hedef ve tipleri ideolojiye göre belirlenmektedir¹⁰⁰.

Teröristlerin benimsemiş oldukları ideolojileri için birçok masum bireyin canına kıyması, yeri geldiğinde de hayatlarından vazgeçebilmektedirler. Bütün bunların gerçekleştirilmesi için de sağlam siyasal inancın olması gerekmektedir. Hizbullah terör örgütüne üye olan bir şahıs bu olaya benzer bir davranışı şöyle açıklamaktadır¹⁰¹:

“Bazı siyasi düzenleri değiştirme amacı güden Müslümanlar vardır ve bunlar ölseler dahi davaları ilerlemektedir. Böyle bir ölüm ne trajedi ne de zihinsel bir bozukluğun neticesidir. Düşünülüp taşınarak canlı bir amaca hizmet için karar verilmiş bir ölüm, umutsuzluk hissinden uzak, davasına hizmet amacı güden bir eylemdir. İntihar kamyonlarının sürücüleri ölüme gülerek gidiyorlar ve basın dediği gibi düş görmüyorlar. Onlar davalarını bir adım daha ileri götürebilmenin dayanılmaz sevincini kalplerinde yaşıyorlar.”

İdeoloji, insanların doğa ve toplumların duyguları, düşünceleri ve tutumlarını kapsayan fikir ve düşünce sistemidir¹⁰². İdeoloji, bir anlamda hareketlerin rehberi gibidir. Uygulanacak olan şiddetin tipi ve hedefleri, örgüt üyelerinin temini ve şiddet kampanyalarındaki konuların tümü ideoloji unsurlarına göre belirlenir¹⁰³. Öyle ki ülkemizde terör faaliyetleri olan örgütlerin, kuruluşlarında, örgütlenmelerinde, üye kazanma aşamalarında bir yayınevini çevresinde bir arada olan insanların kaleme aldığı kitaplarla çıkardıkları dergi ve gazetelerle başlar ve devam eder. Bunun nedeniyse, bir örgütün faaliyet gösterdiği toplum içinde tabanını bularak

⁹⁹ Hançerlioğlu Orhan, **Felsefe Sözlüğü**, 17. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2010, s.176-177.

¹⁰⁰ Dilmaç, a.g.e., s. 360.

¹⁰¹ Tavas Taner, **İntihar Saldırıları, Terörizm İncelemeleri**, Jeopolitik-Strateji-Terör Yayınlar Dizisi,3, Aşam Yayınları, Ankara, 2000, s. 119.

¹⁰² Kızılcılık Sezgin ve Erjem Yaşar. **Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü**, Saray Medikal Yayıncılık, İzmir, 1992, s. 273.

¹⁰³ Dilmaç, a.g.e., s. 360.

üyükazanabilmesinin ancak ideolojik anlamda kabul görmesinden geçmesidir¹⁰⁴. Terör örgütlerindeki ideolojinin işlevlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür¹⁰⁵:

- a) Örgütün varlığı ve eylemlerinde meşruiyet sağlamak,
- b) Örgütsel birliği korumak,
- c) Propaganda araçları olarak kullanmak,
- d) Örgütün devamlılığını sağlamak,
- e) Diğer terör örgütleri ile ilişki kurmak ve dışa açılmak,
- f) İnsanların duygusal olan arayışlarına cevap vermektir.

Bir ideolojiye esir olan terör örgütlerinin bütün gayelerinin inanmış oldukları davaya hizmet etmek olduğunu söylemek mümkündür. Böylelikle, öz benlikleri, yakınları, aileleri, özgürlükleri ve istikballerinin yok edilip bütün toplumsal yaşamlarının merkezine ideoloji yerleşmekte ve tüm ilişkilerde inanılan ideoloji kapsamında şekillenmektedir. İnanan bir örgüt üyesinin, uğruna mücadele verdiği davasında fedakarlık yapmaktan kaçınılmayışı ideolojinin önemli bir kavram olduğunu gösterir. Onun inancına göre bir mücadelede kendi ölse dahi davası hep yaşayacaktır¹⁰⁶.

İdeolojilerdeki en önemli özellik, yaptıkları eylemlerin insan grupları tarafından inatla savunduğu, kan dökme uğruna vazgeçilmeyen inançlarının olmasıdır. İdeoloji, insanların bütün duygularını harekete geçirmektedir¹⁰⁷. İdeolojilerin temsili olan devletlerin yıkılsa dahi, ideolojileri terör örgütlerinin devam ettirilmeye çalıştıklarını görülebilmektedir.

1.7.2. Örgüt Unsuru

Örgütler, organize bir yapı içinde aynı ideolojiyi benimsemiş olan ve aynı amaca yönelik kişilerden oluşmaktadırlar. Bir terör örgütünün başarılı olabilmesi için illegal yapılanma içinde olması gerekir. Temel özelliği ise gizlilik içinde faaliyetlerini yürütmesidir¹⁰⁸. Bunun yanı sıra terör örgütlerinin illegal yapılanmalarıyla legal yapılanmalardan yararlanılmaktadır. Terör örgütlerinin illegal örgütlenme içine girmelerindeki temel amaçları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür¹⁰⁹:

¹⁰⁴ Alkan Necati, *Psikolojik Harekat Terörizm ve Polis*, Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi Şube Müdürlüğü, Ankara, 2000, s. 103.

¹⁰⁵ Korkmaz, a.g.e., s.70.

¹⁰⁶ Uyar Tulga, *Terörle Mali ve Hukuki Mücadele*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008, s. 11

¹⁰⁷ Korkmaz, a.g.e., ss.50-51.

¹⁰⁸ Dilmaç, a.g.e., s. 360.

¹⁰⁹ Alkan, a.g.e.,s. 74.

- a) İdeolojilerini tartışmalardan koruyup, taraftarlarına da mutlak doğrular şeklinde aktarabilmek,
- b) Yeni kazanılan üyeleri gizlilikle ve rahatça eğiterek, örgütün ideolojisi doğrultusunda şartlandırmak,
- c) Örgütün varlığının sürdürülmesinde, güvenlik güçlerinin yapması muhtemel operasyonlara karşılık kendisini koruyabilmek,
- d) Güvenlik güçlerinin örgütün içine sızmalarını önleyebilmektir.

Bütün bunların yanında günümüzdeki örgütlerde liderliğin ön planda olduğunu da belirtmek gerekir. Örgütler liderleriyle varlıklarını devam ettirmektedirler. Liderin, genel olarak davalarına kendilerini adanmaları, iyi eğitilen bir teoriysen gibi kendisini göstermeleri söz konusudur. Liderin, örgütü doğrudan kendi iradesiyle idare ve sevk ettiği veya komite şeklinde bir oluşum ile beraber idareyi yürüttüğü görülmektedir.

1.7.3. Eylem (Şiddet) Unsuru

Terör örgütlerinde şiddet, ideoloji doğrultusunda belirlen amaçlara ulaşma konusunda önemli bir araçtır. Silahlı propaganda ismi de verilen bu eylemleri, var olan anayasal düzenin değiştirilmesi için kaçınılmaz bir yöntem gibi görülmektedir. Şiddet uygulamalarının yoğunlaşması korku içerisinde örgüte yaklaştığı görülen insanların da sayılarını arttırmaktadır. Buradan hareketle de teröre kısaca şiddet ve korku demek doğru olacaktır¹¹⁰.

Şiddet kapsayan eylemlerin bazen birden çok örgüt tarafından üstlenilebilmektedir. Bu durumda örgütlerin eylemlere duydukları ihtiyaçların da bir göstergesi kabul edilmektedir. Örgütlerin kendilerinin yapmadığı bir şiddet eylemini sanki kendileri yapıyor gibigöstermelerinin nedeni ise, varlıklarının sürdürülebilmesi ve hayatta kalma çabalarıdır. Örgütün varlığının devamlılığı eylemlerine bağlıdır. Bu eylemler ile hem kendi üyelerine hem de topluma karşılık bir mesaj vermesi amaçlanır¹¹¹.

Örgütler, şiddet unsurunu kullanmalarının gerekliliği örgüt üyeleri üzerindeki etkilerinde, örgütün yapmış olduğu her eylemin, taraftarlarına motivasyon ve moral verdiği düşüncesidir. Kendilerini örgüt ile birlikte daha güçlü hissetmeleri ve örgütlerine daha çok bağlanmaktadırlar. Alt düzey üyelerin örgütlerini daha çok ve

¹¹⁰ Ergil Doğu, Terörizm Mantiği ve Hedefi, *A.Ü.S.B.F. Dergisi*, 1991, Cilt 46, SBF Yayınları, s. 46.

¹¹¹ Alkan Niyazi, Türkiye'de Terör Örgütleri Tarafından Gerçekleştirilen İntihar Saldırılarının Sosyolojik Ve Psikolojik Açısından İncelenmesi ve Önleme, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2006, s. 22, (Yüksek Lisans tezi)

daha fazla ses getiren eylem yapmalarını istemektedirler. Bu durumda, onlara buldukları bölgelerdeki diğer örgüt ve yakın çevrelerinin arasında üstünlük duygusu kazandırmaktadır¹¹².

1.8. TERÖRÜN KAYNAKLARI

Terör eylemine başvuran örgüt veya bireylerin terör faaliyetlerini devam ettirebilmesi için gerekli unsurlardan bazıları iç-dış destek, ideoloji, finansal kaynaklar ve insanlardır. Bu anlamda, dünyada genel olarak faaliyetler sergileyen terör örgütlerinin faaliyet ve eylemleri için gereksinim duydukları temel faktörlerin en başında ki ihtiyaç finansmandır. Bunun nedeni ise örgütlerin faaliyetlerini yürütebilmesi için, kendi üyelerinin lojistik ihtiyaçlarının karşılanabilmesi ve eylemlerinin yerine getirebilmesinde maddi imkanlara gereksinim duymalarıdır. Örgütün militanları, illegal olarak faaliyetlerini yürütmesinden dolayı bir yerde çalışarak gelirlerini temin etmesi pek mümkün değildir. Bazı örgütlerin büyüyerek gelişmesi, işletme ve işyeri yapısı içinde olsalar da, ticari olan faaliyetlerin zarar riski ve deşifre olmaları düşünüldüğü zaman yeterli şekilde finans sağlamalarının mümkün olmayacağını söylemek mümkündür¹¹³. Bu sebeple örgüt üyelerinin giyecek, yiyecek, ilaç ve barınma gibi ihtiyaçlarının yanı sıra mühimmat, silah, propoganda ve haberleşme araçları gibi ihtiyaçlarının karşılanmasının gerekliliği, örgütün bu tarz ihtiyaçları genel olarak yasa dışı yöntemlerden temin etmeye çalıştıkları görülür. Terörizmin finansmanları, alternatif gelir, muhafaza ve dağıtım yöntemlerini aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

Tablo-3 Terörizmin Finansmanı, Alternatif Gelir, Dağıtım ve Muhafaza Yöntemleri¹¹⁴

Yasadışı Ticaret	Gelir	Transfer	Muhafaza
Uyuşturucu Ticareti	+		
Silah Kaçakçılığı	+		
Sigara Kaçakçılığı	+		
Elmas Kaçakçılığı	+	+	+
Altın Sistemler		+	+
Vakıf ve Dernekler	+	+	

¹¹² Korkmaz, a.g.e.,s.89.

¹¹³ Aktaş Melih, "*Narkoterörizm Dünyada ve Türkiye'de Terör*", TC Merkez Bankası Yayınları, Ankara, 2002, s. 100.

¹¹⁴ Çakır Alpaslan, Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörizmin Finansmanının Engellenmesi: Banka Riskleri ve Uyum Programının Oluşturulması II, *Bankacılar Dergisi*, 2010, Yıl: 21, Sayı: 74, Eylül, s. 71

Banka Dışı Havale Sistemleri		+	
Finans şekli Nakit Para		+	+

Terör örgütleri hayatlarını sürdürebilmek, beslenme, barınma, giyecek, ulaşım ve tedavi ihtiyaçlarını gidermek, propaganda ve yayın materyallerini hazırlamak, silah, haberleşme ve mühimmat ihtiyaçlarını karşılamak için ihtiyaç duydukları finansal kaynakları çeşitli yasa dışı yöntemlerle sağlayabilmektedirler. Yasal yöntemlerden finans kaynaklarını sağlayamayan örgütlerin, yasadışı ve/veya yasal görünümü yollar ile bu ihtiyaçları karşılamaya çalışmaktadırlar.

Terörizmin üç temel unsurunun örgüt, ideoloji ve eylem kavramlarının sağlıklı olarak işleyebilmesinde, örgütsel faaliyetlerin yürütülebilmesinde terörizmin finansmanın olması şarttır. Özellikle gelir kaynaklarının; kaçakçılık (insan, uyuşturucu, silah, vb.) faaliyetleri, zorla toplamalar ve uluslararası faaliyetler gibi çeşitli kategorilere ayrılmakla birlikte birbiri ile olan girift yapılarından dolayı da belli başlıların altında toplamak mümkündür. Terör örgütlerinin gelir kaynaklarını aşağıdaki başlıklarda toplamak mümkündür¹¹⁵:

- a) "Uluslararası yardımlar,
- b) Silah kaçakçılığında elde ettikleri gelirler,
- c) Uyuşturucu kaçakçılığında elde ettikleri gelirler,
- d) Diğer kaçakçılık türlerinden elde ettikleri gelirler,
- e) Başka odaklar tarafından kendilerine havale edilen işler karşılığında gelen paralar,
- f) İnsan kaçakçılığında elde ettikleri gelirler,
- g) Sahtecilik, dolandırıcılık, hırsızlı,
- h) Organize suç örgütleriyle yaptıkları ortak işlerden gelen paralar,
- i) Akaryakıt kaçakçılığı,
- j) Eleman ve sempatizanlarından toplanan aidatlar,
- k) Örgüte ait medya ve basın kuruluşlarına verilen reklam gelirleri,
- l) Kültür-sanat merkezlerinin faaliyetlerinden elde edilen gelirler,
- m) Hackerler vasıtasıyla bankalarda bulunan hesaplara girilerek hesapların boşaltılması veya bir kısmının boşaltılması,
- n) Kara para aklanması,

¹¹⁵Öztürk Serdar ve Çelik Kamil, *Terörizmin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri*, 2009, s. 90.

- o) *Çek-senet tahsilatı,*
- p) *Örgütsel yayınlardan elde edilen gelirler,*
- q) *Zorla toplanan paralar,*
- r) *Ticari faaliyetler,*
- s) *Konser, panel ve moral gecelerinden elde edilen gelirler,*
- t) *Uluslararası insani yardım vakıfları.*
- u) *Bazı örgütler açısından kurban derileri,”*

Sonuç itibariyle yapılan tanımlamalara bakıldığında terörün, genel olarak siyasal bir davanın uğruna girildiği görülen, şiddet hareketlerinin tümüdür. Terörizm ise, topluma korku salmak, insanları korkutmak ve yıldırma için gerçekleştirilen eylemlerinin tümüne verilen isimdir. Terörizmin toplumun düzenini bozarak, masum insanların zarar görmesine neden olan bir olguya işaret ettiği ile ilgili dünya genelinde kabul görmüş bir anlamı vardır. Buna karşılık tanımlama konusunda fikir birliğine varılmadığı bu araştırma sonucunda da net olarak kanıtlanmıştır.

Terörizmi tanımlamanın yalnızca teorik çalışmaların konusu olmadığını, operasyonel ihtiyaçların da karşılanması için gerekli olduğunu söylemek mümkündür. Sonuç olarak terörizmin yerel sorun olmaktan çıktığı ve uluslararası bir karakter kazandığı aşikardır. O halde terörizmin, uluslararası bir olgu olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak terör ve terörizm kavramlarının farklı anlamlar içerdiği görülmüştür. Terör, her çeşit şiddet hareketlerini içermektir, kuralsız ve örgütlü şiddet hareketleri şeklinde ifade edilebilir. Terörizm ise siyasi etkenleri kapsayan, bir ideolojisi bulunan veyapılanmasıyla şiddete başvurarak tahribeyönelten, bir ideolojinin etrafında örgütlenmiş olan birden çok kişinin şiddetli eylemleri temel alarak, var olan siyasi rejimi ve iktidarı hedef alan faaliyetlere denir.

Sonuç olarak terörizmin genel olarak beş nedenden oluştuğu görülmektedir. Kişisel becerileri ve yetenekleri yetersiz insanların, içerisinde yaşadıkları toplumsal konumu, durumu, rolü ve yeri beğenmeyebilirler. Toplumun onları engellendikleri düşüncesiyle özgürce hareket etmeye çekinebilirler. Sevgi, ilgi ve saygı görmediklerini düşünmeleri de bu noktada mümkündür. Bütün bu bireysel nedenler insanları terörizme itebilmektedir. Bunun yanında yaşadıkları ekonomik koşulların da zorluğu, kişileri maddi açıdan etkilediği gibi psikolojik açıdan da etkilemektedir. Bu nedenle, toplumda görülen dengesiz gelir dağılımları, terör odakları için yararlanılabilecek önemli unsurlardan biri olmuştur. Kültürel değişimlerle sosyal hayattaki bazı değişimlerin yaşanması, toplumun değer yargılarının ve bunların benimsenmesinin zamanla değişikliğe uğraması da insanları terörizme itebilmektedir.

Bütün bu konuların daha net anlaşılabilmesi için terörizmin tarihinin bilinmesi gerekmektedir. Ayrıca terörizmin amaçları ve türlerinin de önemli olduğu görülmektedir. Buradan hareketle ikinci bölümde terörizmin tarihi, amaçları ve türleri aktarılacaktır.

Terör ve terörizmin insanoğlunu var olduğu zamandan günümüze kadar geldiği görülmektedir. Bazı değişikliklerin yaşandığı görülse de temelde benzer hedefleri barındıran terörizmin daha iyi anlaşılması için tarihsel sürecine geniş perspektiften bakmak gerekir. Ardından terörizm genel olarak amaçlarının aktarılacağı bu bölümde, tarihsel süreçte görülen terörizm türleri de ele alınacaktır.

Sonuç olarak terörizmin sistemli bir şekilde ortaya çıkması 19. yüzyılın ikinci yarısına denk geldiği söylenebilir. Onun öncesinde terörizmden bahsetmek mümkündü ancak sistemli değillerdi ve sürekliliği yoktur. Tarihte aynı anlamlarda kullanılan terörizm, terör, gerilla savaşı ve organize suç kavramlarının arasındaki farklılıklar bu bölümde tablo halinde verilmiştir.

Terörizmin amaçlarının da aktarıldığı bu bölümde öncelikli nihai amaçlarının terör eylemlerinin kitle hareketlerine dönüştürerek devlete karşı isyan ortamı yaratmak olduğu görülmüştür. Herhangi bir eylem planını gerçekleştirmek için oluşturulan gruplara veya topluluklara örgüt ismi altında toplanmıştır. Terörizm, terörist eylemler yapan devlet veya devlet dışı aktör, birey, yöneldiği hedef, saldıranların kapasitesi ve kullanılan metotlar açısından çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulmuştur. Günümüzde gerçekleştirilen terör eylemlerinin farklı amaç, hedef ve ideolojiler taşıdığı ayrıca farklı coğrafyalarda yaşanmaktadır. Bu bakımdan terörizmin sınıflandırılmasıyla ilgili olarak yazarların düşünceleri farklılık göstermektedir. Bu çalışmada terörizm türleri devlet terörizmi, etnik ayrılıkçı terörizm, dini motifli terörizm ve ideolojik terörizm olarak ele alınmıştır.

Özellikle tanımlamalar yapılırken ortak unsurlardan ve terörizmin kaynaklarının sıklıkla geçtiği görülmektedir. Tarihsel süreç içerisinde de ortak unsurlar ile kaynakların değişkenlik gösterdiği belirtilmiştir. Bu anlamda bu konular detaylı olarak ele alınmıştır.

Terör kavramının literatür irdemeleri sonrasında tez konusu olan DAEŞ adlı terör örgütünün ayrıntılı olarak açıklanması gerekmektedir. Türkiye'nin ve bazı ülkelerin çeşitli operasyonlar düzenlediği örgüt yaptığı birçok eylem ile dünyanın gözünü üzerine çekmiştir. Bu sebeple örgütün ideolojik kökenleri, kuruluş süreçleri, amaç ve ideolojileri ile gelir kaynaklarının da bilinmesi gerekmektedir. Bu sebeple çalışmanın ikinci bölümünde DAEŞ terör örgütü ile ilgili bu bilgilere yer verilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

DAEŞ (İŞİD) TERÖR ÖRGÜTÜ

Dünyada son yüzyılda birçok terör örgütü kurulmuş, bazıları ortadan kaldırılmış bazıları ise faaliyetlerine devam etmektedir. Ancak faaliyetlerini devam ettiren örgütlere bakıldığında Orta Doğu'da kurulan Irak Şam İslam Devleti (İŞİD-DAEŞ-DEAŞ) adlı örgüt eylemleri, hedef kitleleri, stratejileri bakımından dikkatleri üzerine çekmektedir. Türkiye dahil olmak üzere (kurulduğu ülke dışında) birçok ülkeyi hedef alan saldırılar, internet siteleri aracılığı ile yayınlanan video kayıtlı infazlar, bünyesinde bulunan silahlar örgütün dünya genelinde yankı uyandırmasına neden olan bir takım etkenlerdir. İslami inancıya sahip olduğunu öne süren örgütün son yıllarda Türkiye'ye yönelik artan tehdit unsurları ve farklı ülkelerin mücadele yöntemleri dikkate alındığında söz konusu örgütün daha kapsamlı biçimde irdelenmesi gerekmektedir.

Faaliyetlerine günümüz itibari ile merkezi Orta Doğu'da olmak üzere birden fazla ülkeyi kapsayan biçimli kurulan DAEŞ; birçok eylem gerçekleştirmiştir. DAEŞ terör örgütünün künyesine bakıldığında ilk olarak 2000 yılına Afganistan'a dayandığı görülmektedir (Tablo 4). Ahmed Fadil Nezzal El-Haleylah isimli Ebu Musab ez-Zerkavi veya Ebu Musab kod adları ile de bilinen Ürdün asıllı bir asker tarafından 2000 yılında kurulan Tevhid ve Cihat Örgütü (TCÖ) günümüzdeki DAEŞ terör örgütünün dedesi konumundadır¹¹⁶. Öyle ki bir dönem Amerika Birleşik Devletleri (ABD); Ahmed Fadil Nezzal El-Haleylah'nin başına 25 milyon Amerikan Doları para ödülü koymuştur¹¹⁷. DAEŞ'in günümüzdeki faaliyetlerinin amaç ve hedeflerinin belirlenmesi adına örgütten önce kurucusu Ahmed Fadil Nezzal El-Haleylah'ın (Zerkavi) hayatının incelenmesi daha yerinde bir karar olacaktır.

¹¹⁶ BİLGESAM, Terörün Geldiği Yeni Boyut: İşid Örneği, Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Rapor No: 67, Bilgesam Yayınları, İstanbul, 2015, s. 16, Hilmi Demir, Selefilere ve Selefi Hareketi DAEŞ Ne Kadar Sünnidir?, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, Özel Rapor, Rapor No: 21, 2014, s.16

¹¹⁷ Kaçar Ali, El Kaide'den İŞİD'e Irak ve Suriye'deki Direniş –I, *Genç Birlik Dergisi*, 2014, Sayı: 182, ss. 50-55, s. 53

Tablo-4 DAEŞ Terör Örgütü Künyesi¹¹⁸

Adı	Devlet'ül İslâmiyye fi'l Irak ve's Şam (Irak ve Şam İslam Devleti)
Kısa Adı	İŞİD, DAEŞ (Latince Telaffuz), DAİŞ (Arapça Telaffuz)
İdeolojisi	Selefilik, Cihat, Etnik ve Dinsel Milliyetçilik diğer bir deyişle Mezhepsel farklılığa dayalı etnik ayrımcılık
Kurucu	Ahmed Fadil Nezzal El-Haleylah (Kod Adı: Ebu Musab veya Ebu Musab ez-Zerkavi)
Kuruluş	2013 (Oluşum başlangıcı 2003)
Kurulduğu Yer	Irak (Köken Afganistan)
Günümüzdeki Lideri	Ebu Bekir el-Bağdadi (İbrahim bin Avad bin İbrahim el Bedri el Radavi el Hüseyini el Samarrai)
Yaş	3 (diğer isimler ve köken ile birlikte 13)
Tespit Edilen Üye Sayısı	22.000-31.000 (24.03.2016 itibari ile)
Eylem Yapılan Ülkeler	Irak, Suriye, Türkiye, Fransa

2.1. DAEŞ'İN TARİHSEL KÖKENİ

Ürdün'ün Zerka kentinde doğan, Filistin asıllı¹¹⁹Zerkavi; 30 Ekim 1966'dan çocukluk ve gençlik yıllarına kadar cihat anlayışı ile İslam dinini farklı anlamış ve öyle yorumlamıştır. İlerleyen yıllarda Sovyetler Birliği (SB)'nin Afganistan'ı işgalinin son yılına (1989) yetişerek Afganistan'a cihat amacı ile gitmiştir¹²⁰.

Zerkavi Afganistan'a gitmesinden kısa bir süre sonra SB, Afganistan'dan ayrılmış ve Zerkavi'nincihat amacı gerçekleşmemiştir. 1989 yılında (bazı kaynaklarda 1988 yılında¹²¹) Zerkavi; Afganistan'a gittikten sonra savaş-işgal bitmesine rağmen orada kalarak Ebu Muhammed el-Makdisi ile tanışmıştır. Bu tanışma cihat anlayış ve düşüncelerini daha da güçlendirmiş ve ilerleyen yıllarda yeni üyeler kazanacak örgütler kurmaya kadar devam etmiştir. Afganistan sonrası

¹¹⁸ BBC Times: 22 bin İŞİD militanının bilgileri sızdırıldı, 10 Mart 2016 Tarihli internet haberi, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160310_times_isid (Erişim tarihi: 06.12.2016); The Telegraph (2016), Iraq and Syria: How many foreign fighters are fighting for Isis?, 24 Mart 2016 Tarihli internet haberi, <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/03/29/iraq-and-syria-how-many-foreign-fighters-are-fighting-for-isis/> (Erişim tarihi: 08.12.2016)

¹¹⁹ Beyazıt Erkin, Küresel Cihatın Orta Doğu'daki Gelişim Süreci, Türk Akademisi Siyasal Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı, Dış Politika Araştırmaları Merkezi, 2016, s.1, http://www.turkakademisi.org.tr/usr_img/yayinlar/makaleler/tasav-dpa_makale_23_b.erkin_kuresel_cihat_son.pdf (Erişim tarihi: 10.12.2016)

¹²⁰ Fuad Hüseyin, *Zerkavi: El-Kaide'nin İkinci Kuşağı ve El-Kaide'nin 20 Yıllık Planı*, Küresel Kitap, İstanbul, 2014.

¹²¹ Gürler Recep Tayyip ve Özdemir, Behram Ömer, El Kaide'den Post-Kaide'ye Dönüşüm: İŞİD, *Türkiye Orta Doğu Çalışmaları Dergisi*, 2014, Cilt: 1, Sayı: 1, s. 116.

Ebu Muhammed el-Makdisi ile birlikte 1992 yılında Ürdün'e dönen Zerkavi burada "Tevhid Cemaati" adında ilk örgütlerini kurmuşlardır. Bu örgüt ile kendisinin de çocukluk yıllarında fazlaca kullandığı başta camiler olmak üzere çeşitli yerlerde gençlere ve diğer cemaat katılımcılarına konferans vermeye başlamıştır¹²².

Zerkavi, Ürdün'de konferans ve eğitimlerine devam ettiği sırada Ürdün Emniyeti ile İstihbarat birimlerinin takibine takılmış ve bir sinema salonuna gerçekleştirdiği eylemden sonra "Bey'atü'l-İmam Örgütü"ne üye olma suçu ile 1993 yılında tutuklanmış, 1997 yılında verilen karar ile 15 yıl hapis cezasına mahkum edilmiştir¹²³. Zerkavi, tutukluluğu boyunca gördüğü birçok işkencenin yanı sıra İslami bilgi ve ilim ile ilgili kendini geliştirmiş ileriki dönemlerde ise bir takım fetva yayınlamıştır¹²⁴.

Ürdün Kralı Hüseyin bin Talal döneminde tutuklanan Zerkavi, 1999 yılında (Kral Hüseyin bin Talal'ın kanser tedavisi gördüğü ABD'den Ocak ayında Ürdün'e dönerek oğlu Abdullah'ı veliahtlığa getirmesi¹²⁵) Kral Hüseyin'in 7 Şubat 1999 tarihinde vefatı sonrası Krallığa oğlu II. Abdullah gelmesi ile hapis cezasından ileriki dönemlerde Kral II. Abdullah tarafından çıkarılan genel af ile tahliye edilmiştir. Tahliyesinden yaklaşık olarak 6 ay sonra "Ahmed el-Mecali" ismi taşıyan sahte kimlik ve pasaport ile Pakistan'a gitmiştir. Çeçenistan'a ulaşım amacıyla geldiği Pakistan'da vize problemi yaşayıp 8 gün tutuklu kalması sonrası sınır dışı edilmiş ve uzun yıllar sonra yeniden Afganistan'a ulaşmıştır¹²⁶. Zerkavi 1994 yılında tutuklanıp ceza evine gönderilmesi ilk deneyimi değildir. Zerkavi ayrıca uyuşturucu kullanma ve satma suçları ile de cezaevinde bulunmuştur. Ayrıca Zerka Cezaevi ile sonrasında çölün ortasında bulunan Siwaqa Cezaevinde kalmıştır¹²⁷.

Zerkavi, 2000 yılında Afganistan'a ulaşması sonrasında Usame Bin Ladin tarafından yönetilen El-Kaide'ye katılmış ve ABD'nin Afganistan'a savaş açması (bazı kaynaklarda Usame Bin Ladin ile ayrılık-anlaşmazlık yaşamaması¹²⁸) sebebi ile

¹²² Bilgesam, adı geçen rapor (a.g.r.), s. 16; Kaçar, a.g.m., s.51

¹²³ Kaçar, a.g.m. s.51

¹²⁴ Gürler ve Özdemir, a.g.m. s. 116

¹²⁵ Bardakçı Murat, Yatağında ölemeyen lânetli hanedan, Hürriyet Gazetesi, 30 Ocak 1999 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yataginda-olemeyen-l-netli-hanedan-39060787> (Erişim tarihi: 06.12.2016)

¹²⁶ Kaçar, a.g.m. s.50.

¹²⁷ Kılıçkaya Belkıs, DAEŞ "Tekfirli Cihatçılık, Habertürk Belgesel, Bölüm: 1-3, Yayın Tarihi: 29 Nisan 2016, Bölüm 1: Dakika 00:23:15 <https://twitter.com/belksklkaya/status/727536585202343937> (Erişim tarihi: 12.12.2016), <http://www.haberturk.com/tv-rehberi/program/352763-daes-belgeseli> (Erişim tarihi: 12.12.2016)

¹²⁸ Kaçar, a.g.m. s. 52 ve Erkin, a.g.m. s. 2: Ladin ile Zerkavi'nin anlaşamamalarındaki ilk etken ise Zerkavi'nin (eylemlerin -Erkin'e göre ABD'ye karşı değil-; -Kaçar'a göre ABD'ye karşı- Ürdün, Arap Rejimi gibi ülkelere karşı savaşılmaması, eylemlerin ise yeterince şiddetli olmadığını bu eylemlerin daha

ayağından yaralı olarak buradan ayrılarak İran'a yerleşmiştir¹²⁹. İran'da birkaç yapılanma girişimi sonrasında ABD'nin yakın yıllarda Irak işgali girişimlerinde bulunacağını sezerek 2002 yılı başlarında Irak'ın kuzeyine geçerek burada örgüt yapılanmasına hız vermiştir. Farklı ülkelerde oluşturduğu örgütlerde Suriye, Filistin ve Lübnan kökenli mültecileri her zaman ilk sırada tutan Zerkavi Irak'ın kuzey bölümünde de bu tip yapılanmaya gitmiştir. Bu yapılanmaya ek olarak Sünni kökenli vatandaşların yoğun olduğu vilayetlerde bulunmakla birlikte, En-Sar el-İslam¹³⁰, Keşmir, Çeçenistan, Afganistan ve Bosna gibi farklı ülkelerde çeşitli cephelerde savaş tecrübeli kişiler, İslam, Arap kesiminden "cihat" anlayışını benimseyerek bunu gerçekleştirme amacı güden kişiler Irak'taki örgüt yapılanmalarında yer almıştır¹³¹.

Irak'ta TCÖ adı ile terör eylemlerine devam eden Zerkavi; 2004 yılında internet üzerinden 17 Ekim 2004 yayınladığı video ile Ladin'e sadakat yeminini etmiştir. Yemin sonrası TCÖ adlı örgütün adını Tanzim el-Kaide fi Bilad er-Rafideyn (iki nehir arasındaki el-Kaide/ Irak-Mezopotamya El Kaidesi) belirtilen kısa adı ile Irak el-Kaidesi olarak değiştirmiş ve eylemlerine bu şekilde devam etmiştir. 2004 yılında başlayan gelişmeler adeta Irak'ta oluşan Irak el-Kaidesi'nin başlıca sebebi olarak dikkatleri çekmektedir¹³².

2.2. DAEŞ'İN ORTAYA ÇIKIŞI

Zerkavi'nin 2004 yılında Felluce Savaşı galibiyeti sonrası teknoloji aracılığı ile internet üzerinden gelen sadakati Usame bin Ladin veya Usame bin Muhammed bin Avad bin Ladin'i (Ladin) oldukça tatmin etmiş ve Zerkavi'ye benzer bir şekilde cevap vererek teknolojiyi kullanmış ve internet aracılığı (ayrıca El Cezire televizyonu) ile yaklaşık 2 ay sonra 27 Aralık 2004 tarihinde bir vaaz yayınlamış ve Irak'ta bulunan tüm mücahitlerin Zerkavi'ye itaat etmeleri, oluşumlarına destek vermelerini belirtmiştir¹³³. Zerkavi bu vaazdan sonra mücahitlerin sadece lideri

kanlı ve ses getirecek etkide olması gerektiği, gerektiğinde kişileri dinden çıkarma, Şii düşmanlığı vb.) düşünceleri ile uygulamak istediklerinin Ladin'in düşünce ve izlediği politikaların birbirine zıt olmasıdır.

¹²⁹ **Söz Dergisi**, DAEŞ'i Tanıyalım, Sayı: 18, ss.34-43, 2014, S. 35

¹³⁰ 2001 yılında Irak'ta kurulan Kürt kökenli ve El-Kaide ortaklığı bulunan terör örgütü, Ayrıntılar için bakınız: Erdem, Süleyman, Ensar el-İslam, 30 Aralık 2012 tarihli İnternet Köşe Yazısı, <http://sahipkiran.org/2012/12/30/ensar-el-islam/> (Erişim tarihi: 09.12.2016)

¹³¹ Gürler ve Özdemir, a.g.m., s.117; Kaçar, a.g.m., s.53

¹³² Gürler ve Özdemir, a.g.m., s. 117; Can Acun, Can, Neo el-Kaide: Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD), **Seta Perspektif Dergisi**, Sayı: 53, s.2. 2014.

¹³³ Fawaz Gerges, The Far Enemy Why Jihad Went Global, Cambridge University Press, New York, s. 257-258, 2005.

<http://dl4a.org/uploads/pdf/0521791405.Cambridge.University.Press.The.Far.Enemy.Why.Jihad.Went.Global.Sep.2005.pdf> (Erişim tarihi: 10.12.2016)

olmamış; diğer Müslüman cihat gönüllüleri tarafından “Felluce İslami Halife”si olarak kabul-biat edilmiştir¹³⁴.

Zerkavi'nin Ladin'e biatı sonrasında; Irak el-Kaidesi liderliğine gelmesi ile birlikte profesyonel, disiplinli saldırıları gerçekleştiren örgüt, Şii kesime de benzer şekilli saldırılarda bulunmuştur¹³⁵. Sonraki yıllarda Irak el-Kaidesi'nin Irak'ın yerli kesimi tarafından oluşturulmayıp diğer ülkelerden gelen kişiler tarafından oluşturulduğu öne sürülerek Sünniler tarafından tepkiler ortaya konulmaya başlanmıştır. Bu tepkiler sonrasında Irak el-Kaidesi ve diğer beş Sünni örgütün bir araya geldiği Mücahidin Şura Konseyi adında yeni bir oluşum ortaya konulmuş ve 2006 yılının Ocak ayında bu oluşumun birlikte tek vücut halinde tek lider öncülüğünde eylemlerine devam etmesi kararlaştırılmıştır. Bu oluşumun liderliğine ise Ebu Ömer el Bağdadi adıyla da bilinen Ebu Abdullah el Reşit el Bağdadi getirilmiştir. Ocak ayından sonra bu ülkede yapılan birçok eylemde Mücahidin Şura Konseyi adı ile duyurulmuştur¹³⁶.

Mücahidin veya Mücahitler Şura Konseyi adıyla 2006 yılında kurulan oluşum ile ilgili olarak literatürde farklı tespitler yer almaktadır. Örneğin örgütün kurulduğunda ilk olarak liderinin Zerkavi olarak ilan edildiği¹³⁷ bazı kaynaklarda ise ilk liderinin Ebu Abdullah el Reşit el Bağdadi olduğu¹³⁸ diğer belirlemeler arasındadır. Ancak bu durumun ise Zerkavi ve Ebu Abdullah el Reşit el Bağdadi'ye ait kaynakların veya Mücahidin Şura Konseyi üyelerinin farklı açıklamalarının neden olduğu düşünülebilecektir.

2006 yılının Ocak ayında kurulan yeni yapılanma Mücahitler Şura Konseyi faaliyetlerine devam ettiği dönemde yaklaşık 6 ay sonra 6 Haziran 2006 Salı günü ABD tarafından Felluce'nin Diyala bölgesi yakınlarında yapılan hava saldırısında 7 yardımcısı ile birlikte Zerkavi'nin de öldürülmesi sonucu Mücahitler Şura Konseyi'nin liderliğine Ebu Hamza el-Muhacir kod adlı el-Kaide kökenli Ebu Eyyup el-Mısri

¹³⁴ Kaçar, a.g.m., s.53

¹³⁵ Acun, a.g.m., s.2

¹³⁶ Can Burhanettin, Irak Denklemine Stratejik Açından Bakabilmek - 2: IŞİD Vakası – 1, Milli Gazete, 03.07.2014 tarihli yazısı,

http://www.milligazete.com.tr/irak_denklemine_stratejik_acidan_bakabilmek___2_isid_vakasi___1/prof_dr_burhanettin_can/kose_yazisi/20579 (Erişim tarihi: 10.12.2016),

Nevzat Çiçek, Dünden bugüne Irak Şam İslam Devleti (IŞİD), 12 Haziran 2014 tarihli Timeturk internet haberi, <http://www.timeturk.com/tr/2014/06/11/dunden-bugune-irak-sam-islam-devleti-isid.html> (Erişim tarihi: 10.12.2016)

¹³⁷ Trthaber, Doğuşundan gelişim sürecine terör örgütü DAİŞ, 9 Aralık 2015 Tarihli internet haberi, <http://www.trthaber.com/haber/dunya/dogusundan-gelisim-surecine-terror-orgutu-dais-221357.html>

(Erişim tarihi: 10.12.2016); Milliyet, IŞİD ne istiyor?, 11 Haziran 2014 tarihli internet haberi, <http://www.milliyet.com.tr/isid-ne-istiyor-/dunya/detay/1895626/default.htm> (Erişim tarihi: 11.12.2016)

¹³⁸ Can, a.g.m.,

geçmiştir¹³⁹. Ancak bu liderlik adı hakkında da farklı kaynaklarda farklı isimin (Ebu Ömer el-Bağdadi) olduğu yer almaktadır¹⁴⁰. Buradan anlaşılacağı üzere her ikisinin de eş başkanlık konumunda veya örgütün en üst düzeyli yöneticileri olduğu ortaya çıkmaktadır.

Zerkavi'nin ölümünden sonra Mücahitler Şura Konseyi, 2006 yılı Ekim ayında isim değiştirerek Irak İslam Devleti adını almış, liderliğine Ebu Ömer el-Bağdadi getirilerek; Ebu Eyyup el-Mısri'nin de Savaş Bakanı olduğu açıklanmıştır¹⁴¹. 2008 yılına kadar birçok eylem gerçekleştiren örgüt 2010 yılına kadar eylemlerinde oldukça azalma olduğu görülmüştür. Bunu değerlendirmek isteyen ABD birçok operasyon (psikolojik, kara ve hava hareketleri) düzenlemiş bununla kalmayıp Ebu Eyyup el-Mısri'nin başına 5 milyon ABD Amerikan Doları ödül konulması bile gerçekleşmiştir¹⁴². 18 Nisan 2010 tarihine gelindiğinde ise Selahaddin vilayetinde; son haftalarda bakan konumundaki konsey üyelerinin Irak Kolluk Kuvvetleri ve ABD desteği ile yakalanması ve çeşitli konular hakkında toplantı halinde olan el-Mısri ve el-Bağdadi; ABD destekli Irak kolluk kuvvetleri tarafından düzenlenen operasyonda 24 saatlik çatışma sonucunda ölü olarak ele geçirilmiştir¹⁴³.

Lider ve yönetim kadrolarına 2006 yılı ve sonrasında ağır darbeler alan terör örgütü 2010 yılı Nisan ayında son liderlerini kaybetmesi sonrası liderliğe (el-Kaide'ye biatı sonrası) 16 Mayıs 2010 tarihinde Ebu Bekir el-Bağdadi (İbrahim bin Avad bin İbrahim el Bedri el Radavi el Hüseyini el Samarra) emir olarak seçilmiştir. Ancak el-Bağdadi'nin fazla tanınmaması, ABD tarafından birçok kez gözaltına alınıp sonrasında serbest bırakıldığı iddiaları¹⁴⁴, uzun süre hapisanede ABD kontrolünde kalması¹⁴⁵ ve tüm bunlara rağmen el-Kaide'ye biatı doğrultusunda örgütün bir numaralı konumuna gelmesi akıllarda soru işaretleri bırakmaktadır. Ayrıca bazı kaynaklarda Bağdadi'nin liderliğe gelmesinde her hangi bir üniversite mezuniyeti olmamasına, Ladin gibi Mühendislik veya el-Kaide'nin şu anki lideri Eymen ez-Zevahiri gibi doktor olmamasına rağmen (bazı kaynaklarda Bağdat İslam

¹³⁹ Acun, a.g.m., s.2;Kaçar, a.g.m., s54; Muammer Cengil ve Ali Rıza Aydın, IŞİD (Irak Şam İslam Devleti): Psikopolitik ve Teolojik Bir Değerlendirme, İğdır Üniversitesi, **Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 6, 2014, s.53

¹⁴⁰ Trthaber, a.g.h. ;Erkin, a.g.m., s.2

¹⁴¹ Acun, a.g.m., s 2

¹⁴² Kılıçkaya, a.g.b., Bölüm 1: dakika:00:41:05; Yeniasya (2008), Irak, El Kaide lideri yakalanmadı, 10 Mayıs 2008 tarihli internet haberi, <http://www.yeniasya.com.tr/2008/05/10/dunya/h7.htm> (Erişim tarihi: 10.12.2016)

¹⁴³ Gürler ve Özdemir, a.g.m., s.117; Kaçar, a.g.m., s.55

¹⁴⁴ Kaçar Ali, El Kaide'den IŞİD'e Irak ve Suriye'deki Direniş –II, **Genç Birlik Dergisi**, 2014, Sayı: 183, ss.52-57, s. 52

¹⁴⁵ Bingöl Oktay ve Varlık Ali Bilgin, DAES Raporu, Merkezi Strateji Enstitüsü, Rapor-002, s.4, http://merkezstrateji.com/wpcontent/uploads/2014/12/141002_RP_I%C5%9E%C4%B0D_s.6aWeb1.pdf (Erişim tarihi: 10.12.2016)

Üniversitesi mezunu, doktora eğitimini tamamlamış bir akademisyen olduğu yer almakla birlikte¹⁴⁶) dini bilgisinin çok daha fazla olmasının örgüt içerisinde lider olarak algılanma sebepleri arasında gösterilmektedir¹⁴⁷.

Ebu Bekir el-Bağdadi'nin liderliğe gelmesi, geçmişinde bilinmeyen-şüpheli sorular barındırması bir yana İslam dininin peygamberi Hz. Muhammed'in torunu Hz.

Hüseyin'in soyundan gelen bir Seyyid¹⁴⁸ olduğu göreve geldiği dönemde birçok camide vaaz aracılığı ile cemaate ilan edilmekle birlikte aynı anda "Müslümanların Halifesi" dini ünvanı ile bağlılık yeminleri ettirilmiştir. Bağlılık yeminleri; vaaz esnasında sağ el işaret parmakları havaya kaldırılarak imamın tekbir talimatına cemaatin Tekbir getirerek cevap vermesi ve bunun üç defa art arda tekrar edilmesi ile mühürlenmiştir. Verilen vaazda ayrıca: "Ehli Beyt sevgisi dini bir zorunluluktur. Onu malınızla, canınızla desteklemek, elinizden geleni yapmak zorundasınız." direktifleri verilmiştir. Tüm bu vaazların öncesinde Ebu Bekir el-Bağdadi bir Cuma Hutbesinde (kendisine ait halka seslediği bilinen tek somut görüntüde) ilk olarak cemaate seslenmiş:

"Allah büyüktür ve güçlüdür ve Allah'ın düşmanlarına karşı olan bu savaşta Allah kendine inanları galip çıkarmıştır. Onları, görevlerini yerine getirebilmeleri için güçlendirmiştir. Ve eğer Allah'ın vaat ettiklerini istiyorsanız o zaman onun yolunda cihata katılın."

cümlelerini de özellikle sarf etmiştir¹⁴⁹. Dolayısı ile DAESH terör örgütünün benimsediği cihad, etnik ayrımcılık ve selefilik anlayışı dikkate alınırsa Bağdadi'nin daha vaazlarında buna değinmekle birlikte bunun Allah'ın emri olduğunu iddia etmektedir. Bu sav ise örgütün personel kazanımı ile eylemlerinde oldukça katkı yapmaktadır.

el-Bağdadi göreve geldiği 2010 Mayıs ayından yaklaşık olarak bir yıl sonra 2011 yılı 30 Nisan akşamı ABD'nin Deniz Komandoları tarafından Pakistan'ın baş kenti yakınlarındaki yüksek güvenli Abbottabad karargahına düzenlenen

¹⁴⁶ Demir, a.g.r., s.16

¹⁴⁷ Zelin Aaron, IŞİD'in lideri el-Bağdadi'nin yükselişi, BBC Türkçe, 1 Ağustos 2014 tarihli internet haberi, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/08/140731_bagdadi_profil (Erişim tarihi: 11.12.2016)

¹⁴⁸ Hz. Muhammed'in soyundan gelenlere (Ehl-i Beyt) ilk zamanlarda "Eşraf yada Şerif" ünvanı verilmiştir. Sonraki yıllarda Hz. Muhammed'in oğlu Hz. İmam Hasan'ın soyundan gelenlere "Şerif", Hz. İmam Hüseyin'in soyundan gelenlere ise "Seyyid" ünvanı verilmiştir: Emin Güney, Sivas Tereke Defterlerinden Hareketle Sivas'ta Seyyidlerin Sosyo-Ekonomik Hayatı (1825-1850 Yılları), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslâm Tarihi Ve Sanatları Anabilim Dalı, İslâm Tarihi Bilim Dalı, İstanbul, 2015, s.6, (**Yüksek Lisans Tezi**)

¹⁴⁹ Medyan Dairieh, Islamic State, VICE News, Habertürk: Tüm Çıplaklığıyla DAESH Gerçeği Belgeseli, Dakika: 00:05:10, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/986052-tum-ciplakligiyla-isisid-gercegi> (Erişim tarihi: 11.12.2016)

operasyon ile toplam bir buçuk dakika süren operasyon boyunca sadece 12 adet mermi kullanılarak el-Kaide lideri Usame bin Ladin (Usame bin Muhammed bin Avad bin Ladin) ve yardımcısı Ayman al-Zawahiri öldürülmüştür¹⁵⁰. Ayrıca Ladin'in öldürüldükten sonra cesedinin Suudi Arabistan'lı olduğu için buraya gönderilmek istendiği ancak Suudi yetkililerin bunu kabul etmemesi sebebi ile İslami usullere uygun olarak Umman Denizi'ne gömüldüğü Beyaz Saray yetkilileri tarafından açıklanmıştır¹⁵¹.

Ladin'in öldürülmesi ile birlikte, Bağdadi Ladin için intikam yemini etmiş ve ABD'nin Irak'ta bulunan askeri birliklerine çeşitli saldırılar gerçekleştirmiştir. Türklerin İslam geçmişine adını yazdırmaya başladıkları ilk yerleşim şehri olan Samerra (Bağdat'ın 120 km uzağında) kentinde Kufe halkının Maride adında Türk asıllı anneden dünyaya geldiği¹⁵² iddia edilen Bağdadi birçok farklı isim kullanmaya ve yerinin belirlenememesi adına yerini en yakınındakiler dahil çok az kişiye söylediği Bağdadi'nin prensipleri arasında yer almaktadır. Bağdadi ayrıca örgüt lideri görevini yürüttüğü dönemde birçok eyleme imza atmasının yanında, örgüte birçok militan katmış, 2011 yılındaki 800 olan bu sayı 2012 de 2.500'e ve 2013'te ise 10.000 kişiye çıkartmıştır¹⁵³.

Doktor İbrahim, Ali El Bedri Samarrayi, Ebu Dua, ve Huseyni el Kureyşi gibi birçok kod adı kullanan Bağdadi¹⁵⁴, 8 Nisan 2013 tarihinde Suriye'nin el-Kaidesi olarak eylem gerçekleştiren el-Nusra örgütü ile birleşme kararı alarak internet üzerinden;

“Şam ehli ve tüm dünyanın öğrenme vakti geldi. Nusra Cephesi, Irak İslam Devleti'nin bir uzantısıdır, İslam Devleti'nin bir parçasıdır. Yoğun istişarelerden sonra Irak İslam Devleti ve Nusra Cephesi isimlerini iptal etmeye, bunun yerine Irak ve Şam İslam Devleti ismini kullanmaya karar verdik”

¹⁵⁰ The White House, Osama Bin Laden Dead, 2 Mayıs 2011 tarihli basın açıklaması, <https://www.whitehouse.gov/blog/2011/05/02/osama-bin-laden-dead> (Erişim tarihi: 09.12.2016); Habertürk (2011), Bin Ladin nasıl öldürüldü? İşte bilinmeyen grafik!, 6 Kasım 2011 tarihli internet haberi, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/686065-bin-ladin-nasil-olduruldu-iste-bilinmeyen-grafik> (Erişim tarihi: 09.12.2016)

¹⁵¹ Hürriyet, Usame Bin Ladin öldürüldü, cesedi denize gömüldü, 2 Mayıs 2011 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/usame-bin-ladin-olduruldu-cesedi-denize-gomuldu-17684404> (Erişim tarihi: 09.12.2016)

¹⁵² Yalçın Soner, Ladin'in öldürülmesi ile birlikte, Sözcü, 10 Ağustos 2014 tarihli internet yazısı, <http://www.sozcu.com.tr/2014/yazarlar/soner-yalcin/isid-liderinin-turk-kokeni-574371/> (Erişim tarihi: 09.12.2016)

¹⁵³ Kaçar, a.g.e., 2014:a, s.52

¹⁵⁴ Kaçar, a.g.e., 2014:a, s. 52

açıklamasını yapmış ve örgütün yeni adının IŞİD adını aldığı açıklanmıştır¹⁵⁵.

Resim-1DAEŞ Bayrağı¹⁵⁶

Yeni adıyla Orta Doğu'da eylemlerine başlayan DAEŞ birde bayrağının olduğunu belirtmiştir. Söz konusu bayrak incelendiğinde alt kısımda beyaz daire içerisinde siyah renkli yazı ile yazan kısım oldukça manidardır. Bu kısım şu an Topkapı Sarayı'nda saklanan dört farklı mektubun da altında yer alan; İslam dininin ve dünyanın son Peygamberi Hz. Muhammed'in mührü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu mühürde "Muhammedun Resulullah" yazmaktadır. DAEŞ'in bayrağının tamamının siyah renkte olma sebebi ise Hz. Muhammed'in "raye" adlı bayrağının rengi ile aynı olması ve cihat bayraklarının Abbasiler'den itibaren (son Emevi Halifesi İkinci Mervan dönemi hariç) sürekli olarak siyah renkte kullanılmasından günümüze kadar gelmiştir. Ayrıca el-Kaide, el-Nusra, Arap Yarımadası el-Kaidesi, Boko Haram gibi birçok İslam kurallarını benimsediğini iddia eden terör örgütlerinin bayrakları da siyah renk üzerine dizaynedilmiştir. DAEŞ'in bayrağında beyaz dairenin üst kısmında beyaz ve alttakilere oranla biraz daha kalın biçimde yazılan kısımda Kelime-i Tevhid'in ilk kısmı olan "Lâ ilâhe illallah" yazdığı görülmektedir. Bayrağın üzerindeki yazılar birleştirildiğinde ise Kelime-i Tevhid ortaya çıkmakta ve "Lâ ilâhe illallah; Muhammedun Resulullah" yazısı "Allah'tan başka Tanrı yoktur; Muhammed Allah'ın elçisidir" anlamına gelmektedir¹⁵⁷. Ayrıca bayrağın bu şekilde düzenlenmesi, Topkapı Sarayı'nda saklanılan dört adet mektupta yer alan Hz. Muhammed'in mektubundaki mührün grafik tasarımı ile

¹⁵⁵ Yakın Doğu Haber, Irak İslam Devleti ile Nusra Cephesi birleşiyor, 9 Nisan 2013 tarihli internet haberi, http://ydh.com.tr/HD11704_irak-islam-devleti-ile-nusra-cephesi-birlesiyor.html (Erişim tarihi: 11.12.2016)

¹⁵⁶ Güleç Merve Gülçin, Türkiye IŞİD / DAEŞ'e Destek Verdi mi?, İndigodergisi, 1 Temmuz 2015 tarihli internet haberi, <https://indigodergisi.com/2015/07/turkiyenin-isid-e-destek-iddialari/> (Erişim tarihi: 16.12.2016)

¹⁵⁷ Bardakçı Murat, Bu bayrak maalesef bir tasarım şaheseridir, 18 Haziran 2014 Tarihli Habertürk İnternet haberi, <http://www.haberturk.com/polemik/haber/959087-bu-bayrak-maalesef-bir-tasarim-saheseridir> (Erişim tarihi: 17.12.2016)

orijinalinden kopya edilmesi örgütün daha önceden bu mektuplardan haberdar olduğunu göstermektedir.

DAEŞ resmi olarak kurulduğunu ilan etmesinden sonra, sadece Irak ve Suriye ile sınırlı kalmayıp Türkiye'ye de birçok saldırıda bulunmuştur. Bunlarda ilki dolaylı olarak kendisi ile bağlantılı olarak eylem gerçekleştiren muhalif gruplar tarafından 11 Mayıs 2013 tarihinde Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde 2 bomba yüklü araçla gerçekleştirilen saldırıdır. Bu saldırı sonrasında 52 kişi yaşamını yitirirken 146 kişi yaralanmıştır. Ancak olayın boyutu kadar olayı patlamadan bir gün önce Hatay il Emniyet Müdürlüğü'ne gizli ibaresi ile gelen Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) imzalı yazıda örgütün yakın zamanlarda eylem hazırlığında olduğu ve şüphelenilen araçların plaka ve diğer bilgilerinin iletilmiş olması da başka bir vahim durumdur. Gizli ibareli yazı iletilmesine rağmen İlçe Emniyet Müdürlüğü'nün bu yazıyı patlamadan 9 saat 41 dakika sonra incelendiği ortaya çıkmış ve sorumlu kişiler hakkında soruşturma başlatılmıştır¹⁵⁸.

DAEŞ yeni yapılanması ve farklı stratejiler geliştirerek daha da güçlenme amacı ile birçok eylemde bulunmuştur. Bu eylemlerden birisi de 21 Temmuz 2013 tarihli Irak'ta bulunan Ebu Garip Cezaevi baskınıdır. Üst düzeyde korunan (Irak'ta en güvenli ve en iyi korunan) hapisaneyeye böyle bir baskının amacı ise ABD'nin daha önceki yıllarda yakaladığı bomba yapımı sorumlusu gibi üst düzey suçluları gönderdiği ceza evi olması ve çok daha fazla-tecrübeli militanı bünyesine katma gayesidir. Öyle ki bu gaye yüzlerce militan ile gerçekleştirilmiş ve baskın sonrası kaçırılan 500 civarı mahkûmun birçoğu Bağdadi önderliğindeki DAEŞ'e katılmıştır¹⁵⁹.

Saddam Hüseyin yönetiminde muhalif kesimlerin işkenceye uğradığı Ebu Garip Cezaevi DAEŞ'in tek cezaevi baskını olmamıştır. DAEŞ aynı tarihte Bağdat'ta bulunan Tacı Cezaevi'ne de benzer şekilde saldırarak buradan da yaklaşık olarak 300 mahkûmu kaçırmıştır¹⁶⁰.

¹⁵⁸ Gazetevatan, Reyhanlı saldırısında şok detay!, 16 Ekim 2015 Tarihli internet haberi, <http://www.gazetevatan.com/reghanli-saldirisinda-sok-detay--874546-gundem/> (Erişim tarihi: 11.12.2016)

¹⁵⁹ Hürriyet, IŞİD'in beyni Ebubekir el Bağdadi, 11 Haziran 2014 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/isid-in-beyni-ebubekir-el-bagdadi-26590026> (Erişim tarihi: 11.12.2016)

¹⁶⁰ BBC, Irak: Ebu Gureyb ve Tacı hapisanelerinden yüzlerce militan firar etti, 22 Temmuz 2013 Tarihli internet haberi, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/07/130722_irak_toplu_firar (Erişim tarihi: 08.12.2016); Orsam, Irak'ta Tacı ve Ebu Garip Baskını: Yeniden Şiddet, 12 Ağustos 2013 tarihli Dış Politika Analizi, <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Analiz/3811?s=orsam%7Cturkish> (Erişim tarihi: 08.12.2016)

Uzun yıllardır Orta Doğu bölgesinde sürekli isim, yönetici ve strateji değişikliğine uğrayan terör örgütü yeni isim açıklamasından yaklaşık bir yıl sonra 29 Haziran 2014 tarihinde internet üzerinden yayınladığı ses kaydı ile yeniden bir açıklama yaparak isminin yeniden değiştirildiğini ve yeni ismin sadece Irak ve Suriye ile kısıtlı ulusal örgüt kalmaması dünya geneline hükmetmesi-uluslararası olması amacıyla “İslam Devleti” olarak değiştirildiğini açıklamıştır¹⁶¹. Örgüt değişimi sadece ismi ile gerçekleştirmeyip bunun yanı sıra bayrağını da değiştirmiştir. Buna göre bayrağı DAEŞ bayrağının aynısının beyaz dairenin (mühürün) alt kısmına yeni bir yazı (Devlet-ül Hilafet-ül İslamiyyet) ekleyerek yeni bayrağını da kullanmaya başlamıştır¹⁶².

Resim-2 İslam Devleti Adlı Terör Örgütünün Bayrağı¹⁶³

DAEŞ'in, ortaya çıkışı sürecini; 1980'li yıllardan daha öncelerine, 19. yüzyıla kadar dayandığı söylenebilir. Türkiye; 10 Ekim 2013 tarihli yapılan düzenleme ile terör örgütü listesine aldığı ve bu şekilde tanımlamıştır¹⁶⁴. DAEŞ terör örgütünün dört aşama sonrası ortaya çıktığı söylenebilir¹⁶⁵;

1. Aşama: Avrupa ülkelerinin Afrika'daki sömürgeleri,
2. Aşama: Filistin'e İsrail Saldırıları,
3. Aşama: (SB ve sonra ki yıllarda ABD tarafından) Afganistan'a Müdahale
4. Aşama: (ABD'nin) Irak İşgali

olarak aşamaları sıralamıştır.

¹⁶¹Habertürk, IŞİD, hilafet ilan etti, 29 Haziran 2014 tarihli internet haberi, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/963553-isis-hilafet-ilan-etti> (Erişim tarihi: 16.12.2016)

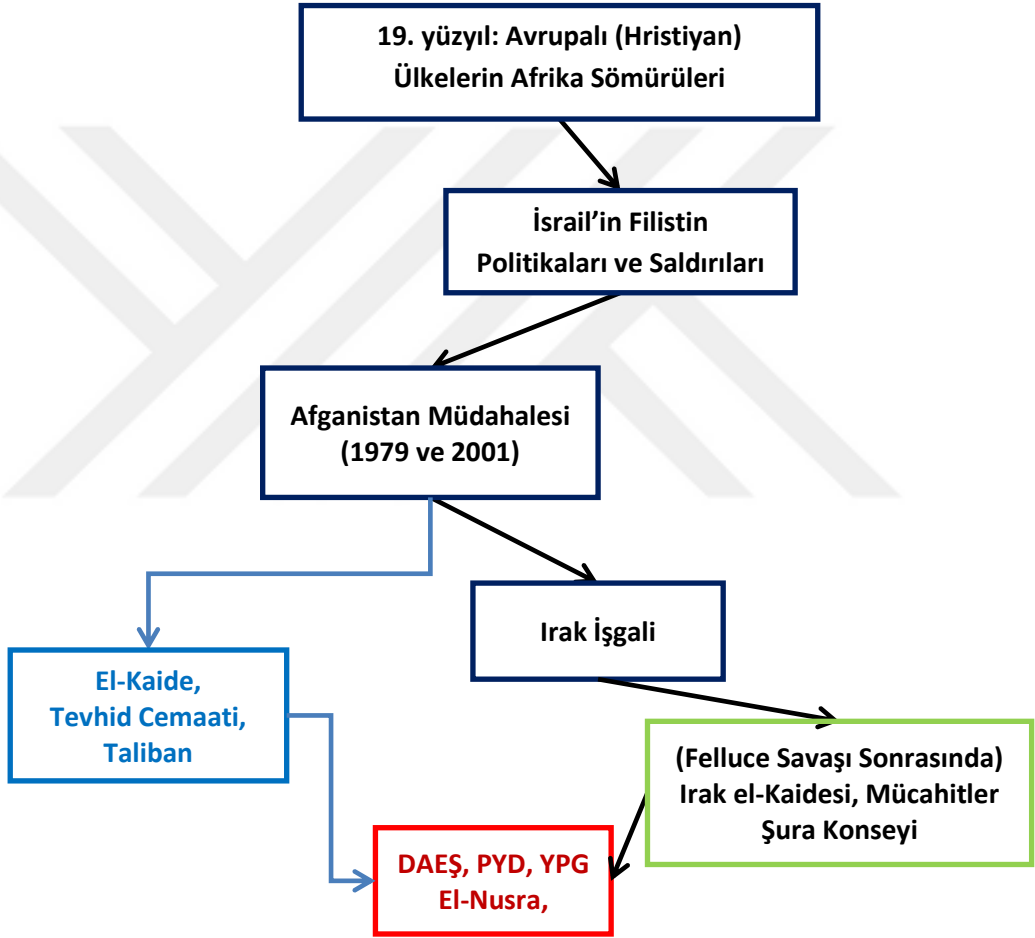
¹⁶² Diken, IŞİD 'hilafet' ilan etti, adını ve bayrağını değiştirdi, 29 Haziran 2014 tarihli internet haberi, <http://www.diken.com.tr/isis-hilafet-ilan-etti/> (Erişim tarihi: 16.12.2016)

¹⁶³ Diken, a.g.h.; Terör Örgütleri, IŞİD (Irak ve Şam İslam Devleti), 12 Haziran 2014 tarihli internet haberi, <http://www.terororgutleri.com/isis-irak-ve-sam-islam-devleti/> (Erişim tarihi: 16.12.2016)

¹⁶⁴ Cengil ve Aydın, a.g.m., s.53

¹⁶⁵ (akt.) Betül Soysal Bozdoğan, *DAİŞ: 3. Dünya Savaşı'nın Deşifresi*, 1. Baskı, İstanbul: Hayygrup Yayıncılık, 2016, s. 99

İlk aşamada; 19. yüzyılın ikinci yarılarında Avrupa ülkelerinin Afrika ülkelerine yaptığı sömürler sebebi ile (İslam dinine mensup birçok toplumun bunu “istila-işgal” anlayışı olarak algılaması sonrasında) Batı’ya karşı olumsuz tepkilerin olduğunu belirtmiştir. Bu tepkilerin ileriki yıllarda farklı dış ve iç etkenler ile (Avrupalı ülkelerin yabancı dine mensup olması ve İslamofobi anlayışları) tepkimeye girmesi sonrasında farklı oluşumlar ortaya çıktığı ayrı bir araştırma konusudur. İkinci aşama olarak yeryüzünün en büyük sorunu olan Filistin ile İsrail arasındaki olayların olduğunu belirten Berktaş, Filistin’e yapılan saldırıların dünya ülkeleri tarafından son bulacak adımlar atılması gerektiğini de belirtmektedir.

Şekil-6 Aşamalı Olarak DAEŞ'in Oluşum Evreleri¹⁶⁶

Ortaya koyulan tespitlerdeki üçüncü aşamada Afganistan işgaline değinmektedir. Bu tespite göre; SB'in 1979 yılında başlattığı işgalde ABD'nin Afganistan'da uygulamaya çalıştığı ve genellikle de uyguladığı “yeşil kuşak” adıyla da bilinen ve Taliban'a SB'ye karşı her türlü desteği içeren uygulamasını belirtmiştir.

¹⁶⁶ (akt.) Bozdoğan, a.g.e. ss. 93-118; Bilgesam, a.g.r. s.16, Acun, a.g.m., s. 2 ve Kaçar, a.g.m., s. 51'den esinlenilerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Bu yeşil kuşak desteği sonraki yıllarda “öngörülmemiş ve tasarlanmamış sonuçlar yasası”na göre hareket etmekle birlikte yerel kesimin radikalleşme, İslamcı örgütlenme konusunda düzensiz ve politik artışlar, özgüven tabuları sonrasında Taliban, El-Nusra, El-Kaide veya DAESH gibi örgütlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır¹⁶⁷. ABD’nin 2001 yılında El-Kaide ile mücadele girişimi ile Afganistan işgali “öngörülmemiş ve tasarlanmamış sonuçlar yasası”nı destekleyen kanıtlardan sadece birisidir. Ayrıca Berktaş’ın üçüncü aşamadaki “Afganistan İşgali” kavramını Şeyhanlıoğlu’da yaptığı çalışma sonucunda destekleyen tespitlerde bulunmuştur. Bu tespitlere göre; Merkezi İstihbarat Teşkilatı-Central Intelligence Agency¹⁶⁸ (CIA) 1986 yılında başkanı olan Willam Casey, SB’ye karşı savaşı tetikleme amacıyla bir takım kararlar almış ve bu kararları:

- “1) Mücahitlere Stinger füzeleri de dâhil gelişmiş silahların verilmesi,*
- 2) CIA’nın ISI ile birlikte Mücahitlere eğitim vermesi,*
- 3) Dünyanın her yerinden radikal Müslümanları getirip Pakistan üzerinden Afganistan’a sokma.”*

olarak belirtmiştir¹⁶⁹.

Ayrıca ABD’nin Afganistan’da SB’ye karşı mücahitlere verdiği desteğin yanı sıra o yıllarda Türkiye’den de birçok kişinin Afganistan’a gönderildiği belirlenmiştir. Bu belirlemelere göre Afganistan’da İslam adına savaşmak veya cihat etmek-gerçekleştirmek isteyen kişilerin CIA’in İstanbul’da bulunan bazı ofisleri aracılığı ile sahte pasaport ve para desteği ile Afganistan’a gönderildiği sonraki yıllarda ortaya çıkmıştır¹⁷⁰.

Dördüncü ve son aşamadaki tespitte Irak’ın ABD tarafından işgal edilmesi yer almaktadır. Tespitte yer alan bu işgal ile Irak’taki Şii-Sünni çatışması (Şii-Sünni çatışmasında görülen Sünni kalkışması ile ilgili olarak, bu durumun 2003 yılından yani ABD’nin Irak işgalinden öncelerde de var olduğu yapılan çeşitli araştırmalarda yer almaktadır¹⁷¹), sözde “İslami” örgüt yapılanmaları ve bir takım ayaklanmaların sayıları artmış ve engellenememesi ile günümüze gelmiştir. Saddam Hüseyin’in görevden indirilerek idam edilmesi ve ülkenin lidersiz günler geçirmesi bu örgütleri

¹⁶⁷ (akt.) Bozdoğan, a.g.e., s. 102

¹⁶⁸ CIA, CIA Hakkında, <https://www.cia.gov/tr> (Erişim tarihi: 28.12.2016)

¹⁶⁹ Şeyhanlıoğlu Hüseyin, *Usame Bin Ladin ve ABD İlişkileri Tarihi*, Stratejik Düşünce Enstitüsü, <http://www.sde.org.tr/tr/newsdetail/usame-bin-ladin-ve-abd-iliskileri-tarihi/2567> (Erişim tarihi: 08.12.2016)

¹⁷⁰ (akt.) Bozdoğan, a.g.e., s. 233

¹⁷¹ Demir, a.g.r., s.16

her geçen gün palazlandırmış ve ağır silahlar ile donatmıştır. Tüm bu yapılanmalar sonrasında ise günümüzde DAEŞ oluşumunu, bir takım çetelerinde oluşmasını sağlamıştır¹⁷².

Dördüncü tespit olarak İngiltere’de eski bürokratlardan John Chilcot tarafından 6 Temmuz 2016 tarihinde açıklanan ve kamuoyunda “Chilcot Raporu” olarak bilinen rapor da desteklemektedir. Toplam 12 ciltten oluşan ve 2.6 milyon kelime içeren raporda¹⁷³ Irak işgalinin;DAEŞ örgütünün ortaya çıkmasına alt yapı oluşturduğu belirtilmektedir. Rapor ayrıca “Irak Body Count” (Irak’taki Ölü Sayısı) adı ile kurulan (www.iraqbodycount.org) İngilizce-Arapça dillerini destekleyen internet sitesinde Irak’ta meydana gelen ölümleri (saldırı, idam, vd.) aylık olarak kayıt altına almakta ve diğer tüm gelişmeleri kayıt ederek online erişime sunmaktadır¹⁷⁴. Bu kayıtlara bakıldığında (Tablo 5, Grafik 2 ve 3) terör örgütü DAEŞ’in köklerinin dayandığı 2004 yılı ve sonraki yıllar incelendiğinde daha somut biçimde görüleceği üzere saldırı-çatışmalar sonrası insan ölümlerinde artış meydana geldiği görülmektedir.

¹⁷² (akt.) Bozdoğan, a.g.e., s. 105.

¹⁷³ BBC Türkçe İngiltere’de 7 yıldır beklenen Irak raporu açıklanıyor, 6 Temmuz 2016 Tarihli İnternet Sitesi Haberi, http://www.bbc.com/turkce/dunya/2016/07/160706_ingiltere_chilcot (Erişim tarihi: 09.12.2016)

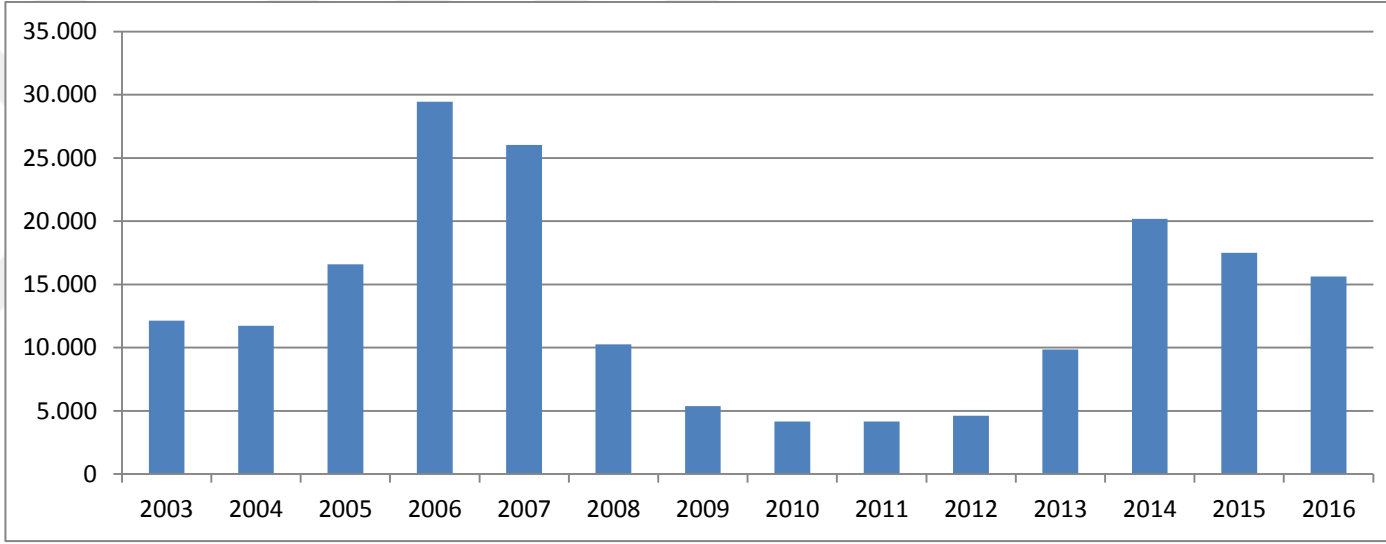
¹⁷⁴ Habertürk Irak Savaşı IŞİD’le beraber 7 büyük sonuç doğurdu, 7 Temmuz 2016 Tarihli İnternet Sitesi Haberi, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1263603-irak-savasi-isidle-beraber-7-buyuk-sonuc-dogurdu> (Erişim tarihi: 09.12.2016)

Tablo-5 2003-2016 Arası Aylara Göre Çatışmalarda Ölenlerin Sayısı¹⁷⁵

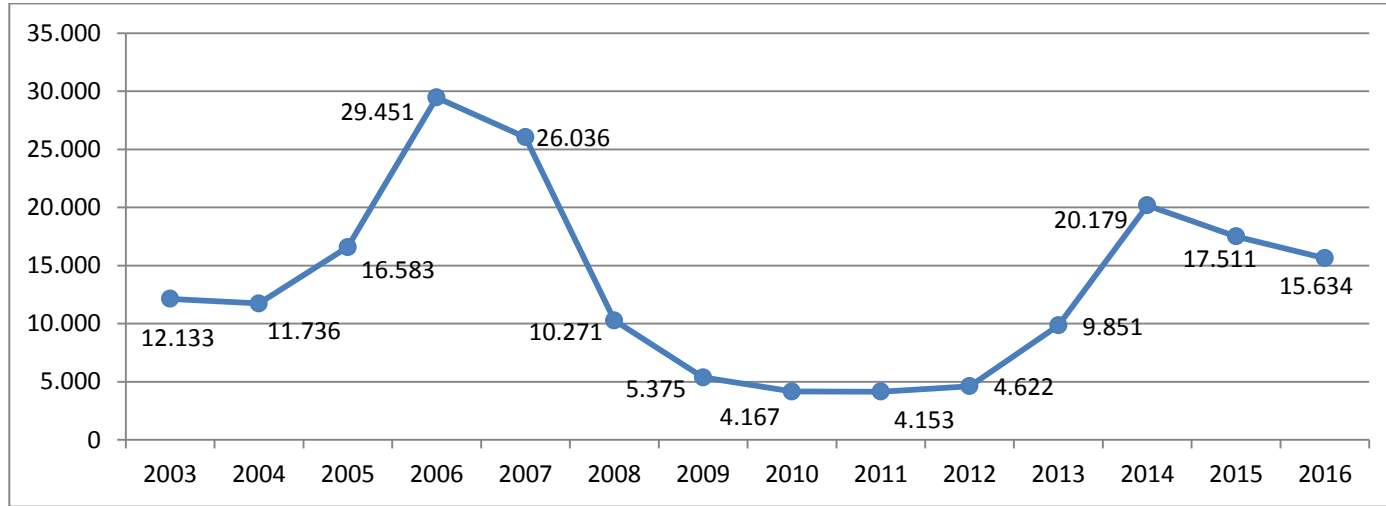
Yıllar	Ocak	Şubat	Mar	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	TOPLAM
2003	3	2	3977	3438	545	597	646	833	566	515	487	524	12.133
2004	610	663	1004	1303	655	909	834	878	1042	1033	1676	1129	11.736
2005	1222	1297	905	1145	1396	1347	1536	2352	1444	1311	1487	1141	16.583
2006	1546	1577	1957	1804	2277	2584	3298	2865	2565	2996	3084	2898	29.451
2007	3017	2679	2726	2565	2844	2199	2694	2481	1387	1324	1124	996	26.036
2008	858	1092	1667	1315	914	750	639	704	612	594	540	586	10.271
2009	372	407	438	589	428	563	431	652	350	441	226	478	5.375
2010	267	305	336	385	387	385	488	520	254	315	307	218	4.167
2011	389	254	311	289	381	386	308	401	397	366	279	392	4.153
2012	531	356	377	392	304	529	469	422	400	290	253	299	4.622
2013	357	360	403	545	888	659	1145	1013	1306	1180	870	1125	9.851
2014	1097	971	1029	1037	1099	4084	1573	3336	1469	1732	1431	1321	20.179
2015	1486	1620	1099	2005	1289	1350	1839	1986	1439	1292	1015	1091	17.511
2016	1369	1238	1454	1187	1270	1399	1213	1355	928*	2300*	1612*	309*	15.634*

* 09.12.2016 tarihi itibari ile veriler

¹⁷⁵ Irak Body Count, Veritabanı, <https://www.iraqbodycount.org/database/> (Erişim tarihi: 09.12.2016)

Grafik-1 2003 yılı ve sonrası Irak'ta Çatışmalar Sonucu Meydana Gelen Ölümler (sütunsal gösterim-bin/yıl)

Grafik-2 2003 yılı ve sonrası Irak'ta Çatışmalar Sonucu Meydana Gelen Ölümler (parabolik gösterim-bin/yıl)

Bertkay'ın dördüncü teorisine benzer olarak Mehmet Görmez'in¹⁷⁶ yaptığı tespitlerde; son yıllarda ortaya "İslami Düşünce" fikri öne sürülerek ortaya çıkan çete ve oluşumların aslında İslamiyet ile her hangi bir benzer yanlarının olmadığını, tam aksine bu tür örgütlerin eylem ve davranışlarının faydacı ve pragmatik yöntemler ile kendi fikirlerine uyarlamaya çalışan, "indi fikirlerden oluşan cehalet simgesi" olduğunu belirtmiştir¹⁷⁷.

DAEŞ ortaya çıkış sürecinde Bertkay'dan farklı olarak Aras yapmış olduğu değerlendirmede Arap Baharı kavramının öneminin büyük olduğunu belirtmiştir. Buna göre Arap siyasi coğrafyasında yer alan statükoya meydan okuyan Arap Baharı iki farklı problemi ortaya çıkarmıştır. Bu nedenlerde Arap dünyasında yer alan devletlerin sınırları (giriş-çıkış yönlü) önemini yitirmiş olması ilk problem olurken Arap Baharı Arap dünyasındaki defacto, devlet dışı aktörleri geliştirmesi ikinci problem olarak yer almaktadır. Ayrıca bu iki problemin bir araya gelmesi ile devletlere meydan okuyacak güce sahip jeopolitik konumlu DAEŞ terör örgütünün ortaya çıkmasına neden olduğu Aras'ın tespitleri arasındadır¹⁷⁸.

DAEŞ'in ortaya çıkışında birçok farklı araştırmacı tarafından farklı teoriler ortaya atılmıştır. Bertkay, Aras ve Kaçar gibi araştırmacıların yaptıkları çalışmalarda bunlar açıkça görülmektedir. Ancak bu teorilerden farklı olarak Özkaya¹⁷⁹ DAEŞ terör örgütünün içerisinde yönetim bakımından asli olarak İngiltere, ABD, İsrail hakimiyetinin olduğunu ve bu ülkelerle sınırlı olmayıp kısmi olarak RF, Almanya ve Fransa gibi ülkelerinde yönetimde yer aldığını belirtmiştir¹⁸⁰.

2.3. DAEŞ'İN AMACI

Dünyada diğer örgütlerde olduğu üzere DAEŞ terör örgütü de bir takım amaçlar öne sürülmesi sonrası kurulmuştur. Amaçların gizli olanları kanıtlanmadığı sürece belirlenemeyeceği gibi öne sürülen amaçlarından bazıları; İslami kurallar doğrultusunda şeriat devleti kurma, dünya geneline hükmedebilecek Dünya İslam Devleti kurmaktır¹⁸¹.

¹⁷⁶ İslam Profesörü olan Mehmet Görmez, 11.11.2010 tarihinden günümüze dek Diyanet İşleri Başkanlığı görevini yürütmektedir. <http://www.diyaret.gov.tr/kategori/prof-dr-mehmet-gormez/120> (Erişim tarihi: 10.12.2016)

¹⁷⁷ Bozdoğan, a.g.e., s.16

¹⁷⁸ Bülent Aras, Arap Baharı Sonrası Jeopolitik, İslam Devleti Ve Türkiye, *Orsam Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 65, 2015, s. 11

¹⁷⁹ Bir dönem Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM) Genel Müdürlüğünü yapmış olan Ömer Özkaya, Güneş Gazetesi yazarı, Turquie Diplomatique Gazetesi Yayın Yönetmeni olarak araştırmacı kariyerini devam ettirmektedir. Ayrıca yayınlanmış 6 kitabı bulunmaktadır. <http://www.gunes.com/Yazarlar/omer-ozkaya-69?page=5> (Erişim tarihi: 11.12.2016)

¹⁸⁰ Bozdoğan, a.g.e., s. 230

¹⁸¹ Cengil ve Aydın, a.g.e. s. 53

DAEŞ'in amacı konusunda Irak ve Suriye gibi ülkeler başta olmak üzere enerji kaynaklarının kontrolü, bölgede yaşayan vatandaşların başka bölgelere göç ettirilmesi doğrultusunda faaliyetlerini yürüttüğü, ayrıca örgütün bu bölgede oluşacak istikrarsızlık düzeninin oluşmasını sağlamaya çalıştığı söylenebilir¹⁸². Ayrıca yapılan bazı tespitleri destekleyen verilerin de 2014 yılında ortaya çıktığı görülmektedir. Öyle ki DAEŞ, ele geçirdiği petrol rafineleri ile günlük 350 bin varil üretimi gerçekleştirebileceği ve buradan gelir elde ettiği tespit edilmiştir¹⁸³.

Chossudovsky yaptığı çalışmada Irak ve Şam İslam Devleti veya 2014 yılı sonrasında kendilerine verdikleri ad ile İslam Devleti'nin kuruluşunun sadece İslami kökenlere dayanmadığını belirtmiştir. Yaptığı çalışmada terör örgütünün; Pakistan'ın Silahlı Kuvvetlerarası İstihbarat Müdürlüğü, İsrail'in İstihbarat ve Özel Operasyonlar Enstitüsü (Mossad), Suudi Arabistan'ın Genel İstihbarat Başkanlığı, İngiltere'nin Gizli Haber Alma Servisi (MI6) örgütlerinin desteği ile CIA tarafından kurulduğunu belirtmiştir¹⁸⁴.

DAEŞ hakkında tüm bu iddialara rağmen Orta Doğu'da faaliyetlerine devam ettiği sırada 12 Haziran 2016 tarihinde "Amag" isimli internet sitelerinde yaptığı açıklamada liderleri Ebubekir el-Bağdadi'nin; ABD hava kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen hava saldırısı ile öldürüldüğünü açıklamış ve bu haber birçok ülkede son dakika gelişmesi olarak duyurulmuştur. Ancak bu iddialar sonradan yapılan araştırmalar dahilinde kanıtlanamamış ve 16 Aralık 2016 tarihinde ABD tarafından Ebubekir el-Bağdadi için 10 milyon Amerikan Doları para ödülünü iki buçuk kat arttırarak önceki yıllarda Usame bin Ladin için verdiği 25 milyon Amerikan Dolarına çıkarttığını açıklamıştır¹⁸⁵. ABD ayrıca¹⁸⁶;

- a. Örgütte ikinci isim olan Abdurahman Mustafa el Kaduli'e 7 milyon Amerikan Doları,

¹⁸² Bozdoğan, a.g.e., s.230

¹⁸³ Göksedef Ece ve Kobal Melis, IŞİD Petrol A.Ş., Aljazeera, 30 Ekim 2014 Tarihli internet haberi, <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/isid-petrol> (Erişim tarihi: 02.01.2017)

¹⁸⁴ Michel Chossudovsky, "Going After" the Islamic State. Guess Who is Behind the Caliphate Project?, 12 Eylül 2014 Tarihli Globalresearch internet haberi, <http://www.globalresearch.ca/going-after-the-islamic-state/5401439> (Erişim tarihi: 12.12.2016), Çeviren: Bakan, İlker, İslam Devleti'nin "peşinde": Halifelik Projesinin Arkasında Aslında Kim Var?, Bilim ve Ütopya, Sayı:244, ss.32-34, 2014, s.33.

¹⁸⁵ Kenasari Muhammed Bilal, ABD el-Bağdadi'nin başına koyduğu ödülü artırdı, Anadolu Ajansı, 16 Aralık 2016 tarihli İnternet Haberi, <http://aa.com.tr/tr/dunya/abd-el-bagdadinin-basina-koydugu-odulu-artirdi/708006> (Erişim tarihi: 15.12.2016);

The Daily Star, U.S. boosts reward on Baghdadi to \$25 million, 17 Aralık 2016 tarihli İnternet haberi, <https://www.dailystar.com.lb/News/Middle-East/2016/Dec-17/385688-us-boosts-reward-on-baghdadi-to-25-million.ashx> (Erişim tarihi: 15.12.2016); Yenişafak, Başına 25 milyon Amerikan Doları ödül konulan Zerkavi kimdir?, 8 Haziran 2006 tarihli internet haberi, <http://www.yenisafak.com/arsiv/2006/haziran/08/8813.html> (Erişim tarihi: 20.12.2016)

¹⁸⁶ Habertürk IŞİD'in 5'lisini getirene 30 milyon Amerikan Doları, 3 Temmuz 2015 Tarihli internet haberi, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1098483-isisdin-5lisini-getirene-30-milyon-amerikan-dolari> (Erişim tarihi: 10.12.016)

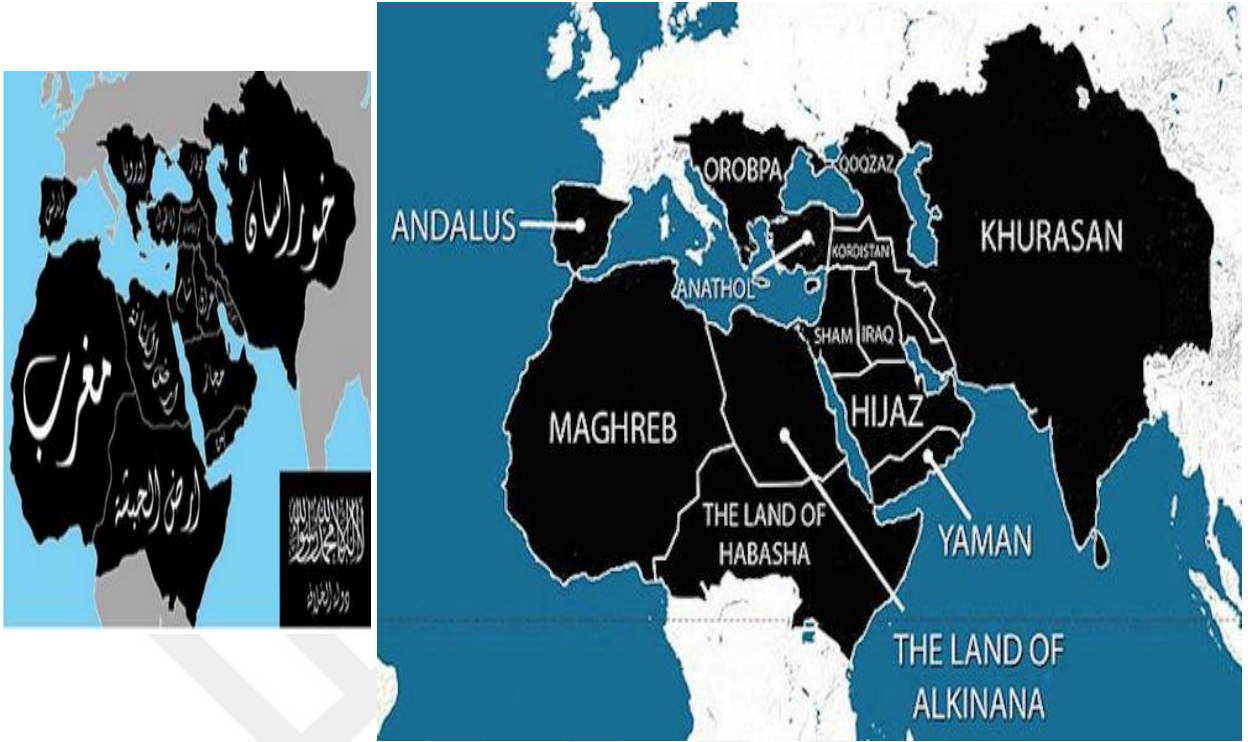
- b. Örgüt sözcüsü Ebu Muhammed el-Adnani'ye 5 milyon Amerikan Doları,
- c. Örgütün askeri lideri Tarkan Batıraşvili'ye (Çeçen Ömer) 5 milyon Amerikan Doları,
- d. Tarık el Avni el Harzi (kaynaklar sorumlusu) 3 milyon Amerikan Doları,

ödül koyduğunu açıklamıştır. ABD ayrıca geçmişte Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'i yakalayana 200 bin Amerikan Doları¹⁸⁷ ve Zerkavi için de 25 Milyon Amerikan Doları ödül koymuştur. Bu ödüller ve örgüt mensupları dikkate alındığında 25 milyon Amerikan Doları ödül konulan kişilerin bir süre sonra yapılan operasyonlar ile öldürüldüğü görülmüştür. Dolayısı ile Bağdadi için konulan son ödül oranı dikkate alındığında kendisine yapılacak bu tür bir operasyonun yakın dönemde olabileceği düşünülebilecektir.

DAEŞ, farklı taktik denemeleri ile dünya gündeminde birçok eylem ve açıklama ile faaliyetlerine devam etmektedir. Örgüt tarafından uygulanan farklı taktiklerden birisi de 2014 yılında yapılan açıklama ile 2015-2019 yılları arası 5 yıllık hedef haritasını ilan etmiştir. Haritaya bakıldığında (Harita 1) İspanya (Endülüs), Yunanistan, Bulgaristan (Orobpa), İran, Afganistan, Suudi Arabistan ve Türkiye gibi Avrupa'dan Orta Doğu'ya, Afrika'dan Asya'ya birçok ülkenin ele geçirilerek tek bir devlet oluşturma hedefinin olduğu görülmektedir.

¹⁸⁷ Hürriyet, ABD Irak'ta yeni arananlar listesi hazırladı, 18 Şubat 2004 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/abd-irakta-yeni-arananlar-listesi-hazirladi-203492> (Erişim tarihi: 10.12.2016)

Harita-1 DAEŞ'in Açıkladığı 5 Yıllık Hedef Haritası¹⁸⁸

DAEŞ, amacına ulaşma adına birçok farklı taktiği denemesinin yanı sıra ilk olarak devletlerin kabinelerine benzer şekilde bir yönetim kadrosu oluşturmuş ve lojistik, güvenlik, intihar saldırıları, yabancı savaşçı organizasyonu, vilayetler arası iletişim ve planlama gibi farklı alanlarda yöneticiler belirlemiştir. Örneğin bu belirlemeler Bağdadi döneminde de devam etmiş ve Bağdadi'nin yardımcılığına Ebu Müslüm El-Türkmeni getirilmiştir¹⁸⁹. Örgütün Bağdadi liderliğindeki yönetim kadrosu ise aşağıdaki gibi olduğu tahmin edilmektedir.

DAEŞ terör örgütünün yapılanması dikkate alındığında örgütün profesyonelce oluşturulmuş bayrağı, hedef haritasında olduğu üzere yapılanmasında da benzer durum görülmektedir. Eylem gerçekleştirdikleri ve gerçekleştirecekleri bölgelere sorumlu (vali) görevlendirme yanı sıra kritik kararları alma birimi (kabine) ve eylem-mücadele amaçlı (savaş ofisi) oluşumlarının varlığı söz konusudur. Buradan anlaşılacağı üzere örgüt basit yapılanmadan uzak olması sebebi ile mücadelenin de boyutları doğru orantılı olarak artmaktadır.

¹⁸⁸ Neriah, Jacques, The Structure of the Islamic State (ISIS), 8 Eylül 2014 Tarihli Jerusalem Center For Public Affairs analizi, <http://jcpa.org/structure-of-the-islamic-state/> (Erişim tarihi: 17.12.2016)

¹⁸⁹ Bingöl ve Varlık, a.g.e., s.3

2.4. DAEŞ'İN İDEOLOJİSİ

İslami ideolojilere sahip olduğu iddia edilen DAEŞ bir terör örgütünün bireylerin dini inanışlarını kendi menfaatlerine kullanarak çıkar sağlama amacıyla cihad ilan etmesi, liderlerin dini görüşlerini ve ifadelerini sorgulamaksızın benimseme isteği (selefilik) ve kendisini diğer ırklardan üstün görmesi ve diğer ırklara saldırılar düzenlemesi (etnik ayrımcılık yapması) terör eylemlerine başladığı dönemlerden ve kuruluşundan itibaren sıkça rastlanan durumlardır. Ayrıca DAEŞ'in ideoloji ve amaçlarına bakılacak olursa etnik ayrımcılık yaptığı, selefiligi benimsemesi ile İslam Dini ve Kur'an uğruna cihat yaptıkları¹⁹⁰, buna uymayan bireylerin ise canlarının alınacağı sıkça karşılaşılan bir durumdur. Bu perspektifle sınırlı kalınmayıp daha kapsamlı perspektiften bu ideolojiye bakılacak olursa farklı din kitaplarının incelenmesi ve yerinde bir karar olacaktır. Örneğin;

- Hristiyan inanışın kutsal kitabı olan İncil'de ilk emirlerden biri "Adam öldürmeyeceksin"¹⁹¹ olarak belirtilirken,
- Musevi inanışın kutsal kitabına bakılacak olursa Tevrat'ın on emri arasında "Öldürmeyeceksin"¹⁹² yer alırken.
- İslam dininin kitabı Kur'an-ı Kerim'de ise "Allah'ın haram kıldığı cana, haklı bir sebep olmadıkça kıymayın. Kim mazlum olarak öldürülürse biz onun velisine (mirasçısına hakkını isteme konusunda) bir yetki vermişizdir"¹⁹³.

şeklinde kesin bir emirler bulunmaktadır. Ancak insanlık tarihinde bu inanışın harfiyen uyulduğudönem olmadığından, inanış biçimi değişikliğe uğrayarak gerçek inanıştan büyük ölçüde sapmalar göstermiştir.

2.4.1. Cihat

Cihat kelime kökeni olarak, 'cehede', 'yechedü', 'cehden ya da cühden' köklerinden gelmektedir, cehede ya da fethayla olup güç ya da takat anlamına gelir. El-cühdü olduğu durumda vus'at yani güç ya da takat anlamına, el-cehdü olduğu takdirde meşakkat anlamına gelir. El-cehd olduğu takdirde ise had anlamına ifade

¹⁹⁰ Biçer Ramazan, İŞİD Düşünce Yapısının Teolojik Arkapları, *Kelam Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 1, 2015, ss.1-11, s. 8

¹⁹¹ İncil (M.S. 52 - 68), "Adam öldürmeyeceksin", <http://www.kutsalkitap.com/calisma/İncil.pdf> (11.12.2016).

¹⁹² Tevrat (M.Ö. 52 - 68), Öldürmeyeceksin, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/781/10030.pdf> (30.12.2016).

¹⁹³ Kuran-ı Kerim, el-İsra Suresi, Ayet: 610-632 <http://www.kuran-ikerim.org/index.php?s=artic-le&aid=101> (29.12.2016).

edilmektedir. Cihat teriminin kökü olan 'cühd ve cehd', olağan bütün çabayı gayreti göstermek ve sarf etmek manalarına gelmektedir.¹⁹⁴

Sözlükte cihat; kişinin kötü olan her şeyi def etmesi ya da iyi şeylere ulaşmış, erişmiş olması maksadıyla tüm gücünü bu yolda harcaması anlamına gelmektedir. İslami değerlerin güçlenmesi, yayılması ve muhafaza edilmesi için her çeşit çalışma da gayret sarf etmek, uğraşmak ve bu uğurda soğuk ve sıcak savaşa girmeye hazır olmak demektir. İslam'ın en fazla yanlış anlaşılan terimlerinden birisi de cihat emridir. Bilhassa Batılı araştırmacılar cihatın mutlak bir saldırı (savaş) olduğunu, İslam'ın bu savaş yolu ile yayıldığını, Müslümanların savaşma manasında ki 'cihat emrine' uyararak başka ülkeleri işgal ettikleri görüşünü ısrarlı bir biçimde ileri sürmektedirler¹⁹⁵.

Cihat kavramı DAEŞ'in uyguladığı gibi bireyleri ne dine zorlayarak sokmak için ne de toprak işgali yapmak için gerçekleştirilen bir eylem değildir. Cihat, DAES'in benimsediği anlayıştan farklı olarak tam da bu noktadan itibaren bireylere Allah'ı anlatmak ve bireylerin gerçeği görmelerine engel olan perdeyi kaldırmak, bu perdeyi ortaya koyan topluluklarla mücadele etmektir¹⁹⁶.

2.4.2. Selefilik

Yapılan çalışmalara bakıldığında "geçmek, geçmişte kalmak, önce gelmek anlamlarına gelen selef sözcüğü, köken bakımından Arapça olup, anlamı makamında önde gelen, yaşça diğerlerinden büyük olan, faiz olmaksızın borç para, altın gibi değerli eşya verme ve fikir, düşünce ve görüşleri benimsenilen, kendisinden sonra da taklit edilen kişi gibi farklı anlamlara tekamül etmektedir. Selef kelimesi, sözlükteki anlamı ile göreceli bir anlam ifade etmektedir. Birbirlerini izleyen zamanların her biri kendi zamanından sonra gelecek zamanlara bakıldığında geçmiş diğer adıyla "selef" tir¹⁹⁷.

Zira Efendimiz bireyleri üstünlüklerinden ötürü kıymetlendirirken şu şekilde buyurmuştur: "İnsanların en hayırlısı benim asırdaki ashabımdır. Sonra onlara yalan olan tabiidir. Sonra da onlara tabi olan etba-u tabiidir. Bunların ardından bir takım kavimler gelir ki, onlardan birinin şehadeti yeminin, yemini de şehadetinin önüne geçer. "Selef kelime olarak; fazilet ve ilim bakımından Müslümanların

¹⁹⁴Koktu Mehmed Zahid, *Cihat*, Seha Neşriyat, İstanbul, 1984.

¹⁹⁵ Azzam Abdullah, *Cihat Adap ve Ahkamı*, (çev. Mustafa Özel ve Yücel Şimşek), İst. 1992.

¹⁹⁶ Ece Hüseyin, *İslam'ın Temel Kavramları*, Beyan Yayınları, İstanbul, 2000.

¹⁹⁷ Sönmez Vecihi, *Bişkek Dergisi*, Selef Düşüncesinin Tarihi Arkaplanı ve Selefilik, *Araşan Sosyal Bilimler Enstitüsü İlmî Dergisi*, Cilt: 9-10, ss. 169-185, 2010, s.172

önderleri olarak görülen tabiin ve ashab için kullanılır. Allah Resulünün, peygamberliğin kaynağına yakın olmalarından ötürü lehlerinde şahadette bulunduğu selevin ilk katmanındayer alan sahabe, İslam aleidesini direkt olarak Allah Resulünden almış, ikinci katmanda yer alan tabiun Resulullahı gören sahabeden dinlemiş, son tabakada yer alan etba-u tabiin ise tabiundan öğrenmiştir. Üçüncü kuşaktan sonra bidat ve dalalet yaygınlık kazanmış, inanç ve fikirdeki saflık bozulmaya başlamıştır.¹⁹⁸

2.4.3. Etnik Ayrımcılık

İrk diğer adıyla etnik köken kavramı insanoğlunun varlığından günümüze gelen bir kavramdır. İrk, bireylerin (kabileler, kavimler, vb.) kuşaktan kuşağa aktarılması ile meydana gelmektedir. Meydana gelen bu kavram, aktarım sırasında etnik kültüre dönüşmüş ve bireylerin kökenini niteler hale gelmiştir. Bu kökenler sonrasında her grup kendi grubunda (ırk, kültüründe) olanlara “biz” ve farklı grup (ırk, kültürden) olanlara ise “onlar” kelimelerini tanımlamıştır. Bu tanımlama da ayrımcılığın ilk aşaması olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısı ile her ırktan olanlar kendini diğerine karşın üstün görme ve sonrasında bu şekilde davranmaya başlamışlardır. Literatürde etnosentrizm adı ile belirtilen “ırkların birbirinden üstün görülmesi” kavramı, toplumlar arasında ırk ayrımcılığına neden olan en önemli etkidir. Diğer bir deyişle kendini “biz” olarak adlandıran gruplar; (etnik köken yönünden farklı bir grup olan ve) “onlar” adı ile adlandırdığı diğer grubu tehlike kaynağı olarak nitelendirirler. Bu nitelendirme sonrasında cezalandırmak ister ve ortamdan dışlar. Bu davranış her iki grupta da karşılıklı olarak devam etmesi ile ırk-etnik ayrımcılığın ortaya çıkması kaçınılmaz olmaktadır¹⁹⁹. Dolayısı ile DAESH terör örgütünün; Şii, Ezidi gibi etnik kökene sahip topluluklara karşı yaptığı saldırılar ve göçe zorlama baskılarından²⁰⁰ etnik ayrımcılık yaptığı somut biçimde görülmektedir.

2.5.DAESH'İN PERSONEL KAYNAKLARI

İrak ve Suriye'deki radikal organizasyonlara iştirakler her geçen gün daha da artmaktadır. 2014'ün Kasım ayından sonra elli farklı ülkeden Irak ve Suriye'ye savaşmak amacıyla giden yabancı terörist-savaşçı (FTF-Foreign Terrorist Fighters) rakamlarına Tablo 6'da yer verilmiştir. Tabloda bulunan tahminler elli farklı ülke için yapılmıştır, fakat DAESH'e katılımların seksen farklı ülkeden yapıldığı tahmin

¹⁹⁸ İşcan, Mehmet zeki, selevilik, s7-167

¹⁹⁹ Alkan Ahmet, Ramazan Erdem ve Rukiye Çelik, Sağlık Alanındaki Ayrımcı Tutum ve Davranışlar: Kavramsal Bir İnceleme, Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 3, ss. 365-390, 2016, s. 372.

²⁰⁰ Sputniknews, IŞİD dini ve etnik azınlıklara yönelik soykırımı sürdürüyor, 11 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <https://tr.sputniknews.com/abd/201608111024331546-isis-abd-etnik-azinlik/> (Erişim tarihi: 10.01.2017)

edilmektedir. Tablodaki verilere göre, Türkiye'den yasal veya yasa dışı olarak; Irak ve Suriye'deki radikal oluşumlara (El Nusra, DAESH, vb.) 600 kişinin katılım gösterdiği, bu katılımların yanında son yıllarda bu rakamların 1000'e ulaştığı tahmin edilmektedir. Yalnızca saptananların sayısı ve Türkiye'nin ise bu tabloda sekizinci sıralarda olması Türkiye açısından kaygı verici bir durumdur. Yabancı savaşçılar örgütün insan kaynakları olması ile birlikte örgüte malzeme ve para sağlayan başka bir önemli kaynaktır.²⁰¹

Tablo-6 Irak ve Suriye'deki FTF Sayıları

Ölke	FTF Sayısı	Ölke	FTF Sayısı
Tunus	1,500-3,000	Avusturya	100-150
S. Arabistan	1,500-2,500	Danimarka	100-150
Ördün	1,500	Filistin	120
Fas	1,500	Yemen	110
Fransa	1,200	Kanada	100
Rusya	800-1,500	Kırgızistan	100
Lübnan	900	Sudan	100
Lıbya	600	ABD	100
TÜRKİYE	600	Arnavutluk	90
İngiltere	500-600	İtalya	80
Almanya	500-600	Kuveyt	70
Pakistan	500	Somali	70
Özbekistan	500	İspanya	50-100
Belçika	440	Sırbistan	50-70
Mısır	360	Finlandiya	50-70
Türkmenistan	360	Norveç	60
Bosna Hersek	330	Afganistan	50
Çin	300	Ukrayna	50
Kazakistan	250	İsviçre	40
Hollanda	200-250	İrlanda	30
Cezayir	200	Katar	15
Tacikistan	190	BAE	15
Avustralya	100-250	Bahreyn	12
İsveç	150-180	Makedonya	12
Kosova	100-150	Yeni Zelanda	6

DAESH'e katılan savaşçıların birçoğu uçak ve seyahat süresince yaptıkları giderleri kendileri karşılamaktadır. Örgüte katılan savaşçıların giderlerini karşılama yöntemleri içerisinde aile ve dostların bağışları, geri ödemesi yapılmayan tüketici kredileri, soygunlar, sosyal yardımlar, uyuşturucu ticareti, işsizlik yardımları, banka hesaplarının destek kredilerinden elde edilen gelirlerin olduğu saptanmıştır.²⁰²

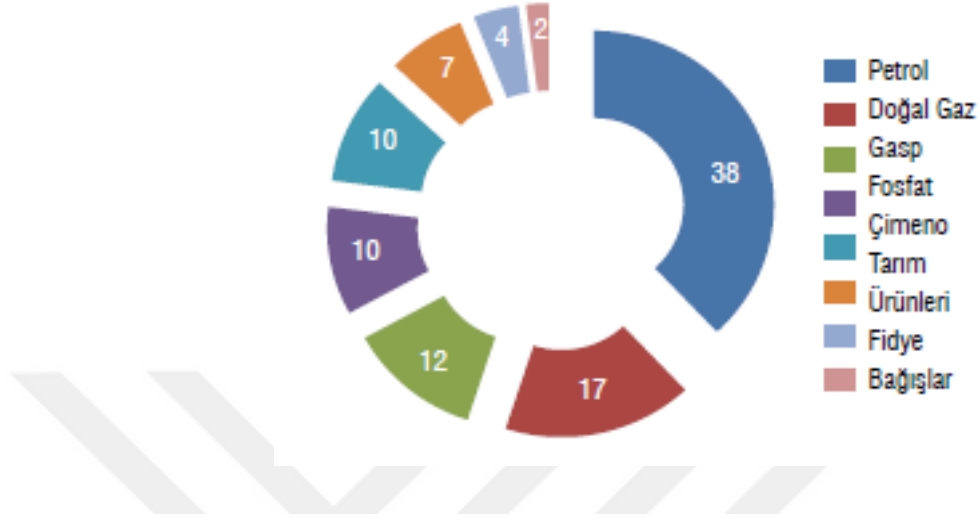
2.6. DAESH'İN GELİR KAYNAKLARI

Terör örgütlerinin, gerçekleştirecekleri suikast ve eylemleri planlanması için çeşitli finansal kaynaklara ihtiyaçları vardır. DAESH, eylem ve işgallerini uygulamak için ihtiyacı olan gelir kaynaklarının alanlarının çeşitliliği dikkat çekmektedir.

²⁰¹ Boz Gülsüm ve Kuru Nezih Onur, Analiz: IŞİD'in Finansmanı, Ankara Strateji Enstitüsü, Analiz No: 2015-6, Nisan 2015, s. 17.

²⁰² FATF, 'Financing of the Terrorist Organisation Islamic State in Iraq and the Levant (Isil)', *Finacial Action Task Force, OECD*, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Financing-of-the-terrorist-organisation-ISIL.pdf> (Erişim tarihi: 01/12/2016).

Örgütün, ele geçirmiş olduğu bölgelerdeki bankacılık, enerji ve tarımsektörleri gibi ekonominin önemli para akımlarını almaya çalıştıkları görülmektedir. Oluşturmaya çalışılan yerel ekonomik düzende vergi ve diğer ödemelerdeki makbuzun dahi verebilecek şekilde mali yönetim sisteminin yerleştirildiği görülmektedir²⁰³.

Grafik-3 DAES'in Tahmini Gelir Kaynakları (%)

DAES'in gelir kaynak dağılım tahminlerinin olduğu tabloda doğal gaz ve petrol satışlarının önemli olduğu görülmektedir. Bu alanlardan kazanılmış olan gelirlerin örgütün en büyük gelir kaynağı olduğu aşikardır.

2.6.1. Petrol ve Doğalgaz

Suriye'deki petrol ve ürünlerindeki aktif üretim kapasitesinin yüzde60 ve Irak'taki petrol üretim kapasitesinin de yüzde 11'ini işgal ettiği belirlenen DAES, toplam gelirlerinin en büyük payını petrol gelirlerine ait olması da normal bir durumdur. Bu gelirin büyüklüğünün, örgütün saldırı ve operasyon stratejilerini etkilediğini söylemek mümkündür²⁰⁴.

DAES, teknik ve uzmanlık gerektiren gelir kaynaklarında tespit ettiği yetersizliğine karşılık olarak, Irak ve Suriye'de işgal etmiş olduğu bölgelerdeki petrol alanları ve rafinerilerin işletmesini yapmaktadır. Bu konuda uzman olan Paul Sullivan'ın DAES'in mühim petrol ve gaz gibi doğal kaynaklı (ekonomik gelir kaynağı sağlayacak) stratejik noktaları da işgal edip yayılmak için çalıştığını ifade eder. 2014 yılında, petrol ve petrol ürünlerinin ticaretiyle ilgili olarak DAES, günlük neredeyse 2-3 milyon Amerikan Doları kazandığı ve koalisyon güçlerinin son zamanlarda

²⁰³Boz Gülsüm ve Kuru Nezh Onur, a.g.e., s. 7

²⁰⁴Boz Gülsüm ve Kuru Nezh Onur, a.g.e., s. 8

gerçekleştirdiği görülen hava saldırılarının üretimin alt yapısına verdiği zararlar sonucunda söz konusu bu gelirin günlük olarak 0,75-1,3 milyon Amerikan Doları seviyelerine kadar gerilediği düşünülmektedir. Bu saldırıların sonucunda 22 rafine kullanılmayacak hale gelmiştir. Böyle bile olsa, DAESH, günlük olarak ham petrol üretim hacminin 70.000 varilden 50.000 varile kadar düştüğü düşünülmektedir. DAESH'in, ele geçirmiş olduğu petrol alanlarından çıkan petrolü kendi ihtiyaçlarını karşılamak için kullanmasıyla beraber, Suriye ve Irak'daki yerli kaçakçı ve komisyonculara sattığı bilinir. İç savaş sebebiyle devleti takip edemediği sahalarını dolduran çıkar gruplarının, DAESH'ten almış oldukları ham petrolünün, Esed rejimi, YPG'ye, Ürdün ve İran'a satmakta olduğu ayrıca belirlenmiştir²⁰⁵.

Resim-3 DAESH'in 30.10.2014 Tarihi İtibari İle Petrol Kaynak Ve Gelirleri²⁰⁶

2.6.2. Gasp ve Yağma

DAESH'in yağma ve gasp hareketlerine benzer faaliyetleri olan örgütlerdeki gasp, soygun, yağmalama ve haraçla faaliyetlerine finansal kaynak sağladığı görülen ve bunlarla ayda birkaç milyon Amerikan Doları gelir kazandığı tespit edilmiştir. Bu gelirlere DAESH'in ele geçirdiği bankaların soyulması ile sağlanan gelirlerin dahil olmadığını ayrıca belirtmek gerekir. İşgal edilen bölgelerdeki, sözde yönetim ile koruma nüfusu sıfatıyla benzin ve araçlara, vergiden, çocukların okul ücretlerine kadar geniş kapsamlı haraç sisteminin olduğu görülmektedir. Kontrolleri altındaki şehirlerin çıkış ve girişlerinde yolculuk yapanların yanlarındaki her şey haraç olarak alınmaktadır²⁰⁷.

²⁰⁵ Boz Gülsüm ve Kuru Nezih Onur, a.g.e., s. 8.

²⁰⁶ Göksef ve Kobal, a.g.h.

²⁰⁷ Boz Gülsüm ve Kuru Nezih Onur, a.g.e., s.10

Suriye’de bulunan yirminin üzerindeki bankalardan DAEŞ’in elinde olan Halep, Rakka ve Deyrizor gibi eyaletlerde şubeleri faaliyet göstermektedir. Bankalardan gasp yolu ile elde edilen nakit paranın büyük bir bölümü ülkenin yerli para birimi (Suriye Lirası) olduğu için yalnızca yerel düzeydeki ekonomik ilişkilerde faydalanılmaktadır²⁰⁸. Fatura tahsilatları gibi gelir getiren farklı türde eylemler uygulayan DAES’in; ödenmesi gereken faturaları geciktirenlere ya da ödeyemeyenlere de 67 Amerikan Doları ve 10 günlük hapis cezası verdikleri rapor edilmiştir. Örgütün eylemlerini sürdürdüğü bölgenin Mezopotamya olması ve burasının medeniyetlerin beşiği olması sebebiyle tarihi eserlerin bu coğrafyada olduğu görülmektedir. Irak istihbarat örgütü, bir operasyonda ele geçirdiği bir DAES komutanının üstünden çıkan taşınabilir bellekteki bilgilerde DAES ve diğer yasadışı örgütlerin Suriye’den kaçırdıkları tarihi eserlerden “10 milyondan fazla” gelir sağladıkları anlaşılmıştır.²⁰⁹

2.6.3. Fosfat, Sülfür ve Çimento

Suriye ve Irak’da geniş bir alanda egemenlik kurduğu görülen DAES’in, işgal etmiş olduğu yerlerdeki doğal kaynaklar sayesinde baskın gücü elinde tuttuğu ve maddigelirlerini daha fazla güçlendirdiği görülmektedir. DAES’in işgalinde olan El An Bar’da bulunan Irak Devleti’ne ait olan “Akashat Fosfat Madeni” toplam rezervi 10.000 milyon ton olduğu, tamamen faaliyeti sonrasında yıllık rezervinin 3,4 milyon ton düzeylerine ulaşabildiği ve bünyesi dahilinde faaliyetleri ile yıllık olarak 1 milyon ton üretimin yapıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca piyasada bulunan ve tonu 110 Amerikan Doları olduğu bilinen fosfatın; 50 Amerikan Doları civarında satışa sunulması, örgütün bu madenden sağlayacağı kazancın yıllık gelir tutarının 50 milyon Amerikan Doları olacağı görülmektedir. Örgütün elindeki “El-Kaim İmalat Fabrikası”ndaki sülfürik ve fosforik asit üretiminden yaklaşık olarak 300 milyon Amerikan Doları, Irak ve Suriye’de bulunan 5 büyük çimento fabrikasından da yaklaşık 292 milyon Amerikan Doları kazanç sağlayacağı belirtilmiştir. Fakat petrol ve petrol ürünleri kaçakçılığındaki gibi maden ürünlerine ait olansimsar ve kaçakçılık ağının gelişmemesi tahmini değerleri düşürecektir²¹⁰.

²⁰⁸ Boz Gülsüm ve Kuru Nezh Onur, a.g.e., s. 10.

²⁰⁹ Boz Gülsüm ve Kuru Nezh Onur, a.g.e., s. 10; David Lerman, ‘Islamic State’s Oil Refining Undercut by Airstrikes: U.S.’, *BloombergBusiness*, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2014-11-18/islamic-state-s-oil-refining-undercut-by-airstrikes-u-s-> (Erişim tarihi: 03/12/2016).

²¹⁰ Boz Gülsüm ve Kuru Nezh Onur, a.g.e., s. 12

2.6.4. Tarım Ürünleri

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından hazırlanan raporda, Irak'ta bulunan toplam buğday üretimi ile %30 ve arpa üretiminin de %38'inden çoğu bu örgütün denetiminde olan Ninova ve Selahaddin şehirlerinden temin edildiği görülmektedir. DAEŞ'in işgalinde olan diğer bölgeler (El Anbar, vd.) dikkate alındığında, DAEŞ'in Irak'taki temel tarım ürünlerinin %50'sine yakın bir oranı elinde olduğu anlaşılmaktadır. DAEŞ, tarım ürünlerinin karaborsadakideğerlerinden %50 daha düşük bir fiyatla satıldığı düşünüldüğünde, örgüte buğday ve arpa satışı ile senelik 200 milyon Amerikan Doları gelir kaynağı sağlayacağı düşünülmektedir²¹¹.

Gasp ve yağma sadece tarım ürünlerini değil, üretimde kullanılabilen aletleri de kapsamaktadır. DAEŞ'in tarım mahsullerinin dağıtım, üretim ve depolama işlemlerini de denetim altında tutmakta ve ürün fiyatlarını belirlemektedir²¹². Suriye ve Irak'da tarım alanlarının çoğunluğunu kontrol eden DAEŞ'in, bu üstünlüğünün muhalif gruplara karşılık bir tehdit ve baskı faktörü olarak kullanmaktadır. DAEŞ'in El Anbar ve Ninova kentlerindeki Irak'a ait olan tarım ambarlarında yıllık üretiminin yaklaşık beşte birine karşılık geldiği görülen buğdaya da el koyması, bu buğdaylarının Suriye'deki un değirmenlerine transfer edildiği belirtilmiştir²¹³.

2.6.5. Fidyeye ve İnsan Ticareti

DAEŞ'in günümüze kadar başta Suriye ve Irak olmak üzere Asya ve Batı ülkelerinden çeşitli etnik kimliği olan binlerce insanı kaçırdığını, kadınlarında para karşılığında sattıklarını söylemek mümkündür²¹⁴. Örgüt kaçırdığı insanların gelir sağlamak için kullanmasının yanında, bazılarını da politik mesajlar için de gözler önünde vahşice katletmişlerdir. Bu duruma, ABD'li bir kadın rehineye DAEŞ'in; 6,6 milyon Amerikan Doları fidye talep etmesi örnek olarak verilebilir. Benzer şekilde Nisan 2014 tarihinde dört Fransız rehinenin serbest bırakılmasında da DAEŞ'in "18 milyon Amerikan Doları" talep ettiği ve bu talebinde Fransa tarafından yerine getirildiği söz konusudur. O dönemin İngiltere Başbakanı olan David Cameron, İngiltere parlamentosunda yaptığı konuşmasında, DAEŞ'in fidyelerden elde ettiği

²¹¹Boz Gülsüm ve Kuru Nezi Onur, a.g.e., s. 12

²¹²Maggie Fick, 'Isis-Controlled Iraq Is Looking at a Wheat Shortage', *Reuters*, <http://www.businessinsider.com/r-special-report-for-islamic-state-wheatseason-sows-seeds-of-discontent-2015-1> (Erişim tarihi: 02/12/2016).

²¹³Boz Gülsüm ve Kuru Nezi Onur, a.g.e., s. 12; Yenişafak, IŞİD'in sırrını MIT çözdü, 17 Ekim 2014 tarihli internet haberi, <http://www.habervitrini.com/gundem/isisin-sirrinin-mit-cozdu-262908> (Erişim tarihi: 10.01.2017)

²¹⁴Deutsche Welle, Türkiye'de insan ticareti alarm veriyor, 10 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyede-insan-ticareti-alarm-veriyor/a-36718736> (Erişim tarihi: 29.12.2016)

kazancın (o tarihe kadar) 10 milyon İngiliz sterlininden daha çok olduğunu özellikle belirtmiştir²¹⁵.

2.6.6. Bağışlar

DAEŞ'in Suriye ve Irak'tan farklı olarak başka ülkelerden topladığı bağış tutarlarının senelik olarak "50 milyon Amerikan Doları" seviyelerinde olduğubelirtilmiştir. Orta Doğu'daki zengin insanlardan da yardım aldığı görülen örgütün 2014 yılının Eylül ayında "2 milyon Amerikan Doları"bağış yapıldığı belirtilmiştir²¹⁶

DAEŞ'in finans gelirlerinde; Körfez ülkeleri aracılığı ile elde ettiği maddi yardımlar da yer almaktadır. Körfez ülkelerinden bu örgütü destekleyenlerin DAEŞ'e maddi destekte bulunması örgütün adını yeni yeni duyurmaya başladığı günlerde çok fazla üzerinde durulan hususlardan biri olmuştur. Fakat Körfez ülkelerinin hükümetlerinden DAEŞ terör örgütüne yönelik direkt bir yardımın gerçekleştiğine yönelik bilgi bulunmamaktadır. Buna rağmen varlıklı Körfez aileleri DAEŞ'i finansal açıdan destekledikleri bilinmektedir.²¹⁷

2.6.7. İslami Bankacılık

İslami bankacılık kavramının temelini oluşturan ve günümüze gelişini sağlayan yegane etken İslami finans faktörüdür. İslami finans faktörü diğer finansal işlem ve faaliyetlerin İslami kurallar temelinde planlanması ve bu şekilde yürütülmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. İslami bankacılıkta kanun niteliği taşıyan bu kural doğrultusunda faiz işlemi gerçekleştirilmeden, iş ahlakı ilkelerinin güvence altına alınması örnek uygulamalardan bazılarıdır²¹⁸.

DAEŞ'in gelir kaynaklarına bakıldığında İslami banka olarak her hangi bir organizasyonu bulunmasa da (günümüz itibari ile yayınlanmış kaynaklara göre), bu bankalar aracılığı ile transferler vesoygunlar aracılığı ile bu bankalardan birçok gelir elde etmiştir. DAEŞ, Irak'ta İslami banka özellikleri ile faaliyetlerini sürdürmekte olan

²¹⁵ Boz Gülsüm ve Kuru Nezih Onur, a.g.e., s. 13; Brian Ross, Rhonda Schwartz, and James Gordon Meek, 'Isis Demands \$6.6m Ransom for 26-Year-Old American Woman', *abcNews*, <http://abcnews.go.com/Blotter/isis-demands-66m-ransom-26-year-american-woman/story?id=25127682> (Erişim tarihi: 03/12/2016).

²¹⁶ Boz Gülsüm ve Kuru Nezih Onur, a.g.e., s. 13; Tom McTague, 'Cameron Tells European Leaders to 'Be Good to Their Word' and Stop Funding Isis with Ransom Payments ', *DailyMail*, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2742272/Cameron-tells-Europeanleaders-good-word-stop-funding-ISIS-ransom-payments.html> (Erişim tarihi:03/12/2016)

²¹⁷ Boz Gülsüm ve Kuru Nezih Onur, a.g.e., s. 14; Jean-Charles Brisard, and Damien Martinez, 'Islamic State: The Economy- Based Terrorist Funding', *Thomson Reuters Accelus*, a.g.e.

²¹⁸ Yakar Soner,Kandır Serkan Yılmaz ve Önal Yıldırım Beyazıt, Yeni Bir Finansman Aracı Olarak 'Sukuk-Kira Sertifikası ve Vergisel Boyutunun İncelenmesi', *Bankacılar Dergisi*, Sayı 84, s.73, Mart 2013.

bankalarda dahil olmak üzere birçok bankanın ele geçirilmesi, yağmalanması, kamulaştırılması gibi faaliyetlerde bulunmuş, sonucunda Musul bankalarından 675 milyon dolara varan gelir elde etmiş ve dünyanın en zengin terör örgütü unvanını almıştır²¹⁹. DAEŞ'in; kişiler ile İslami bankaları kullanarak birçok transfer (nakit, değerli sermaye aktarımı) gerçekleştirdiği ve bunun somut göstergesi olarak sadece 2014 yılında MASAK (Mali Suçları Araştırma Kurulu) verilerinde şüpheli transfer sayısının 36.483 olmasıdır²²⁰. Bu durumda örgütün İslami Bankalardan yasa dışı yollarla elde ettiği gelirlerin boyutlarını göstermektedir.

Çalışmanın bu bölümünde terör ve terörizm kavramları ile faaliyetlerine bugün itibarıyla merkezi Orta Doğu olmak üzere; birden fazla ülkeyi kapsayacak şekilde kurulan Irak Şam İslam Devleti (İŞİD-DAEŞ-DEAŞ) terör örgütüne değinilmiştir. Bu kapsamda terör ve terörizm kavramlarına, kaynaklarına, ideoloji ve nedenlerine yer verilmiş olup sonrasında DAEŞ'in kuruluşu, ideolojisi, gelişimi, maddi ve personel kaynaklarına ayrıca değinilmiştir. Tarih kaynaklarına bakıldığında; terör ve terörizm kavramlarının Roma İmparatorluğu dönemine kadar uzandığı görülmektedir. Sonra ki yıllarda devam eden benzer terör-terörist (Hasan Sabbah, IRA, ETA, PKK, ASALA vd.) eylemlerin ortadan kaldırılamadığı gibi farklı coğrafyalarda olsa da sürekli olarak devam ettiği görülmüştür.

Bu bölümde terör ve terörizm kavramlarından farklı olarak; DAEŞ'in amaçlarına da yer verilmiştir. Öyle ki amaçlarından bazılarının; İslami kurallar çerçevesinde şeriat devleti kurmak ve dünya geneline hakim olabilecek bir Dünya İslam Devleti kurmak olduğu belirtilmiştir. El-Kaide, faaliyetlerini genişletme amacı ile 2004 yılında Irak ve Suriye'de de yeni girişimlerde bulunmuştur. Örneğin, Zerkavi'nin Ekim 2004 tarihinde Felluce Savaşı galibiyeti sonrasında Ladin'e yönelik (teknoloji aracılığıyla internet üzerinden) ilan ettiği sadakati; Usame bin Ladin'i memnun etmiştir. Ladin; Zerkavi'ye benzer bir şekilde cevap vererek teknolojiyi kullanmış ve internet aracılığı ile yaklaşık 2 ay sonra 27 Aralık 2004 tarihinde bir vaaz yayınlamıştır. Yayınlanan vaazda Ladin; Irak'ta bulunan tüm mücahitlerin Zerkavi'ye itaat etmeleri, oluşumlarına destek vermelerini belirtmiştir. Bu durum önceki kısımlarda aktarıldığı gibi DAEŞ'in başlangıcı olmuştur.

²¹⁹Report of the Secretary General on the Threat Posed by ISIL (Da'esh) to International Peace and Security and the Range of United Nations Efforts in Support of Member States in Countering the Threat", United Nation Security Council, 29 Ocak 2016, <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/N1602353.pdf>, (Erişim tarihi: 10.04.2017).

²²⁰Yeşiltaş Murat, Özdemir Ömer Behram, Öncel Rıfat, Sibel Düz, Öztürk Bilgehan, Sınırdaki Düşman: Türkiye'nin DAİŞ İle Mücadelesi, Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları, Rapor Yayın No: 65, 2016, s. 72

DAEŞ'in başlangıç sonrasında genel anlamda ideolojisinin; cihat, selefilik ve etnik ayrımcılık olarak üç alt başlık altında incelenmiştir. İslam'ın en fazla yanlış anlaşılan terimlerinden birisi de cihat emridir. Öyle ki cihat kavramı iyi davranışların, İslami inanışların yayılmasını sağlama amacıyla yapılabilecek girişimler olarak özetlenebilecektir. Ancak bu girişimler arasında baskı, şiddet veya diğer zorlama eylemlerinin uygulanması yer almamaktadır. Selefilik ise fazilet ve ilim bakımından Müslümanların önderleri olarak görülen liderler veya önde gelen kişiler için kullanılmaktadır. Cihad ve selefilik ideolojilerine ek olarak DAEŞ'in etnik ayrımcılık ideolojisinde; kendi ideolojilerinden, inanış ve kökenlerinden (ırk, soy, vb.) olmayan gruplara saldırılar düzenleyerek bunu birçok kez ortaya koymuştur. Bu ideolojilerinden hareketle amaçlarına ulaşmak için kullandıkları bazı personel ve gelir kaynakları da bu çalışmada detaylı olarak aktarılmıştır.

DAEŞ'in gelir kaynaklarına gelindiğinde çevredeki petrol ve doğalgazı kullanmalarının yanında gasp ve yağma, fosfat, sülfür ve çimento, tarım ürünleri, fidye ve insan ticareti ile aldıkları bağışlarla faaliyetleri için gerekli malzemeleri temin ettikleri görülmektedir. Ayrıca İslami bankaların da kişiler aracılığı ile transferler yapılması veya bankalara el konulma, soygun, gasp yapma gibi faaliyetler ile maddi gelir elde ettiği somut biçimde görülmüştür.

Irak ve Suriye'deki radikal organizasyonlara iştirakler her geçen gün daha da artmaktadır. Kasım 2014 tarihinden sonra elli farklı ülkeden Irak ve Suriye'ye savaşmak amacıyla giden yabancı savaşçıların olduğu görülmektedir. DAEŞ'e katılımların seksen farklı ülkeden yapıldığı tahmin edilmektedir. Sadece, Türkiye'den Irak ve Suriye'deki radikal organizasyonlara altı yüz kişinin katıldığı saptanmasına karşılık son dönemlerde bu sayının bine ulaştığı tahmin edilmektedir.

Bu bilgiler ışığında bir sonraki bölüm Türkiye'nin DAEŞ ile mücadele stratejilerine ayrılmıştır. Bu kapsamda terörle mücadele politikalarına ve Türkiye'nin DAEŞ ile mücadelesine detaylı olarak yer verilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN DAEŞ İLE MÜCADELE POLİTİKASI

Türkiye 1980’lerden günümüze birçok kez terör ile mücadele eylemleri gerçekleştirmiştir. Ancak gerçekleştirdiği hiçbir mücadelede hedef konumda olan terör örgütleri İslam’ı ideolojileri benimsediğini iddia etmemiş ve buna bağlı olarak tank, uçaksavar gibi askeri birliklerde bulunan teçhizatlara sahip olmamıştır. Dolayısıyla ile geçmiş yıllarda farklı örgütlere karşı yürütülen politikalar ve örgütler ile mücadeledeki başarılar doğrultusunda (yaşanılan tecrübeler ile) DAEŞ ile mücadele politikalarının oluşturulması ve bu doğrultuda hareket edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla ile bu bölümde Türkiye’nin DAEŞ’e karşı yürüttüğü mücadele politikaları, amaçları ve özellikle Fırat Kalkanı operasyonunun bu doğrultudaki konum ve önemi irdelenecektir.

DAEŞ’in kontrolünü elinde tuttuğu yerlerin neredeyse tamamı ya Türkiye sınırları üzerinde ya da Türkiye sınırlarına çok yakın yerlerde. Bu durum Türkiye’yi kilit ülkelerden biri durumuna getirmektedir. Bu sebeple başta ABD olmak üzere DAEŞ ile mücadele etmek üzere oluşturulan her türlü güce, Türkiye’nin daha fazla katkı sağlaması çabasına girişmiştir. Öte yandan kendi güvenliğini direkt olarak etkileyen bir sürecin dışında da kalmak istememektedir. Bu çerçevede Türkiye, DAEŞ’le mücadele stratejisini kendi çıkarlarını ve önceliklerini de dikkate alan bir çerçeveye oturtmaya çalışmıştır. Çünkü yaşanabilecek bir başarısızlığı, Orta Doğu’dan binlerce kilometre uzakta yaşayanları değil, Türkiye’yi doğrudan etkileyecektir.²²¹

Türkiye’nin DAEŞ ile mücadele de örgütün ne derecede tehlikeli ve zarar verici olduğunu (uluslararası anlamda) koalisyonu üyelerinden (Avustralya, Bahreyn, Belçika, Kanada, Danimarka, Mısır, Avrupa Birliği, Fransa, Almanya, Irak, İtalya, Ürdün, Kuveyt, Yeni Zelanda, Hollanda, Norveç, Katar, Suudi Arabistan, İspanya, İsviçre, Türkiye, Birleşik Arap Emirlikleri, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri, ve gözlemci olarak Birleşmiş Milletler²²²) farklı konumunun anlaşılması ve güvenlik kaygılarının dikkate alınması olmuştur. Türkiye, Suriye’de iç savaşa ve

²²¹ “Davutoğlu: Sınırımızda DAEŞ, PKK ve Suriye rejimi istemiyoruz”, *Radikal*, 28 Ekim 2014, http://www.radikal.com.tr/politika/davutoglu_sinirimizda_isid_pkk_ve_suriye_rejimi_istemiyoruz-1221711 (Erişim tarihi: 10.12.2016)

²²² Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, ISID/Daeş’e Karşı Küresel Koalisyonu Dış İşleri Bakanları düzeyindeki Küçük Grubunun Açıklaması, 2016, <http://avrupa.info.tr/tr/bilgi-kaynaklari/eeas-haberleri/eeas-single-view/article/isiddaese-karsi-kueresel-koalisyonu-dis-isleri-bakanlari-duezeyindeki-kuecuk-grubunun-a.html?cHash=2e95fa47181238825bd59a1864ff5f14&print=1> (Erişim tarihi: 05.01.2017)

savaşın yarattığı devlet dışı asimetrik tehditlerin ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır. Ayrıca bu amaç doğrultusunda yürütülecek tüm organizasyonların (hukuki, askeri veya siyasi) içerisinde olacağını ve bunlara destek vereceğini söylemek yanlış olmayacaktır²²³.

Türkiye'nin DAESH ile mücadelede kısa vadeli beklentilerden biri sınır güvenliğidir. Orta ve uzun vadede asıl hedef, Suriye'deki iç savaşa kalıcı bir çözüm bulabilmektir. Ancak Suriye'de yaşanan iç savaşın uzun yıllardır devam etmesi, siyasi yöneticilerin davranışları, terör örgütlerinin bölgede yapılaşmasının üst seviyede hızla devam etmesi ve en önemlilerinden biriside yabancı devletlerin bu bölgelerde çeşitli müdahalelerde bulunması (eğitim, destek, operasyon, açıklama, vd.) dikkate alındığında kalıcı çözümün her hangi bir ülkenin münferit girişimleri ile sağlanamayabilecektir. Bu sebeple Suriye'de kalıcı çözümün sağlanması, göç hareketinin engellenmesi ve DAESH ile benzer veya ileride oluşabilecek uzantılı örgütlerinin engellenmesi-yok edilmesi adına ülkelerin ortak hareket etmeleri oldukça gerekli bir politika olacaktır.

3.1. Siyasi Politikalar

Türkiye'nin PKK ile mücadelesinde geçmiş yıllarda yürüttüğü politikalardan örgüte karşı 2007 yılında ABD başkanı George Walker Bush ile yaptığı görüşmeler, uluslararası alanda siyasi birlik ve destek arayışlarına somut örnekler arasındadır. Görüşmede Türkiye, PKK'ya karşı bir askeri operasyon yapılacağını ve sınır ötesinde (Irak toprakları içerisinde) bu faaliyetlerin gerçekleştirilebileceğini belirleterek stratejini açıkça belirtmiştir. Burada Türkiye'nin uyguladığı stratejide PKK'ya karşı uluslararası destek elde etme ve ABD'nin de PKK terör örgütünü düşman ilan etmesi sonucu mücadele yollarını izlemesidir. Tüm bu siyasi stratejiler doğrultusunda Türkiye hedefine ulaşmış ve ABD; PKK'nın Irak'ta yok edilmesi, Türkiye'ye destek verilmesi konusunda (istihbarat desteği, hava operasyonu desteği) karar almış ve bu doğrultuda mutabakat sağlanmıştır²²⁴.

Türkiye DAESH ile mücadelede siyasi alanda yerel (ülke içi adımlardan) ziyade uluslararası müttefik kazanacak adımlar atmalıdır. Öyle ki (çalışmanın önceki ve sonraki bölümlerinde değinildiği üzere) DAESH'in elinde bulunan farklı tür silahlar ile uyguladığı stratejiler (5 yıllık hedef harita, bayrak tasarımı, vb.), profesyonel

²²³ Orhan Oytun, ABD'nin Suriye'de IŞİD İle Mücadele Stratejisi ve Türkiye, Orsam Bölgesel Gelişmeler Değerlendirmesi, No: 17, Kasım 2014, s. 5

²²⁴ Sabah, Erdoğan-Bush görüşmesi sona erdi, 5 Kasım 2007 tarihli internet haberi, <http://arsiv.sabah.com.tr/2007/11/05/haber,3F42A4BD7DEA4B51AE9E5CBD6AC9C9CA.html> (Erişim tarihi: 10.01.2017)

savaş bombaları (RDX, vb.) askeri biçimde sızma girişimleri (tünel, vb.) ve diğer birçok davranışlarından sıradan bir terör örgütü olmadığı anlaşılmaktadır. Tüm bu kavramlara personel kaynakları ile temin ettiği çok sayıda personeli tabiri caizse örgütün beşinci boyutu olmaktadır. Bu sebeple son derece profesyonel bir terör örgütüne karşın siyasi, hukuki ve askeri alanlarda mücadelesi kapsamlı ve geniş katılımlar ile ayrıntıları ile belirlenmelidir.

Siyasi girişimler ile ortak hareket edilmesi, ülkelerin mücadeleye askeri boyutta bakmasından ziyade bu çerçevenin kapsamca genişletilmesi ile DAEŞ terör örgütünün yanlış politikalar izlediği, her hangi bir haklı nedeninin olmadığı ve tamamen katliam yaptığı gibi birçok söylemin siyasiler tarafından dile getirilmesi, her anlamda (mali, istihbari, askeri, vb.) bilgi diyaloglarının siyasi girişimler ile geliştirilmesi ve stratejik analiz uzmanlarının (farklı ülkelere bir araya gelmek sureti ile) ortak toplantılar ile çalışmaların; DAEŞ ile mücadelede ilk uygulamalar arasında yer alması gerekmektedir.

Türkiye'nin DAEŞ ile siyasi mücadelesine değinilecek olursa; RF ile Suriye'deki terör olayları başlangıcından itibaren görüş ayrılıkları ile bozulan ilişkilere rağmen DAEŞ ile mücadele amaçlı enerji ekonomik anlaşmaları ile ortak hareketi devam etmiştir. Aynı şekilde RF (yine görüş ayrılıkları olmasına rağmen) Türkiye'nin DAEŞ ile mücadele de yer almaması durumunda Suriye'de düzenin mümkün olamayacağını da uluslararası alanda açıklamıştır. Mücadelede ABD ile olan siyasi ilişkiler dikkate alınır DAEŞ'in mücadele sürecinde üç cepheden (DAEŞ, Suriye Ordusu, Özgür Suriye Ordusu ve YPG-PKK) farklı olarak yer alınması mücadelenin siyasi anlamda etkili biçimde yürütülmesine engel olmuştur. Öyle ki RF'nın Suriye Ordusu'nu destekleyen açıklama, girişimleri Türkiye açısından bir nebze problem teşkil etmese de ABD'nin Türkiye'de uzantıları barındıran YPG-PYD safında yer almasına rağmen Türkiye ABD ile siyasi ilişkileri sekteye uğratmamış ve sürekli olarak ortak hareket etme girişimleri adına adımlar atmıştır²²⁵.

Somut adımlardan birisi de Aralık 2016 ve Ocak 2017 tarihlerinde RF, İran ve Türkiye'nin ortak görüşmeleri ile gerçekleştirilmiş bu görüşmelerin sonrasında yapılan ortak açıklamalarda DAEŞ ile mücadelede birlikte hareketin devam edeceği sinyalleri verilmiştir²²⁶. Ayrıca Türkiye, ABD ve RF ile siyasi ilişkilerden farklı olarak;

²²⁵ Orhan Oytun, Türkiye-Rusya Yakınlaşması ve Suriye, *Ortadoğu Analiz Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 75, ss. 62-63, Temmuz-Ağustos 2016, s. 63

²²⁶ BBC, Türkiye, Rusya ve İran'dan Suriye mutabakatı, 20 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38377569> (Erişim tarihi: 05.01.2017);

İran, Almanya, NATO, BM ve AB ile de birçok siyasi ilişkide bulunmuş²²⁷ DAES ile mücadele politikaları hakkında diyalogları sürdürmüştür. Bu politikanın da sürekliliği, mücadelenin etkin derinliklerini artırma adına oldukça önemli bir yere sahiptir. Ayrıca siyasi ilişkilerde Avrupa ülkeleri ve kuruluşları ile ABD ve RF gibi ülkelere ek olarak; Çin, Japonya, İsrail, Fransa, Birleşik Arap Emirlikleri gibi diğer ülkelerinde siyasi mücadele de rol almasının sağlanması adına (başta Türkiye tarafından olmak üzere) birçok girişimlerinde başlatılması oldukça yerinde bir davranış olabilecektir. Ancak yine bu gibi stratejik adımların farklı stratejik uzmanların devlet adına bir araya gelerek önceden etraflıca irdelemesi siyasi mücadelelerin etkinliğini arttıracaktır.

3.2.Uluslararası İşbirlikleri

Türkiye'nin Türkiye-AB Zirvesi Ortak Sonuç Bildirisi'nde belirtilen ve AB ile ortak olarak alınan kararlarda yer alan;"AB'nin Türkiye'ye 3 milyar Avro maddi destek sağlama teminatı" uzun süre tartışma konusu olmuştur. Öyle ki Türkiye'ye iletilmesi gereken 3 milyar Avroya²²⁸ ek olarak 2018 yılı sonuna kadar ilave 3 milyar Avro desteğin sağlanması kararlaştırılmış²²⁹; ancak Temmuz 2016 ya kadar 740 milyon Avroyu ilettiğini ve 2016 yıl Temmuz ayı sonuna kadar da 1.4 milyar Avro ileteceği bizzat AB Komisyonu Başsözcüsü Margaritis Schinas tarafından açıklanmıştır²³⁰. Ancak 2016 yılı sonunda yapılan belirlemelerde AB'nin 3 milyar Avroluk taahhüdünden sadece 691 milyon Avroyu ilettiği, (ilk 3 milyar Avroya ait diğer) 2 milyon 309 bin Avroluk kısmın aktarımın gerçekleştirilmediği²³¹ görülmüştür. Uluslararası güvenilirliği olan AB'nin bu tür davranış sergilemesindeki nedenlerin karşılıklı diyaloglar şeklinde araştırılması ile netlik kazanabilecektir. Ancak AB'nin maddi desteğinde;

²²⁷ Habertürk, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nden BM'ye tarihi DAES mektubu, 24 Kasım 2015 tarihli internet haberi, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1157613-turkiye-cumhuriyeti-hukümetinden-bm-ye-tarihi-daes-mektubu> (Erişim tarihi: 05.01.2017); Deutsche Welle, Türkiye ile Rusya'dan ortak hava operasyonu, 18 Ocak 2017 tarihli internet haberi, <http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-ile-rusyadan-ortak-hava-operasyonu/a-37184662> (Erişim tarihi: 18.01.2017)

²²⁸ T.C. AB Bakanlığı, Türkiye-AB Zirvesi Ortak Sonuç Bildirisi, 29 Kasım 2015 tarihli bildiri, http://www.ab.gov.tr/files/000files/2015/11/turkiye_ab_zirvesi_ortak_sonuc_bildirisi_29_kasim_2015.pdf (Erişim tarihi: 28.12.2016)

²²⁹ T.C. Dışişleri Bakanlığı, Türkiye-AB Arasında 18 Mart'ta Varılan Mutabakata İlişkin Soru-Cevaplar, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-arasinda-18-mart_ta-varilan-mutabakata-iliskin-soru-cevaplar.tr.mfa (Erişim tarihi: 28.12.2016)

²³⁰ NTV, AB Suriyeli mülteciler için 740 milyon euro gönderdi, 26 Temmuz 2016 tarihli internet haberi, <http://www.ntv.com.tr/dunya/ab-suriyeli-multeciler-icin-740-milyon-euro-gonderdi,erUvOLB1QUqmGtPEmMVAfQ> (Erişim tarihi: 29.12.2016); Aljazeera, "740 milyon euro gönderdik", 26 Temmuz 2016 tarihli internet haberi, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/740-milyon-euro-gonderdik> (Erişim tarihi: 01.01.2017)

²³¹ Anadolu Ajansı, AB 3 milyar avro sözünü tutmadı, 29 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/dunya/ab-3-milyar-avro-sozunu-tutmadi/716236?amp=1> (Erişim tarihi: 05.01.2017); TRT Haber, Avrupa Birliği 3 milyar sözünü tutmadı, 29 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.trthaber.com/haber/dunya/avrupa-birligi-3-milyar-sozunu-tutmadi-290936.html> (Erişim tarihi: 05.01.2017)

- a) AB fonu ve üye ülke bütçelerinden ayrı ayrı temin edileceği,
- b) 3+3 milyar Avro maddi yardım garantisi sonrası sadece 691 milyon Avro iletilmesi,
- c) “1’e 1” formülü kapsamında Suriyeli mülteci değişimi yapılması 4 Nisan 2016 itibari ile başlayıp devam etmesi,
- d) Vize muafiyeti konularında her hangi bir faaliyetin (ülkeler arası geçişlerin) sağlanmaması,
- e) Tüm anlaşmaların yürürlüğe girmesi sonrasında AB ülkelerinin Nisan 2016 tarihine itibari ile toplam 1200 km uzunluğa varan ve maliyeti yaklaşık 500 milyon Avro olan dikenli tel²³² sınırlarına (bu süre zarfları içerisinde) konumlandırması (Türkiye’nin Suriye ile 911 km, İran ile 560 km ve Irak ile 384 km sınırı olmasına rağmen bu önlemi mültecilerden ziyade terör örgütleri adına alması²³³)

AB ile yapılan anlaşmalarda; Türkiye’nin BM kuruluşlarından aldığı desteğe oranla yok denecek kadar az yol kat ettiği söylenebilecektir. Öyle ki minimum seviyedeki BM kuruluş rakamları dikkate alındığında 280 binden fazla Suriyelilerin ihtiyaçları karşılanmış ancak AB tarafından 72 bin ile sınırlandırılmış ve belirli şartlar doğrultusunda seçilmiş kişileri iade ve kabul etmiştir. Yine tüm bu şartlar göz önünde bulundurulduğunda AB ile olan göçmenler hakkında işbirliklerinin özellikle Türkiye’nin AB’ye üye olmasının veya Schengen vizesinin sağlanmasının önündeki engelin Türkiye’de yaşanan terör eylemleri (canlı bomba, araçlı bomba, vs.) oldukça önemli pay sahibi olduğu düşünülebilir. Öyle ki tam üyelik veya Schengen vizesinin gerçekleşmesi sonrasında Türkiye’den AB ülkelerine geçişler daha kolay ve kontrolsüz olabileceği (sınırdan geçen kişilerin tamamının izlenemeyeceği) sebebi ile haklı olarak AB ve üye ülkeler bu konuda olumsuz kararlar almaktadırlar.

AB’nin Türkiye’ye maddi taahhütlerin yerine getirmeme nedeni ise; üye ülkelerin kontrolsüz geçişleri engelleme, önlem alma, mülteci sayısını azaltma ve seçme olanakları sağlaması adına zaman kazanma (AB ülkelerinin sınırlarında aldıkları ekstra güvenlik önlemleri, vb.²³⁴) olduğu düşünülebilmektedir. Ancak

²³² Milliyet, Avrupa, 1200 km’lik dikenli tel çektii, 5 Nisan 2016 tarihli internet haberi, <http://www.milliyet.com.tr/avrupa-1200-km-lik-dikenli-tel/dunya/detay/2221366/default.htm> (Erişim tarihi: 05.01.2017)

²³³ BBC, 10 soruda: Türkiye’nin sınır güvenliği sağlanabilir mi?, 23 Temmuz 2015 tarihli internet haberi, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/07/150723_turkiye_sinir_guvenligi_10_soru (Erişim tarihi: 05.01.2017)

²³⁴ Güneş, Avrupa’nın insanlığı tel örgülere takıldı, 22 Eylül 2016 tarihli internet haberi, <http://www.gunes.com/dunya/avrupanin-insanligi-tel-orgulere-takildi-720280> (Erişim tarihi: 05.01.2017); Hürriyet, Utanç duvarı AB’yi birbirine düşürdü, 1 Eylül 2016 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/utanc-duvari-ab-yi-birbirine-dusurdu-29955853> (Erişim tarihi: 05.01.2017)

Türkiye bu durumda bir tercih yapma durumunda kalacaktır. Diğer bir deyişle Türkiye sözleşme şartlarının AB tarafından tam anlamıyla yerine getirilmemesi sebebi ile hem avantaj hem de dezavantaj elde etmiştir. AB tarafından yerine getirilmeyenbu sözleşme şartları sebebi ile aşağıdaki tercihlerin uygulanabileceği söz konusudur.

Tercih 1: Sözleşme şartlarının yerine getirilmemesini haklı sebep olarak ileri sürerek Türkiye; terör ve terörizm ile her alanda ve konumda yürütülecek çalışmalar (mücadele, önleme, operasyon, vd.) ile ilgili AB ülkelerinden tam anlamıyla ortak çalışma, Ortadoğu'daki terör örgütleri ile (DAEŞ, YPG, PYD ve diğer oluşumlara karşı) mücadelede AB ülkelerinin; "kınama, yanında olduğunu beyan etme" gibi diplomatik bildirimlerden ziyade, kara harekâtı konusunda asker desteği ve donanım (silah, mühimmat, araç, vb.) gibi somut desteğini almayı talep etme, ancak buna karşın Schengen vize serbestisinden feragat etme veya ileriki yıllara erteleme tercihi ile karşı karşıya kalabilir. Buda dezavantaj olabileceği gibi Schengen vizesi ile Maddi desteğin koşulsuz-şartsız kesin ve sabit bir tarihe ertelenmesi konusunda istekler ile bu konu yine daha büyük bir avantaja çevrilebilecektir.

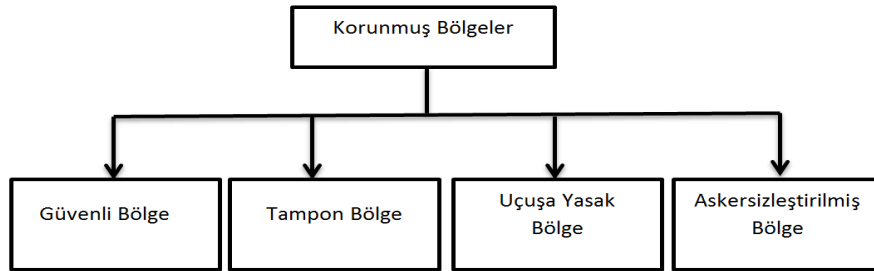
Tercih 2: Tercih 1'deki gerekçeler öne sürülerek bu taahhüte uymama konularında sürecin hızlandırılmasını ve maddi destek ile Schengen vize serbestisinin yerine getirilmesi konusunda isteklerini beyan edebilir. Ayrıca bu şartların yerine getirilmemesi tutumunun devam etmesi konusunda dolaylı veya doğrudan sınır kapılarının Suriye ve diğer ülke göçmenlerine açılacağı (veya bu kişilerin kara ve deniz sınırlarından geçişine engel olunamadığı) tarzında ve bu konuya da Türkiye'nin önlem almaya çalışacağı konusunda yapılacak açıklamalar ile aslında "Rest veya Blöf Yapma" tabiri de bu konunun diğer adıdır. Daha ayrıntılı tahlilde bulunmak gerekirse devlet "Blöf Yapar mı, diplomatik alanda bu tip davranışların yeri ve önemi nedir?" gibi ulusal ve uluslararası gündeme gelebilecek sorular AB'nin de (sözleşme, bildiri ve aksiyon planlarındaki ifade ve taahhütlerine rağmen bunları yerine getirmeyerek) benzer stratejileri uyguladığı gerekçesi ile net biçimde cevaplanabilecektir. Bu tercihte başarılı analizler ve stratejik kararlar ile Türkiye'nin avantajına olabilecektir.

Tercih 3: AB'nin taahhütlerini yerine getirmesi beklenilerek düzenli olarak bu durumun takipçisi olduğu Türkiye tarafından gündeme getirilebilir. Ancak bu durum Türkiye'nin dezavantajına olabilecektir. "1'e 1" formülü uygulanmasına karşın Türkiye'nin 691 milyon Avro dışında her hangi bir desteği AB'den tedarik

edememesi Türkiye sınırları içerisinde ve uluslararası alanda Türkiye'nin konumunu zayıflatabilecektir. Bu da önemli dezavantajlardan birisidir.

Türkiye daha ayrıntılı, kapsamlı ve geniş katımlı (alanında uzman kişilerle) strateji belirleme çalışmaları ile tercih edilebilecek ve izlenebilecek yolları oldukça arttırabilecektir. Ancak tercihlerin bu 3 kavramdan birisinin olması gerekmesi durumunda Tercih 1'in uygulanması yerinde bir karar olacaktır. Böylelikle Uluslararası Sözleşmeler ile teröre karşı mücadelelerin yürütülmesi yanı sıra ülkelerin doğrudan ve prosedür gereklilikleri olmadan vereceği hızlı destekler ve en önemlisi "Birlik" olma olgusu ile çok bileşenli terör örgütleri ile doğru zaman ve yerde mücadele edilebilecektir.

Türkiye Suriye'de gelişen olaylar ve oluşumu hızla büyüyen terör örgütleri karşısında ülke güvenliğini sağlama adına bir takım girişimlerde bulunmuştur. Örneğin 2014 yılı sonlarında Türkiye bölgede oluşturulabilecek güvenli veya uçuşa yasak bölgelerin oluşturulması gerektiği önerisini dile getirmiş ancak koalisyon güçlerinin buna olumlu bakmadığı belirtilmiştir²³⁵. Öncelikle "korunmuş bölgeler" arasında yer alan başlıca dört bölgenin tanımlanması yerinde bir tutum olacaktır.

Şekil-7 Korunmuş Bölgeler²³⁶

Güvenli bölge her hangi bir devlet tarafından insan hakları ihlali, şiddet veya baskı uygulanan veya çatışma halinde olan kesimlerden, sivil halkı koruma amacıyla oluşturulan bölüm olarak adlandırılabilir²³⁷. Ayrıca uluslararası sınır bölgelere yakın konumlarda ya da ayırım hatları olarak kullanılabilir politik, coğrafi ve demografik bölümlerde veya ülke sınırları içerisinde de oluşturulabilir²³⁸. Bununla ilgili olarak Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Brüksel'de AB

²³⁵TCCB, "Eğit-Donat Konusunda Mutabakat Görünüyor, Ama Uçuşa Yasak Bölge ve Güvenli Bölge Hususunda Bir Mutabakat Yok", 8 Aralık 2014 tarihli açıklama, <http://www.tccb.gov.tr/haberler/410/1552/egit-donat-konusunda-mutabakat-gorunuyor-ama-ucusa-yasak-bolge-ve-guvenli-bolge-hususunda-bir-mutabakat-yok.html> (Erişim tarihi: 07.01.2017)

²³⁶ Tunç, a.g.r., s.8

²³⁷ Chibli Mallat, International Law and Iraq: The Safe Haven Imperative, The Brown Journal of World Affairs, 1994, s.262

²³⁸ Bingöl ve Varlık, a.g.r., s.12

Konseyi Başkanı Donald Tusk'le görüşmüştür. Ortak basın açıklaması kapsamında Suriye'de güvenli bölge ile RF'nın hava sahası ihlalinin gündeme geldiği belirtilmiştir²³⁹. Türkiye bu süreçte kuzey Suriye'de kurulması gereken güvenli bölge talebini her seferinde dile getirmiştir. Türkiye'nin Suriye'de güvenli bölge kurmakla ulaşmak istediği hedefleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür²⁴⁰:

- a) YPG'nin Kuzey Suriye'de kontrolünde olan bölgelerin birleştirilip fiili anlamda özerk bir bölgenin oluşumunu engellemek,
- b) DAESH'ı sınır bölgeden uzaklaştırılıp Türkiye içerisinde terör eylemleri ve sınır illerini vurma imkanlarının ortadan kaldırılması ve/veya sınırlandırılması,
- c) Türkiye'ye yönelik olan yeni Suriyeli mülteci akınlarının Suriye içerisinde karşılanması ve Türkiye içerisindeki Suriyelilerin bir bölümüne geri dönme imkanlarının hazırlanması,
- d) Uzun vade içinde Türkiye'nin Orta Doğu ve Arap dünyasına ulaşımının garanti altına alınması,
- e) Suriye siyasi çözüm masasında konumunun güçlendirilmesi.

Bu amaçlar kapsamında Türkiye'nin, 24 Temmuz 2016 tarihinde "Özgür Suriye Ordusu (ÖSO)" ile beraber Fırat Kalkanı Operasyonu'nu başlattığı görülmektedir. Türk ordusu ÖSO ilk aşamalarda genel beklentinin de ötesinde başarılı olarak Cerablus gibi DAESH'in güçlü olduğu bir yerleşimi kısa zamanda ele geçirmiştir. Doğudan Cerablus, batıdan Çobanbey üzerinden ilerlediği görülen Türkiye destekli muhaliflerin de kısa zamanda sınır hattı üzerinde bulunan DAESH varlığına son verdiğine şahit olunmuştur. Bu aşamaların ardından ÖSO ve Türkiye için iki seçenek bulunmaktaydı. Güvenli bölgenin derinlik kazanması ve tehditlerin bertaraf edilmesi için güneye doğru giderken ya DAESH yada PKK/YPG bölgelerine ilerleyeceklerdi. Türkiye bakımından Münbiç'in alınması El-Bab kadar önemlidir. Ancak Türkiye'nin ilk aşamalarda operasyonların El-Bab'a ilerlemeyle ilgili uluslararası mutabakat olacağı düşüncesinden hareket ederek DAESH bölgelerine yönelmeyi tercih etmiştir. 2016 yılının Ekim ayının ortasından itibaren de Dabık'ın DAESH'tan temizlenmesiyle Azaz-Cerablus arasında kalan yaklaşık olarak 30 km'lik derinliği olan coğrafyada "fiili anlamda güvenli bölge" kurulmuştur²⁴¹.

Güvenli bölgeden farklı olarak tampon bölge kavramı sınır ülkelerin saldırı, operasyon veya savaş gibi eylemlerden etkilenmesini engelleme amacıyla

²³⁹ Suriye'de İç Savaş, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/brukselde-guvenli-bolge-gorusmesi>, Erişim tarihi: 05.12.2016).

²⁴⁰ Orhan Oytun, Fırat Kalkanı Hedefler, Fırsatlar ve Riskler, Ortadoğu Analiz, Kasım-Aralık 2016 Cilt: 8 Sayı: 77, ss. 12-13.

²⁴¹ Orhan, a.g.m. ss. 12-13.

oluşturulan bölgedir. Bir diğer ifade ile çatışma durumunda olan ülkeler örgüt türü oluşumları birbirinden ayıran ve bu tarafların girmesi engellenen bölge olarak da adlandırılabilir. Bunun yanı sıra üstü kapalı olarak daha önceden kabul edilmiş olan veya kabul edilebilecek bir Güvenlik Konseyi kararının üzerine tampon bölgenin bina edilmesi de mümkün olabilmektedir. Güvenlik Konseyi'nin DAEŞ'e yönelik olarak BM Antlaşması'nın 7. Bölümünde yaptırım kararlarının alınmış olması ve bu kararların doğrudan bir şekilde kuvvet kullanmaya müsaade etmemesi dahi, bölgenin durumunun uluslararası barış ve güvenliğe, tehdit oluşturduğunu göstermektedir²⁴². Suriye rejimi denetimi dışında, ülkenin kuzeyinde bulunan sınırlı bir bölgenin "geçici bir tampon bölge" oluşturulması bu yasağı ihmal etmeyecektir. Özellikle de bu bölgedeki iç savaştan zarar gören sivil halka yönelik olarak yardımların ulaştırılmasına da imkân tanıyacak olan güvenli bölgenin oluşturulmasında kuvvet kullanma yasağının da değerlendirilmeyeceğini belirtmek gerekir. Zira Türkiye'nin hedefinin Suriye'nin siyasal bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne zarar vermek amacıyla böyle bir yola başvurmadağı da aşıkardır. Çünkü iç savaşın ardından yaklaşık olarak dört yıl sonrasında ve 1,5 milyonun üstünde Suriyelinin Türkiye'ye gelişinin üzerine "güvenli bölge" ihtimalinin bir gereklilik şeklinde gündeme geldiği bilinmektedir²⁴³.

Korunmuş bölgeler arasında bir başka kavramda uçuşa yasak bölgedir. Diğer saldırılarda olduğu gibi hava saldırılarında da oldukça farklı saldırılar ile (kimyasal bomba ve çeşitli bomba türleri, füze, vd.) birçok insan ve yapıya zarar verebilmektedir. Bu sebeple belirli bir bölgede bulunan insanları, canlı ve diğer yapıları hava saldırılarına karşı koruma amacıyla her hangi bir hava haracı tarafından kullanılmayacak hava bölgeleri olarak tanımlanabilir²⁴⁴.

Korunmuş bölgeler arasında son sırada ise askersizleştirilmiş bölge yer almaktadır. Askersizleştirilmiş bölge kavramı, çatışma halinde olan veya olabilecek taraflar ile bölgede barışı sağlama ve koruma kuvvetlerinin de yer almadığı bölgeler olarak tanımlanabilmektedir. Ayrıca bu bölgelerdeki barış-güvenlik ise; gözlemci yada barışı sağlama güçlerinin, belirli gözlem noktaları ile devriye biçiminde kontrol sağlanması ile gerçekleştirilmektedir. Güney ve Kuzey Kore arasında belirli bir

²⁴² TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, BM Antlaşması, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf> (Erişim tarihi: 10.01.2017)

²⁴³ Kaya İbrahim, "Tampon Bölge" Ve Uluslararası Hukuk, Seta Perspektif, Sayı: 73 Eylül 2014, S. 3.

²⁴⁴ BBC, Merkel'in uçuşa yasak bölge desteği ne anlama geliyor?, 16 Şubat 2016 tarihli internet haberi, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160216_merkel_turkiye_suriye (Erişim tarihi: 07.01.2017)

bölgede bulunan bölge buna somut örnektir²⁴⁵. Ancak Suriye rejiminin tutumu ve dahilinde bulunan birçok terör örgütü dikkate alındığında önerilebilecek korunmuş bölgeler arasında gerçekleşme ihtimali en düşük (belki de imkansız) olan bölge olarak tanımlanabilecek askersizleştirilmiş bölge günümüz şartlarında veya uzun yıllar boyunca bu bölgede oluşturulamayabilecektir.

Bu konuda bağımsızlığını kazanmasının ardından ayrılıkçı bölgeler sorunları yaşadığı görülen Rusya'dan da bahsetmek gerekir. Terör örgütü faaliyetlerini ulusal güvenliğine yönelik bir tehdit şeklinde gören Rusya'da, 2014 yılı Aralık ayında "Rusya Yüksek Mahkemesi"nin, Orta Doğu'da faaliyetlerini yürüten DAESH ve El Nusra Cephesi'ni de terör örgütü listesine alması söz konusu olmuştur²⁴⁶. Bu karar ile iki terörist yapılanmasının Rusya topraklarında her çeşit propaganda faaliyetinin yasaklandığı görülmektedir. 2014 yılının Eylül ayının başında sosyal medyada bir DAESH militanının Rusya ve doğrudan Cumhurbaşkanı olan Vladimir Putin'in tehdit edici, terör örgütünün Rusya'yla ilgili planlarını gün yüzüne çıkarmıştır. Moskova'ya verildiği görünen mesajlarda özellikle de Rusya'nın Beşar Esad rejimine yaptığı askeri yardımın eleştirilmesi söz konusudur. 2014 yılının Ekim ayında terör örgütünün Kist asıllı olan Kuzey cephe komutanı Ebu Ömer el-Şişan da Rusya'yı hedefine alarak bir açıklama yapmıştır. Bu açıklamada Suriye ve Irak'tan sonraki hedeflerinin Rusya olduğuna bir şekilde dile getirilmiştir. Verilen mesajlarda Kuzey Kafkasya ve Çeçenistan'da bulunan Müslüman toprakların özgürlüğüne kavuşturulacağı belirtilmiştir²⁴⁷.

Rusya'nın DAESH'le mücadele politikasının birçok bakımdan önem taşıdığı görülmektedir. Ukrayna krizi nedeniyle Rusya ve ABD'nin arasının gerilmesine karşın DAESH tehlikesinin karşısında Moskova Washington arasındaki işbirliği gündeme gelmiştir. Kremlin'in üst düzey yetkilileri, DAESH'in ortaya çıkmasını ABD'nin bölgede yürütmüş olduğu yanlış politikalarla kaynaklı olduğunu düşünse de; Moskova'nın Batılı devletler ile teröre karşılık ortak strateji yürütülmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu bağlamda FSB Başkanı olan Bortnikov'un 2015 Şubat ayında Washington'a ziyareti esnasında bu konuyla alakalı Beyaz Saray yetkilileriyle görüşmelerin gerçekleştirdiği bilinmektedir. Lavrov-Kerry görüşmesinde terör

²⁴⁵Bingöl Oktay ve Varlık Ali Bilgin, Korunmuş Bölgeler, Merkez Strateji Enstitüsü, Bilgi Notu-001, s.1 http://merkezstrateji.com/wp-content/uploads/2014/09/Tampon-Ara-G%C3%BCvenli-B%C3%B6lge-Kavramlar%C4%B1_s4.pdf (Erişim tarihi: 05.01.2017)

²⁴⁶ Yüksek Mahkeme IŞİD ve En-Nusra Cephesi'ni terör örgütü olarak tanıdı), Aralık 29, 2014, <http://tass.ru/politika/1677833> (Erişim tarihi: 14 Şubat 2015)

²⁴⁷ Elnur İsmayilov, Rusya'nın IŞİD'le Mücadele Politikası, *Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM)*, 2015, ss. 1-5, s. 2.

örgütüne karşılık istihbarat paylaşımları konusunda tarafların arasında mutabakat sağlandığını da belirtmek gerekir²⁴⁸.

Türkiye'nin Suriye konusunda uluslararası müdahaleye ihtiyaç duyulduğunu BM gündemine taşımalarının ardından, BM Güvenlik Konseyi'ndeki Çin ve Rusya'nın bu durumu veto etme hakkını kullanmaları tezatlık içermektedir. Türkiye'nin müttefiki olan ABD de, Suriye krizinin patlak verdiği zamandan bu tarafa hiçbir zaman tavrını netleştirmemesi, Türkiye'nin istediği politik reflekslerin gerçekleşmemesine neden olmuştur. Suriye'de otorite boşluğundan yararlanarak, giderek güçlendiği görülen DAESH, 2015 yılında dünya genelinde sansasyonel eylemler gerçekleştirirken, uluslararası aktörlerin de bir şekilde Suriye topraklarına çekildiği görülmüştür. Esed rejiminin en büyük destekçilerinden olan Rusya ve İran, bu bahaneyle Suriye'de bulunan siyasi ve askeri varlıklarını güçlendirmişlerdir. DAESH'e karşı oluşturulmuş olan uluslararası koalisyonunsa geçen zamana rağmen başarısız olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle de Rusya'nın, DAESH'i bahane ederek bölgede etkinliğini güçlendirdiği görülürken, ABD'nin daha çekimser davrandığı görülmektedir²⁴⁹.

Türkiye tarihinde bir takım terör örgütleri ile mücadele etmiştir. Öyle ki günümüze en yakın olan; Kürdistan İşçi Partisi (PKK) terör örgütü ile süregelen mücadelesi ve başarılı sonuç elde ettiği Ermeni Soykırımı İçin Ermeni Adalet Komandoları (ASALA) adlı terör örgütü ile mücadelesi somut örnekler arasındadır. Türkiye son kırk yılda terör ile birçok kez karşılaşmış ve PKK, ASALA gibi birçok örgüt ile de mücadele etmiştir²⁵⁰. Dolayısı ile terör örgütü ile başarılı biçimde mücadele politikalarının yeri oldukça önemlidir. Aksi durumda DAESH'e karşı yapılan Türkiye sınırları içerisindeki operasyonlar ile sınır dışı; hava ve kara yolu ile yürütülen askeri harekâtın başarıya ulaşması zorlaşabilecektir. Dolayısı ile burada her ülke gibi Türkiye'nin de terör ile mücadele politikasında;

- Siyasi
- Hukuki
- Sosyal-Ekonomik
- Askeri-Güvenlik

²⁴⁸ İsmayilov, a.g.m., s. 3.

²⁴⁹ Özçelik Mehmet, *ABD'nin Dönüşen Suriye Politikası*, Bilgi Raporu Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü, Konya, 2016, ss. 1-2.

²⁵⁰ Bal İhsan, *Devlet, Demokrasi ve Terör: Çözüm Önerileri*, Derleyen Hüseyin Çevik ve Turgut Göksu, Türkiye'de Devlet, Toplum ve Polis, Seçkin Yayınları, Ankara, 2011, s.142

politikaları önem arz etmekle birlikte bu politikaları destekleyecek tüm adım ve stratejilerin etrafıca geliştirilmesi başarı sağlanabilecek bir politikaya dönüşebilecektir.

3.3. Hukuki Argümanlar

Terör ile mücadele politikalarında Türkiye siyasi politikalar ile birlikte hukuki anlamda politikalar da oluşturmak ve faaliyete geçirmek durumundadır. Terörün gerçekleşmesine olanak sağlayabilecek hukuki boşlukların veya savaş suçu teşkil edebilecek operasyonların engellenmesi de hukuki politikalar içerisinde yer almaktadır. Hukuk dışı uygulanan terör eylemleri hukuk dışı yöntemler ile engellenmesi durumunda ileriki dönemlerde ülkelerde çok daha kompleks yapıda terör eylemleri veya oluşumları baş gösterebilecektir. Benzer şekilde terörün amaçları arasında yer alan devletlerin hukuk dışı müdahalelerini tetikleme ve bu müdahaleleri ulusal ve uluslararası alanda propaganda aracı olarak kullanma arzusu demokratik düzenlemeler ile engellenebilecektir²⁵¹

Terör ile mücadelede ülkeler yönetim bakımından, açıklanabilir tüm konularda (devlet sırları haricinde) topluma karşı şeffaf ve net olması, yapılan faaliyetlerin kontrol ve sorgu mekanizmaları dâhilinde yapıldığını, en ufak bir gereksinimde (şüpheli, ihbar, vb.) yapılan mücadelenin incelenmesinde sorunlar yaşamaması konusunda önemli adımlar atmalıdır. Tüm bu şeffaf ve sorgulama kapsamalarında toplumun yürütülen mücadele politika ve faaliyetlerini doğru anlaması tek amaç olmalıdır. Dolayısı ile bu amaç doğrultusunda hareket edildiğinde tüm kanıtlar mücadele politikalarının hukuki çerçevede haklı olarak yürütüldüğünü ortaya koyacaktır²⁵².

Terör ile mücadele ile ilgili olarak hukuki alanda Avrupa'da özellikle son yıllarda oluşturulan yasalar, insani haklar kapsamında düzenlenmiş ve toplumda soru işaretlerini (özgürlük, güvenlik, vb.) ortadan kaldırmaktadır. Örneğin 2005 yılındaki Londra'da düzenlenen terörist saldırılar sonrasında İngiltere'de yürürlüğe konulan terör ile mücadele yasasında hukuki düzenlemelerin birçok soru işaretini ortaya koyduğu görülmüştür. İngiltere bu yasa ile terör şüphelisi olan kişi veya kişilerin mahkeme kararı olmaksızın gözaltına alınarak istenilen sürelerde gözaltında tutulması, istenildiği durumlarda serbest bırakılması hakkındaki madde

²⁵¹ Başeren Sertaç Hami, Terörle Rejimin Değişmesi, Ülkenin Bölünmesi Hayaldir, *Cumhuriyet/Strateji Dergisi*, ss. 12-13, 5 Haziran 2006, s.12

²⁵² Bal İdris, PKK ile Mücadele, *Cumhuriyet/Strateji Dergisi*, ss.17-24, 28 Kasım 2005, s. 21

yasalaşmış²⁵³ ve bu madde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) beşinci maddesine (özgürlük ve güvenlik hakkı) aykırılık teşkil etmektedir. AİHS'in beşinci maddesi, "c" bendinde;

- *"Kişinin bir suç işlediğinden şüphelenmek için inandırıcı sebeplerin bulunduğu veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olma zorunluluğu kanaatini doğuran makul gerekçelerin varlığı halinde, yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması ve tutulması"*²⁵⁴

açıkça yer almaktadır.

İngiltere'nin 2005 yılında hukuki düzenlemelerinde yer alan maddelere benzer olarak Türkiye PKK ile mücadele döneminde 1987-2002 yılları arasında 46 defa Olağan Üstü Hal (OHAL) kararını yenilemiş ve bu dönemde yerlerinden göçe zorlanılan, göç etmek istemeyen kişilerin askeri araçlar ile buldukları köy ve kasabalardan şehir merkezlerine bırakılmaları gerek terör örgütünün personel kazanımını sağlaması ve gerekse bu kişilerin sonraki yıllarda AİHS doğrultusunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurması ve tazminat davalarını kazanması bakımından Türkiye hukuki politikalar bakımından başarı elde edememiştir²⁵⁵. Başarı elde edememede yanlış izlenen politikaların etkisi ise tazminat ödeme zorunlulukları, örgüt personel sayılarının artırılması sebebi ile somut biçimde ortadadır. Dolayısı ile Türkiye'nin PKK ile mücadelelerde yaşadığı problemler ile tekrar karşılaşmaması adına DAEŞ ile mücadelesin, hukuki anlamda da sürdürmesi gerekmektedir.

Türkiye hukuki düzenlemeler ile ilgili olarak DAEŞ'e yönelik tezkereleri 2014 yılından yürürlüğe koymuştur. Ancak 2014 yılında yürürlüğe konulan teskere ilk olarak; Irak'taki PKK terör örgütü uzantılarına yapılabilecek sınır ötesi operasyonlar amacı ile 8 Ekim 2007 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) kabul edilen ve 19 Ekim 2007 tarihinde yürürlüğe giren (sonrasında altı kez uzatılan) Irak Tezkeresi ile 2012 yılında 4 Ekim 2012 tarihinde TBMM'de kabul edildikten sonra 16 Ekim 2012 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan (sonrasında bir kez uzatılan) Suriye

²⁵³Kar Selçuk, Terörle Mücadele Kanun Tasarısı Değerlendirme Raporu, Yeni Asya, 18 Eylül 2005 sayılı gazete haberi; Ntv, İngiltere'de terör yasası yürürlüğe girdi, 14 Aralık 2005 tarihli internet haberi, <http://arsiv.ntv.com.tr/news/124842.asp#BODY> (Erişim tarihi: 10.01.2017); Anadolu Ajansı, İngiltere'deki yeni terör yasası insan haklarına aykırı, 17 Şubat 2015 tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/dunya/ingilteredeki-yeni-teror-yasasi-insan-haklarina-aykiri/74305> (Erişim tarihi: 10.01.2017)

²⁵⁴ ECHR, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, http://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf (Erişim tarihi: 10.01.2017)

²⁵⁵ Altun Fatih Mustafa , Türkiye ve İspanya'nın Terörle Mücadele Politikalarının Karşılaştırılması, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, 2010, s. 109 (**Yüksek Lisans Tezi**)

Tezkeresi; 2014 yılında ortak bir tezkerede birleştirilmesi sonrasında oluşturulmuştur. Irak ile başlayan ve sonraki yıllarda Suriye'de de tehlike arz eden terör örgütlerine karşı yürürlüğe konulan bu tezkeresi; 2015 ve 2016 Ekim aylarında birer yıl uzatılmış ve son olarak 30 Ekim 2017 tarihine kadar uzatılmıştır. Uzatılan son tezkerede Türkiye'nin menfaatlerini koruma amacıyla hukuki mücadele politikaları kapsamında hazırlanmıştır. Bu hukuki mücadele stratejisi ile TSK'ya gerektiği takdirde Irak ve Suriye'ye sınır ötesi harekat ile müdahale edilmesi konuları ile bu amaçlar doğrultusunda Türkiye'ye bu operasyona katılma amaçlı gelebilecek yabancı silahlı kuvvetlerinde benzer şekilde operasyona katılım sağlaması kararlaştırılmıştır²⁵⁶. Tezkereye bakıldığında yabancı ülkelerin kara harekâtına verebileceği destek düşünülerek bu karar eklenmiş olmasına karşın Aralık 2016 tarihi itibari ile Fırat Kalkanı operasyonunda kara harekâtına katılan yabancı ülke silahlı kuvvetleri olmadığı görülmektedir. Ayrıca bu katılımın yabancı ülke silahlı kuvvetleri tarafından yerine getirileceği de oldukça zayıf ihtimaller arasında yer almaktadır.

Türkiye hukuki düzenlemelerde İngiltere'nin 2005 yılında uyguladığı yasalardan farklı olarak gerek sınır dışı operasyonlar adına düzenlenen tezkereler ve gerekse sınır içerisinde yapılan operasyonlar hukuki politikalar doğrultusunda sürdürülmektedir. Örneğin Türkiye sınırları içerisinde yapılan operasyonlarda gözaltında alma faaliyetleri Türk Silahlı Kuvvetleri veya Emniyet Genel Müdürlüğü inisiyatifinde olmayıp; mahkemeler tarafından verilen gözaltı kararları doğrultusunda hareket edilmiş ve gözaltı süreleri (Türkiye Aralık 2016 itibari ile OHAL döneminde olmasına rağmen) hukuki kararlar çerçevesinde belirlenmektedir²⁵⁷.

Ayrıca Türkiye 2003 yılında çıkardığı ve örnek teşkil edebilecek boyutta olan Toplum Kazandırma Kanunu ile terör örgütü üyelerinin pişmanlıkları sebebi ile eylemlerden vaz geçmesi ve belirli şartlar ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti adaletine

²⁵⁶ Resmi Gazete (2016), Türkiye'nin Ulusal Güvenliğine Yönelik Terör Tehdidi ve Her Türlü Güvenlik Riskine Karşı Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Gerekli Her Türlü Tedbiri Almak, Irak ve Suriye'deki Tüm Terörist Örgütlerden Ülkemize Yönelebilecek Saldırıları Bertaraf Etmek ve Kitleli Göç Gibi Diğer Muhtemel Risklere Karşı Ulusal Güvenliğimizin İdame Ettirilmesini Sağlamak İçin Hudut, Şümul, Miktar ve Zamanı Hükümetçe Takdir ve Tayin Olunacak Şekilde, Gerektiğinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesi, Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye'de Bulunması ve Bu Kuvvetlerin Hükümetin Belirleyeceği Esaslara Göre Kullanılması ile Hükümet Tarafından Belirlenecek Esaslara Göre Gerekli Düzenlemelerin Yapılması İçin Türkiye Büyük Millet Meclisinin 03.09.2015 Tarihli ve 1098 Sayılı Kararıyla Hükümete Verilen Bir Yıllık İzin Süresinin Anayasa'nın 92'nci Maddesi Uyarınca 02.10.2016 Tarihinden İtibaren 30.10.2017 Tarihine Kadar Uzatılmasına Dair Karar, 2 Ekim 2016 tarih ve 29845 sayılı Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161002-6.pdf> (Erişim tarihi: 05.01.2017)

²⁵⁷ BBC, İstanbul'da IŞİD operasyonu: 31 gözaltı, 23 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38414836> (Erişim tarihi: 05.01.2017)

teslim olması sağlanmıştır²⁵⁸. Türkiye'nin DAESH ile mücadelesinde demokratik çözümler doğrultusunda düzenlenen hukuki mücadele politikaları yanı sıra uzlaşma süreçleri de tercih edilebilecek diğer mücadele yöntemleri arasında alternatif bir strateji olarak yer alabilmelidir. Ancak uzlaşma kavramı ön yargı ile veya içinde bulunan durum ile sınırlandırmaktan ziyade, bölgede hareketlilik (PYD-YPG'nin güçlenmesi, vb.) dikkate alınarak gelecek zaman boyutları da düşünülerek strateji politikalarının belirlenmesi gereken teferruatlı bir konudur.

3.4. Sosyal-Ekonomik Politikalar

Türkiye'nin sosyal politikalar açısından Suriye halkının kendi içinde toprak bütünlüğünde etnik yapısını koruma amaçlı stratejiler belirleyebilir. Bu amaçla belirlenecek stratejiler arasında etnik yapıların, toprak bütünlüğünün sağlanması olarak değerlendirilebilecektir. Etnik yapılar ile ilgili olarak bölgede bulunan farklı din (Hristiyan, Müslüman), mezhep (Şii, Sünni, Ezidi vb.) ve ırk (Arap, Kürt, Türk, vb.) birliklerinin sağlanabilmesi için, halkın daha huzurlu olması adına sivil toplum örgütleri ile birleştirici adımlar atılmalıdır. Bu kapsamda atılabilecek birleştirici adımlar;

- Mezhep çatışmasının engellenmesi,
- Irk (etnik) ayrımının önlenmesi,
- Dini farklılıkların hoş görülükle karşılanması,

temelli olacak şekilde uygulanmalıdır. Öyle ki ideolojileri arasında etnik, mezhepsel ve dini ayrımcılık gibi kavramlar yer alan DAESH terör örgütü ile bu yöntemlerin uygulanacağı mücadele politikaları başarının elde edilmesini sağlayabilecektir.

Türkiye terörle mücadele kapsamında belirleyeceği politikalar arasında ekonomik politikalar da yer almalıdır. Devletçe yapılacak tasarruflar ve diğer gelirler (vergi, BM kaynaklı, vb.) ile elde edilecek maddi kaynakların etkin kullanımı, özellikle askeri hareketliliklere ayrılan kaynakların artırılması, oldukça önemli mücadele yöntemi olacaktır. Bu konuya somut bir örnek verilecek olursa 2007 yılında PKK'ya yönelik olarak; Türkiye tarafından topçu atışları ve 52 savaş uçağı ile yapılan operasyon 4 saat sürmüş ve bu operasyonun Türkiye'ye toplam maliyeti 20 milyon Dolar olarak kayıtlara geçmiştir²⁵⁹. Dolayısı ile İnsansız Hava Araçları'nın (İHA) temini, askeri silahların tedariki gibi teçhizat maliyetleri dikkate alındığında operasyonel maliyetlerin oldukça üst seviyelerde olduğu anlaşılacaktır.

²⁵⁸ Toplum Kazandırma Kanunu, Resmi Gazete Tarihi: 29.07.2003, Resmi Gazete Sayısı: 25191, <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/uhamer/Ter%C3%B6rle%20M%C3%BCcadeleye%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Ulusal%20Mevzuat/TOPLUMA%20KAZANDIRMA%20KANUNU.pdf> (Erişim tarihi: 05.01.2017)

²⁵⁹ Hürriyet, PKK'ya bombalar 20 milyon dolara yağdı, 18 Aralık 2007 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/pkk-ya-bombalar-20-milyon-dolara-yagdi-7885849> (Erişim tarihi: 05.01.2017)

Terör örgütü DAEŞ ile mücadelede ekonomik kaynak teminlerine ek olarak DAEŞ'in Türkiye sınırları içerisinde yaptığı ve yapacağı operasyonlar sonucunda insanların güven duygularının zayıflaması, yerli ve yabancı turist sayılarında azalmalara karşın çeşitli etkinlikler, reklam ve tanıtıcı organizasyonların düzenlenmesi, charter adı verilen tarifersiz turizm uçuşlarının²⁶⁰ (ve bu uçuşlara verilen primlerin de) artırılması gibi farklı (ekonomik getiri)önlemlerinin de alınması yerinde bir strateji olacaktır.

Türkiye, DAEŞ ile mücadelede ekonomik dengeleri sağlama adına alınan göçleri de dikkatle takip etmeli ve planlamalıdır. Türkiye DAEŞ'in saldırı düzenlediği bölgelerden yoğun bir göç alması sebebi ile ülke içerisinde nüfus artmış ve buna bağlı olarak tüketici sayısı üretici sayısından fazla olabilecek ve işsizlik de benzer şekilde artabilecektir. Dolayısı ile göçlere karşı atılacak adımlar ile dolaylı olarak DAEŞ ile ekonomik ve sosyal kavramlar anlamında mücadele edilecektir. Ayrıca Türkiye'ye göç eden toplumların belirli bölgelerde istihdam edilmesi, bu bölgelerde iş olanaklarının sağlanması (fabrika, iş yeri kurulması, vb.) sosyal ve ekonomik mücadeleler arasında yerini alabilecektir.

DAEŞ ile ve benzeri terörist örgütler veya teröristler ile mücadelede toplumun da bu mücadele içerisinde yer alması sağlanmalıdır. Örneğin DAEŞ gibi dini ideolojileri benimsediğini iddia eden terör örgütlerinin, din adamları aracılığı ile yapılacak açıklama (vaaz, seminer, bilgilendirme toplantıları, Tv-radyo programları, vb.) ile toplumu bilinçlendirmesi, örgüt eylem ve amaçlarının din ile uzaktan yakından ilgisinin olmadığı benimsetilmelidir. Ayrıca terör örgütü üyesi olduğu şüphelenilen kişilerin veya örgütün bulunduğu düşünülen bölgelerin ihbarlar ile polis veya askeri güçlere ihbar edilmesi terörün önlenmesi amacıyla atılacak somut adımlardır. Toplum tarafından yapılacak ihbarlar veya istihbari kaynaklı elde edilecek bilgiler ile polis ve askeri birliklerin terörle mücadele-önleme kapsamında teröristlere yönelik yapacağı operasyonel faaliyetlerin hızlandırılması ile örgütlerin hareket kabiliyetinin zayıflatılması ve ülke içinde yapabileceği sansasyonel eylemlerin minimize edilerek ortadan kaldırılması hedeflenmelidir. Bu amaçla devletin güvenlik güçlerinin bu tür yapıdaki örgütlere karşı mücadele kabiliyetini arttırmak için gerekli eğitimlerinde sağlanması yönünde çalışmalar yürütülmelidir.

Terörün önlenmesi amacıyla atılacak adımlardan biriside bireylerin çocukluk-ergenlik yaşlarında başlamaktadır. Bu yaşlarda alınacak eğitimlerde şiddetin tercih edilmemesi gerektiği, her hangi bir din veya düşüncenin şiddet içermemesi gerektiği,

²⁶⁰Ercan Sebahattin, Rekabetin arttığı havacılık sektöründe charter pazarı daralıyor, *Turizm&Yatırım İşletme ve Endüstri Dergisi*, Kasım 2012, s.4

şiddet içerdiği iddia edilen düşünce ve görüşlerin hiçbir şekilde benimsenmemesi, birlikte hareket etmenin (küçük yaşlarda çocukların farklı kökenlerdeki arkadaşları ile oyun oynaması, etkinliklere katılması, devlet destekli gençlik kampları, vb.) birliğe-kaynaşmaya olacak etkisinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki önceki bölümlerde (etnik ayrımcı ideoloji) değinildiği üzere terör kavramı toplumlarda ötekileşme (“onlar” ve “biz”, vb.) farklılıklarının ortaya çıkması sonucu başvurulmuş-benimsenilen bir şiddet eylemidir.

3.5. Askeri Politikalar

Terör ile mücadele politikalarında temel yapı taşı niteliğinde olan bir diğer kavramda askeri-güvenlik amaçlı mücadele politikalarıdır. Hukuki düzeni sağlama, siyasi politikaların başarılı olması tek başına kabul görebilecek bir mücadele değildir. Terör ile mücadeleyle ilgili olarak 2008 yılında RAND isimli düşünce kuruluşu tarafından yapılan araştırmada 648 terör örgütü incelenmiştir. Bu incelemede terörle mücadele politikalarında başarının en yüksek olduğu kavramın demokratik gözlem ile kontrol altında olan güvenlik güçleri (asker, polis, vb.) ile istihbarat kurumlarının birbiri ile bağlantılı ve organize biçimde faaliyet göstermesi ile sağlandığı belirlenmiştir. Burada askeri müdahale ile ilgili olarak sadece sıcak çatışmalar kast edilmemekle birlikte; yurt içi ve dışı operasyonlar (kara, hava, deniz, vd.), örgütlere katılımların engellenmesi amaçlı çalışmalar, topluma kazandırma projesi gibi terör örgütlerinin tercih edilmeyeceği tüm faaliyetleri belirtmektedir²⁶¹.

Tarihsel anlamda devletlerin terör ile mücadeleyi kendi varlıklarına yöneldiği görülen terörün kapsamlı tehdit veya tehditlerin kaynağı terör örgütlerini silahlı mücadele yöntemiyle yok etme anlayışının üzerine kurgulandığı görülmektedir. Ancak terör ile teröre sebep olan sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi ve etnik genel şartları da dikkate alıp toptan mücadele etmeden kalıcı ve kapsamlı bir başarının elde edilemeyeceği zaman içinde anlaşılmıştır. Bunun üzerine terörle mücadele literatüründe; terör ile mücadele olgusu ortaya çıkmıştır. Bu gelişme ile beraber, genellikle çatışmaların alternatifi şeklinde düşünülen müzakere olgusunun, terörle mücadelede bir yöntem olarak önem kazanmaya başlamıştır²⁶².

Askeri ve güvenlik amaçlı politikalar ülkelerin vaz geçilmez güçleridir. Savunma ve taarruz güçlerini oluşturan bu birimler kullanım bakımından son derece kontrollü biçimde organize edilmelidir. Sürekli olarak tercih edilecek silahlı askeri

²⁶¹ Usak, *PKK Terör Örgütü ile Etkin Mücadelede Analiz*, Risk, Fırsat ve Öneriler, Ankara: USAK Yayınları, 2008, s. 24

²⁶² Erdoğan İbrahim, Terörle Mücadele Stratejileri Bağlamında “Müzakere”: Türkiye Örneği, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 2, 2013, ss. 374-392, s. 347.

operasyonlar terör örgütlerinin düşman olarak sınıflandırılmasına neden olabilecektir. Askeri ve güvenlik amaçlı politikaların silahlı kuvvetler ile müdahale oranlarının önemi burada oldukça önemlidir. Örgütlere karşı sürekli silahlı güç kullanımının düşman olarak ilan edilmesinden farklı olarak silahlı kuvvetlerin nadiren tercih edilmesi de terör örgütlerinin kontrolden çıkma, personel kazanma ve silahlı güçlenmelerine neden olabilecektir²⁶³. Örneğin Türkiye'nin PKK ile mücadelesine (geçmiş yıllar ile birlikte) bakıldığında örgütün etkisiz hale getirilmesinden ziyade halen faaliyette olduğu ve bununla birlikte Irak, Suriye gibi ülkelerde bağlantılı örgütlerinin (PYD, YPG, vd.) de olduğu görülmektedir.

Terör ile mücadele kavramı uzun yıllardan günümüze dek silahlı olarak süregelmesi sebebi ile yerli ve yabancı toplumda savaş algısını oluşturabileceği gibi mücadelenin uzun sürmesi sebebi ile de uluslararası savaş hukuku kurallarının mücadeleye dahil olmasına (olumlu-olumsuz) neden olabilecektir. Ayrıca savaş kavramına değinilecek olursa savaş devletler, ülkeler arasında olan silahlı-silahsız mücadele olarak adlandırılabilen olup dünya genelinde bir karış toprağı, hukuki dayanağı olmayan teröristlerden oluşan örgütlerin dolaylı olarak devlet statüsü almasına neden olabilecektir²⁶⁴. Dolayısı ile silahlı kuvvetler mücadele stratejilerinde hukuki ve siyasi politika mücadelelerine göre sonraki adımlar olmalıdır.

Türkiye'nin DAEŞ'e yönelik olarak mücadele politikaları dâhilinde yapılan ve yapılacak olan askeri operasyonlar dikkate alındığında silahlı kuvvetlerin ilk ve sürekli güç olarak tercih edilmediği, 2014 yılından günümüze dek kara harekâtının gündeme getirildiği görülmektedir. Diğer bir ifade ile önceki sayfalarda belirtilen RAND kuruluşunun araştırma sonuçlarının paralelinde hareket edildiği görülebilmektedir. Avrupa ülkeleri DAEŞ ile mücadelede operasyonları hava harekâtları ile yürüttükleri 2015 yılında Türkiye benzer şekilde askeri güçlerin kara operasyonları ile mücadeleye devam etmesi gerektiğini ve bu mücadelenin bir ülke tarafından uygulanmasının etkili olamayabileceği sebebi ile diğer ülkelerle birlikte mücadele edilmesi gerektiğini birçok kez belirtmiştir. Bu dönemlerde Türkiye siyasi alanda mücadele politikalarını sürdürmekle birlikte hukuki olarak (tezkere, vb.) mücadelesini sürdürmektedir²⁶⁵. Ancak Ağustos 2016 itibari ile Türkiye sınır illerine tehlike oluşturması sebebi ile Türkiye tek güç olarak kara harekâtına başlamış ve

²⁶³ Usak, age. S.31

²⁶⁴ Usak, age. S.32; Sami Eker, Savaş Olgusunun Dönüşümü: Yeni Savaşlar ve Suriye Krizi Örneği, **Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, ss.31-66, 2015, s.39

²⁶⁵ Cnntürk, Erdoğan'dan kara harekati açıklaması, 18 Kasım 2015 tarihli internet haberi, <http://www.cnnturk.com/video/turkiye/erdogandan-kara-harekati-aciklamasi> (Erişim tarihi: 05.01.2017)

mücadele stratejileri kapsamında yürütülen askeri kara harekâtına Fırat Kalkanı adını vermiştir.

3.5.1.Sınır Güvenliği

Türkiye tarafından değerlendirildiğinde iç savaş kaynaklı tehditlerin niteliği zamanla değişim göstermektedir. İlk evrede en büyük sorun rejim olarak görülürken, çatışmaların uzamasıyla farklı tehditler de oluşmaya başlamıştır. Dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu'nun, kısa bir süre önce verdiği bir röportajında "Türkiye'nin Suriye'de kendi öncelikleri ve buna bağlı olarak da riskleri olduğunu" vurgulamış ve "sınırımızda Suriye rejimi, DAESH ve PKK'yı görmek istemiyoruz"²⁶⁶ demiştir. Fakat Lazkiye ile Halep'in bir kısmıyla İdlib kentleri dışında kalan sınırın çok büyük kısmı, bu üç güçten birisi tarafından kontrol edilmektedir. Bunun yarattığı güvenlik kaygısı, Türkiye'yi sınırın Suriye tarafına müdahil olmaya sürüklemektedir.²⁶⁷

Dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu, "DAESH stratejisinin Esad'ı de kapsamı halinde Türkiye'nin kara gücü desteği verebileceğini"²⁶⁸ belirterek söz konusu arayışı ortaya koymuştur. Güvenli bölge teklifi de bu çerçevede irdelenmelidir. Sınır güvenliği bakımından en önemli beklenti, mülteci akınının Türkiye sınırlarının ötesinde karşılanmasıdır. Bu şartların gerçekleşmediği durumlarda mülteci hususu insani boyutun yanında bir güvenlik sorunu haline almıştır. Sınır bölgelerine gelen mülteciler ve bu durumu fırsat olarak değerlendiren teröristler, mülteci gruplar arasından Türkiye'ye giriş yapabileceği gibi sınır bölgelerindeki geçiş-kontrol bölgelerine de saldırı düzenleyebilecektir. Ancak Türkiye sınırından daha uzak bir bölgede yapılacak kontroller ve bölgenin özellikle kontrol altında (korunmuş, güvenli, uçuşa yasak, vb. bölge) olması ile geçişler çok daha fazla kontrol altına alınabilecek, saldırıların etkisi ve saldırganların doğrudan Türkiye'ye girişi tespit ve engellenebilecektir.

Türkiye'nin sınırdan kontrolsüz girişleri; öncesinde ve anında müdahale ile engellemesinde teknoloji ile ilgili olarak uygulayabileceği yöntemler ile sınır dahili ve haricinde terörü önleme ve bu konuda başarı elde etme imkanı söz konusudur.

²⁶⁶BBC, Davutoğlu: Sınırımızda DAESH'i, PKK'yı, Esad'ı istemiyoruz, 28 Ekim 2014 tarihli internet haberi, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/10/141027_davutoglu_doucet (Erişim tarihi: 25.12.2016)

²⁶⁷"Esad'ın eski sağ kolu Ankara'da", *Radikal*, 27 Temmuz 2012, http://www.radikal.com.tr/turkiye/esadin_eski_sag_kolu_ankarada-1095349

²⁶⁸Hürriyet, 'Esad'ı kapsarsa kara gücü olur', 7 Ekim 2014 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/esad-i-kapsarsa-kara-gucu-olur-27339896> (Erişim tarihi: 25.12.2016)

Örneğin sınırlar, şehirler, bina veya istenilen bölgelere konulacak Mirtle adlı cihaz²⁶⁹ ile canlı bomba olan teröristleri 30 metreye kadar tespit etme işlevini sağlayan cihazların yerleştirilmesi de teknoloji yöntemleri ile terörle mücadeleyi başka bir boyutu olacaktır. Teknolojik strateji ile ilgili belki de en önemli yöntemlerden biri de yapılabilecek eylemleri, örgütlere katılan veya katılabilecek bireyleri belirleyebilecek imkanlar mevcuttur. Bu imkanlardan biri ise Sinyal İstihbarat Başkanlığı (SİB)²⁷⁰ sayılarının ve nitelikli personellerinin artırılmasıdır.

Harita-2 Doğu Bölgesine SİBKurulum Bölgeleri

Türkiye ve diğer SİB projeleri uygulayıcı ülkelerin terörist gruplar ile ülke içi ve ülke dışında mücadelesinde katkıları olacağı ancak bu projelerin tek başına başarı elde edilmesini sınırlandırabilecektir. Bu sistemlerin çok daha verimli kullanılabilmesi adına milli uyduların (özellikle sayıca fazla) olması gerekmekte olup kullanıcı, uygulayıcı personellerinde sayıca fazla olması gerekmektedir. Ancak bunun amacı personellere düşen iş yükünü azaltarak daha verimli tespitlerde bulunmaktır. DAESH ile Ortadoğu'daki diğer terör örgütleri hakkında ayrıntılı araştırma ve uygulamalar yapılması ile SİB sistemlerinde görevli personellerin (özellikle tespit, dinleme, kayıt departmanları) incelediği birey sayısı oldukça önemlidir. Diğer bir deyişle 1 SİB personeline düşen incelediği birey sayısının kesinlikle belirlenmesi ve bunun üstüne çıkılmaması gerekmektedir. Örneğin 1 personelin 7-13 arasında birey inceleme durumu ile 100-130 bireyi inceleme eylemi

²⁶⁹ NTV, "Canlı bomba"yı 30 metreden tespit edebilen teknoloji, 18 Mayıs 2016 tarihli internet haberi, <http://www.ntv.com.tr/teknoloji/canli-bombayi-30-metreden-tespit-edebilen-teknoloji,pLsr8Eh4eEO8SPA8uwyQVg> (Erişim tarihi: 30.12.2016)

²⁷⁰ Aydemir Bülent, GESKOM, MİT'te SİB'e dönüştü; 400 eylemi önledi, Habertürk Gazetesi, 22 Kasım 2015 tarihli köşe yazısı, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1156757-geskom-mitte-sibe-donustu-400-eylemi-onledi> (Erişim tarihi: 01.01.2017)

arasında verim ve tespit bakımından somut farklar olabilecektir. Dolayısı ile SİB'in özellikleri;

- a) İnceleme yapılacak ülkelere yönelik olarak o ülkenin veya bireyin konuştuğu dili bilmesi,
- b) İnceleme, tespit konularında oldukça eğitilmiş ve mümkünse tecrübeli olması,
- c) İncelenecek birey ile personel sayılarının oransal bütünlüğünün sağlanması,
- d) SİB sistemini sürekli teknoloji ile yenileyerek Ar-Ge çalışmalarında bulunacak tecrübeli personellerin olması,
- e) Sistemin Türkiye'nin silahlı kuvvetleri ile (asker, polis ve özel operasyon) koordineli çalışması

olarak nitelendirilebilir.

Türkiye'de göçmen sayıları incelendiğinde 2 milyon 715 bin Suriyeli göçmeni ağırlamakta ve uluslararası yardımlara başvurmadan bu sorumluluğu tek başına üstlenmektedir. 18 Mart 2016 tarihinde Brüksel'de gerçekleştirilen mülteci zirvesinde yapılan anlaşmada, Türkiye üzerinden Yunanistan'a geçen göçmenlerin 4 Nisan 2016 sonrası Türkiye'ye geri gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Anlaşmanın 20 Mart 2016 tarihinden önce olan göçmenleri içermediği açıklanmıştır²⁷¹. Bunun yanında Mülteci Hakları Koordinasyonunun "Türkiye ile AB Arasında imzalanan "Geri Kabul Antlaşması'na" Dair Tutum Belgesi isimli belgede "Helsinki Yurttaşlar Derneği (HYD)", "İnsan Hakları Derneği (İHD)", "İnsan Hakları Gündemi Derneği (İHGD)", "Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar" ve "Dayanışma Derneği (Kaos-GL)", "Mültecilerle Dayanışma Derneği (Mülteci-Der)" ve "Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi (UAÖ)" bileşenlerinin de imzalarının olduğunu belirtmek gerekir²⁷².

Resmi rakamlara göre Türkiye'de kamplarda ve kamp dışında kalan Suriyelilerin ekonomik maliyeti 4 milyar doları aşmıştır. Sınır vilayetleri başta olmak üzere siyasal, toplumsal ve güvenlik ile alakalı problemler baş göstermiştir. Bazı iller kendi nüfuslarının da üzerinde bir rakamda Suriyeli barındırmak zorunda kalmıştır. Bu yüzden de yeni göç dalgaları, Türkiye açısından büyük tehlike oluşturmaktadır. Türkiye, Lübnan ve Ürdün (Lübnan, yakın zaman önce artık Suriyelilerin kabul edilmeyeceğini açıklamıştır) haricindeki ülkelerin Suriyeli sığınmacı kabul ederlerken ne kadar hassas davrandıkları düşünülecek olursa, vaziyetin ehemmiyeti daha iyi

²⁷¹ BBC, Türkiye - AB göçmen planı: Engellerle dolu bir yol, 9 Mart 2016 tarihli internet haberi, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160309_turkiye_ab_anlasmasi (Erişim tarihi: 20.10.2016)

²⁷² Uluslararası Af Örgütü, Türkiye ile AB Arasında İmza Edilen "Geri Kabul Antlaşması'na" Dair Tutum Belgesi", Mülteci Hakları Koordinasyonu İletişim, 2014 http://amnesty.org.tr/uploads/Docs/mhk_gerikabultutumbelgesi_web424.pdf, (Erişim tarihi: 10.12.2016).

anlaşılabilir. Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (OCHA) Operasyonlar Direktörü John Ging'in "Suriyeli mültecileri kabul eden ülkeleri takdir etmek yetmemektedir. Uluslararası toplumun bu yükü paylaşması gerekmektedir. Ürdün, Lübnan ve Türkiye artık son limitlerine ulaştı"²⁷³ şeklindeki ifadesi, bu gerçeği net şekilde yansıtmaktadır.

Türkiye aynı zamanda yeni bir göç dalgasıyla karşı karşıya kalma bakımından en riskli ülke konumundadır. Henüz yaklaşık 2 milyon Suriyelinin hayatlarını sürdürdüğü Halep'in rejimin kontrolüne geçmesi veya DAESH'in kente yürümesi halinde meydana gelecek kitlesel göçlerin hedef bölgesi Türkiye olacaktır. Bu sebeple güvenli bölge oluşturularak yeni göç dalgalarının Suriye topraklarında karşılanması Türkiye için vazgeçilmez bir önlemdir. Özellikle Akdeniz'de göçmen ölümlerinin 2015 yılının Nisan ayında zirveye çıkması AB'de kapsamında reform tartışmalarını arttırmıştır. 19 Nisan'da yaşanan gemi facialarının büyüklüğü ve ciddi yankı uyandırması ile birlikte AB Dışişleri Yüksek Temsilcisi olan Federica Mogherini'n, Birlik ülkelerinin içişleri ve dışişleri bakanlarını acil olarak Lüksemburg'da topladığı görülmektedir. 20 Nisan'da yapılanbu toplantıda AB bakanları 10 maddelik acil eylem planının üzerinde uzlaşmışlardır. 23 Nisan'da AB liderler zirvesinde sunulan bu eylem planında, 2015 yılı Mayıs ayında AB göç politikasında ciddi reformları öngören düzenlemelerin öncesinde, son zamanlara damga vuran göçmen trajedilerine somut önlemlerin ilk anda uygulanmaya koyulması için oybirliği ile kabul edilmiştir. Bu planın, Avrupa gündeminde önemli tartışma konusu olan göçle ilgili AB ülkelerini uzlaştırmayı başardığını da belirtmek gerekir. Ancak uzlaşılmasının temel sebebi, insani boyutun düşük düzeylerde tutulup, yaşanan ölümlerin nedeninden ziyade bu yolculukların sonucunda görülen insan kaçakçılığı, dolayısıyla da kontrol vurgusu kapsamında yola çıkılmasıdır²⁷⁴.

Acil eylem planıyla ilgili düzenlemelerde, Akdeniz'deki sınır kontrolünün sağlanması görevini yapacak operasyonlar, göçmenlerin parmak izlerinin alınması, insan kaçakçılığı yaptığı görülen gemilere müdahaleve geri dönüş programları gibi konulara odaklanılmıştır. Eylem planı çerçevesinde ilk olarak Akdeniz'deki sınır kontrolünün sağlanmasıyla AB tarafından görevlendirilen "Triton Operasyonu"nun finansmanı, kaynakları ve kapasitesinin artırılması öngörülmüştür. Bu operasyonun, İtalya tarafından kişisel anlamda Akdeniz sularında yapılan maliyetli olduğu ve

²⁷³ Anadolu Ajansı, Türkiye, Ürdün ve Lübnan artık son limite geldi, 29 Ekim 2014 tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-urdun-ve-lubnan-artik-son-limite-geldi/106371> (Erişim tarihi: 28.12.2016)

²⁷⁴ Elmas Fatma Yılmaz, Avrupa Birliği Göç-Dış Politika İlişkisinde Paradigma Değişimi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, s. 234. **(Doktora Tezi)**.

AB'den destek gelmemesi gerekçesiyle sona erdirilmiş olan "Mare Nostrum Operasyonu" nun ardından devreye sokulduğu görülmektedir. Ancak "Frontex" öncülüğünde yapılmış olan Triton operasyonları İtalyan çabalarına göre kısır kalma durumu da ciddi olarak eleştirilmiştir.

Bu çerçevede eylem planında operasyonlarda kapasitelerin artırılmasının hedeflenmesi ve Komisyonun, bu kararı doğru atılan bir adım şeklinde değerlendirmesi söz konusu olmuştur. Ancak Avrupalı liderlerin yalnızca operasyonel bütçeyle ilgili değil bunun yanında lojistik kaynaklar açısından da artırma yapılması konusunda uzlaşma beklenmişlerdir. AB hükümetleri bu konunun karşısında çekimser tavırlarını korumuşlardır. Öyle ki uzun süre Almanya, İngiltere ve Hollanda'nın dahil olduğu bir grup AB üyesinin, arama ve kurtarma operasyonlarının bir çekme etkisi yaratması gerekçesi ile eleştiri konusu olduğu da görülmüştür. Bu görüşe göre, denizdeki kurtarıma ihtimallerinin göçmenleri Akdeniz'i geçme konusunda daha çok cesaretlendirmektedir. Oysa Akdeniz sularında yolculuğuna çıkan göçmenleri, kurtarılacağı ihtimallerine güvendiklerinden Avrupa kıyılarına doğru yola çıkmamaktadırlar. İşkence, savaş ve fakirlikten kaçmaları, hayatlarını riske atacak derecede umutsuz olduklarını göstermektedir. Bu anlamda sorunu, göçmenlerin çekildiği bir göç politikasından öte, dış politikayla ilgili faktörlerde aramanın yerinde olacağını söylemek mümkündür²⁷⁵.

Eylem planının maddelerine bakıldığında, özellikle resmi söylemlere göre, en kısa sürede etki göstermesi beklenen, doğrudan ve acil adımları içerecek biçimde düzenlendiği görülmektedir. AB, göç konusundaki hazırlanan bu eylem planını; Akdeniz'deki dramın insani boyutları aşmasına bir gerekçe şeklinde sunmuştur. Göç konusuyla ilgili yapısal anlamda yaşanan sorunlarla mücadele etmeye yönelik kapsayıcı gündemin belirlenmesi, Komisyona bırakılmıştır. Bu dönem içinde Avrupa'nın, "*dünyadaki en hassas durumdaki bazı göçmenlere sırtını döndüğü ve Akdeniz'in büyük bir mezarlık haline gelmesi riskine yol açtığı*" şeklindeki eleştirilere maruz kaldığını da belirtmek gerekir. AB'nin, yaklaşımlarla "*kamuoyunu zehirleyen popülist hareketleri tatmin etmeye çalışmakla*" suçlandığı da görülmüştür. "Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri", AB'nin izlemiş olduğu göç politikalarının karşısında sert tepkiler göstermiş ve AB hükümetlerinin daha sofistike, daha az

²⁷⁵ Elmas, a.g.e., s. 267.

duyarsız ve daha cesaretilibir yaklaşımı benimsemesinin gerektiği çağrısında bulunmuştur²⁷⁶.

20 Nisan tarihli olan eylem planının acil ihtiyaçlara odaklandığı görülürken Avrupa Komisyonu, Mayıs 2015’de “Göçe İlişkin Avrupa Gündemi” başlığıyla yeni yaklaşımlarını kamuoyuna sunmayı amaçlamıştır. 27 Nisan tarihindeki acil gündemle birlikte toplandığı görülen AB liderlerinin, göç krizinin artmasıyla ilgili acil eylemlerle beraberuzun ve orta vadede alınması gereken önlemler kapsamındaKomisyonu teklif sunma konusunda yetkilendirmiştir. Bunun sonucunda da Komisyonun uzun zamandır üzerinde çalışmış olduğu“Göç Gündemi” somut halini almıştır. Gündemde, 27 Mayıs 2015 tarihinde acil eylemle ilgili ilk önlemlerin uygulanma planı izlendiği; ardından6 Haziran’da üye devletlerin içişleri bakanlarının, 25-26 Haziran tarihlerinde de AB liderleri tarafından AB zirvesinde gündemin içeriklerinin tartışılıp karara bağlandığı görülmektedir²⁷⁷.

Sonuç olarak 2015 yılının yaz ayları, mülteci krizi bakımından AB’nin zorlandığı bir dönem olarak tarihe geçmiştir. Göç Gündemi kapsamında ilk uygulama paketlerinin beklentileri karşılama konusunda yeterliliğiyle ilgili tartışmaların devam ettiği görülürken; Avrupa’ya denizden ulaşmayı isteyen sığınma arayışında göçmenlerin kış aylarından önce durgunluktan faydalanmayı istemesi sebebiyle kaçak bot trafiği artmıştır. Bunun sonucunda da faciaların yaşanması, durumu karmaşıklaştırmıştır. Savaş, şiddet ve yoksulluktan kaçan sığınmacıların Avrupa kıyılarına ulaşmayı istemeleri söz konusuyken; insan haklarına, AB değerlerine ve uluslararası koruma standartlarına aykırı çeşitli uygulamalar gerçekleştirilmiş ve Akdeniz’de cansız bedenlerin kıyılara vurması bütün dünyayı derinden sarsmıştır. Diğer taraftan mülteci akımlarının yoğunluğunun arttığı gözlemlenirken; rotanın da çeşitlenmeye başladığı görülmüştür. Özellikle Batı Balkanlar ve Doğu Akdeniz önemli transit güzergahı halini almıştır. Türkiye’de Suriyeli mültecilerin Avrupa’ya geçmelerinde artmalar yaşandığı görülürken;Türkiye’nin Sırbistan ve Macaristan gibi Batı Balkan ülkelerinde özellikle Almanya’da, Batı Avrupa ülkelerinden“mülteci statüsü” almak isteyenler bakımından transit ülke konumuna ulaştığını söylemek gerekir.

Bunun yanında sınırın büyük bir kısmını rejim, PYD-PKK veya DAEŞ’in kontrol ediyor olması, Türkiye’yi terör saldırılarına açık hale getirmektedir. Türkiye,

²⁷⁶ AB, Akdeniz’deki göçmen ölümlerine karşı eylem planı hazırladı, <http://www.euractiv.com.tr/abnin-gelecegi/article/abakdenizdeki-gocmen-olumlerine-karsi-eylem-planı-hazırladı-031425>(Erişim tarihi: 06.08.2015).

²⁷⁷ Elmas, a.g.e., s. 270-271.

Suriye'den gelen göç akınına karşın Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği (AB) gibi uluslararası kuruluşlar ile koordineli olarak faaliyet göstermektedir. Bu faaliyetler arasında AB ile yapılan müzakereler sonrası 15 Ekim 2015 tarihinde Ortak Eylem Planı açıklanmıştır. Bu plana göre²⁷⁸;

- a) Geçici koruma altında bulunan Suriye vatandaşlarının desteklenmesi,
- b) Göç yönetimi konularında ortak hareket ile işbirliklerinin ilerletilmesi,
- c) Türkiye-AB arası üst düzey göç grubu oluşturularak belirlenen amaç ve hedefler doğrultusunda faaliyetlerin gerçekleştirilmesi,
- d) AB ve üyesi devletler tarafından; mülteciler ile ilgili yürütülecek olan yeni yerleşim organizasyonları yürütülmesi,
- e) AB tarafından; Türkiye'ye son yıllarda (daha önceki dönemlerde görülmemiş fazlalıkla) artan mülteci akınının engellenmesi adına adımlar atılması,
- f) AB ve Türkiye tarafından sahil güvenlik kontrollerinin ortak olarak sağlanması,
- g) İpek Yolu Göç Ortaklığı'nın gerçekleştirilmesi adına koordinesiz göçlerin engellenmesi,
- h) İnsan kaçakçılığının engellenmesi,
- i) Türkiye'ye Frontex (AB Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı veya Avrupa Sınırı ve Sahil Güvenlik Ajansı-Frontières Extérieures) göç irtibat görevlisi ile aynı şekilde Türkiye'den de Frontex'e irtibat görevlisinin atanması,

gibi birçok farklı karar alınarak amaçlar ve hedefler belirlenmiştir. Türkiye'nin girişimleri bu görüşmeler ile sınırlı kalmayıp tekrarlanan görüşmeler sonrasında AB ile ortak zirvede alınan sonuçları bir bildiri (Türkiye-AB Zirvesi Ortak Sonuç Bildirisi) ile açıklamış ve bu bildiriye ileri seviyede kararlar alınmıştır. Açıklanan 11 maddelik bildiriye göre²⁷⁹;

- a) AB, Türkiye'ye acil ve sürekli olacak şekilde insani yardım sağlama,
- b) 15 Ekim 2015 tarihinde açıklanan Ortak Eylem Planı'nın uygulanması konularında Türkiye ile AB karşılıklı ve diğer AB üye ülkelerinin de desteğini alma,

²⁷⁸ T.C. AB Bakanlığı, Türkiye - Ab Ortak Eylem Planı, 15 Ekim 2015 tarihli rapor, http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/15_ekim_2015_turkiye_ab_ortak_eylem_plani_.pdf (Erişim tarihi: 28.12.2016)

²⁷⁹ T.C. AB Bakanlığı, Türkiye-AB Zirvesi Ortak Sonuç Bildirisi, 29 Kasım 2015 tarihli bildiri, http://www.ab.gov.tr/files/000files/2015/11/turkiye_ab_zirvesi_ortak_sonuc_bildirisi_29_kasim_2015.pdf (Erişim tarihi: 28.12.2015)

- c) Türkiye'nin Ekim 2015 tarihine kadar Suriyelilere harcadığı 8 milyar ABD doları dikkate alınarak AB tarafından Türkiye'ye 3 milyar Avro ek maddi destek sağlanması ve gerekmesi durumunda bu desteğin revize edilmesi,
- d) Rutin AB-Türkiye diyaloglarına ek olarak üst düzey katılımlar ile (Bakan, Komiser, Yüksek Temsilci) yılda 2 defa göçmen konuları ve izlenecek yollar hakkında kararlar alma,
- e) Göçmenler ile ilgili problemlerin yanı sıra terörizm ile mücadeleye aynı şekilde öncelik verme ve işbirliği içerisinde hareket etme,

konularında iş birliğine varılmıştır. Ortak Sonuç Bildirisi ile ilgili olarak bildirinin 6. Maddesinde yer alan Türkiye'nin Suriyelilere 8 milyar ABD doları harcadığı belirtilmesine karşın Türkiye'nin bu rakamdan çok daha fazla harcama yaptığı tespitleri araştırmalarda yer almaktadır. Örneğin, Anadolu Ajansı'nın 29 Aralık 2016 tarihinde yayınladığı haberde, Türkiye Suriye'de savaşın başladığı 2011 yılından 2016 yılı Aralık sonuna kadar toplam 24 milyar Avro harcama yaptığı²⁸⁰ bilgisi bir karmaşıklığa neden olmaktadır.

AB'ye ek olarak Suriye ile ilgili olarak BM kuruluşlarının; Türkiye'de Suriyelilere yönelik yürüttükleri faaliyetlerin incelenmesi yerinde bir karar olacaktır²⁸¹.

ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü): Suriyelilerin yaşam standartlarını korumak ve alt seviyelere düşmesini engelleme amaçlı çeşitli faaliyetleri yanı sıra Kilis, Şanlıurfa ve Gaziantep illerinde 1487 kişiye beceri geliştirme, girişimcilik eğitimleri yanı sıra teknik ve mesleki eğitim sağlamış, ayrıca Ağustos 2016'da Suriyeli Mülteci Krizine yönelik farklı ve yeni bir projenin de ileriki dönemlere gerçekleştirileceğini belirtmiş,

IOM (Uluslararası Göç Örgütü): Ağustos 2014 tarihinden günümüze kadar Türkiye'de bulunan 670 binden fazla Suriyeliye, gıda dışı yardım, giyecek, ulaşım, yemek, eğitim, toplum merkezleri (hukuki, psikososyal danışmanlık, dil desteği, vd.), sağlık gibi birçok konuda eğitimler ve çeşitli katkıda bulunmuş,

UNHCR (Mülteciler Yüksek Komiserliği): Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerdeki yakın hastanelerde tercüman desteği, Sağlık Bakanlığı'na teslim edilen

²⁸⁰ Anadolu Ajansı, AB 3 milyar avro sözünü tutmadı, 29 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/dunya/ab-3-milyar-avro-sozunu-tutmadi/716236?amp=1> (Erişim tarihi: 05.01.2017)

²⁸¹ Birleşmiş Milletler, BM SİSTEMİ:BM Türkiye, BM Ankara Enformasyon Merkezi, <https://www.unicankara.org.tr/bm-sistemi-bm-turkiye/> (Erişim tarihi: 05.01.2017)

bir mobil klinik ile ambulanslar, öğrencilere burs ve eğitim desteği, gıda temininde kullanılmak üzere nakit yardımı sağlamış,

UNIDO (Sanayi Kalkınma Teşkilatı): Suriyeli 1000 kadın ve gence Hazır Giyim Mesleki Eğitim Programı adlı projesini uyarlamış ve hazır giyim alanında mesleki eğitimler sağlamış,

WHO (Dünya Sağlık Örgütü):Gaziantep ilinde saha ofisi kurarak bu ofiste uluslararası halk sağlığı uzmanları, epidemiyologlar, teknik uzmanlar ile Suriyeli sağlık personellerinin bilgi seviyelerini geliştirme, ilk yardım donanımları tedariki, mültecilerin bilgilendirilmesi amaçlı dökümantasyonların sağlanması, bağışıklık ve salgın konularında çeşitli desteklerin sağlanması konularında birçok faaliyet yürütmüş,

WFP (Dünya Gıda Programı): Ekim 2012 tarihinden itibaren süpermarketlerde kullanılabilecek e-gıda kartı uygulaması ile Eylül 2016 itibari ile 183.3 milyon dolar yardımı 280 bin Suriyeli sığınmacıya ulaştırmış, Ankara dışında Gaziantep'te bölge ve Şanlıurfa ile Hatay'da da saha ofisi oluşturmuş,

UNV (BM Gönüllüleri): Türkiye'de 70 gönüllü ile Suriyeli kadınların gerek ekonomik ve gerekse sosyal alanlardaki gelişmelerinin sağlanması adına projeler geliştirerek yürütülmeye başlamış ve bu destekleri doğrultusunda Türkiye'deki Suriyelilere yönelik yaptıkları çeşitli çalışmalar ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin mülteciler konusundaki yükünü hatırı sayılır seviyede azaltmışlardır.

BM'ye bağlı olarak Türkiye'de birçok faaliyette bulunan çeşitli kuruluşların yanı sıra; Türkiye 2015 yılında AB ile görüşmeler ve anlaşmaya varılan Ortak Eylem Planı ve Türkiye-AB Zirvesi Ortak Sonuç Bildirisi'ne ek olarak Mart 2016 tarihinde Türkiye ve AB mülteciler konusunda anlaşmaya varmıştır. 18 Mart 2016 tarihinde varılan anlaşmaya göre²⁸²;

Türkiye'den AB ülkelerine kontrolsüz-yasa dışı mülteci geçişleri ortak güçler ve organizasyonlar ile engellenerek azaltılması ve bunun mülteciler ile insan ticareti gerçekleştirenler tarafından bilinmesi ile (Türkiye'den AB'ye göç olamaz algısı) Türkiye'ye diğer ülkelere göç amaçlı gelebilecek göçmen sayısı azalması,

²⁸² T.C. Dışişleri Bakanlığı, Türkiye-AB Arasında 18 Mart'ta Varılan Mutabakata İlişkin Soru-Cevaplar, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-arasinda-18-mart_ta-varilan-mutabakata-iliskin-soru-cevaplar.tr.mfa (Erişim tarihi: 28.12.2016)

4 Nisan 2016 itibari yürürlüğe konulacak “1’e 1” formülü ile Yunanistan’a ait adalardan Türkiye’ye iade edilecek her 1 Suriyeliye karşın, AB ülkelerine yerleştirilmesi amacı ile Türkiye’de bulunan (geçici koruma altındaki) 1 Suriyeli teslim edilecek ve böylelikle Türkiye Suriyeli göçmen barınağı algısının engellenmesi,

“1’e 1” formülü kapsamında Türkiye’den AB’ye teslim edilecek Suriyeli göçmen sayısının 72 bini geçmesi durumunda; AB bu konuda karar alarak sayıların belirlenmelerini istemesi,

Türkiye’den AB’ye gönderilecek Suriyelilerin seçiminde risk altında olan kadınlar ile kız çocukları, engelli, tedavi ve bakıma muhtaç kişilere öncelik verilecek, bunların dışında BM Kırılganlık Kriterleri ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliği ile yapılan iş birliklerine göre belirlenecek kişilerin AB’ye gönderilmesi,

Göçmen konularına ek olarak Türkiye vatandaşlarının vize serbestisi (muaf tutulması) sağlanması ve Avrupa’daki 26 Schengen ülkesine²⁸³ vizesiz geçiş sağlanması sürecinde hızlandırma konularında mutabakata varılmıştır.

3.5.2. Fırat Kalkanı Harekâtı

DAEŞ’e yönelik Fırat Kalkanı harekâtının Türkiye’nin tarihinde ülke bütünlüğüne doğrudan zararı olan terör örgütlerine yönelik karadan yaptığı hareket olduğu görülmektedir. Ayrıca doğrudan Türkiye’ye eylemler gerçekleştiren örgütlere ile önceki sınır ötesi operasyonlara bakıldığında ilk defa İslami ideolojiyi benimsediğini iddia eden bir örgüte yönelik sınır ötesi operasyon olarak ayrıca kayıtlarda yer almaktadır²⁸⁴.

Türkiye, son yıllarda yaşanan mülteci sorununda olduğu gibi terör örgütü DAEŞ ile birçok farklı alanda mücadelesini sürdürmektedir. Sınır içerisinde çeşitli illerde yapılan operasyonlar ve tutuklamalar, RF, İran, ABD gibi farklı ülkeler ile ortak girişimler, NATO ve BM ile organize ve ortak uluslararası adımlar farklı alanlarda yer alan ortak amaçlı adımlar arasındadır.

²⁸³ Schengen Ülkeleri: Avusturya, Belçika, Çek Cumh., Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İtalya, Letonya, Liechtenstein, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre; Avrupa Birliği, <http://avrupa.info.tr/tr/vize-mobilite-ve-goec/schengen-boelgesi.html> (Erişim tarihi: 02.01.2017)

²⁸⁴ Mynet, TSK’nın sınır ötesi hareketleri ve tezkereler, 24 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <http://www.mynet.com/haber/guncel/tsknin-sinir-otesi-harekatlari-ve-tezkereler-2602382-1> (Erişim tarihi: 28.12.2016)

Türkiye farklı ülke ve uluslararası kuruluşlar ile yaptığı birçok görüşmede DAESH terör örgütünün temizlenmesi için sadece hava harekâtının yeterli olmayacağını bu harekât ile birlikte kara harekâtının da kesinlikle gerçekleştirilmesi gerektiğini önerileri arasında ilgili müttefiklere sunmuştur²⁸⁵. Ancak herhangi bir ülke veya uluslararası kuruluştan kara harekâtı kapsamında gerekli desteği alamayan Türkiye ilk olarak Süleyman Şah Operasyonu adı verilen kara harekâtını 21 Şubat 2015 tarihi saat 21:00'de başlatmıştır. Bu operasyon ile Suriye topraklarına (yaklaşık 37 km içeriye) giren Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) operasyona Kasım 2014 tarihinden itibaren hazırlık yapmış ve operasyona toplam 100 adet personel taşıyıcı ve tank ile İha, savaş uçakları yanı sıra özel birlikler katılmıştır²⁸⁶. Gerçekleştirilen operasyon ile Suriye'nin Halep ili Karakozak köyünde (Ceber Kalesi'nde yer alan Türkiye'nin kendi sınırları dışındaki toprağında) bulunan Süleyman Şah ve 2 askerinin naaşı ile bu türbeyi korumakla görevli 40 Türk askeri DAESH tehlikesi sebebi ile bölgeden alınması sonrası Türkiye'ye getirilmiş ve operasyon tamamlanmıştır. Ayrıca operasyonda bir asker şehit olmuş ve Süleyman Şah türbesi Türkiye'ye 253 metre uzaklıktaki Suriye'nin Eşme köyüne defnedilmiştir²⁸⁷.

Türkiye Süleyman Şah ve Fırat Kalkanı gibi operasyonlar ile ilgili olarak oldukça uzun süreli bir hazırlık süresinden sonra operasyon kararı almıştır. Öyle ki Irak'taki PKK terör örgütü uzantılarına yapılabilecek sınır ötesi operasyonlar amacı ile 8 Ekim 2007 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) kabul edilen ve 19 Ekim 2007 tarihinde yürürlüğe giren ve sonrasında 6 defa uzatılan Irak Tezkeresi ile 2012 yılında 4 Ekim 2012 tarihinde TBMM'de kabul edildikten sonra 16 Ekim 2012 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan ve bir defa uzatılan Suriye Tezkeresi; 2014 yılında ortak bir tezkerede birleştirilmiştir. Irak ile başlayan ve sonraki yıllarda Suriye'de de tehlike arz eden terör örgütlerine karşı yürürlüğe konulan bu tezkere; 2015 ve 2016 Ekim aylarında birer yıl uzatılmış ve son olarak 30 Ekim 2017 tarihine kadar uzatılmıştır. Uzatılan son teskerede Türkiye'nin menfaatlerini koruma amacıyla TSK'ya gerektiği taktirde Irak ve Suriye'ye ye sınır ötesi hareket ile

²⁸⁵ Sözcü, Cumhurbaşkanı Erdoğan: Kara harekâtı gerekli, 27 Eylül 2014 tarihli internet haberi, <http://www.star.com.tr/politika/cumhurbaskani-erdogan-kara-harekati-gerekli-haber-945076/> (Erişim tarihi: 25.12.2016); Bianet, Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Kara Harekâtı Açıklaması, 19 Kasım 2015 tarihli internet haberi, <http://bianet.org/bianet/siyaset/169375-cumhurbaskani-erdogan-dan-kara-harekati-aciklamasi> (Erişim tarihi: 25.12.2016);

Milliyet, Hükümetten 'kara operasyonu' açıklaması, 13 Şubat 2016 tarihli internet haberi, <http://www.milliyet.com.tr/hukumetten-kara-operasyonu--gundem-2193870/> (Erişim tarihi: 25.12.2016)

²⁸⁶ Habertürk, Türk Ordusu'ndan Süleyman Şah Türbesi için sınır ötesi operasyon!, 22 Şubat 2015 tarihli internet haberi, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1045770-turk-ordusundan-suleyman-sah-operasyonu> (25.12.2016)

²⁸⁷ Hürriyet, Süleyman Şah Türbesi'nin yapımı tamamlandı, 13 Mart 2015 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/suleyman-sah-turbesi-nin-yapimi-tamamlandi-28443396> (Erişim tarihi: 25.12.2016)

müdahale edilmesi konuları ile bu amaçlar doğrultusunda Türkiye'ye bu operasyona katılma amaçlı gelebilecek yabancı silahlı kuvvetlerinde benzer şekilde operasyona katılım sağlaması kararlaştırılmıştır²⁸⁸. Teskereye bakıldığında yabancı ülkelerin kara hareketine verebileceği destek düşünülerek bu karar eklenmiş olmasına karşın Aralık 2016 tarihi itibari ile Fırat Kalkanı hareketi ile kara hareketine katılan yabancı ülke silahlı kuvvetleri olmadığı görülmektedir. Ayrıca bu katılımın yabancı ülke silahlı kuvvetleri tarafından yerine getirileceği de oldukça zayıf ihtimaller arasında yer almaktadır.

Suriye'de Esad döneminde 2011 yılından günümüze kadar devam eden ülke içi çatışmalar birçok kişinin yaşamını yitirmesine neden olduğu gibi diğer ülkelerde bu olaylardan dolayı veya dolaysız olarak nasibini almıştır. Halk Suriye Devleti'nin zulümleri ile yaşamını yitiren bölgede yeni oluşumlar meydana gelmiştir. Bu yeni yapılanmalardan ilki DAESH ve ikincisi ise PYD veya YPG adlı terör örgütleridir. Takip eden yıllarda bu örgütlerin Türkiye sınırı yakınlarına eylemler gerçekleştirmesi, bir kısım köy veya vilayetleri ele geçirmesi Türkiye'nin kendisine yönelik artabilecek saldırılar düşüncesi ile tehlikeli bir durum olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca terör örgütlerinin Suriye'de Türkiye sınırına yakın bölgelerde savaşması, Ayn el Arap (Kobani) kasabasını DAESH'in ele geçirmesi ve bu örgüte karşın YPG ile ABD'nin ittifakı Türkiye bakımından kaygıyla karşılanan davranışlar arasında yer almıştır²⁸⁹. ABD'nin YPG ile ittifakına benzer olarak RF'de Suriye Ordusu ile bunlara bağlı diğer yandaş oluşumlar ile ittifak halinde olmuştur²⁹⁰.

Türkiye, DAESH'in eylemlerini arttırdığı yıllarda dünya kamuoyuna DAESH ile mücadelenin sadece hava hareketi ile bombardıman yapılması sonrası çözüme kavuşmayacağını belirtmiş, bununla birlikte kara hareketinin de düzenlenmesi

²⁸⁸ Resmi Gazete (2016), Türkiye'nin Ulusal Güvenliğine Yönelik Terör Tehdidi ve Her Türlü Güvenlik Riskine Karşı Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Gerekli Her Türlü Tedbiri Almak, Irak ve Suriye'deki Tüm Terörist Örgütlerden Ülkemize Yönelebilecek Saldırıları Bertaraf Etmek ve Kitlesele Göç Gibi Diğer Muhtemel Risklere Karşı Ulusal Güvenliğimizin İdame Ettirilmesini Sağlamak İçin Hudut, Şümul, Miktar ve Zamanı Hükümetçe Takdir ve Tayin Olunacak Şekilde, Gerektiğinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesi, Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye'de Bulunması ve Bu Kuvvetlerin Hükümetin Belirleyeceği Esaslara Göre Kullanılması ile Hükümet Tarafından Belirlenecek Esaslara Göre Gerekli Düzenlemelerin Yapılması İçin Türkiye Büyük Millet Meclisinin 03.09.2015 Tarihli ve 1098 Sayılı Kararıyla Hükümete Verilen Bir Yıllık İzin Süresinin Anayasa'nın 92'nci Maddesi Uyarınca 02.10.2016 Tarihinden İtibaren 30.10.2017 Tarihine Kadar Uzatılmasına Dair Karar, 2 Ekim 2016 tarih ve 29845 sayılı Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161002-6.pdf> (Erişim tarihi: 05.01.2017)

²⁸⁹ Orhan Oytun, Fırat Kalkanı: Hedefler, Fırsatlar ve Riskler, *Ortadoğu Analiz Dergisi*, 2016, Cilt: 8, Sayı: 77, Kasım-Aralık, ss.10-13, s. 12.

²⁹⁰ Gürçan Metin, Paris saldırısı ve DAESH'e yönelik kara operasyonu, 16 Kasım 2015 tarihli internet haberi, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/paris-saldirisi-ve-iside-yonelik-kara-operasyonu> (Erişim tarihi: 22.12.2016)

gerektiğini beyan etmiştir²⁹¹. Suriye’de düzenlenecek operasyonlar ile ilgili olarak Gürcan yaptığı çalışmasında kara harekâtının zorunlu olduğunu belirtmiştir. Ayrıca DAEŞ’in tamamen yok edilmesinin sadece hava harekâtları ile olmayacağını, bunun karar harekâtları ile desteklenmesi gerektiğini de belirtmiştir. Gürcan, kara harekâtına RF, ABD gibi bölgede söz sahibi olmak isteyen ülkelerinde destek olması gerektiğini ayrıca belirtmiştir. Ancak kara harekâtı ile ilgili dezavantajların da olduğunu bunlardan en önemlisinin kara harekâtında Türkiye’nin RF ve ABD gibi ülkeler tarafından asker desteği bakımından yalnız bırakılabileceğini belirtmiştir²⁹².

DAEŞ’in Türkiye’ye karşı gerçekleştirdiği eylemler, özellikle bölgede 2016 yılı ilk yarısında yaşanan gelişmeler, çeşitli ülkeler ile (Türkiye’nin tasnif etmediği) çeşitli oluşumlar arasında gerçekleşen ittifaklar, DAEŞ’in her geçen gün katliamlara devam etmesi ve diğer gelişmeler sonrasında (Mustafa Kemal Atatürk’ün “Bir Türk dünyaya bedeldir” sözünü söylediği tarihin yıl dönümünde²⁹³) 24 Ağustos 2016 sabah saatlerinde dünya basınına “Türk Silahlı Kuvvetleri, DAEŞ’e Karşı Fırat Kalkanı adını verdiği operasyon başlattı” ibareli son dakika haberi açıklanmıştır²⁹⁴. Bu son dakika operasyonu olarak açıklanan haber ABD’den RF, Almanya’dan Fransa’ya, İngiltere’den İtalya’ya, İspanya’dan Yunanistan’a birçok farklı ülke basınında yer almıştır²⁹⁵.

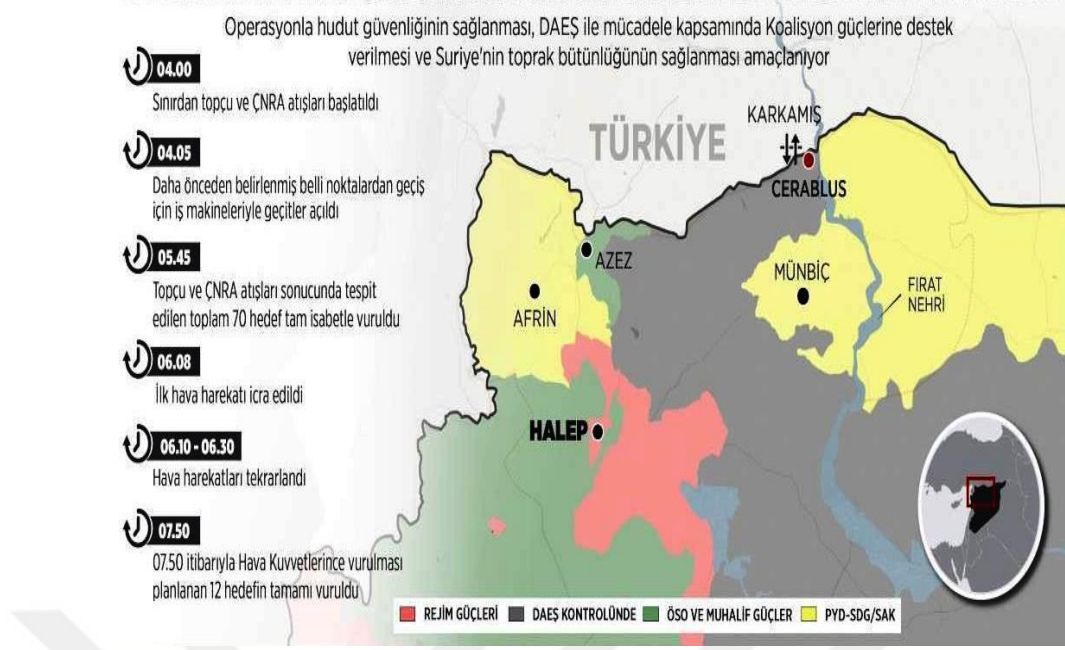
²⁹¹ İhlas Haber Ajansı, Erdoğan kara harekâtının sinyalini verdi, 27 Eylül 2014 tarihli internet haberi, <http://www.ihf.com.tr/haber-erdogan-kara-harekatinin-sinyalini-verdi-394968/> (Erişim tarihi: 21.12.2016)

²⁹² Gürcan Metin, Paris saldırısı ve DAEŞ’e yönelik kara operasyonu, 16 Kasım 2015 tarihli internet haberi, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/paris-saldirisi-ve-iside-yonelik-kara-operasyonu> (Erişim tarihi: 22.12.2016)

²⁹³ Posta (2015), Yabancı belgelerle Said Nursi, 2 Haziran 2015 tarihli internet haberi, <http://www.posta.com.tr/yabanci-belgelerle-said-nursi-haberi-284823> (Erişim tarihi: 19.12.2016)

²⁹⁴ Doğan Haber Ajansı, Türk Silahlı Kuvvetleri, Cerablus’a hareket başlattı, 24 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, http://www.dha.com.tr/turk-silahli-kuvvetleri-cerablusa-harekat-baslatti_1312302.html (Erişim tarihi: 20.12.2016); BBC, Cerablus’ta DAEŞ’e yönelik askeri harekât başlatıldı, 24 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-37171880> (Erişim tarihi: 20.12.2016)

²⁹⁵ Anadolu Ajansı, ‘Fırat Kalkanı’ dünya basınında geniş yankı buldu, 24 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/dunya/firat-kalkani-dunya-basiniinda-genis-yanki-buldu/634679> (Erişim tarihi: 20.12.2016)

Resim-4 Fırat Kalkanı Harekâtı Başlangıcı²⁹⁶,

Fırat Kalkanı harekâtı başlatıldığında ilk olarak; 24 Ağustos 2016 tarihi saat 04:00'te havalanan savaş uçakları, Suriye'nin Cerablus kentindeki DAEŞ hedeflerini çok namlulu roketatar, obüs ve tank atışları eşliğinde ateş altına alınmıştır. Atışların başlaması sonrasında kara harekâtının da tam anlamıyla başlaması adına belirlenmiş bölgelerde iş makineleri ile geçiş güzergâhları oluşturularak tank ve birliklerin sevk güzergâhları oluşturulmuştur²⁹⁷.

Fırat Kalkanı harekâtının amacı ile ilgili olarak İçişleri Bakanı Efkân Ala²⁹⁸, Başbakan Yardımcısı Numan Kurtulmuş²⁹⁹, Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın³⁰⁰ ve Millî Savunma Bakanı Fikri Işık yaptığı açıklamalar ile net bir şekilde ortaya koymuştur. Bu açıklamalara göre Türkiye'nin sınır güvenliğini sağlamaya yönelik operasyonun iki esas amacı olup bunlardan ilkinin mevcut bölgelerin DAEŞ terör örgütünden temizlenmesi ve ikincisinin ise DAEŞ'in ele geçirdiği bölgelerin PYD ve YPG gibi terör örgütleri tarafından ele geçirilmemesini sağlamaktır. Işık

²⁹⁶ Anadolu Ajansı, TSK'dan DAEŞ'e 'Fırat Kalkanı' operasyonu, 24.08.2016 Tarihli haber, <http://aa.com.tr/tr/info/infografik/1779> (Erişim tarihi: 21.12.2016)

²⁹⁷ Doğan Haber Ajansı (2016), Türk Silahlı Kuvvetleri, Cerablus'a harekât başlattı, 24 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, Türk Silahlı Kuvvetleri, Cerablus'a harekât başlattı (Erişim tarihi: 20.12.2016)

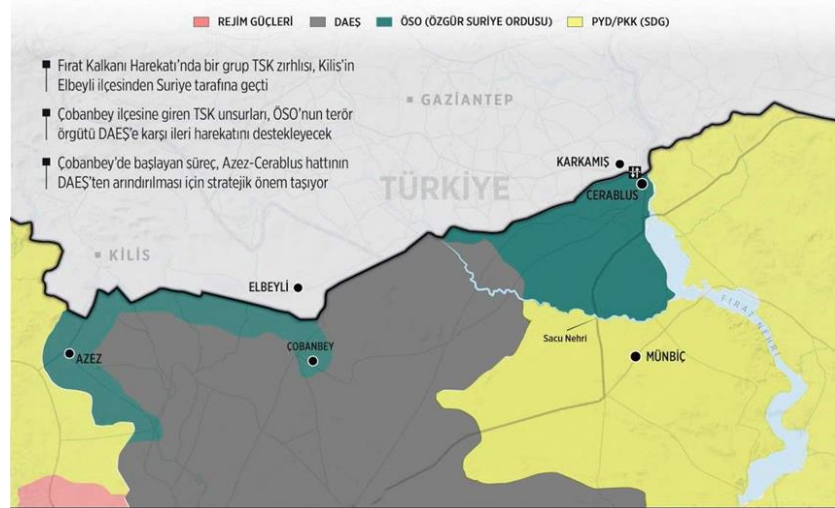
²⁹⁸ Anadolu Ajansı, Bu tehdit ortadan kaldırılacak yapılan budur, 24 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <http://www.trthaber.com/haber/gundem/bu-tehdit-ortadan-kaldirilacak-yapilan-budur-267839.html> (Erişim tarihi: 22.12.2016)

²⁹⁹ Akşam Gazetesi, Kurtulmuş: Sonuç alıcı, kısa bir operasyon, 24 Ağustos 2016 Tarihli internet haberi, <http://www.aksam.com.tr/siyaset/kurtulmus-sonuc-alici-kisa-bir-operasyon/haber-544176> (Erişim tarihi: 22.12.2016)

³⁰⁰ Anadolu Ajansı, İbrahim Kalın operasyonun amacını açıkladı, 24 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <http://www.trthaber.com/haber/gundem/ibrahim-kalin-operasyonun-amacini-acikladi-267959.html> (Erişim tarihi: 22.12.2016)

yaptığı açıklamasında ayrıca operasyonun doğrudan DAEŞ'e yönelik olmasına karşın doğrudan olarak çeşitli örgütleri de etkileyeceğini belirtmiştir. Örneğin YPG-PYD örgütlerinin Fırat Nehri'nin doğusuna doğru geri çekilmelerinin zorunlu olduğunu aksi durumda onları da operasyona dahil edilebileceğini belirtmiştir. Ayrıca Türkiye'nin sınırında mevcut yapılanmalardan farklı olarak başka bir örgütlerin oluşmasının da engellenmesi diğer amaçlar arasındadır³⁰¹.

Fırat Kalkanı harekâtı ve başlangıç dönemi dikkate alındığında sonraki yıllarda ortaya çıkabilecek farklı amaçlarında olduğu görülebilecektir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Milleti'nin geçtiği zor dönem ile benzer şekilde TSK'nın geçtiği dönemde böyle bir operasyon başlatılması ve dünya genelinde bunun yankılanması tüm art niyetli oluşumlara rağmen aslında ne kadar güçlü ve ayakta durulabildiğinin somut göstergeleri arasında yer almaktadır³⁰². Ulusal ve uluslararası anlamda silahlı kuvvetlere güven ve güç tazeleme kavramları ülke geleceği bakımından oldukça büyük öneme sahiptir. Ayrıca operasyon ve ilerleyiş bakımından Suriye'deki örgütler ile mücadelede Türkiye bu cephede 3 farklı örgüt ile (her örgütte kendi içerisinde farklı oluşumlara -silah, teçhizat, ülke destekleri, vb.- sahip olmakta) mücadele etmesine karşın operasyonun dokuzuncu gününde şehit vermeden 3 kenti ele geçirmiştir.

Resim-5 Fırat Kalkanı Harekâtının İlerleyişi 03.09.2016³⁰³

³⁰¹ Anadolu Ajansı, Işık: PYD mutlaka Fırat'ın doğusuna çekilecek, 25 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <http://www.trthaber.com/haber/gundem/isik-pyd-mutlaka-firatin-dogusuna-cekilecek-268125.html> (Erişim tarihi: 22.12.2016)

³⁰² Yarar Mete, Adı Fırat Kalkanı ruhu Ömer Halisdemir, Karar Gazetesi, 25 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.karar.com/yazarlar/mete-yarar/adi-firat-kalkan-ruhu-omer-halisdemir-1943> (Erişim tarihi: 20.12.2016)

³⁰³ Anadolu Ajansı, Fırat Kalkanı Harekâtı, Çobanbey'de hız kazandı, 03 Eylül 2016 tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/info/infografik/1865> (Erişim tarihi: 22.12.2016)

Fırat Kalkanı harekâtı 24 Ağustos 2016 tarihinde hava hareketleri ile başlamış ve ABD'nin İncirlik Üssü'nde bulunan savaş uçakları da hava hareketine katılmış ve operasyona destek somut biçimde ortaya konulmuştur³⁰⁴. 3 Eylül 2016 tarihi itibarı ile Cerablus, Çobanbey ve Azez kentleri DAESH'ten temizlenmiştir. Operasyon bir yandan devam ederken ABD, çeşitli örgütler ile ittifakı kâğıt üzerinde bir sözleşme veya sözlü yapılan bir görüşme olarak sınırlandırmayarak sonraki dönemlerde yaptığı çeşitli destekleri bu kapsama dahil etmiştir. ABD'nin; YPG'ye yönelik silah destekleri (bu konuda Eylül 2016'ya kadar karadan 350 defa askeri malzeme bununla birlikte yapılan planlamalar sonrasında ileriki dönemde uçaksavar ile tanksavar gibi ağır silahlar³⁰⁵ ve en son desteği Aralık 2016'da 7 helikopter dolusu silah desteği³⁰⁶) sağlaması Türkiye'nin kaygı ve endişelerinin artmasına neden olmuştur. ABD'nin yaptığı silah yardımları kaygı ile karşılamakla yetinmeyen Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 2016 yılı Eylül ayında yaptığı açıklamalarda³⁰⁷ ABD'nin silah desteği konusunu resmen ilan etmiş ve eleştirilerini dile getirmiştir. Eleştirilerin yanı sıra İçişleri Bakanı Süleyman Soylu yaptığı açıklama ile çeşitli kamplarda ABD tarafından PYD'ye verilen bilgi ve eğitimlerin her birinden Türkiye'nin haberi olduğunu ve bunu tüm dünyanın bilmesi gerektiğini³⁰⁸ açıklamıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan daha sonradan yaptığı açıklamada ise ABD'nin DAESH'e destek olduğunu belirtmiş ve Rus siyasetçi Aleksey Puşkov tarafından bu söylemlerin doğruluğu sebebi ile desteklenmiştir³⁰⁹.

Suriye'de terör örgütlerinden PYD ve dolaylı olarak YPG'ye verilen destekler konusunda yapılan üst düzey açıklamalara rağmen ABD'nin desteğe devam etmesi oldukça dikkat çekici bir durumdur. Dikkat çekici bir diğer durum ise 9 Ağustos 2016 tarihinde yaşanmıştır. Türkiye'ye Suriye sınırından kaçak yollarla girmeye çalışan siyah başörtülü bir kadının yakalanması ile sonradan yapılan araştırmalarda bu kişinin Lindsey Snell adlı CIA personeli olduğunun ortaya çıkması diğer dikkat çekici

³⁰⁴ Trthaber, ABD'den Fırat Kalkanı Operasyonu'na hava desteği, 24 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <http://www.trthaber.com/haber/dunya/ABDden-firat-kalkani-operasyonuna-hava-destegi-268003.html> (Erişim tarihi: 24.12.2016)

³⁰⁵ Hürriyet, ABD'den PYD'ye doğrudan silah, 21 Eylül 2016 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/ABDden-pydye-dogrudan-silah-40228722> (Erişim tarihi: 19.12.2016)

³⁰⁶ İhlas Haber Ajansı (2016), ABD'den YPG'ye 7 helikopter silah yardımı, 13 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.ihb.com.tr/haber-ABDden-ypgye-7-helikopter-silah-yardimi-608947/> (Erişim tarihi: 20.12.2016)

³⁰⁷ Aljazeera, Erdoğan: ABD 3 gün önce Kobani'ye silah gönderdi, 23 Eylül 2016 tarihli internet haberi, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/erdogan-ABD-3-gun-once-kobaniye-silah-gonderdi> (Erişim tarihi: 20.12.2016); BBC, Erdoğan: ABD uçakları Kobani'ye iki uçak silah indirdi, 23 Eylül 2016 tarihli internet haberi, <http://www.bbc.com/turkce/37447882> (Erişim tarihi: 20.12.2016)

³⁰⁸ Milliyet, İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, Hatay'da İncelemelerde Bulundu, 7 Ocak 2017 tarihli internet haberi, <http://www.milliyet.com.tr/icisleri-bakani-suleyman-soylu-hatay-hatay-yerelhaber-1763612/> (Erişim tarihi: 07.01.2017)

³⁰⁹ NTV, Puşkov: Erdoğan haklı, ABD terör örgütlerine destek veriyor, 28 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.ntv.com.tr/dunya/puskov-erdogan-hakli-abd-teror-orgutlerine-destek-veriyor,tFsLoqqOzUWutyKmrVkdzw> (Erişim tarihi: 29.12.2016)

durumlardan birisidir. Suriye’de binlerce kilometre uzakta hatta okyanus ötesi başka bir ülkenin istihbarat teşkilatı personelinin üstelik yaşanan son olaylarda bölgede olması ve ABD helikopterlerinin sınır hattında bir süre bu kişiyi aradığı tespitlerinin³¹⁰ tesadüfi olmadığı anlaşılmaktadır. Aslında tüm bu dikkat çekici olaylar daha önceden gerçekleştirilen somut üç önemli olayın takipçisi konumundadır. Bu olaylar ise;

- a) 2015 yılında; The German Marshall Fund of the United States (Marshall Fonu) adlı kurum tarafından yapılan “Türkiye’nin Algıları” adlı bir araştırmada ABD’nin Türkiye’nin ilk ve en güçlü dostu, destekçisi olduğunu belirten analizler³¹¹ (bunlar ayrıntılı olarak sonraki sayfada belirtilmiştir),
- b) Şubat 2016 CIA Ortadoğu Programı Direktörü ve Türkiye Uzmanı Prof. Dr. Henri Barkey’in Türkçe olarak yaptığı açıklama Türkiye’nin Suriye’de herhangi bir operasyon yapmaması gerektiğini aksi durumda buradaki bataklığa saplanıp buradan çıkamayacağını belirten somut ifadeler kullanması³¹²,
- c) 15 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye’nin darbe teşebbüsü ile karşı karşıya kaldığı dönemde Henri Barkey’in İstanbul Büyükkada’da bulunan (ve 1919 yılında işgal döneminde İngiliz Ordu Karargâhı olan) bir otelde beraberindeki (isimleri tespit edilemeyen) 17 kişi ile toplantı yapması, o gece darbe gelişmelerini sabaha kadar sürekli olarak TV’den takip etmesi ve 19 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye’den ayrılması³¹³,
- d) 15 Temmuz 2016 tarihinde akşamında darbe girişiminin olduğu saatlerde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı’nın uçak konum bilgilerinin (havadaki konum, iniş, kalkış zamanları, vd.) ABD şirketi Stratfor Global Intelligence şirketinin anlık olarak sosyal medya (twitter) hesabı üzerinden paylaşması³¹⁴ ve bu verilere aktif ulaşımın sağlanması,

³¹⁰Yeniakit, CIA'nin binbir surat ajanı Suriye sınırında enselendi, 2 Eylül 2016 tarihli internet haberi, <http://www.yeniakit.com.tr/haber/cianin-binbir-surat-ajani-suriye-sinirinda-enselendi-208025.html> (Erişim tarihi: 08.01.2017); Milat Gazetesi, Suriye sınırında CIA ajanı yakalandı, 2 Eylül 2016 tarihli internet haberi, <http://www.milatgazetesi.com/suriye-sinirinda-cia-ajani-yakalandi-haber-93450> (Erişim tarihi: 08.01.2017)

³¹¹The German Marshall Fund of the United States, Türkiye’nin Algıları Araştırması: 2015, ss.1-14 http://www.gmfus.org/sites/default/files/TP%20Key%20Findings%20Report%20Turkce%20Final_0.pdf (Erişim tarihi: 22.12.2016)

³¹²Örnek Elif, 'Türkiye kara harekâtı düzenlerse bataklığa saplanır', 2 Şubat 2016 tarihli Sputniknews internet sitesi haberi, <https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201602021020600035-turkiye-suriye-cerablus-rakka-pyd-isid/> (Erişim tarihi: 05.01.2017)

³¹³Sabah, O gece bu otelde CIA mesaideydi!, 26 Temmuz 2016 tarihli internet haberi, <http://www.sabah.com.tr/gundem/2016/07/26/o-gece-bu-otelde-cia-mesaideydi> (Erişim tarihi: 05.01.2017); Habertürk, CIA, darbe girişimi gecesi Büyükkada'da mesaideymiş, 26 Temmuz 2016 tarihli internet haberi, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1272182-cia-darbe-girisimi-gecesi-buyukadada-mesaideymis> (Erişim tarihi: 05.01.2017)

³¹⁴Milliyet, ABD'li özel istihbarat kuruluşu Stratfor'dan darbe yönlendirmeleri, 28 Temmuz 2016 tarihli internet haberi, <http://www.milliyet.com.tr/abd-li-ozel-istihbarat-kurulusu-gundem-2285537/> (Erişim

olarak dikkatleri çekmektedir.

Marshall Fonu tarafından yapılan araştırmada, ilgili kişilerin açıklamaları, buldukları mekân ve kişiler ile bir kurumun sosyal medya hesabı üzerinden paylaşımları ile tez çalışması konusuna girmeyen diğer gelişmelerde (Kıbrıs sorunu, RF krizi, AB üyeliği, vd.) yaşanan olaylar Türkiye'nin üst düzey stratejik analistleri tarafından incelenmesi sonrasında bir takım stratejilerin belirlenmesi gerektiği algısını doğal olarak ortaya çıkarılmıştır. Gelişmeler ve gelecekte olmak istenilen konum ile ilgili olarak yapılan analizler sonrasında:

Yabancı devletler ile olan ilişkiler geliştirilmiş bunun akabinde bazı ülkeler (Pakistan³¹⁵, Azerbaycan, ABD, Senegal, Irak, vd.³¹⁶) sınırları içerisinde bulunan Türkiye'de faaliyet gösteren terör örgütü ile bağlantılı okulları kapatılmış,

Suriye'de yaşanan gelişmeler (PYD-YPG'nin Fırat'ın batısına geçerek Türkiye sınırındaki birçok bölgeyi ele geçirme faaliyetleri, DAEŞ, vd.) ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) Temmuz 2016'da yaşanan darbe olaylarında negatif olarak etkilene ihtimali sonrası tüm bu kavramların göz önünde bulundurularak 24 Ağustos 2016 tarihinde Türkiye tarafından TSK'nın yönetimi doğrultusunda Suriye'ye Fırat Kalkanı hareketi başlatılmıştır.

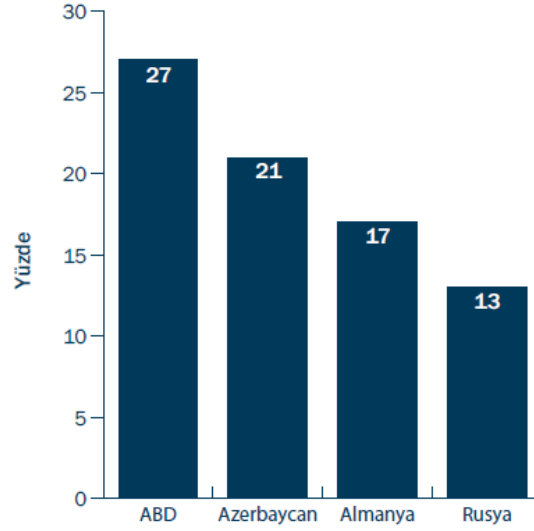
Türkiye'de, 2015 yılında Marshall Fonu adlı kurum tarafından yapılan araştırmada;ABD ile ilgili farklı tespitler elde edilmiştir. 16 ilde toplam 125 mahalle ve 1018 kişi ile gerçekleştirilen yüz yüze mülakatlar sonucunda "Türkiye'nin en önemli ortağı hangi ülkedir?" sorusuna verilen cevaplarda %27'lik oranla en yüksek (en önemli ortağı) değer alan ülke ABD olmuřtur³¹⁷.

tarihi: 08.01.2017); Anadolu Ajansı, Stratfor'un karanlık dünyası, 1 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/stratforun-karanlik-dunyasi/619536?amp=1> (Erişim tarihi: 08.01.2017)

³¹⁵ Yeniakit, O ülke tüm FETÖ okullarını kapattı, 27 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <http://www.yeniakit.com.tr/haber/o-ulke-tum-feto-okullarini-kapatti-206466.html> (Erişim tarihi: 05.01.2017)

³¹⁶ Habervitrini, İşte FETÖ'nun okullarını kapatan ülkeler, 19 Kasım 2016 tarihli internet haberi, <http://www.habervitrini.com/gundem/iste-feto-nun-okullarini-kapatan-ulkeler-868029> (Erişim tarihi: 05.01.2017)

³¹⁷ The German Marshall Fund of the United States, Türkiye'nin Algıları Araştırması: 2015, ss.1-14, s.1, http://www.gmfus.org/sites/default/files/TP%20Key%20Findings%20Report%20Turkce%20Final_0.pdf (Erişim tarihi: 22.12.2016)

Grafik-4 Türkiye'nin Ortağı Olarak Görülen En Önemli İlk Dört Ülke³¹⁸

Türkiye'nin DAESH'e karşı 24 Ağustos 2016 tarihinde başlattığı Fırat Kalkanı adlı operasyonda Milli Savunma Bakanı Fikri Işık'ın PYD-YPG'nin Fırat Nehri'nin doğusuna çekilmemesi durumunda operasyon kapsamına alınacağını belirtmesinin yaklaşık bir ay içerisinde ABD'nin YPG-PYD'ye silah desteğinde bulunması araştırılması gereken konular arasında yer almaktadır.

Fırat Kalkanı hareketi devam ettiği sıralarda operasyona karşı temkinli olan bazı kesimlerde belirmiştir. Örneğin Suriye'nin rejim muhalif grubu olan Şam'ın Fethi Cephesi (önceki adı Nusret Cephesi) örgütü, Türkiye ile bu operasyonda koordineli hareket halinde olan Özgür Suriye Ordusu ile diğer gruplar gibi kendilerinin de operasyona destek verebileceklerini ancak bazı şartların (ABD'nin operasyondan çıkarılması gibi) yerine getirilmesi gerektiğini yaptığı basın açıklamasında belirtmiştir³¹⁹. Ancak ABD'nin Fırat Kalkanı hareketinden hoşnut olmadığı ve yaptığı davranış-açıklamalar ile bunu ortaya koyduğu görülmektedir. Bunun sebebinin ise Suriye'de ABD'nin dolaylı kontrolünde (YPG-PYD) bir bölge oluşturma isteğinin olduğu Orhan tarafından yapılan çalışmada ayrıca belirtilmiştir³²⁰.

³¹⁸ The German Marshall Fund of the United States (2015), Türkiye'nin Algıları Araştırması: 2015, ss.1-14, s.6,

http://www.gmfus.org/sites/default/files/TP%20Key%20Findings%20Report%20Turkce%20Final_0.pdf (Erişim tarihi: 22.12.2016)

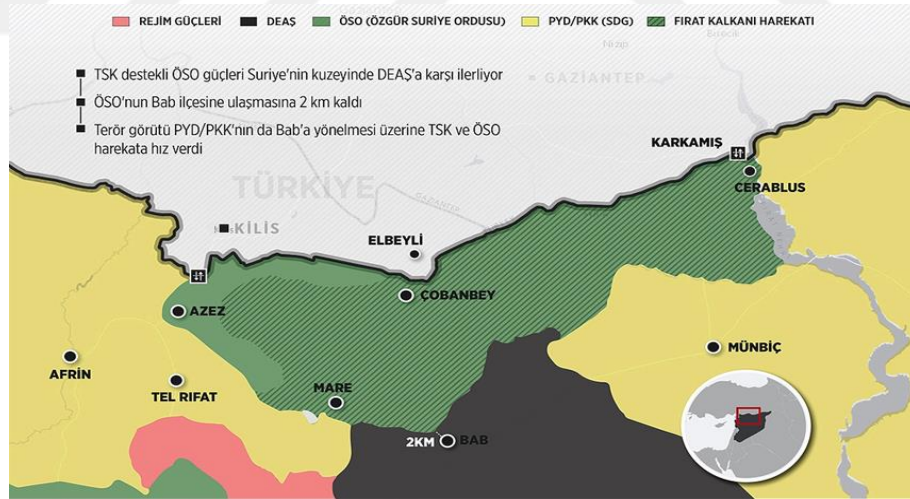
³¹⁹ Yeniakit, Şam'ın fethi cephesinden Türkiye açıklaması, 23 Eylül 2016 tarihli internet haberi.

³²⁰ Orhan Oytun, Fırat Kalkanı: Hedefler, Fırsatlar ve Riskler, Ortadoğu Analiz Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 77, Kasım-Aralık, ss.10-13, 2016, s. 12.

Tablo-7 Türkiye'yi Fırat Kalkanı Harekatında Diğer Ülkelerin Konumu³²¹

Destekleyen Ülkeler	Desteklemeyen/Eleştiren Ülkeler
İsrail Almanya Fransa	ABD İran RF Suriye

Fırat Kalkanı harekatı Suriye, RF ve İran'ın eleştirisi ve önerileri eşliğinde devam ederken Almanya, İsrail ve Fransa gibi ülkeler de bu operasyon ile ilgili destek ve Türkiye'nin hukuki müdahale hakkını kullandığı yönünde ifadeler de bulunmuştur. Ancak Suriye ile olan iki ilişkilere değinmek gerekirse ilişkiler bu operasyon sonucu bozulmamıştır. 1999 yılı sonrasında düzelmeye başlayan ve 2004 yılı sonrasında serbest ticaret anlaşmaları ile daha somut iyileşmeler, ticari anlaşmalar, ithalat-ihracat üst seviyelerde seyretmeye başlamıştır³²². Ancak 22 Haziran 2016 tarihinde Suriye kuvvetlerinin Türkiye'nin F-4 Tipi Phantom keşif uçağını düşürmesi ile iki ülke arasındaki ilişkiler kopma noktasına gelmiştir³²³. Öyle ki Temmuz 2011 tarihinde Cilvegözü Sınır Kapısı'ndan 15.000 adet eşya dolu ve eşya taşımacılığı yapan araç geçiş yaparken Ağustos 2012 tarihinde bu sayı 30'a düşmüştür³²⁴.

³²¹ Birgün Gazetesi, Rus gazetesi Kommersant böyle yazdı: Rus istihbaratı Cerablus operasyonunu biliyordu, 26 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <http://www.birgun.net/haber-detay/rus-gazetesi-kommersant-boyle-yazdi-rus-istihbarati-cerablus-operasyonunu-biliyordu-125641.html> (Erişim tarihi: 15.12.2016)

³²² Yeşilyurt Nuri, Ortadoğu İle İlişkiler, Derleyen Baskın Oran, Türk Dış Politikası, Cilt:3, İletişim. 2013.

³²³ Milliyet, Uçak Bulundu Pilotlar Şehit, 5 Temmuz 2012 tarihli internet haberi, <http://www.milliyet.com.tr/ucak-bulundu-pilotlar-sehit-gundem-1562878/> (Erişim tarihi: 10.11.2016)

³²⁴ Reçber Kamuran ve Ayhan Veysel, Türkiye İle Suriye Arasındaki Krizin Hatay Bölgesi Üzerindeki Etkileri, *Alternatif Politika Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 3, 2013, ss.324-340, s..336

Resim-6 Fırat Kalkanı Harekatının İlerleyişi 13.11.2016³²⁵

Kasım 2016 itibari ile Türkiye gerçekleştirdiği operasyonda Bab'ın 2 kilometre yakınlarına kadar olan bölgeyi (Mare, Azez, Çobanbey ve Cerablus şehirleri) kontrol altına almıştır. Ayrıca Fırat Kalkanı harekatı ile temizlenen bu bölgeler dahilinde oldukça geniş bir alanda güvenli bölge oluşturmuştur. Oluşturulan bu güvenli bölgeler birçok Suriyeli halk tarafından olumlu olarak karşılanmış ve bölgeye yerleşim amaçlı geçişler başlamıştır³²⁶.

Sınır ihlali, yabancı devletin toprak bütünlüğüne zarar verme gibi asılsız iddialar Türkiye'yi operasyonel konuda eleştirmekten ziyade acemilik göstergesi veya savaş suçu olarak tanımlanabilmektedir. Ancak Türkiye operasyon ve özellikle yurt dışı operasyonları konusunda tecrübesiz ülkeler arasında yer almamakla birlikte tarihi boyunca savaş suçu işlemeyen ülkeler arasında gösterilebilecektir. Öyle ki Fırat Kalkanı harekatı Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk sınır ötesi askeri operasyonu değildir. Türkiye'nin yaklaşık 42 yıl önce yurt dışı (sınır ötesi) askeri harekât 1974 yılında Kıbrıs Barış harekâtı ile gerçekleştirmiş ve harekâta 40 bine yakın asker katılmış olup operasyon sadece 26 gün (20 Temmuz-14 Ağustos) sürmüştür³²⁷. Günümüzdeki Fırat Kalkanı harekatı Türkiye'nin ilk Kıbrıs Harekâtından farklı olarak yürütülmüştür. Örneğin Kıbrıs Barış harekâtı 1959 yılında Zürih'te imza edilen Garanti Anlaşması'na dayanarak yapılırken, Fırat Kalkanı harekatı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinde yer alan 51. Maddeye dayanılarak gerçekleştirilmektedir³²⁸. Buna göre ilgili sözleşmenin VII. Nolu "Barışın Tehdidi, Bozulması ve Saldırı Eylemi Durumunda Alınacak Önlemler" bölümünde;

"Madde 51- Bu Antlaşma'nın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına hanel getirmez. Üyelerin bu meşru savunma hakkını kullanırken aldıkları önlemler hemen Güvenlik Konseyi'ne bildirir ve Konsey'in işbu Antlaşma gereğince uluslararası barış ve

³²⁵ Anadolu Ajansı (2016), Fırat Kalkanı'nda Bab hedefine 2 kilometre kaldı, 13 Ekim 2016 tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/info/infografik/2502> (Erişim tarihi: 22.12.2016)

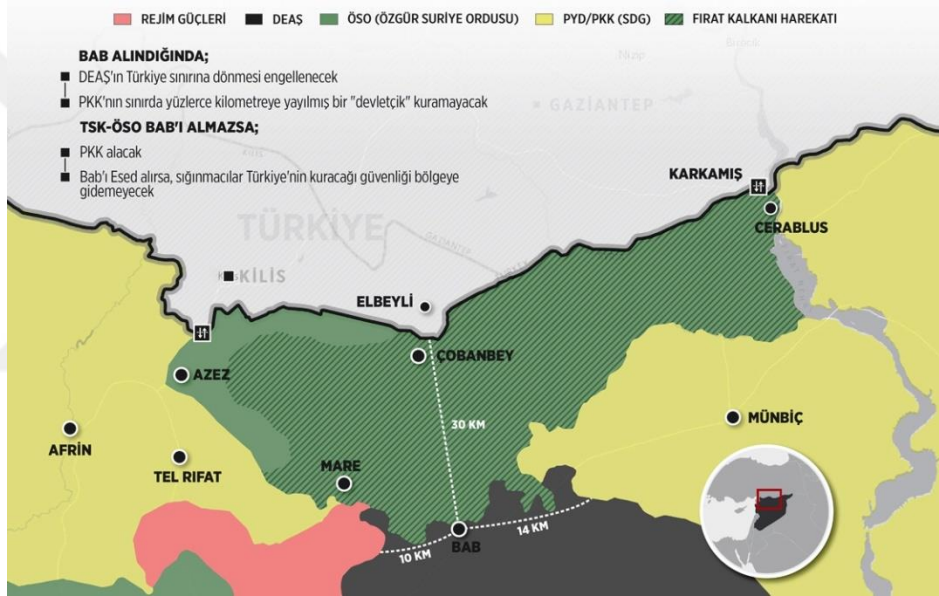
³²⁶ Jusoor for Studies, Fırat Kalkanı Operasyonu Türk politikasının seçeneklerini arttıran katkılar, Durum Tahmini, Jusoor Araştırma Merkezi, Ekim Sayısı, s.2, http://www.jusoor.co/content_images/users/1/contents/276.pdf (Erişim tarihi: 22.12.2016)

³²⁷ Habertürk, Kıbrıs Barış Harekâtı, 22 Temmuz 2014 tarihli internet haberi, <http://www.haberturk.com/tarihte-bugun/haber/972325-kibris-baris-harekati> (Erişim tarihi: 15.12.2016)

³²⁸ Tarakçı Nejat, Fırat Kalkanı Harekâtının Jeopolitik Etkileri, Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi, http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/kalkan_m_k_l_c_m_pdf_a4766b20-11b9-475b-aab5-1088c3495851.pdf (Erişim tarihi: 13.12.2016)

*güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için gerekli göreceği biçimde her an hareket etme yetki ve görevini hiçbir biçimde etkilemez.*³²⁹

yer almaktadır. Özetle antlaşma hükümlerinden hiçbirinin, BM üyelerinden birisinin silahlı saldırıya uğraması durumunda, Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında gereken önlemlerin alınmasına kadar, bu üye doğal olarak kişisel ya da ortak meşru savunma hakkına hanel getirmemelidir. Üyeler meşru olan savunma haklarını kullanırlarken bazı önlemler alırlar ve ardından Güvenlik Konseyi'ne durumu bildirirler. Konsey de antlaşmanın gereğini yapar ve uluslararası barış ve güvenliğin korunma ya da yeniden kurulmasında gereken hareket etme yetkilerini ve görevlerini hiçbir şekilde etkilememektedir.

Resim-7 Fırat Kalkanı Harekatının İlerleyişi 24.12.2016³³⁰

Türkiye'nin gerçekleştirdiği Fırat Kalkanı harekatı; Fransa, RF, İngiltere, İran ve ABD'ye ait özel kuvvetler mensubu askerlerinin olduğu bölgede ve Hizbullah ile Mossad gibi farklı yapılarında burada yer alması³³¹ savaşın oldukça farklı boyutudur. Tüm bu dış etkenlere ve operasyonun başladığı 24 Ağustos 2016 tarihinden günümüze dek şehit verilen askerlere rağmen operasyon tüm kararlılıkla devam etmektedir. Örneğin 24 Aralık 2016 açıklanan operasyon haritasına bakılacak olursa

³²⁹ TBMM, Birleşmiş Milletler Anlaşması, s.16,

<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf> (Erişim tarihi 10.12.2016)

³³⁰ Anadolu Ajansı, Türkiye'nin güvenlik kapısı: Bab, 24 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/info/infografik/3208> (24.12.2016)

³³¹ Özdağ Ümit, Ümit Özdağ'dan Fırat Kalkanı yorumu, Mynet, 25 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.mynet.com/haber/politika/umit-ozdagdan-firat-kalkani-yorumu-2798409-1> (Erişim tarihi: 16.12.2016)

Türkiye'nin Fırat Kalkanı hareketinde en önemli hedeflerinden birisi olan Türkiye sınırından yaklaşık 30 kilometre Güney'de olan El-Bab kasabası sınırlarına dayandığı ve PYD-YPG kontrolündeki bölgeleri birleştirmeyerek aralarında yaklaşık 24 kilometrelik uzaklık bulunmasını sağlayacak noktaya gelinmiştir. Ayrıca operasyonda dördüncü ay doldurulurken toplam 1840 kilometrekarelik alan (Bkz. Resim 7) terör örgütlerinden arındırılmıştır³³².

2016 yılının 24 Ağustos ve 22 Eylül tarihleri arasından mayın tarama ekipleri ilgili cihazlarıyla sınır bölgesinde gömülü olan mayın ve tuzakları temizlemiştir. Yok olacağını anlayan terör örgütlerinin buldukları bölümlere ABD ile İngiltere gibi ülkelerin bayraklarını asmalarına karşın teyitler sonrasında imha edilmiştir. Bunun yanında Türkiye Sınırı boyunca 5 kilometrelik bölüm dev Türk bayrakları ile donatılmıştır. Ayrıca, Azez, Çobanbey ve Cerablus vilayetleri de dahil olmak üzere toplam 1200 kilometrekareye yakın bölüm terör örgütlerinden temizlenmiştir. Bütün bunların yanında Türkiye-Suriye sınırına 4 metre yükseklikli güvenlik duvarları (mobil) inşaat edilmiştir.

23 Eylül-27 Aralık 2016 tarihleri arasında, terör örgütünden temizlenen yerleşim yeri sayısı (köy, vilayet, vd.) 225'e, toprak bütünlüğü ise iki bin kilometrekarelik alana çıkartılmıştır. 25 Ekim 2016 tarihinde; "20 Ekim 2016 tarihinden itibaren NATO'ya ait gözetleme, keşif ve istihbarat özelliklerini barındıran Awacs Uçaklarının Türkiye'ye bilgi aktarma konusunda uçuşlarda bulunduğu" NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg tarafından açıklanmıştır. 25 Ekim 2016 tarihinde BM; DAEŞ'in Musul'da birçok çocuğu öldürdüğünü belirtilmiştir. 30 Ekim 2016 tarihinde Irak Hava Kuvvetleri tarafından Musul Operasyonu kapsamında ele geçirilen Geyara bölgesinde bulunan yapılarda (bina, garaj, vd.) DAEŞ'e ait top, tünel kazma makineleri ve tank gibi çok sayıda teçhizat ele geçirilmiştir. Belirlemelerde DAEŞ'in saldırılarda kaçış ve saldırı gerçekleştirme amaçlı kullandığı kızaklı su motorundan yapılan tünel kazma makinasının çok sayıda tünel kazdığı ve kazılanlardan bazı tüneller de ayrıca tespit edilmiştir³³³.

DAEŞ'in yer altından kazılan tünel gibi yapıların önlenmesi adına yer altı duvarı önerisinden önce bir takım Jeofizik yöntemler araştırılmıştır. Örneğin uçak yolu ile belirli bir yükseklikten alınacak jeofizik ölçümler ile yer altında bulunan dehliz, boşluk, geniş çaplı (örneğin 5 metre yarıçaplı) cepanelikler

³³² Anadolu Ajansı, Türkiye'nin güvenlik kapısı: Bab, 24 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/analiz-haber/turkiyenin-guvenlik-kapisi-bab/713280> (Erişim tarihi: 19.12.2016)

³³³ Hürriyet (2016), DAEŞ'in tünel kazmada kullandığı makine bulundu, 30 Ekim 2016 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/isidin-tunel-kazmada-kullandigi-makine-bulundu-40263260> (Erişim tarihi: 26.12.2016)

belirlenebilmektedir. Ancak bu yöntemin dezavantajı olan tünel gibi oldukça dar kesitli yer altı yapılarının uçak ile günümüz teknolojisinde henüz belirlenemediği bildiği düşünülmektedir. Elinde tünel kazma makineleri bulunan örgütün dar kesitli tüneller açması ve yer altına kamp alanı gibi barınaklar oluşturmaması bu varsayımı destekleyen önemli kanıtlardan birisidir. Yer altından tüneller ile yapılacak sızma girişimlerinin engellenmesi amacıyla yine Jeofizik yöntemler bulunmaktadır. Örneğin araçlara monte edilebilecek bu tip cihazlar ile yer altında benzer yapılar tamamen belirlenebilmektedir. Ancak bu yöntemin de dezavantajı tünel, boşluk gibi yer altı oluşumlarının tam üzerinde (düşey iz düşümde) bulunduğu durumlarda başarılı sonuçlar vermesidir³³⁴. Buda örgüt üyelerinin bu sırada patlatma, saldırı olayı yapabileceği ve bu cihazlar konusunda tecrübeli personel gerekliliği sebebi ile uygulanamayan yöntemler arasındadır. Ancak bu tür teknolojilerin TÜBİTAK ve diğer kuruluşlarca geliştirilmesi oldukça yararlı olabilecektir.

Suriye'de Fırat Kalkanı harekâtı devam ederken 11 Aralık 2016 tarihinde sıralarında İstanbul ilinde Beşiktaş'ta Suriye'den geldiği belirtilen toplam 400 kilo özel yapım bomba; yaya ve araçlı olmak üzere 2 canlı bomba tarafından Çevik Kuvvet polislerinin bulunduğu bölgelerde patlatılmıştır. Saldırıyı YPG-PYD'nin Türkiye'deki versiyonu PKK'ya bağlı TAK örgütü üstlenmiştir. Olayda 37 Polis şehit olurken 8 vatandaş hayatını kaybetmiştir. Fırat Kalkanı harekâtı devam ederken 16 Aralık 2016 tarihinde ABD El-Bağdadi'ye koyduğu ödülü 25 milyon dolara çıkarttığını açıklamıştır. Fırat Kalkanı harekâtına asker gönderen Zincidere Komando Tugayı'ndan (Kayseri) çarşı iznine çıkan askerleri taşıyan otobüse bombalı (petn tipi³³⁵) saldırı yapılarak 14 askeri şehit etmiştir. Olayda yaralanan 2 askeri ise hastanede şehit olarak bu saldırıda şehit olan sayısı 16'ya çıkmıştır. TSK Suriye'de DAESH ile savaşırken Suriye Ordusu, YPG-PYD ve diğer örgütlerin yakınından (ateş edilebilecek ve ikili mücadeleye girilebilecek mesafeden) geçen DAESH mensuplarına bu örgütler tarafından saldırı eylemi gerçekleştirilmemiştir.

DAESH bu sebeple TSK'nın karşısına daha güçlü çıkmıştır. 19 Aralık 2016 tarihinde Ankara Ticaret Odası'nda bir resim sergisine katılan Rus Büyükelçi Andrey Karlov'a suikast yapılmış ve saldırgan terör örgütü El-Nusra marşı atarak saldırıyı gerçekleştirmiştir. Olayda saldırgan başka kimseye saldırıda bulunmamış ve

³³⁴ Sarıçiçek İşil, Mühendislik Problemlerinde GPR Yöntemi, Jeofizik Mühendisliği Eğitimi, Sertifika Programı, Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane, 2014, s. 3, http://jeofizik.gumushane.edu.tr/user_files/files/JMESP/GPR.pdf (Erişim tarihi: 10.01.2017)

³³⁵ Sabah, PKK etkiyi artırmak için PETN kullandı!, 17 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.sabah.com.tr/gundem/2016/12/17/pkk-etkiyi-artirmak-icin-petn-kullandi> (Erişim tarihi: 18.12.2016)

sonrasında özel harekât polislerinin “teslim ol” çağrısına karşılık verince çıkan çatışmada ölü olarak ele geçirilmiştir.

20 Aralık 2016 tarihinde Rus Devlet Başkanı Vladamir Putin ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan yaptığı açıklamalarda Andrey Karlov suikastının provokasyon olduğunu açıklamışlardır³³⁶. Aynı gün içinde El-Bab'da bulunan eski şehir hastanesini cephanelik olarak kullanan DAEŞ'e bu bölümde sızma operasyonu yapıldığı esnada 100'e yakın Türkiye Özel Kuvvetleri ile Komandoları katılmış ve 230 civarı DAEŞ'li terörist ile çatışmaya girilmiştir³³⁷.

25 Aralık 2016 tarihinde Kasım ayı ortalarında başlayan yüz bin nüfuslu El Bab kentine yapılan operasyona toplam 750 Özel Kuvvetler Komutanlığı mensubu bordo berelinin katıldığı belirtilerek operasyonun zorluk seviyesi ile yönetimini Özel Kuvvetler Komutanı Korgeneral Zekai Aksakallı bölgede operasyonun bizzat yönetmektedir³³⁸. 28 Aralık 2016 tarihi itibari ile Türkiye ve RF, Suriye'de ateşkes konusunda anlaşarak Suriye ve destekçi örgütlerin, Muhaliflerin buna uyması konusunda girişimlerde bulunması kararlaştırılmıştır. Ateşkeste amaç ise savaş bölgesinde (Halep, vd.) bulunan sivil halkın güvenli biçimde bölgeden tahliyesi olduğu ve BM'nin 2015 yılında aldığı 2254 nolu kararına (Ek 2 ve 2a) destek olması olarak açıklanmıştır³³⁹.

28 Aralık 2016 tarihinin akşamında RF hava kuvvetlerine bağlı savaş uçakları El Bab şehrinin güney bölgelerinde yer alan DAEŞ mevkiilerine hava harekatı düzenlemişlerdir³⁴⁰. 29 Aralık 2016 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu yaptığı açıklamada çok net ve keskin ifade kullanmış ve Dışişleri;

“ABD'nin de içerisinde bulunduğu koalisyon belli zamandan beri Fırat Kalkanı harekâtına havadan destek vermiyor.ABD YPG'ye-PYD'ye silah veriyor. Nokta. Onlar böyle diyorsa benim de söyleyeceğim

³³⁶ BBC, Erdoğan ve Putin hemfikir: Suikast bir provokasyon, 20 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38365002> (Erişim tarihi: 23.12.2016)

³³⁷ Habertürk, El-Bab'taki çatışmada neler yaşandı?, 23 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1339953-firat-kalkani-harekatinda-el-bab-bolgesine-yapilan-operasyonda-neler-yasandi> (Erişim tarihi: 24.12.2016)

³³⁸ Akşam, El Bab son dakika haberleri ve haritası ve en son durum nedir 25 Aralık, 25 Aralık 2016 Tarihli internet haberi, <http://www.aksam.com.tr/guncel/el-bab-son-dakika-haberleri-ve-haritasi-tsk-nerede-daes-ile-siddetli-catisma-var/haber-578717> (Erişim tarihi: 28.12.2016)

³³⁹ NTV, Türkiye ve Rusya Suriye'de ateşkes planında anlaştı, 28 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.ntv.com.tr/dunya/turkiye-ve-rusya-suriyede-ateskes-planinda-anlasti,eagfPMDL802QFbKWk1RVEA> (Erişim tarihi: 28.12.2016)

³⁴⁰ Gazetevatan, Son dakika haberi... Ruslar ilk kez El Bab'a hava harekatı düzenledi!, 29 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.gazetevatan.com/ruslar-ilk-kez-el-bab-a-hava-harekati-duzenledi-1023054-dunya/> (Erişim tarihi: 29.12.2016)

budur. Son derece nettir. ABD'nin YPG'ye özellikle DAEŞ'a karşı mücadele edecek diye silah verdiğini onlar da çok iyi biliyor, biz de çok iyi biliyoruz. Bizim elimizde de belgeler var, dünyada da herkes biliyor. Dolayısıyla her şeyden önce bizim dürüst olmamız lazım. Yani, bugüne kadar silah verdik, hata ettiğimizi anladık diyorsa eyvallah ama bugüne kadar ABD, YPG'ye silah vermiştir. Nokta.³⁴¹

açıklamasını yapmış ve Fırat Kalkanı hareketi ile ilgili koalisyon grubu desteği ve ABD'nin YPG ve PYD silah desteği verdiğini net biçimde belirtmiştir.

Resim-8 PYD-YPG ve PKK'ya Yapılan Silah Destekleri³⁴²

29 Aralık 2016 tarihinde, ABD'nin terör örgütlerine karşı sağladığı destekler içerisinde;

- Tespit edilmiş ilk askeri yardım 7 Nisan 2016 tarihinde gerçekleştirilmiş,

³⁴¹ Anadolu Ajansı , Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu: Bugüne kadar ABD, YPG'ye silah vermiştir. Nokta, 29 Aralık 2016 Tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/disisleri-bakani-cavusoglu-bugune-kadar-ABD-ypgye-silah-vermistir-nokta/716159> (Erişim tarihi: 29.12.2016)

³⁴² Anadolu Ajansı, ABD'nin PYD/PKK'ya askeri yardımı hız kesmedi, 29 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/dunya/ABDnin-pyd-pkky-askeri-yardimi-hiz-kesmedi/716471> (Erişim tarihi: 29.12.2016)

- Rümeylan (Rimelan) üssüne 13 ve 23 Aralık tarihlerinde helikopterleri ile büyük kargolar indirilmiş,
- Irak-Suriye sınırından çok sayıda tırın PKK-PYD bölgesine giriş yapmış,
- 27 Aralık 2016 da en büyük ve kapsamlı sevkiyatlar yapılmış³⁴³,

olduğu bilgileri Türk basını tarafından duyurulmuştur.

29 Aralık 2016 tarihinin gece saatlerinde dünya basınına ABD'den gelen bir haber damga vurmuştur. Haberde, ABD'nin 8 Kasım 2016 tarihinde gerçekleşen genel seçimlerine siber saldırı ile etkileme ihtimali olduğu gerekçesi ile 35 Rus diplomatı 72 saat içerisinde sınır dışı etme kararı aldığı bilgileri yer almıştır. Haberi Beyaz Saray internet sitesi üzerinden yaptığı yazılı açıklamada (Ek 3) duyurmuştur. Ayrıca iki konsolosluğun da kapatılacağı duyuruda yer alan diğer açıklamalardandır³⁴⁴. 30 Aralık 2016 tarihinin akşamında Fırat Kalkanı hareketinde Türkiye mevzilerine sızmaya çalışan yüzden fazla teröriste 2 askerin 2 tank ile mevziden çıkarak karşılık vermesi (bir tankın 5 defa isabet almasına rağmen) hiç şehit verilmeden yüzün üzerinde DAESH militanı öldürülmüştür³⁴⁵

31 Aralık 2016 tarihinde İstanbul Ortaköy'de bir gece kulübüne yapılan terörist saldırıda (silahla 120 mermi kullanılarak vurulma sonrasında) 39 kişi yaşamını yitirmiştir³⁴⁶, terörist 9 Ocak 2017 tarihi itibarıyla yakalanamazken saldırıyı DAESH üstlenmiştir³⁴⁷. 17 Ocak 2016 tarihinde terörist Esenyurt'da yakalanmıştır. 5 Ocak 2017 tarihinde İzmir Adliyesi'ne 2 terörist tarafından bombalı araçla saldırı girişiminde bulunulmuştur. Saldırı olacağından şüphelenen trafik polisi Fethi Sekin beylik tabancasıyla kaleşnikof tipi silahları olan iki saldırganı engellemiş ve bunlardan birisini etkisiz hale getirmesi sonrasında mermisinin bitmesi sebebi ile geri manevra yaptığı esnada diğer terörist tarafından şehit edilmiştir. Saldırıda Fethi Sekin'den başka birde adliye çalışanı şehit olmuştur³⁴⁸. Saldırı hakkında yapılan

³⁴³ Anadolu Ajansı, a.g.h.

³⁴⁴ Sputniknes, ABD, 35 Rus diplomatı 72 saat içerisinde sınır dışı edecek, 29 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <https://tr.sputniknews.com/ABD/201612291026553306-ABD-rusya-yaptirim-diplomat-sinir-disi/> (Erişim tarihi: 29.12.2016)

³⁴⁵ Takvim, El Bab'da kahramanlık destanı, 31 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.takvim.com.tr/guncel/2016/12/31/el-babda-kahramanlik-destani> (Erişim tarihi: 01.01.2017)

³⁴⁶ BBC, İstanbul'da gece kulübü Reina'ya saldırı ve sonrası yaşananlar, 1 Ocak 2017 tarihli internet haberi, <http://www.bbc.com/turkce/live/haberler-turkiye-38482615> (Erişim tarihi: 05.01.2017)

³⁴⁷ Hürriyet, Son dakika: Reina saldırısını DEAŞ üstlendi!, 2 Ocak 2017 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/reina-saldirisinda-korkunc-detaylar-40323896> (Erişim tarihi: 05.01.2017)

³⁴⁸ Hürriyet, Kahraman polis Fethi Sekin hain saldırıyı önledi..., Kahreden paylaşım, 5 Ocak 2017 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/kahraman-polis-fethi-sekin-sehit-oldu-alcaklarin-katliam-planini-onledi-40327836> (Erişim tarihi: 05.01.2017)

araştırmalar sonrasında saldırının PKK terör örgütü tarafından yapıldığı belirlenmiştir³⁴⁹.

Fırat Kalkanı hareketi kapsamında savaş uçakları ile hava saldırıları gerçekleştirilirken kara hareketinde El Bab'da yürütölen operasyonlarda DAES'in terk ettiği her yeri (ev, sokak, vd.) ve birçok malzemeyi (tencere, taş, töp, vd.) RDX adlı etkili ve profesyonel türde bomba ile tuzakladığı ve bunların imha çalışmalarının uzun sürmesi sebebi ile operasyonun bir nebze olsa yavaşladığı belirlenmiştir³⁵⁰.

ABD'nin PYD'ye silah-askeri yardım yaptığı konusunda dikkat çekici bir açıklama 9 Ocak 2017 tarihinde PYD lideri Salih Müslim'den gelmiştir. Müslim açıklamasında ABD'den dolaylı olarak (Demokratik Suriye Güçleri aracılığı ile) askeri ve silah yardımı aldıklarını açıklamıştır³⁵¹.

Fırat Kalkanı hareketi başladığı tarihten itibaren Türkiye ve diğer ölkelerde yaşanan gelişmeler (konu ile ilişkili olduğu düşünölenler) yukarıda sıralanmıştır. Tüm bu olaylar incelendiğinde;

Türkiye'ye yönelik olarak terör örgütleri PKK, DAES ve FETÖ'nün eylemlerini sıra ile gerçekleştirdiği, bu sebeple saldırılardan her birinin önceden haberi olduğu ve bu sebeple aynı anda saldırı yapılmadığı, ayrıca saldırıların bu örgütler tekelinde gerçekleştirilmiştir. Beşiktaş'ta düzenlenen saldırıda ve El Bab'da DAES tarafından terk edilen bölgelerde tuzak olarak bırakılan bombaların aynı türde, profesyonel askeri orduların kullanımında olması ve bunların fabrikasyon türde olduğu (el yapımı olmadığı) dikkate alınırsa DAES'in bomba tedarikçileri arasında kimlerin olduğu bu tür bombaların üretim yer ve kurum bilgilerinin ayrıntılı araştırılması ile somut biçimde ortaya çıkabileceği görölmüştür.

Beşiktaş ve El Bab'taki bombalar üzerinde yapılacak ayrıntılı araştırmaya benzer olarak PKK'nın Kayseri saldırısında kullandığı petn tipi patlayıcılarında aynı şekilde oldukça ayrıntılı araştırılması PKK'nın destek ve tedarikçilerinin belirlenmesinde oldukça önemli paya sahip olabileceği, Bomba tür ve üretim-tedarik

³⁴⁹ NTV, Son Dakika... İzmir Adliyesi önünde bombalı terör saldırısı: 2 şehit, 5 Ocak 2017 tarihli internet haberi, http://www.ntv.com.tr/turkiye/son-dakika-izmir-adliyesi-onunde-bombaliteror-saldirisi-2-sehit_ZCYCYK_Q0uUisiQTCAiKkg (Erişim tarihi: 05.01.2017)

³⁵⁰ Sputniknews, IşİD, El Bab'ı bomba tuzaklarıyla doldurdu', 27 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201612271026504590-isid-el-bab-boma-tuzak/> (Erişim tarihi: 05.01.2017)

³⁵¹ Timetürk, PYD lideri Salih Müslim: ABD'den askeri yardım alıyoruz, 9 Ocak 2017 tarihli internet haberi, <http://www.timeturk.com/pyd-lideri-salih-muslim-abd-den-askeri-yardim-aliyoruz/haber-447041> (Erişim tarihi: 09.01.2017); Akşam, Salih Müslim'den ABD itirafı: Yardım alıyoruz, 9 Ocak 2017 tarihli internet haberi, <http://www.aksam.com.tr/guncel/salih-muslimden-abd-itirafi-yardim-aliyoruz/haber-584481> (Erişim tarihi: 09.01.2017)

kurumları/kişilerin ayrıntılı araştırılması ile elde edilen somut kayıtların toplanarak derlenmesi ve başarılı bir biçimde uluslararası standartlara uygun biçimde raporlanması ile elde edilecek raporların uluslararası kurumlar ve ülkelere sunulması ile terör ile mücadelede önemli bir yol izlenebileceği, AB ile ABD ve Almanya gibi ülkelerin Fırat Kalkanı öncesinde Türkiye'yi DAEŞ'i desteklemekle suçlamasına rağmen Fırat Kalkanı hareketi başladığı andan itibaren Türkiye'ye dolaylı veya doğrudan destekte bulunmadığı tespit edilmiştir.

ABD'nin PYD'ye sağladığı silah desteğinin üst düzey yetkililerce dile getirilmesinden öte uluslararası platformlarda (BM, NATO, G-20, vb.) yazılı olarak gündeme getirilmesi ve tüm ülkelerde bunun farkına varılmasının sağlanması ile uluslararası arenada bu konu hakkında hukuki yolların kullanılması söz konusudur.

Türkiye'nin DAEŞ ile mücadele stratejisinde Fırat Kalkanı hareketini başlatmasında Suriye'deki terör örgütlerinin Türkiye sınırına komşu birçok bölgeyi ele geçirmesi ve ileriki yıllarda bu durumun Türkiye'ye olumsuz etki yapabileceği sebebinin önemli yeri olduğu, ayrıca Türkiye'nin bu durumu çözüme kavuşturma adına RF ve İran gibi ülkelerin de desteği ile korunmuş bölge oluşturabileceği amacının da mücadele stratejileri içerisinde yer aldığı söylenebilir.

Fırat Kalkanı hareketi boyunca ABD'nin PKK'nın Suriye'deki uzantısında yer alan kişileri eğitmesi ve bunun dışında oldukça fazla silah desteğinde bulunması ile günü kurtarmayı düşünmekten öte; Türkiye'nin veya RF gibi diğer ülkelerin DAEŞ terör örgütünü tarihten kaldırmaları sonrasında Suriye'de yeni bir çatışma ortamı, yeni bir güç ve Suriye'deki bazı toprakların (özellikle sınıra yakın olan kesimlerin) Türkiye tarafından kontrol altına alınmaması amacı güttüğü ve bu bölgede Türkiye'nin tek başına korunmuş bölge (tampon, güvenli vd.) oluşturulmasının önlenmesinin amaçlandığı görülmektedir.

Burada belirtilmesi gereken terörizmle mücadele yöntemlerinin, her ne kadar devlet veya şahıs olarak bakış açılarına göre değiştiği görülse de farklı isimlerin altında sınıflandırmalara tabi tutulduğudur. Bu anlamda genel olarak iki temel ayrımın öne çıktığını da belirtmek gerekir. Bunlardan ilki, güvenlik odaklı askeri gücün kullanımı ve baskıcı olan tedbirlere ağırlık verildiği "Savaş Modeli", ikincisi de ılımlı politikaların olduğu, yasal uygulama ile tedbirlerin belirginleştiği ve uzlaşmacı anlayışın hakim olduğu "Ceza Adaleti Modeli"dir³⁵². Terör ile mücadelede istihbari,

³⁵² Aytekin Terkan, Terörizmle Mücadele Kapsamında İnsansız Hava Araçlarının Rolü: Federal Yönetimli Aşiret Bölgesi Örneği, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2015, s. 43-44, (Yüksek Lisans Tezi).

askeri alanların yanı sıra uluslararası platformların, hukuki, diplomatik yolların her zaman kullanılması gerektiği, terör ile mücadelede uluslararası eylemler planlayan DAES gibi terör örgütlerine karşı mücadelede askeri-hukuki alanlarda ortak hareket edilmesi (operasyonların bu şekilde yürütülmesi) gerektiği söylenebilir. Öyle ki burada Savaş Modeli'nin öne çıktığını belirtmek gerekir.

Söz konusu iki yaklaşımda da terörizmle mücadelede uluslararasındaki iş birliğinin önemi vurgulanır. Terörizmle mücadelede özellikle güvenlik odaklı yaklaşım çerçevesinde askeri güç kullanımının kaçınılmaz bir seçenek olduğunu da belirtmek gerekir. Bunun yanında askeri yöntemlere başvurmanın da tek başına yeterli olmadığı görülmektedir. Terör örgütlerinin tümünün ortadan kaldırılması konusunda topyekun bir mücadele anlayışının benimsenmesi gerekmektedir. ABD'nin yalnızca güvenlik odaklı anlayış kapsamında uluslararası terörizmle mücadelesinin Irak, Afganistan ve Pakistan'da istenilen sonucu vermemesinin bu tespiti destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Terör örgütlerinin silahlı çatışmaların yanında, varlıklarını devam ettirebilmeleri için eylemlerini finanse etme amacıyla akaryakıt, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı gibi çeşitli kaçakçılık faaliyetlerini yürüttükleri görülmektedir. Bütün bu faaliyetleri yalnızca askeri güç kullanılarak engellemenin mümkün olmadığını belirtmek gerekir. Bu konunun 06 ile 08 Aralık 2013 tarihlerinde Antalya'da düzenlenmiş olan "V. Uluslararası Terörizm ve Sınırtaşın Suçlar Sempozyumu"nun sonuç bildirgesinde şu cümlelerle somutlaştırıldığı görülmektedir³⁵³ *"Terörizmle mücadelede bütüncül bir strateji takip edilmeli; bir yandan şiddet kontrol altına alınırken, diğer yandan teröre sebep olan faktörler ortadan kaldırılmalıdır."*

Terörizmle mücadelede önemli olan konulardan birinin mücadele eden ülkelerin, uluslararası alanda gücü veya ne derece söz sahibi olduğudur. Kendisine ait olan ulusal sınırlar içinde veya dışında bir terör tehdidiyle karşı karşıya kalan devlet, uluslararası alandaki gücünü, o tehdidin diğer ülkelerin de bir tehdit olarak kabul edilip edilmeme durumunu etkilemektedir.

Tehdit yaşayan ülke şayet güçlü bir ülkeyse kendi sınırlarının dışında ve hukuki bir düzenleme olmadan operasyon düzenleyebilmektedir. Diğer ülkelerin karşısında da bu mücadeleyi meşru bir hak olarak algılamaktadır. Uluslararası alanda güçsüz olan bir ülke terörizmle mücadele ediyorsa algı ve uygulamalarının değiştiği görülmekte, askeri güç kullanımının da eleştirilerek; insani olmayan

³⁵³ Uluslararası Terörizm ve Sınırtaşın Suçlar Araştırma Merkezi, **Stratejik Güvenlik Yaklaşımları**", **V.Uluslararası Terörizm ve Sınırtaşın Suçlar Sempozyumu**, Antalya, 6-8 Aralık 2013, s. 2.

uygulamalar şeklinde değerlendirildiği görülmektedir. Örneğin ABD'nin, 2001'den itibaren dünyanın birçok yerinde "MQ-1 Predator" ve "MQ-9 Reaper SİHA"ları kullanıp saldırılar düzenlemesi ve bu saldırıların ABD ve uluslararası arenada sıklıkla eleştirilmesinin karşısında devam etmesi söz konusudur. Burada uluslararası alandaki gücün, terörizmle mücadele çerçevesinde taşıdığı önemi net olarak görmek mümkündür.

Terörizme karşılık topyekun ve kapsamlı olarak mücadele edilmesi önemlidir. Bu konuda bir yandan yasal düzenlemeler yapılmakta diğer yandan mücadelede kararlılığın gösterilmesi için askeri mücadelenin de devam etmesi gerekir. Bu bağlamda terörizmle mücadelenin stratejik boyutu; ekonomik, diplomatik, siyasi, kültürel ve sosyal politikaların yapılan planlamalar ile uzun vadede hayata geçirilmesinden ibarettir³⁵⁴.

Taktik açısından da kriminal ve operasyonel istihbarat, operasyonel timler, önleyici kolluk gücü ve ceza adaleti faktörlerinin teşekkül ettiği görülmektedir. Terörizmle mücadelede taktik boyutunda olan ve baskıcı yaklaşımların en önemli ayağı askeri güç kullanımudur. Bu kapsamda insansız hava araçlarının kullanılması, özellikle de son dönemlerde ön plana çıkmıştır. 2001'de, ABD'nin Afganistan'ın işgali esnasında, silahlı insansız hava araçlarının saldırı amaçlı kullanılmaya başlanmasını örnek olarak vermek mümkündür. Bu açıdan Türkiye'nin DAESH ile mücadelesinde kullandığı stratejilere benzediğini söylemek mümkündür.

Bütün bunların yanında DAESH ve benzeri terör örgütleri ile mücadele stratejilerinde, Türkiye'nin halen sosyal ve reklam faaliyetleri ile ilgili bir strateji sergilemediği görülmektedir. Öyle ki Türkiye'nin bugün Fırat Kalkanı hareketinde yürüttüğü operasyon ve uyguladığı stratejilerin tüm dünya ve Türkiye'ye objektif biçimde röportajlar, video analizler, dizi, sinema filmleri, devlet erkânının (üst düzey yetkililer) katılımı ile olacak (özellikle canlı yayın) halkın ve gazetecilerin sorularını yöneltebileceği televizyon ve radyo programlarının yapılması vb. reklam araçları ile anlatılması ileri ki zaman dilimlerinde çeşitli iddiaların ortaya atılmasını engelleyebilecek mühür niteliğini taşıyacaktır. Aksi durumda Türkiye'nin Fırat Kalkanı hareketi ile "Katliam, Savaş Suçu, Türkiye 2016'da Suriye'de Suriye'li/Arap katliamı yaptı, Senatoda Türkiye'nin 2016 yılında yaptığı soykırımın görüşülmesi" gibi suçlamalar yerini alabilecektir.

³⁵⁴ Bal, a.g.e., s. 39.

Her şeyden önemlisi terör ile mücadelede strateji belirleyecek, operasyonlarda yer alıp yönetebilecek, ülkelerin varlık nedenlerinden olan istihbarat faaliyetlerini yürütecek kişilerin Türkiye adına güvenilir, ülkesine bağlı ve her anlamda ülkesini düşünen bireyler olması gerekmektedir. Bu şartları sağlamayan benzer pozisyonlardaki kişilerin Türkiye’de tarihten günümüze süre geldiği görülmektedir. Tarihten bir örnek verilecek olursa belki de en önemli örneklerden biriside 1962-1964 ile 1966-1971 dönemlerinde Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı yapan Mehmet Fuat Doğu’dur. Doğu, 12 Eylül 1980 darbesinin yaklaşık 5-6 yıl sonrasında Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin Darbeleri Araştırma Komisyonunda Başkanvekili Selçuk Özdağ’a yaptığı açıklama ile “Ben MİT Müsteşarlığı yapmadım. CIA’nın şube müdürlüğünü yaptım. Bir CIA yetkilisi gelse, beni Sinop’a götür dese onu oraya götürmekle memurum” ifadesini kullanmıştır³⁵⁵. Dolayısı ile tarihten günümüze bu tip vatana ihanetlerin örnekleri oldukça fazladır. Ancak bu ve benzeri ihanetler göz önünde bulundurularak temkinli olmak üstesinden gelinebilecek hale gelmesini sağlayacaktır.

Bir önceki örnekte olduğu üzere stratejilerin ve operasyonların başarılı bir biçimde analiz edilerek planlanması adına bu kadrolarda faaliyetlerini yürüten stratejik analiz uzmanlarının, karar alma mekanizmalarının ve operasyon birimlerindeki faaliyetlerin çoklu katılımlı toplantılarda alınması daha sağlıklı olabilecektir. Çoklu katılımlarda farklı bakış açıları, bilgi birikimleri, tecrübeler ve kaynaklar mevcut olacağından faaliyetlerin kapsamlı ve enine boyuna analiz edilmesi, vatana ihanet amaçlı bireylerin ise bu katılımlarda yönlendirici söylemlerinin analizlerde dikkatlere alınmamasını/yok hükmünde olmasını sağlayabilecektir.

³⁵⁵ Altun Fahrettin, Bu nasıl milli istihbarat?., 29 Aralık 2016 Tarihli köşe yazısı, <http://www.ahaber.com.tr/yazarlar/fahrettin-altun/2016/12/29/bu-nasil-milli-istihbarat> (Erişim tarihi: 29.12.2016).

SONUÇ

Tarihsel köklerinin Habil ile Kabil'e dek uzandığı görülen terörizm kavramının, günümüzde insanların yaşadığı en önemli problemlerden biri olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanında literatüre bakıldığında birçok terörizm tanımlamasına karşılık uluslararası alanda üzerinde uzlaşmış bir tanımın olmaması da terörizm ile mücadeleyi zorlaştırmaktadır.

Birçok terör örgütünde olduğu üzere DAESH terör örgütünün de bir takım ideolojileri benimsediği görülmektedir. Zerkavi tarafından kurulan ve kökenleri 2004 yılına dayanan örgütün; sefilik, cihat ve etnik ayrımcılık ideolojilerini benimsediği ve etkin biçimde uyguladığı birçok eyleminde görülmektedir. Ancak örgütün benimsediğini iddia ettiği İslam dini inanışlarının gerçekleri ile alakasının olmadığı önceki bölümlerde ayrıca belirtilmiştir. Örneğin Batılı araştırmacıların cihad kelimesini “Müslümanlar tarafından saldırı amaçlı” kullanıldığını belirtmesi bu tezatlığa bir başördendir. Sefilik kavramının, örgütün önde gelen yöneticilerinin bir önceki veya sonraki varislerinin olması görüşüne dayandığı görülmüştür. Ancak burada en önemli çelişki örgüt liderlerinin (örneğin Zerkavi, Ladin, vb) sonraki seleflerini veya önceki seleflerini açıkladığı her hangi bir kaynakta belirlenmemiştir.

DAEŞ terör örgütünün bir diğer ideolojisi ise etnik ayrımcılıktır. Etnik ayrımcılığın ırk ve cinsiyet ayrımlarına dayandığı literatürde belirtilmiş olup İslam dini ile bu ayrımcılık düşünüldüğünde bir biri ile ortak özelliklerinin olmadığı görülmüştür. Örgütünbu ayrımcılıkla ötekileştirme, kendisinden olmayanı dışlama, saldırma, öldürme gibi eylemler ile faaliyetlerini sürdürdüğü, çalışmada ayrıca belirlenmiştir.

DAEŞ terör örgütünün yapısı incelendiğinde personel ve maddi kaynakların oldukça etkin olduğu görülmektedir. Örneğin Haziran 2016 itibari ile otuz binden fazla üyesi olduğu tahmin edilen örgütün, maddi gelirlerinin (petrol, kaçakçılık, uyuşturucu, gasp, vb.) birçok illegal yöntemle sağladığı görülmektedir.

Çalışmanın DAEŞ bölümünde örgüt yöneticilerinin ölü ya da diri ele geçirilmesine konulan ödül ve yöneticilerin yaşam durumları dikkate alındığında Bağdadi'nin de ele geçirilme veya öldürülme zamanının yaklaştığı öngörülebilmektedir. İkinci önlem istihbari faaliyetler olarak söylenmiştir. Öyle ki ödül ve yaşam durumu ile Bağdadi'nin örgüt liderliğine geliş dönemi ve süreci (geçmiş yıllarda ABD kontrolünde uzun yıllar tutuklu kaldığı iddiaları, örgüt liderinin öldürülmesinden yaklaşık 1 yıl önce serbest bırakılması sonrası örgüt liderliğine geçmesi, vb.) göz önünde bulundurulduğunda Orta Doğu'da İslami görüşlü olduğunu iddia eden yeni bir terör örgütü ve yeni bir liderin ortaya çıkabileceği açıkça görülebilecektir. Dolayısı ile terörü önleme de ikinci adım olarak kullanılacak istihbari faaliyetler imkân ve personel sayılarında sayıca yükseltme yapılarak ayrı bir birim oluşturulması sonrası bu tespitin gerçekleşme ihtimali konusunda tespit ve önleme çalışmalarına hız verilmesi gerekmektedir. Dolayısı ile Türkiye'nin Ortadoğu'da oluşabilecek yeni oluşumlara karşın yaptırım ve doğru bilgi gücünün olması bakımından istihbarat faaliyetlerinin yeri oldukça önemlidir.

Türkiye, geçmişinde uzun yıllar farklı terör örgütleri ile mücadele etmiş olup bu tecrübesi ile DAEŞ terör örgütü mücadelesini sürdürmektedir. Ancak Türkiye'nin siyasi, hukuki, askeri-güvenlik gibi politikalarına bakıldığında belirli bir sıralama ile faaliyetlerin yürütüldüğü görülecektir. Siyasi olarak Türkiye'nin; 2014 yılından (DAEŞ'i terör örgütü olarak tanımladığından) itibaren uluslararası girişimler ile farklı ülke ve kuruluşlar DAEŞ ile mücadele hakkında görüşmüş ve fikir bildirmiştir. Örneğin Almanya ve AB üyesi devletler, DAEŞ'e yönelik hava operasyonları düşüncesini dile getirdiğinde Türkiye açıkça hava operasyonlarının tek başına bir işlevinin olmadığını, bu operasyona ek olarak kara harekâtının da yürütülmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca Türkiye'nin siyasi politikalarına bakıldığında DAEŞ ile mücadelede her zaman diğer ülkelerle koordineli faaliyetler yürütülmesi gerektiğini

savunduğu görülmektedir. Bu düşüncenin temelinde ise DAEŞ'in tek başına kurulmuş basit tipte bir örgüt olmadığı görüşü yer almaktadır. Öyle ki DAEŞ'in elinde bulunan profesyonel silahlar, üst düzey savaş teknikleri ve sosyal medya faaliyetleri dikkate alındığında DAEŞ'in amatörce oluşmuş bir terör örgütü olmadığı somut biçimde görülmektedir.

Türkiye'ye yönelik olarak DAEŞ kaynaklı güvenlik risklerinin önemli kısmı coğrafi yakınlıktan kaynaklandığı görülse de tehditlerin yalnızca bununla sınırlı olmadığını belirtmek gerekir. Coğrafi yakınlığın yanında DAEŞ'in, Türkiye'yi özellikle Yabancı Terörist Savaşçıların Suriye'ye geçişinin önünde engel olarak görmesi söz konusudur. Ayrıca bu teröristlerin Suriye'deki eylemlere katılıp ülkelerine geri dönebilmek için kullandıkları güzergahların en başında Türkiye gelmektedir. Bunun yanında Türkiye'den de bu örgüte katılan militan sayısının DAEŞ'in Türkiye stratejisi konusunda yeterli gerekçeleri sağladığı görülmektedir. Bu stratejinin siyasi ve askeri olarak iki temel boyutunun olduğunu da belirtmek gerekir.

Askeri anlamda DAEŞ'in, son dönemlerde Türkiye'ye Menbiç cebi şeklinde bilinen 90 km'lik sınır hattında füze saldırıları gerçekleştirilmesi örnek olarak verilebilir ki; bu saldırıların sınır karakollarına gerçekleştirilebildiği gibi Türkiye sınırlarının içine gelecek biçimde sivillere yönelik de rastgele yapılabilmektedir. Bu saldırıların Suriye topraklarıyla sınırlı olmadığını da belirtmek gerekir. Askeri boyutun bir başka yönü de Türkiye'de DAEŞ'in gerçekleştirdiği bombalı eylemlerdir. İntihar eylemleri, intihar saldırılar ve suikastlar şeklinde görülen bu saldırılar önemli kayıplara neden olmaktadır.

DAEŞ'in Türkiye'ye yönelik siyasi stratejilerini belirleyen çeşitli dinamikler vardır. Türkiye'nin hedef alındığı açıklamaların yapıldığı görülmektedir. Başlarda yapılan bu açıklamalarının silik tehdit söylemleri şeklinde aktarılması zamanla yerini daha sert söylemlere bırakmıştır. DAEŞ'in diğer yayın organlarıyla karşılaştırıldığı zaman daha geç hayata geçirilen Türkçe dergi olan Konstantiniyye siyasi strateji konusunda önem taşımaktadır.

DAEŞ'in Türkiye için çok boyutlu bir tehdit oluşturduğu daha önce vurgulanmıştı. Özellikle sınır güvenliğiyle ilgili DAEŞ tehditlerinin, örgüte Suriye'den Türkiye'ye gelen risklerle başka ülkelere katılım için gelen teröristlerin Suriye'ye geçme güzergahlarında Türkiye'yi seçmelerinden kaynaklanmaktadır. Karakollara saldırı, adam kaçırma, sınırdan mühimmat ve silah geçirme ve illegal diğer ekonomik faaliyetlerin, DAEŞ'i Türkiye sınırlarındaki en büyük tehdit haline getirmiştir.

Siyasi girişimler, farklı ülkelerden analistlerin katılımları ile gerçekleştirilen toplantıların sonrasında Türkiye hukuki politikaları da yürütmüştür. Şüphesiz her ülkede adalet kavramı bireylerin güvendiği ve sığındığı ilk olgular arasındadır. Bu sebeple ülkede adaletin ve hukukun olması, faaliyetlerin bu doğrultuda yürütülmesi oldukça önem arz etmektedir. Toplum; ülke hukukuna güvenmeli ve yapılacak her tür siyasi, askeri veya güvenlik içerikli uygulamada hukuk kurallarının aktif olduğunu benimsemelidir. Aksi durumda hukuk çerçevesinde yapılmayan veya bu çerçevede yapılmadığı öne sürülen tüm faaliyetlerin gerek ulusal gerekse uluslararası alanda bir takım güvensizliklere neden olabileceği aşikârdır. Benzer bir olayın siyasi politikaların başarısızlığı durumunda da gerçekleşebileceği akıllardan çıkmamalıdır. Bu sebeple ülkelerin diğer ülke ve kuruluşlar ile olan ilişkilerini, ülke ekonomilerini, istikrarı ve ülkeye olan güveni sarsabilecek, bu değerlerin ibrelerinde negatif etkiler oluşturabilecektir. Bu sebeple siyasi politikalar ile birlikte hukuki politikalarında başarısı ve uygulanma dönemleri oldukça önem arz etmektedir.

Devletler savaş ile savaş suçu kavramını ayırt etmelidir. Bu ayırt etme olayı ise hukuk ile sağlanabilecektir. Örneğin Türkiye'nin TBMM'de çıkardığı-uzattığı Ağustos 2016 tezkeresi ile Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yurt dışı operasyonları hakkında yetkiler ve sınırlılıklar belirlenmiştir. Ayrıca devletlerarasında düzenlenmiş olan terörü önleme sözleşmeleri de bu kavrama örnektir. Ayrıca hukuken görevi, statüsü ve sınırlılıkları belirlenmeyen girişim ve mücadele yöntemlerinin gerek ulusal gerekse uluslararası alanda suç teşkil edebileceği Türkiye'nin de dikkat ettiği bir kavram olup gerekli hukuki girişimleri de bu kavram doğrultusunda oluşturulduğu görülmektedir.

Ülkelerin siyasi ve hukuki politikalarındaki başarısızlıklarının etkisi irdelenmek istendiğinde ekonomik, siyasi, ulusal ve uluslararası değerlerin birbirlerini negatif etkilenmesi durumunun (negatif yönlü domino etkilerinin)söz konusu olabileceği görülecektir. Bu sebeple siyasi ve hukuki politikaların başarılı bir şekilde planlanması, geniş çaplı analizlerin gerçekleştirilmesi negatif yönlü domino etkisineden olmayabilecektir. Analiz bölümüne bakıldığında Türkiye'nin bu politikaları negatif yönlü domino etkisine neden olmayacak şekilde önceden belirlediği ve sistematik biçimde faaliyete geçirdiği görülecektir. Öyle ki RF, İran gibi ülkelerle olan siyasi faaliyetler, NATO ile yardım ve dayanışma faaliyetleri, tezkere uzatılması, güvenli bölge önerileri gibi birçok farklı girişim bu faaliyetlere örnektir.

Analiz bölümünde görüleceği üzere bir ülkede veya devlet yönetimlerinde siyasi yönetimlerin istikrarsızlaşması, kişisel çıkarlar adına kullanılması, hükümetlere

halkların güveninin azalması veya siyasi kararlarda oluşabilecek olumsuzluklar başarısızlıklara, özellikle terörizmin meydana gelmesine neden olabilecektir. Örneğin 2011 yılından itibaren Suriye’de görülen iç savaş, hükümetin halka uyguladığı silahlı eylemler devlete olan güveni azalttığı gibi ülkeden göçleri hızla arttırmış, yeni yeni terör örgütlerin faaliyete geçmesine veya faaliyetlerinin hızlanmasına neden olmuştur. Bu sebeple terör ile mücadelede siyasi mücadele ilk tercih edilmesi gereken yollardan birisidir.

Devletlerin DAESH benzeri terör örgütlerinin oluşum ve gelişimlerini engelleme amacı ile uygulaması gerekli stratejilerden biriside yine bu tür oluşumların kökenine inmek olabilecektir. Ülkelerin silahlı kuvvetleri içerisindeki istihbarat personel ve tekniklerinin de güçlü ve yeterli sayıda ve seviyede olmasını gerektirmektedir. Örneğin terörün en az görüldüğü ülkeler ayrıntılı olarak incelenecek olursa kişi başına düşen istihbarat teknoloji-personel uzmanı oldukça fazlayken Türkiye gibi ülkelerde son yıllarda (özellikle 2016 yılında) yaşanan olaylar dikkate alındığında birçok eylemin tespit ve engelleme faaliyetinin somut biçimde yetersiz olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısı ile örgütlerin liderleri veya örgütlere lider olabilecek özellikli kişilerin sürekli ve ayrıntılı incelenme-takip çalışmalarının yeri bu tip örgütlerle mücadelede olmazsa olmazlardandır. İstihbarat faaliyetlerine somut örnekler oldukça çoğaltılabilir.

Yapılan analizde terörle mücadelede;

- DAESH örgütü ve örgüte katılanlar incelendiğinde birçoğunun Libya, Mısır, Filistin, Irak, Suriye gibi ekonomik durumu, gelişmişlik seviyeleri ve yaşam standartları; Avrupa ülkelerine göre oldukça farklı seviyede olan ülkelere geldiği,
- Bireylerin kendi ülkelerinden kilometrelerce uzakta farklı bir ülkede terör eylemine başvurmasının oldukça düşündürücü bir durum olduğu,
- Ortadoğu’da ekonomik durum, yaşam standartları, gelir seviyeleri, iş-üçraşı kavramları geliştirilerek, görüş ve düşüncelerin bu temel üzerine inşa edilmesi sonrasında terör eylemine başvurmanın hiçbir bireyin tercihi olmayacağı,
- Türkiye, Afrika, Asya ve Ortadoğu’nun tarihi incelendiğinde birçok terör örgütünün kurulduğunu hatta bu örgütlerin yabancı devletler aracılığı ile kurulduğu iddialarının literatürde oldukça fazla yer bulduğu,
- Terör ile mücadelenin ancak ülkeler bazında ortak hareketler ile olması gerektiği,

- Uluslararası sözleşmeler, İnterpol'ün bu konuda daha aktif hale getirilmesi, ülkelerin istihbarı birimleri başta olmak üzere tüm silahlı güçlerinin koordineli çalışması ve en temelinde güven odaklı çalışmanın terörün ortak çözümünde yer aldığı,
- “Bir ülkeye saldırı olması durumunda; diğer ülkeye de saldırı olur” düşüncesi ile ülkeler bu oluşuma destek vererek; ortak gizli operasyonlar, ortak kara harekâtları ve benzer faaliyetler yürütmesi gerektiği,
- Böylelikle kökeni tam anlamıyla bilinemeyen ve genellikle çoklu çalışma ürünü olan karşı taraf terör örgütlerinin ancak benzer tipte ortak çalışmalar ile ortadan kaldırılabileceği,
- Öyle ki DAEŞ terör örgütü bireysel bir yapı olmayıp işlediği eylem türleri (çocuk, kadın öldürme, yakma, yüksekten atma, patlatma, kurşuna dizme vd.), eylemlerin yerleri (Türkiye, Fransa, Suriye, vb.) incelendiğinde çoklu bir girişimin global yatırımı olarak faaliyet gösterdiği,
- DAEŞ terör örgütünün; temelde kendi başına kurulan terör örgütü olmadığı, elinde bulunan askeri donanımların ve savaş stratejileri sebebi ile dış kaynak destekli olduğu belirtilerinin mevcut olduğu,
- DAEŞ'in İdeolojisinin “İslam” temelli olduğu iddia edilmesine karşın İslam dini ile bir bağının olmadığı,
- Terör örgütleri ile yapılan mücadelelerde ilk olarak başvuru politikalarının “silahlı-askeri mücadele” politikası olması durumunda; ülkelerin terör ile mücadelede başarı oranlarının oldukça azaldığı, ancak öncelikli olarak diğer politikaların (siyasi, hukuki, sosyal, vd.) uygulanması sonrasında askeri operasyonların uygulanmasında başarının sağlanabildiği,
- Türkiye'nin DAEŞ ile mücadelede askeri operasyonlara ilk sırada yer vermeyip, ilk olarak siyasi, hukuki, sosyal, vb. politikaları uyguladığı,
- Türkiye'nin DAEŞ ile mücadelede hava hareketlerinin yanı sıra kara hareketlerinin de düzenlenmesi gerektiği fikrini benimsediği (ancak Avrupa'nın bu konuda hava hareketinin yeterli olacağı düşüncesi),
- Türkiye'nin DAEŞ'e yönelik olarak göçmen akınları, terör saldırıları, sınırlardan kontrolsüz girişleri, sınır illerine isabet eden mermi, füze gibi teçhizatların risk oluşturmasını engelleme düşüncesi ile Suriye'de “güvenli bölge” konularının oluşturulması stratejisini benimsediği ve uluslararası kamuoyunda 2014 yılından itibaren beyan ettiği,
- Türkiye'nin askeri politikaları sonucunda Fırat Kalkanı operasyonunun Türkiye sınır hattında YPG-PYD gibi terör örgütlerinin ayrı bir bölge

oluşturmaması ve Suriye’de “güvenli bölge” amacı ile askeri operasyonu gerçekleştirdiği,

- Siyasi ve hukuki politikaların sonuçlarının başarı elde etmesi ile uluslararası iş birliklerinin (NATO, RF, İran, vb.) gerçekleştiği, operasyonların hukuki çerçevede olduğu sonuçlarına varılmıştır.

Terör örgütleri ile mücadele stratejilerine ortak mücadele ile ilgili olarak Türkiye’nin yürüttüğü Fırat Kalkanı hareketinde NATO Awacs’larının kullanılması ortak çalışmaya (yeterli seviyede olmasa da) örnek olabilecektir. Ancak bu konuda tam anlamlı bir ortak çalışma olması adına aşağıdaki haritadan görüleceği üzere farklı birçok ülke tarafından desteklenebileceği görülmektedir. Ortak çalışmalardan birisine örnek verilecek olursa; Suriye’nin sahil kesiminden yapılacak askeri çıkartma (aşağıdaki haritada (1) ile Batı’dan, İsrail’in Güney-Güney Batıdan (3), Ürdün ve gerekmesi durumunda Suudi Arabistan birliklerinin Doğu tarafından (2) ve Türkiye’nin Suriye’nin Kuzeyinden (4) aynı zaman dilimlerinde koordineli olarak yürütülecek bir operasyon Suriye’de DAESH terör örgütünün ve DAESH sempatanları ile terörün maskeli uzantıları olan diğer terör örgütlerinin tamamen Dünya tarihinden kaldırılmasına ve yeni bir nesil ile ülkelerin kalkınma politikalarının daha iyiye gitmesini sağlayabilecektir. Bu teorinin gerçekleşmesinde ülkeler tarafından tamamen destek verilmesi veya gerçekleştirilmesi ile ileriki yıllarda benzer biçimli terör örgütlerinin türememesi konusunda önleyici bir adım atılabilecektir.

Harita-3 Ortadoğu haritası

Türkiye özellikle 2016 yılı son çeyreğinde yaşadığı olaylar ve faaliyetleri göz önünde alındığında tarihte nadir görülen bir süreçten geçmektedir. Bunlardan en önemlisi 21 Aralık 2016 tarihinde yapılan RF, İran ve Türkiye toplantısı öncesinde

Ankara’da 19 Aralık 2016 tarihinde Rus Büyükelçi Andrey Karlov’un suikast sonucu yaşamını yitirmesinin“bir tesadüften ibaret olduğu” ayrıca tartışma konusudur. Suikastın ardından beklenen gelişmelerden ilki RF-Türkiye Krizi ve ikincisi de Türkiye’nin bu Kriz ile Fırat Kalkanı operasyonlarında gerileme, geri çekilme veya güç kaybetme düşünceleridir. Sonuç olarak her iki düşünce de gerçekleşmemekle birlikte Putin ve Erdoğan’ın yaptıkları açıklamalarda, suikastın provakasyon olduğu ve ikili ilişkilerin daha samimi ve hızlı şekilde ilerleyeceği söylenmiştir. Bu da suikast girişiminin bir tesadüf olmadığı somut göstergeleri arasında yer almaktadır.

Türkiye’nin terör ile mücadelede stratejisi olan bölgedeki istem dışı ve gelişmiş güzel biçimde oluşan çeşitli terör örgütlerinin sınır hattı boyunca birliğinin engellenerek Türkiye sınırından uzaklaştırılma ve ileriki dönemlerde burada korunaklı bölge oluşturma anlayışını; başarı ile icra edebilmesi için ilk olarak örgütler hakkındaki teşhis ve tanı kavramını iyi belirlemesi gerekmektedir. Bu teşhis ve tanı kavramında; örgütlerin son yıllarda kullandığı yöntemleri ve stratejilerini ayrıntılı ve sağlıklı bilgiler doğrultusunda iyi analiz etmesi ve bu analiz sonuçlarına göre hareket etmesi gerekmektedir. DAEŞ’in stratejilerinden birisine bakıldığında 2014-2019 yılları arasında yayınladığı hedef haritasında; Bulgaristan, Yunanistan, İspanya (eski Endülüs), Irak, Suriye, Suudi Arabistan gibi birçok ülkeyi kapsadığı, ele geçirmek isteyip tek bir devlet kurmayı amaçladığı görülmektedir. Örneğin DAES’in bayrağını belirleme şekli gibi çok profesyonel bir oluşum olup başlıca örnekler arasındadır.DAES’in bayrağında; Topkapı Sarayı’nda yer alan ve Hz. Muhammet’e ait olan mektuplardaki Damga profesyonelce grafikleştirilmiş, tünel kazma makinesi (su motoru ile toprak zeminde kazı yapmayı sağlayacak kızaklardan yapılan), birçok tünel oluşturma ve aynı şekilde hedef 2014-2019 yılları arasını kapsayan haritası da Osmanlı Devleti’ni anımsatan bir yapılanma DAES’in sıradan bir örgüt olmadığı somut belirtileri arasındadır. Tüm bu somut delillerden sonra açıkça görüleceği üzere DAES’in hedefleri arasında Türkiye’yi de ele geçirmek olduğu anlaşılacaktır.

Fırat Kalkanı harekâtına bakıldığında, DAES’in araçla yapılan bombalı saldırı, canlı bomba gibi basit eylemleri yanı sıra tünel kazma, sınırlardan sızma gibi birçok farklı özelliğinin olması her hangi bir mühendislik eğitimi almayan ve sadece iyi bir dini bilgisi olduğu bilinen DAES lideri Ebubekir el-Bağdadi’nin profesyonel olarak izlediği bir politika değildir. Terör örgütünün profesyonelce alınan meskun mahal savaş strateji danışmanlık ve desteklerinin olduğu faaliyetlerine başladığı ve ele geçirilen teçhizatları ile ortaya koymaktadır. Dolayısı ile Türkiye ve terörle mücadele stratejisi belirleyen ülkelerin teknolojik gelişmelere son derece önem vermesi ve tedarik-uygulama eylemlerine yönelmesi gerekmektedir. Teknoloji ile ilgili

olarak insansız hava araçları ve uydular ile sınır bölgesi ile istenilen tüm bölgelerdeki hareketliliklerin belirlenmesi, termal kameralar ile vücut ısıları aracılığı ile belirli mesafelerdeki canlıların tespit edilmesi, sınır kontrol noktaları ile yüksek korunaklı güvenlik kule-kulübeleri ile gözetleme ve tespit edilmesi teknolojinin sadece bir kısmının kullanması ile terörün ve teröristlerin (ülkeye girme, saldırı, sızma, vd.) engellenebilmesi mümkün olabilecektir.

Türkiye’de günümüz itibari ile SİB adlı sistemlerin; Ortadoğu’daki gelişmeler, Türkiye’nin sınırlarındaki anlık durumlar gibi birçok konuda tespit edeceği bilgiler oldukça önemli olması sebebi ile Türkiye’nin Ortadoğu ülkeleri ile olan sınıra yakın olan illere (özellikle Elazığ, Bingöl, Muş, Bitlis koridoru veya “gerekmesi durumunda” Van’ın Bitlis sınırına yakın bölgeler) konumlandırılması yapılarak önemli tespitler elde edilebilecektir. Bu sistemlerin kurulabileceği koridorun belirlenme sebebi ise gerek ülke içi ve gerekse ülke dışı olan diğer ülke topraklarından terör örgütü veya başka kaynaklardan gelebilecek; hava veya kara saldırılarının en aza indirilmesi ve Ortadoğu’ya yakın olmasıdır. Bu koridor hattında kurulabilecek SİB benzeri sistemler ve tecrübeli personeller ile Türkiye Ortadoğu’dan daha fazla bilgi toplayabileceği gibi tespit ve önleme kapsamında mücadelesini üst seviyelere çıkarabilecektir. Böylelikle örgütlerin oluşumları ve özellikle terörist kazanma özellikleri de yapılabilecek operasyonlar ile engellenebilecektir. Öyle ki bu tür sistemler gerek ülke içerisinde ve gerekse ülke dışındaki benzer gelişmelerde yeterli olabilecektir. Tabii ileriki dönemlerde gelişen teknoloji ile birlikte bu tip sistemlerin artırılması veya yenilenmesi gerekebilecektir. Belirtilen koridor hattı veya civarına konumlandırılacak bu tip yapı Türkiye’nin “Ortadoğu Emniyet Sistemleri” olarak da nitelendirilebilecektir.

Ülkelerin olmazsa olmazları arasında istihbarat kavramının yeri oldukça önemlidir. Dolayısı ile SİB sistemi kadar örgütlerin içerisinde kamufle olabilecek, eylemler, örgütler veya bireyler hakkında güvenilir ve sağlıklı bilgiler elde edebilecek gerekirse ilgili örgüte liderlik edebilecek istihbarat teşkilatı personelleri ülkelerin en önemli silahları arasında yer almaktadır. Öyle ki uzun yıllardır Ortadoğu ve civar bölgelerde faaliyete geçen-geçirilen örgütlerin İslam adı ile katliamlar yapması sonucu dünya genelinde İslam korkusu ve dışlama ortaya çıkabilecek hatta İslamiyet’in bu dine mensup olmayan kişiler tarafından benimsenmesi de gecikebilecektir. Bu ve benzeri örgütlerin oluşumlarının, faaliyetlerinin önceden belirlenmesinde hangi teknoloji ve özellik kullanılırsa kullanılsın sahada insan istihbaratı kadar başarılı olamaya bilecektir. Bu kanıyı şöyle açıklamak daha yerinde olacaktır.

Terör ile mücadele yöntemlerinde belki de zor olanlardan bir diğeri de DAES örgütünün kazdığı veya kazabileceği tünellerin tespit ve yok edilmesidir. Öyle ki Irak'ın düzenlediği Musul operasyonunda elde edilen tünel kazma cihazları ile belirlenen tüneller bunlara somut örnektir. Bugün Musul'da kazılan tüneller benzer şekilde farklı bir terör örgütü veya oluşum tarafından Türkiye sınırlarına doğru; saldırı, sızma, bombalı eylem gibi amaçlar adına denenebilecek yöntemler arasındadır. Bu tip tünellerin belirlenmesi oldukça zordur. Kazı esnasında oluşabilecek zemin değişiklikleri, kazı sebebi ile duyulabilecek sesler gözle görülebilecek ancak ayırt edilmesi zor bir yöntemdir. Ancak sınır hattının belirli mesafelerine (örneğin sınırdan 200 metre uzaklığa veya mayın arazisine) yerin belirli ölçüde altına (örneğin 1,5-5 metre aralığı) kazılabilecek yüksek dayanım ve mukavemetli duvarlar (çelik, beton, vd.) teröristlerin yer altından tüneller ile bu noktalara geldiklerinde ilerlemede problem yaşayacağı ve tespit edileceği söz konusu olabilecektir. Ayrıca sınır hattına kurulacak yüksek çözünürlüklü normal kamera ve termal kamera sistemleri ile sürekli izleme yöntemi ve bunlara İHA ile uydu kaynaklarının da destek vermesi ile sınır hatlarından Türkiye'ye geçişler yüksek oranlarda engellenebilecektir.

Yer altına duvar (çelik, beton, vb.) imal edilmesinin zaman alması, maliyet kavramları ile mayınların bunlara engel olma ihtimali sebebi ile farklı yöntemlerde araştırılabilir. Sınır yakınlarına oluşturulacak korunaklı bölgeler oluşturmak en somut önlemler arasında yer alabilecektir. Bu tür bölgelere istihbari araştırmalar sonrasında girişine izin verilen vatandaşlar ile sınırlarına güvenlik güçleri, silahlı teçhizatların konumlandırılması ile söz konusu olabilecektir. Bu tip bölgenin tek bir ülke askeri tarafından korunması hem yetersiz kalabilecek ve hemde diğer ülkeler tarafından olumlu karşılanmayacaktır. Bu sebeple bu tip bölgelerin uluslararası örgütlerin askeri yönlendirmeleri ile korunması veya ülkelerin anlaşmaları durumunda ittifak halindeki tüm ülkelerin korunması söz konusu olabilecektir. Bu tür güvenli bölgelerin hava sahaları da uçuşa kapalı olmalı ve izinli uçuşlar dışında herhangi bir uçuş yapılmasına müsaade edilmemelidir. Bu bölgeler bir nevi (yüz ölçümü bakımından) küçük devlet tipinde olup kontrolü farklı ülkeler de olmasıdır. Ayrıca amaç güvenliğin bütünsel olarak sağlanamadığı bölgelerde lokal olarak sağlamak veya birçok lokal bölgenin birleşmesi sonrası bütünsel güvenliğin sağlanması olarak düşünülmelidir. Güvenlik tamamen sağlandığı durumlarda kontrol mekanizması o bölgenin olduğu egemen devlette olması oldukça yerinde bir karar olacaktır.

DAES gibi kompleks yapıları örgütler eylemlerinde ve faaliyetlerde yalnız olmadıklarını kanıtlamaktadırlar. Diğer bir ifade ile çoklu girişimin ürünü olan bu gibi

örgütler ile mücadele tek başına belirli bir seviyeye ulaşabilecektir. Ancak bu tip örgütlerin uluslararası; örgütler, hukuki dayanaklar (sözleşmeler) ve askeri destekler ile terörist grupları tamamen ortadan kaldırma seviyesine kadar gidebilecektir. Türkiye son dönemde İran, RF gibi farklı ülkelerle (sayıca az ülke olsa bile) bu girişimleri ortaya koymaktadır.

Türkiye ve diğer ülkelerin terörün önlenmesi, DAEŞ (ve diğer özellikteki terör örgütleri) ile mücadelesinde; ulusal ve uluslararası anlamda birlik ve ortak hareket etmek belki de mücadelenin % 50'si olarak düşünülebilir. Aksi durumunda özellikle komşu ülkeler birbirine bu konuda destek sağlamadığı sürece terörün barınması her zaman mümkün olacaktır. DAEŞ'in kuruluşuna bakıldığında, YPG'yi destekleyen ülkelere bakıldığında o ülkeler Ortadoğu ve İslam coğrafyasındaki huzurun bozulmasını amaçlayabilmektedir. Ancak ortak hareket etmeler, belirli bölgelere kurulacak (örneğin Türkiye'nin Suriye sınırına) üs bölgeleri ile belirlenen hedeflere hızlı ve anında müdahale (nokta operasyon) gerçekleştirmek söz konusu olabilecektir. Bu konuya Türkiye'den örnek vermek gerekirse Fırat Kalkanı'na destek veren komandolar arasında sınıra uzak illerden bölgeye yönlendirilen komandolar da bulunmaktadır. Oysa bu birlikler (Kayseri, Manisa, vb. komando birlikleri) sınıra yakın bölgelerde (Gaziantep, Hatay, Kilis, Şanlıurfa, Hakkâri, Mardin, Şırnak, vd.) konuşlandırılması durumunda bölgeye ulaşım daha hızlı ve daha çevik biçimde gerçekleşecektir.

Terör, DAEŞ gibi örgütlerle önleme ve etkisizleştirme amaçlı mücadele ve Türkiye'nin stratejisi hakkında öneriler aşağıda kısaca belirtilmiştir:

- a) Bir bütün olarak değerlendirildiğinde 2013 yılından bugüne Türkiye'nin DAEŞ'le mücadele stratejisinde örgütün etkinliğinin azaltılmasıyla ilgili önemli ilerleme kaydettiği görülmektedir. Türkiye'nin genel anlamda aşırı şiddetle mücadele konusunda ulusal ve küresel politikalarının efektif bir şekilde hayata geçirilmesi, özel anlamda da DAEŞ'in Türkiye'ye yönelik olan tehditlerinin tamamen ortadan kaldırılmasında üzerine düşeni yapması gerekir.
- b) Türkiye'nin sınır güvenliğinin zor savunulur bir yapıda olması, DAEŞ'le mücadelesini güçleştirdiğini söylemek mümkündür. Bu anlamda sınır güvenliğinin (mobil duvar, yer altı duvarı, kamera, termal kamera, vd.) sürekli sağlanması ve düzenli olarak gözlemlenmesi ve sınırların Türkiye'nin en önemli ve hassas yerleri olduğu düşüncesi ile benzer yapıların oluşturulması,
- c) İstihbarat, operasyon personellerinin sayıca fazlalığının sağlanması gerekir.

- d) Teknolojik gelişmelerin güncel ve uyumlu tutulması gerekir.
- e) Terör ile mücadelenin uluslararası ve hukuk ile gündemde tutularak terör bölgesine uzak ülkelerinde farkındalık arttırılmalıdır.
- f) Kaçakçılık ile ilgili olarak ceza ve yaptırımların arttırılmalıdır,
- g) Cezai yaptırımların etkinliğinin arttırılması ve DEAŞ üyesi olan kişilerin yargılanma sürecinin hızlandırılması gerekmektedir.
- h) Yabancı teröristler aracılığı ile örgüte para akışlarının ve örgütle ilgili şahısların yardımıyla yapılan her çeşit kaçakçılığın önlenmesiyle ilgili çeşitli tedbirler alınmalıdır.
- i) Sınıra yakın bölgelerde üs, özel operasyon birimlerinin oluşturulması ve nokta operasyonların en hızlı ve başarılı hale gelmesi için tüm imkânların temin edilmesi gerekir.
- j) Yabancı Terörist Savaşçılarıyla mücadelede tüm yükün Türkiye'ye yıkılması Türkiye için zorlayıcı bir durumdur. Türkiye'nin, terörist olma potansiyeli olan kişileri farklı yöntemlerle ülkeye girmeye çalışırlarken durdurarak ülkelerine geri göndermesi, ancak bu kişilerle ilgili gereken tedbirlerin alınması konusunda diğer ülkelerin üzerlerine düşeni yapmadıkları görülmektedir. Bu anlamda ülkelere gereken uyarıların yapılması gerekir.
- k) Türkiye DEAŞ'le mücadele konusunda bölgesel olarak önemli aktörlerdendir. Bu sebeple DEAŞ'e mücadele konusunda kapsamlı, orta ve kısa vadeli stratejilerin tüm aktörler tarafından ortaklaşa icra edilmesi önemlidir. Bu hususta Avrupalı ülkelerin Türkiye'yle stratejik istihbarat paylaşımlarını arttırma zorunluluğu vardır. Dolayısıyla bu sorunların ortadan kaldırılmasıyla ilgili uluslararası koalisyon kapsamında işbirliği ve ortak hareketin artırılması gerekir Ancak bu yöntemle Türkiye'nin sınırda, yurtiçinde ve yurtdışında DEAŞ ile mücadelesinde başarılı olunabilecektir.
- l) Ülkelerin DEAŞ ve diğer terör örgütlerine karşı yeni, güncel ve farklı bir "DEAŞ Terör Örgütü İle Mücadele" türünde uluslararası sözleşmeler düzenlemesi ve bu doğrultuda ülkeler arası mücadele birliği-koordinasyonunun sağlanması başlıca önlemler arasında yer alabilecektir.

Türkiye'nin DEAŞ ve sınır dışı ve yakınlarındaki terör örgütleri ile mücadelede Dış İşleri, Milli Savunma, AB Bakanlıkları ile Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlığı makamlarına diğer kurumlara oranla en yüksek sorumluluklar düşmektedir. Terör ile mücadelelerde yürütülecek stratejiler, gerçekleştirilecek operasyonlar ve uluslararası (ülke ve kuruluşlardan) desteklerin sağlanması mücadelenin başarıya ulaşmasındaki etken olacaktır. Türkiye'nin terör ile mücadele

stratejisi ve DAESH ile mücadelesi dikkate alındığında; AB, BM, İnan, RF gibi merciiler ile bu konularda girdiği diyaloglar, Suriye’de gelişen olayların ileriki dönemlerde Türkiye’ye sorun ve tehdit teşkil edeceği düşüncesi ve diğer nedenler (TSK’nın Temmuz 2016’da zayıflaması, DAESH’in Türkiye’de canlı bomba eylemleri, vd.) ile Fırat Kalkanı hareketini başlatması ve kararlılıkla sürdürmesi, operasyonda tercih edilen profesyonel kadrolar (zel kuvvetler komutanlığı, komandolar, vd.) ve donanımlar stratejinin doğru adımları olarak süre gelmektedir.

DAESH ve terör ile mücadele/nleme stratejilerine farklı boyutlar; operasyonunun ve yaşanılanların ulusal ve uluslararası mecralarda şüphe yaratmaması adına mümkün olan bilgilerin başarılı biçimde aktarımının sağlanması (tv-radyo programları, sinema, dizi, vd.), stratejilerine gerekmesi durumunda diğer ülkeleri veya kuruluşları da dahil ederek belirlenen stratejinin koordineli biçimde yürütülmesi ve operasyonel birimlerin (istihbarat, askeri, vd.) sayı ve teknolojik bakımdan üst seviyelere çıkarılması sayesinde Fırat Kalkanı başta olmak üzere birçok mücadele alanında başarıyı kesinleştireceği ve belirlenen stratejilerin hedefine ulaşacağı söz konusu olabilecektir.

Çalışmada, terörizm ve terör örgütleri ile mücadele kapsamında DAESH terör rgt incelenmiş olup; Türkiye’nin bu konudaki politika ve diğer girişimlerinin irdelenmesi ve somut biçimde belirlenmesi amacı ile hareket edilmiştir. Ayrıca, “Türkiye’nin DAESH ile mücadelesi nasıl yürütülmektedir ve nasıl yürütülmelidir?” sorularına cevap aranmiş olup, Türkiye’nin bu mücadele yöntemlerinde önceki yıllarda mücadelesini sürdürdüğü ASALA, PKK gibi örgütlerde uygulanan stratejilerden farklı biçimde hareket ettiği görülmektedir. Örneğin PKK ve ASALA ile mücadelede siyasi politikalarda; uluslararası destekler, DAESH ile mücadele olduğu gibi etkin biçimde kullanılmamış, benzer şekilde ilk yöntem olarak silahlı kuvvetlerce operasyonel müdahale DAESH ile mücadelede son tercih olarak politikalar arasında yerini aldığı görülmüştür (şekil 7). Örneğin DAESH ile mücadelede öncelikli olarak 2014 yılından günümüze uluslararası girişimler ile birlikte siyasi ve hukuki politikaların öncelikli olduğu, silahlı-askeri müdahale politikalarının ise 2016 yılının ikinci yarısında başladığı görülmüştür. Bunun sebebinin ise

- yapılan geniş çaplı araştırmalarda (rneğin RAND düşünce kuruluşu çalışması) lkelerin terör örgütleri ile mücadelelerde, silahlı mücadeleleri ilk olarak tercih etmesi durumunda mücadelenin başarılı olmasının zorlaştığı tespiti,

- DAEŞ'in diğer terör örgütlerinden çok daha karmaşık ve profesyonel yapıya-davranışlara sahip olması,

gibi öngörülerin belirleyici rol aldığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin DAEŞ ile mücadele politikalarına bakıldığında 2014 yılından itibaren Suriye'de güvenli bölge oluşturulmasını amaçladığı, DAEŞ ile mücadele girişimlerini siyasi ve hukuki alanlarda sürdürmesine rağmen; güvenli bölge oluşumu konusunda her hangi bir devletin buna destek vermediği görülmüştür. Türkiye'nin geçmiş yıllarda uyguladığı siyasi politikaların sıralamasına bakıldığında ilk olarak silahlı kuvvet güçleri ile askeri politikaları sergilediği ancak bunların her zaman başarı getirmemesi sebebiyle, silahlı mücadele yöntemini ilk uygulama evresinden sonraki evrelere getirdiği görülmüştür. Türkiye mücadeleden; ilk aşamada siyasi ve hukuki politikaların, terör ile mücadele sürecinde başvurulan ilk politikalar olduğu görülmüştür. DAEŞ ile ilgili olarak, örgütün amatör veya yerel gruplardan farklı olarak profesyonel faaliyetler sergilemesi sebebi ile dış kaynaklı (profesyonel) desteklerinin olabileceği sonuçları elde edilmiştir. DAEŞ ile mücadele ile ilgili olarak; örgütle mücadelenin başarı sağlanması adına devletlerin birlikte koordineli biçimde hareket etmesi gerektiği çalışmanın diğer sonuçları arasındadır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ACAR Ünal ve Ömer Urhal, **Devlet Güvenliği İstihbarat ve Terörizm**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2007.

AKIN Engin, **Anayasa Mahkemesi-Yargıtay Kararları ve Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Terör ve Terörün Finansmanı Suçu**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009.

AKTAŞ Melih, **Narkoterörizm Dünyada ve Türkiye'de Terör**, TC Merkez Bankası Yayınları, Ankara, 2002.

ALKAN Necati, **Gençlik ve Radikalizm**, Karakutu Yayınları, İstanbul, 2013.

ALKAN Necati, **Gençlik ve Terörizm**, Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi, Ankara, 2002.

ALKAN Necati, **Psikolojik Harekat Terörizm ve Polis**, Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi Şube Müdürlüğü, Ankara, 2000.

ARI Selçuk ve ARSLAN Okan, **Uluslararası İlişkiler ve Din, Tanrı Tarafsız mı?**, Platin Yayıncılık, Ankara, 2005.

ASLAN Ş. ve TOSUNOĞLU Devrim, **Dehşet Senaryosu İstanbul'daki İntihar Saldırılarının İç Yüzü**, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2004.

ATAİ, Muhammed İbrahim, **Negah-ı Muhtasarı be Tarih-i Muasır-ı Afganistan**, (Çev: Kamgar, Cemilürrahman-Peştuncadan Farsçaya) Kabil, Meyvend Yayınları, 2004.

Anarşi-Terör ve Uluslararası Terörizm, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2001.

AZZAM Abdullah, **Cihat Adap ve Ahkamı**, (çev. Mustafa Özel ve Yücel Şimşek), İstanbul, 1992.

BAHAR Halil İbrahim, **Sosyoloji**, USAK, Ankara, 2009.

BAL İdris, **Terörizm, Liberal Devlet ve Uluslararası İşbirliği**, 21. Yüzyılda Türk Dış Politikası, İdris Bal (ed), Ankara: Nobel Yayınları, 2004.

BAL İhsan, **Terör Nedir, Neden Terörist Olunur?**, Terörizm, Derl.: İ. Bal USAK, Ankara, 2006.

BAL İhsan, Devlet, **Demokrasi ve Terör: Çözüm Önerileri**, Derleyen Hüseyin Çevik ve Turgut Göksu, Türkiye'de Devlet, Toplum ve Polis, Seçkin Yayınları, Ankara, 2011.

BAL İhsan, **Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri**, USAK Yayınları, No: 12, Ankara, 2006.

BAL Mehmet, **Savaş Stratejilerinde Terör**, IQ yayıncılık, İstanbul, 2003.

BEŞE Ertan, **Organize Suçlarla Mücadele ve Polis**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003.

BORUM Randy, **Psychology of Terrorism**, University of South Florida: Tampa, 2004.

BOZDOĞAN Betül Soysal, **DAİŞ: 3. Dünya Savaşı'nın Deşifresi**, 1. Baskı, Hayygrup Yayıncılık, İstanbul, 2016.

CİRHİNLİOĞLU Zafer, **Terör ve Toplum**, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2004.

COHEN Gerald, **Karl Marx'ın Tarih Teorisi**(Çev. A. Fethi), Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1998.

ÇINAR Bekir, **Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör**, Sam Yayınları, Ankara, 1997.

ÇİTLİOĞLU Ercan, **Gri Tehdit Terörizm**, Destek Yayınevi, Ankara, 2008.

DENKER Sami, **Uluslararası Terör Türkiye ve PKK**, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.1997.

- DİLMAÇ Sabri, **Terörizm Sorunu ve Türkiye**, İDB Yayınları, Ankara, 1997.
- ECE Hüseyin, **İslam'ın Temel Kavramları**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2000.
- ERGİL, Doğu, **Kürt Raporu Güvenlik Politikalarından Kimlik Siyasetine**, Birinci Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009.
- FAWAZ Gerges, **The Far Enemy Why Jihad Went Global**, Cambridge University Press, New York, 2005.
- FUAD Hüseyin, **Zerkavi: El-Kaide'nin İkinci Kuşağı ve El-Kaide'nin 20 Yıllık Planı**, Küresel Kitap, İstanbul, 2014.
- GENÇTÜRK Tuğçe, **Terör Kavramı ve Uluslararası Terörizme Farklı Yaklaşımlar**, Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2012.
- HANÇERLİOĞLU Orhan, **Felsefe Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, 17. Baskı, İstanbul, 2010.
- KARLSSON Ingmar, **Din, Terör ve Hoşgörü, Turhan Kayaoğlu** (Çev.), Homer Kitabevi, İstanbul, 2005.
- KAPANİ Münci, **Politika Bilimine Giriş**. Bilgi Yayın Evi, Ankara, 1995.
- KIŞLALI Ahmet Taner, **Siyasal Sistemler**, İmge Yayıncılık, Ankara, 1998.
- KIZILÇELİK Sezgin ve Erjem Yaşar. **Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü**, İzmir, Saray Medikal Yayıncılık, 1992.
- KOKTU Mehmed Zahid, **Cihat**, Seha Neşriyat, İstanbul, 1984.
- KORKMAZ Gürol, **Terör Medya İlişkisi**, Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi Ankara, 1999.
- MALLAT Chibli, **International Law and Iraq: The Safe Haven Imperative**, The Brown Journal of World Affairs, 1994.
- MARSDEN, Peter, **The Taliban War, and Religion in Afghanistan**, Zek Books Ltd., London-New York, 2002.
- MARTİN Gus, **Understanding Terrorism: Challenges, Perspectives, and Issues**, Third Edition, California: SAGE Publications, 2010.
- MÜJDE Vehid, **Afganistan ve Penç Sal Sütle-i Taliban**, Kabil, Meyvend Yayınları, 2002.
- ÖKMEN Mustafa, **Küreselleşme Sürecinde Yerelleşme Eğilimleri ve Yerel Yönetimler**, Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-I, Ed.: H. Özgür, M. Kösecik, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2005.
- ÖZTÜRK Serdar ve Kamil Çelik, **Terörizmin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri**, 2009.
- TACAR Pulat, **Terör ve Demokrasi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999.

TAVAS Taner, **Terörizm; Psikolojisi ve Hedefler**, Terörizm incelemeleri; Teori, Örgütler, Olaylar, Ümit Özdağ ve O. Metin Öztürk (der.) Ankara, ASAM, 2000.

TAVAS Taner, **İntihar Saldırıları, Terörizm İncelemeleri**, Jeopolitik-Strateji-Terör Yayınlar Dizisi:3, Asam Yayınları, Ankara, 2000.

TBB (Türkiye Barolar Birliği), **Türkiye ve Terörizm**, Şen Matbaa, Ankara, 2006.

TOPAL Ahmet Hamdi, **Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı**, Beta Yayınları, İstanbul, 2005.

TUMAN Joseph S., **Communicating Terror: The Rhetorical Dimensions of Terrorism**, Second Edition, California: SAGE Publications, 2010.

USAK, **PKK Terör Örgütü ile Etkin Mücadelede Analiz**, Risk, Fırsat ve Öneriler, Ankara: USAK Yayınları, 2008,

UYAR Tulga, **Terörle Mali ve Hukuki Mücadele**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008.

YÜCEBAŞ Önder, **Suç Ekonomisi ve Terörizmin Finansmanı**, Turhan Kitapevi, Ankara, 2011.

ZAFER Hamide, **Ceza Hukukunda Terörizm**, Beta Basım A.Ş., İstanbul, 1999.

MAKALELER

ACUN Can, "Neo el-Kaide: Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD)", **Seta Perspektif Dergisi**, 2014, Sayı: 53.

AĞBAL Naci, "Terörizmle Mücadele ve Şüpheli İşlem Bildirimi Uygulaması- I", **Yaklaşım Dergisi**, 2002, Sayı: 111, Mart.

AKÇAY Ekrem ve ÇELENAY Ömer, Terör Ve Medya İlişkisinin 2003 Yılında İstanbul'da Meydana Gelen Saldırıları Örneğiyle İncelenmesi, **NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2**, 2012, ss. 183-197.

ALKAN Ahmet, "Ramazan Erdem ve Rukiye Çelik, Sağlık Alanındaki Ayrımcı Tutum ve Davranışlar: Kavramsal Bir İnceleme", **Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi**, Cilt: 19, Sayı: 3, ss. 365-390, 2016.

ARAS Bülent, "Arap Baharı Sonrası Jeopolitik, İslam Devleti Ve Türkiye", **Orsam Dergisi**, 2015, Cilt: 6, Sayı: 65.

BAL İdris, "PKK ile Mücadele", **Cumhuriyet/Strateji Dergisi**, 2005, ss.17-24, 28 Kasım.

BAŞEREN Sertaç Hami, "Terörle Rejimin Değişmesi, Ülkenin Bölünmesi Hayaldir", **Cumhuriyet/Strateji Dergisi**, 2006, ss. 12-13, 5 Haziran.

BİÇER Ramazan, "İŞİD Düşünce Yapısının Teolojik Arkapları", **Kelam Araştırmaları Dergisi**, 2015, Cilt: 13, Sayı: 1, ss.1-11.

CAN Ahmet Vecdi, "Muhasebe Ekonomik Terörün Bir Aracı Olabilir mi?", **Akademik Bakış Dergisi**, 2010, Sayı: 19, Ocak-Şubat-Mart.

CENGİL Muammer ve Ali Rıza AYDIN, "İŞİD (Irak Şam İslam Devleti): Psikopolitik ve Teolojik Bir Değerlendirme", Iğdır Üniversitesi, **Sosyal Bilimler Dergisi**, 2014, Sayı: 6.

ÇAĞLAR Ali, "Terör ve Örgütlenme", **Amme İdaresi Dergisi**, 1997, Cilt: 30, Sayı: 3, Eylül, ss.119-133.

ÇAKIR Alpaslan, "Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörizmin Finansmanının Engellenmesi: Banka Riskleri ve Uyum Programının Oluşturulması II", **Bankacılar Dergisi**, 2010, Yıl: 21, Sayı: 74, Eylül, s. 71

ÇELİK Özden, "Terrorism Overview", A. Duyan (Ed.), **Defence Against Terrorism: Different Dimensions and Trends of an Emerging Threat, Amsterdam**, IOS Press, 2012, 1-17.

DİLMAÇ Sabri, Global Tehdit: Terörizm ve Türkiye'ye Etkisi", **Polis Dergisi**, Ankara, Sayı:40, Nisan-Mayıs-Haziran 2004, 357-367.

EKER Sami, Savaş Olgusunun Dönüşümü: Yeni Savaşlar ve Suriye Krizi Örneği, **Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, ss.31-66, 2015.

EKİCİ Niyazi, Alper SÖZER ve Selçuk ATAĞ, "İdeoloji ve Örgütsel Yapının Örgüte Eleman Kazanma Üzerindeki Etkisi: Türkiye'de DHKP/C ve Hizbullah Örneği", **Uluslararası Güvenlik Terörizm Dergisi**, c. 1, s. 1, ss. 37-57, 2010.

ERCAN Sebahattin, Rekabetin arttığı havacılık sektöründe charter pazarı daralıyor, **Turizm&Yatırım İşletme ve Endüstri Dergisi**, Kasım 2012.

ERDOĞAN İbrahim, Terörle Mücadele Stratejileri Bağlamında "Müzakere": Türkiye Örneği, **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 2, 2013, ss. 374-392.

ERGİL Doğu, Terörizm Mantiği ve Hedefi, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, Cilt 46, SBF Yayınları, 1991.

GÜRLER Recep Tayyip ve Ömer Behram Özdemir, El Kaide'den Post-Kaide'ye Dönüşüm: İŞİD, **Türkiye Orta Doğu Çalışmaları Dergisi**, 2014, Cilt: 1, Sayı: 1.

İÇDUYGU Ahmet, "Çokkültürlülük: Türkiye Vatandaşlığı İçin Toplumsal Zemin", **Türkiye Günlüğü**, sayı 33, Mart-Nisan 1995, s. 117-126, 1995.

İSMAYILOVEnur, "Rusya'nın İŞİD'le Mücadele Politikası", **Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM)**, 2015, ss. 1-5.

KAÇAR Ali, El Kaide'den İŞİD'e Irak ve Suriye'deki Direniş -I, **Genç Birikim Dergisi**, Sayı: 182, 2014, ss. 50-55.

KALENDER Ahmet, Organize Suçlar ve Terör, **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Dün/Bugün/Yarın** 2001, Sayı:53, Haziran.

KARACASULU Nilüfer ve Şevket OVALI, "Terör: Kavramsal Çeşitlilik", **Mülkiye Dergisi**, 2004, Cilt: 28, Sayı:243, ss. 49-62.

KAYA İbrahim, "Tampon Bölge Ve Uluslararası Hukuk", *Seta Perspektif*, Sayı: 73 Eylül 2014.

REÇBER Kamuran ve Veysel AYHAN, "Türkiye İle Suriye Arasındaki Krizin Hatay Bölgesi Üzerindeki Etkileri", *Alternatif Politika Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 3, 2013, ss.324-340.

KİRMAN Ali, 'Küresel Bir Sorun Olarak Din ve Şiddet', *Dinî Araştırmalar Dergisi*, 7 (20): 315-333, 2004, s.325.

KÜÇÜKŞAHİN Ahmet, "Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu PKK Terörüne Hazırlayan Nedenler" *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C.1,S.2 (Aralık), ss.63- 94, 2005.

Orhan Aytun, "Fırat Kalkanı Hedefler, Fırsatlar ve Riskler", *Ortadoğu Analiz*, Kasım-Aralık 2016 Cilt: 8 Sayı: 77.

ORHAN Oytun, "ABD'nin Suriye'de IŞİD İle Mücadele Stratejisi ve Türkiye", *Orsam Bölgesel Gelişmeler Değerlendirmesi*, No: 17, Kasım 2014.

ORHAN Oytun, "Fırat Kalkanı: Hedefler, Fırsatlar ve Riskler", *Ortadoğu Analiz Dergisi*, 2016, Cilt: 8, Sayı: 77, Kasım-Aralık, ss.10-13.

OYTUN Orhan, "Türkiye-RF Yakınlaşması ve Suriye", *Ortadoğu Analiz Dergisi*, 2016, Cilt: 8, Sayı: 75, ss. 62-63, Temmuz-Ağustos.

OZANKAYA Özer, "Türkiye'de Terörün Etkenleri Ve Çözüm Yolları". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 1979, 34(01).

ÖZCANMehmet, "Yeni Milenyumda Yeni Tehdit: Siber Terör". *Polis Dergisi*. 2003, Sayı: 34.

ÖZÇELİK Mehmet, "ABD'nin Dönüşen Suriye Politikası", *Bilgi Raporu Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü*, Konya, 2016, ss. 1-2.

SARAÇLI Murat, "Uluslararası Hukukta Terörizm", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2007, C. XI, Sa.1-2, ss. 1049-1078.

SİMON Douglas, "Violent Conflict in the International System of the 1990s", *New Thinking and Developments in International Politics*, ed. Neal Riemer, The Miller Center, New York, 1990, ss. 79-106.

Söz Dergisi, "DAEŞ'i Tanıyalım", Sayı: 18, ss.34-43, 2014.

ŞAHİN Faruk, "Dış Politik Etkenler Açısından Türkiye'de Terör Olayı", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1995, s. 5, ss. 79-102, s. 83-54.

TANER Bahar, "Terörizm ve Turizm", *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2000, Cilt: 11, Sayı: 2, Eylül-Aralık, ss.93-98.

TAVLAŞ Nezh, "Terörü Tanımlamak", *Strateji Dergisi*, 1995, Sayı: 2.

TOPÇUOĞLU Abdullah, "Ulus Devlet ve Etnisite Olgusu", *Türkiye Günlüğü*, sayı 33, Mart-Nisan 1995, s. 101-110.

TURİNAY Faruk, Ceza Hukukunda Terör Örgütü Kavramı, *TBB Dergisi*, Cilt: 116, 2016

YAKAR, Soner, SERKAN Yılmaz Kandır, YILDIRIM Beyazıt Önal, “Yeni Bir Finansman Aracı Olarak ‘Sukuk-Kira Sertifikası ve Vergisel Boyutunun İncelenmesi’”, Bankacılar Dergisi, Sayı 84, Mart 2013.

YAYLA Atilla, “Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve”, *Dergi Park*, 1990, ss. 335-385.

YEŞİLYURT Nuri, “Ortadoğu İle İlişkiler, Derleyen Baskın Oran”, *Türk Dış Politikası*, İletişim. 2013, Cilt:3.

YILMAN Emre, Genel Hatlarıyla “El-Kaide”, Uluslararası İlişkiler, Ahi Evran Üniversitesi, *Akademik Perspektif*, Ekim 2014, <http://akademikperspektif.com/2014/10/17/genel-hatlariyla-el-kaide/> (Erişim Tarihi: 15.04.2017).

İNTERNET KAYNAKLARI

AARON Zelin, IŞİD'in lideri el-Bağdadi'nin yükselişi, BBC Türkçe, 1 Ağustos 2014 tarihli internet haberi, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/08/140731_bagdadi_profil (Erişim tarihi: 11.12.2016).

AB, Akdeniz'deki göçmen ölümlerine karşı eylem planı hazırladı, <http://www.euractiv.com.tr/abnin-gelecegi/article/abakdenizdeki-gocmen-olumlerine-karsi-eylem-planı-hazırladı-031425> (Erişim tarihi: 06.08.2015).

Akşam Gazetesi, Kurtulmuş: Sonuç alıcı, kısa bir operasyon, 24 Ağustos 2016 Tarihli internet haberi, <http://www.aksam.com.tr/siyaset/kurtulmus-sonuc-alici-kisa-bir-operasyon/haber-544176> (Erişim tarihi: 22.12.2016).

Akşam, El Bab son dakika haberleri ve haritası ve en son durum nedir 25 Aralık, 25 Aralık 2016 Tarihli internet haberi, <http://www.aksam.com.tr/guncel/el-bab-son-dakika-haberleri-ve-haritasi-tsk-nerede-daes-ile-siddetli-catisma-var/haber-578717> (Erişim tarihi: 28.12.2016).

Akşam, Salih Müslim'den ABD itirafı: Yardım alıyoruz, 9 Ocak 2017 tarihli internet haberi, <http://www.aksam.com.tr/guncel/salih-muslimden-abd-itirafi-yardim-alıyoruz/haber-584481> (Erişim tarihi: 09.01.2017).

Aljazeera, "740 milyon euro gönderdik", 26 Temmuz 2016 tarihli internet haberi, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/740-milyon-euro-gonderdik> (Erişim tarihi: 01.01.2017).

Aljazeera, Erdoğan: ABD 3 gün önce Kobani'ye silah gönderdi, 23 Eylül 2016 tarihli internet haberi, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/erdogan-ABD-3-gun-once-kobaniye-silah-gonderdi> (Erişim tarihi: 20.12.2016).

ALTUN Fahrettin, Bu nasıl milli istihbarat?., 29 Aralık 2016 Tarihli köşe yazısı, <http://www.ahaber.com.tr/yazarlar/fahrettin-altun/2016/12/29/bu-nasil-milli-istihbarat> (Erişim tarihi: 29.12.2016).

Anadolu Ajansı, AB 3 milyar avro sözünü tutmadı, 29 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/dunya/ab-3-milyar-avro-sozunu-tutmadi/716236?amp=1> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

Anadolu Ajansı, Fırat Kalkanı'nda Bab hedefine 2 kilometre kaldı, 13 Ekim 2016 tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/info/infografik/2502> (Erişim tarihi: 22.12.2016).

Anadolu Ajansı, Türkiye'nin güvenlik kapısı: Bab, 24 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/info/infografik/3208> (24.12.2016).

Anadolu Ajansı , Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu: Bugüne kadar ABD, YPG'ye silah vermiştir. Nokta, 29 Aralık 2016 Tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/disisleri-bakani-cavusoglu-bugune-kadar-ABD-ypgye-silah-vermistir-nokta/716159> (Erişim tarihi: 29.12.2016).

Anadolu Ajansı , 'Fırat Kalkanı' dünya basınında geniş yankı buldu, 24 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/dunya/firat-kalkani-dunya-basininda-genis-yanki-buldu/634679> (Erişim tarihi: 20.12.2016).

Anadolu Ajansı, AB 3 milyar avro sözünü tutmadı, 29 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/dunya/ab-3-milyar-avro-sozunu-tutmadi/716236?amp=1> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

Anadolu Ajansı, ABD'nin PYD/PKK'ya askeri yardımı hız kesmedi, 29 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/dunya/ABDnin-pyd-pkkya-askeri-yardimi-hiz-kesmedi/716471> (Erişim tarihi: 29.12.2016).

Anadolu Ajansı, Bu tehdit ortadan kaldırılacak yapılan budur, 24 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <http://www.trthaber.com/haber/gundem/bu-tehdit-ortadan-kaldirilacak-yapilan-budur-267839.html> (Erişim tarihi: 22.12.2016).

Anadolu Ajansı, Fırat Kalkanı Harekatı, Çobanbey'de hız kazandı, 03 Eylül 2016 tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/info/infografik/1865> (Erişim tarihi: 22.12.2016).

Anadolu Ajansı, Işık: PYD mutlaka Fırat'ın doğusuna çekilecek, 25 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <http://www.trthaber.com/haber/gundem/isik-pyd-mutlaka-firatin-dogusuna-cekilecek-268125.html> (Erişim tarihi: 22.12.2016).

Anadolu Ajansı, İbrahim Kalın operasyonun amacını açıkladı, 24 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <http://www.trthaber.com/haber/gundem/ibrahim-kalin-operasyonun-amacini-acikladi-267959.html> (Erişim tarihi: 22.12.2016).

Anadolu Ajansı, İngiltere'deki yeni terör yasası insan haklarına aykırı, 17 Şubat 2015 tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/dunya/ingilteredeki-yeni-teror-yasasi-insan-haklarina-aykiri/74305> (Erişim tarihi: 10.01.2017).

Anadolu Ajansı, Stratfor'un karanlık dünyası, 1 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/stratforun-karanlik-dunyasi/619536?amp=1> (Erişim tarihi: 08.01.2017).

Anadolu Ajansı, TSK'dan DAES'e 'Fırat Kalkanı' operasyonu, 24.08.2016 Tarihli haber, <http://aa.com.tr/tr/info/infografik/1779> (Erişim tarihi: 21.12.2016).

Anadolu Ajansı, Türkiye, Ürdün ve Lübnan artık son limite geldi, 29 Ekim 2014 tarihli internet haberi, <http://aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-urdun-ve-lubnan-artik-son-limite-geldi/106371> (Erişim tarihi: 28.12.2016).

Anadolu Ajansı, Türkiye'nin güvenlik kapısı: Bab, 24 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1339953-firat-kalkani-harekatinda-el-bab-bolgesine-yapilan-operasyonda-neler-yasandi> (Erişim tarihi: 24.12.2016).

ANDREAS Becker, Who finances ISIS? The Relentless March of "Islamic State", June 19, 2014, <http://www.dw.de/who-finances-isis/a-17720149>. (Erişim tarihi: 01.12.2016).

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, ISİD/Daeş'e Karşı Küresel Koalisyonu Dış İşleri Bakanları düzeyindeki Küçük Grubunun Açıklaması, 2016, <http://avrupa.info.tr/tr/bilgi-kaynaklari/eeas-haberleri/eeas-single-view/article/isiddaese-karsi-kueresel-koalisyonu-dis-isleri-bakanlari-duezeyindeki-kuecuk-grubunun-a.html?cHash=2e95fa47181238825bd59a1864ff5f14&print=1> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

Avrupa Birliği, <http://avrupa.info.tr/tr/vize-mobilite-ve-goec/schengen-boelgesi.html> (Erişim tarihi: 02.01.2017).

BARDAKÇI Murat, Bu bayrak maalesef bir tasarım şaheseridir, 18 Haziran 2014 Tarihli Habertürk İnternet haberi, <http://www.haberturk.com/polemik/haber/959087-bu-bayrak-maalesef-bir-tasarim-saheseridir> (Erişim tarihi: 17.12.2016).

BARDAKÇI Murat, Yatağında ölemeyen lânetli hanedan, Hürriyet Gazetesi, 30 Ocak 1999 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yataginda-olemeyen-l-netli-hanedan-39060787> (Erişim tarihi: 06.12.2016).

BBC Times: 22 bin İŞİD militanının bilgileri sızdırıldı, 10 Mart 2016 Tarihli internet haberi, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160310_times_isid (Erişim tarihi: 06.12.2016).

BBC Türkçe İngiltere'de 7 yıldır beklenen Irak raporu açıklanıyor, 6 Temmuz 2016 Tarihli İnternet Sitesi Haberi, http://www.bbc.com/turkce/dunya/2016/07/160706_ingiltere_chilcot (Erişim tarihi: 09.12.2016).

BBC, 10 soruda: Türkiye'nin sınır güvenliği sağlanabilir mi?, 23 Temmuz 2015 tarihli internet haberi, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/07/150723_turkiye_sinir_guvenligi_10_soru (Erişim tarihi: 05.01.2017).

BBC, Cerablus'ta DAEŞ'e yönelik askeri harekât başlatıldı, 24 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <http://www.bbc.com/turkce/haberler/turkiye-37171880> (Erişim tarihi: 20.12.2016).

BBC, Davutoğlu: Sınırımızda DAEŞ'i, PKK'yı, Esad'ı istemiyoruz, 28 Ekim 2014 tarihli internet haberi, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/10/141027_davutoglu_doucet (Erişim tarihi: 25.12.2016).

BBC, Erdoğan ve Putin hemfikir: Suikast bir provokasyon, 20 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38365002> (Erişim tarihi: 23.12.2016).

BBC, Erdoğan: ABD uçakları Kobani'ye iki uçak silah indirdi, 23 Eylül 2016 tarihli internet haberi, <http://www.bbc.com/turkce/37447882> (Erişim tarihi: 20.12.2016).

BBC, Irak: Ebu Gureyb ve Taci hapisanelerinden yüzlerce militan firar etti, 22 Temmuz 2013 Tarihli internet haberi, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/07/130722_irak_toplu_firar (Erişim tarihi: 08.12.2016).

BBC, İstanbul'da gece kulübü Reina'ya saldırı ve sonrası yaşananlar, 1 Ocak 2017 tarihli internet haberi, <http://www.bbc.com/turkce/live/haberler-turkiye-38482615> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

BBC, İstanbul'da IŞİD operasyonu: 31 gözaltı, 23 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38414836> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

BBC, Merkel'in uçuşa yasak bölge desteği ne anlama geliyor?, 16 Şubat 2016 tarihli internet haberi, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160216_merkel_turkiye_suriye (Erişim tarihi: 07.01.2017).

BBC, Türkiye - AB göçmen planı: Engellerle dolu bir yol, 9 Mart 2016 tarihli internet haberi, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160309_turkiye_ab_anlasmasi (Erişim tarihi: 20.10.2016).

BBC, Türkiye, RF ve İran'dan Suriye mutabakatı, 20 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38377569> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

BEYAZIT Erkin, Küresel Cihatın Orta Doğu'daki Gelişim Süreci, Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı, Dış Politika Araştırmaları Merkezi, 2016, s.1, http://www.turkakademisi.org.tr/usr_img/yayinlar/makaleler/tasavdpa_makale_23_b.erkin_kuresel_cihat_son.pdf (Erişim tarihi: 10.12.2016).

Bianet, Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Kara Harekatı Açıklaması, 19 Kasım 2015 tarihli internet haberi, <http://bianet.org/bianet/siyaset/169375-cumhurbaskani-erdogan-dan-kara-harekati-aciklamasi> (Erişim tarihi: 25.12.2016).

BİLGİÇ Sadi, Terör Ve Terörle Mücadele, http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-167-2014062446turkiyenin_vizyonu07.pdf ss.91-121,(Erişim tarihi: 10.05.2016).

BİNGÖL Oktay ve Ali Bilgin Varlık, DAEŞ Raporu, Merkezi Strateji Enstitüsü, Rapor-002, s.4, http://merkezstrateji.com/wpcontent/uploads/2014/12/141002_RP_I%C5%9E%C4%B0D_s.6aWeb1.pdf (Erişim tarihi: 10.12.2016).

Bipartisan Policy Center, 'Coalition of the Reluctant: Turkey Wavers on Countering ISIS', <http://bipartisanpolicy.org/blog/turkey-reluctant-countering-isis/> (Erişim tarihi: 04.12.2016).

Birgün Gazetesi, Rus gazetesi Kommersant böyle yazdı: Rus istihbaratı Cerablus operasyonunu biliyordu, 26 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <http://www.birgun.net/haber-detay/rus-gazetesi-kommersant-boyle-yazdi-rus-istihbarati-cerablus-operasyonunu-biliyordu-125641.html> (Erişim tarihi: 15.12.2016).

Birleşmiş Milletler, BM SİSTEMİ:BM Türkiye, BM Ankara Enformasyon Merkezi, <https://www.unicankara.org.tr/bm-sistemi-bm-turkiye/> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

BRIAN Ross, Rhonda Schwartz, and James Gordon Meek, 'Isis Demands \$6.6m Ransom for 26-Year-Old American Woman', abcNews, <http://abcnews.go.com/Blotter/isis-demands-66m-ransom-26-year-american-woman/story?id=25127682> (Erişim tarihi: 03.12.2016).

CAN Burhanettin, Irak Denklemine Stratejik Açıdan Bakabilmek - 2: IŞİD Vakası – 1, Milli Gazete, 03.07.2014 tarihli yazısı, http://www.milligazete.com.tr/irak_denklemine_stratejik_acidan_bakabilmek__2_isid_vakasi__1/prof_dr_burhanettin_can/kose_yazisi/20579 (Erişim tarihi: 10.12.2016).

CHOSSUDOVSKEY Michel, "Going After" the Islamic State. Guess Who is Behind the Caliphate Project?, 12 Eylül 2014 Tarihli Globalresearch internet haberi, <http://www.globalresearch.ca/going-after-the-islamic-state/5401439> (Erişim tarihi: 12.12.2016), Çeviren: Bakan, İlker, İslam Devleti'nin "peşinde": Halifelik Projesinin Arkasında Aslında Kim Var?, Bilim ve Ütopya, 2014, Sayı:244.

CIA, CIA Hakkında, <https://www.cia.gov/tr> (Erişim tarihi: 28.12.2016).

Cnntürk, Erdoğan'dan kara harekatı açıklaması, 18 Kasım 2015 tarihli internet haberi, <http://www.cnnturk.com/video/turkiye/erdogandan-kara-harekati-aciklamasi> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

ÇİÇEK Nevzat, Dünden bugüne Irak Şam İslam Devleti (IŞİD), 12 Haziran 2014 tarihli Timeturk internet haberi, <http://www.timeturk.com/tr/2014/06/11/dunden-bugune-irak-sam-islam-devleti-isisid.html> (Erişim tarihi: 10.12.2016).

DAİRİEH Medyan, Islamic State, VICE News, Habertürk: Tüm Çıplaklığıyla DAES Gerçeği Belgeseli, Dakika: 00:05:10, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/986052-tum-ciplakligiyla-isisid-gercegi> (Erişim tarihi: 11.12.2016).

DAVİD Lerman, 'Islamic State's Oil Refining Undercut by Airstrikes: U.S.', BloombergBusiness, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2014-11-18/islamic-state-s-oil-refining-undercut-by-airstrikes-u-s-> (Erişim tarihi: 03.12.2016).

DAVUTOĞLU: Sınırımızda DAES, PKK ve Suriye rejimi istemiyoruz", Radikal, 28 Ekim 2014, http://www.radikal.com.tr/politika/davutoglu_sinirimizda_isid_pkk_ve_suriye_rejimi_i_stemiyoruz-1221711.

Deutsche Welle, Türkiye ile RF'dan ortak hava operasyonu, 18 Ocak 2017 tarihli internet haberi, <http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-ile-RFdan-ortak-hava-operasyonu/a-37184662> (Erişim tarihi: 18.01.2017).

DEUTSCHE Welle, Türkiye'de insan ticareti alarm veriyor, 10 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyede-insan-ticareti-alarm-veriyor/a-36718736> (Erişim tarihi: 29.12.2016).

DİKEN, İŞİD 'hilafet' ilan etti, adını ve bayrağını değiştirdi, 29 Haziran 2016 tarihli internet haberi, <http://www.diken.com.tr/isid-hilafet-ilan-etti/> (Erişim tarihi: 16.12.2016).

DOĞANMeryem, 11 Eylül Saldırıların 5. Yıl Dönümünü Nilgün Gürcan İle Tartıştık, (Nilgün Gürcan ile yapılmış röportaj), <http://www.usakgundem.com/makale.php?id=254>, (Erişim Tarihi: 02.05.2007).

Doğan Haber Ajansı, Türk Silahlı Kuvvetleri, Cerablus'a harekat başlattı, 24 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, http://www.dha.com.tr/turk-silahli-kuvvetleri-cerablusa-harekat-baslatti_1312302.html (Erişim tarihi: 20.12.2016).

Doğan Haber Ajansı, Türk Silahlı Kuvvetleri, Cerablus'a harekat başlattı, 24 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, Türk Silahlı Kuvvetleri, Cerablus'a harekat başlattı (Erişim tarihi: 20.12.2016).

ECHR, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, http://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf (Erişim tarihi: 10.01.2017).

Eker Sami, Savaş Olgusunun Dönüşümü: Yeni Savaşlar ve Suriye Krizi Örneği, Mynet, TSK'nın sınır ötesi harekatları ve tezkereler, 24 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <http://www.mynet.com/haber/guncel/tsknin-sinir-otesi-harekatlari-ve-tezkereler-2602382-1> (Erişim tarihi: 28.12.2016).

ERDEM Süleyman, Ensar el-İslam, 30 Aralık 2012 tarihli İnternet Köşe Yazısı, <http://sahipkiran.org/2012/12/30/ensar-el-islam/> (Erişim tarihi: 09.12.2016).

Esad'ın eski sağ kolu Ankara'da, Radikal, 27 Temmuz 2012, <http://www.radikal.com.tr/turkiye/esadin-eski-sag-kolu-ankarada-1095349>.

FAO, 'Global Information and Early Warning System on Food and Agriculture (GIEWS)', Special Alert No 332.

FATF, 'Financing of the Terrorist Organisation Islamic State in Iraq and the Levant (Isil)', Finacial Action Task Force, OECD, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Financing-of-the-terrorist-organisation-ISIL.pdf> (Erişim tarihi: 01.12.2016).

Gazetevatan, Reyhanlı saldırısında şok detay!, 16 Ekim 2015 Tarihli internet haberi, <http://www.gazetevatan.com/reyhanli-saldirisinda-sok-detay--874546-gundem/> (Erişim tarihi: 11.12.2016).

Gazetevatan, Son dakika haberi... Ruslar ilk kez El Bab'a hava harekatı düzenledi!, 29 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.gazetevatan.com/ruslar-ilk-kez-el-bab-a-hava-harekat-duzenledi-1023054-dunya/> (Erişim tarihi: 29.12.2016).

GÖKSEDEF Ece ve Melis Kobal, İŞİD Petrol A.Ş., Aljazeera, 30 Ekim 2014 Tarihli internet haberi, <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/isid-petrol> (Erişim tarihi: 02.01.2017).

GÜLEÇ Merve Gülçin, Türkiye İŞİD / DAES'e Destek Verdi mi?, İndigodergisi, 1 Temmuz 2015 tarihli internet haberi, <https://indigodergisi.com/2015/07/turkiyenin-isid-e-destek-iddialari/> (Erişim tarihi: 16.12.2016).

Güneş, Avrupa'nın insanlığı tel örgülere takıldı, 22 Eylül 2016 tarihli internet haberi, <http://www.gunes.com/dunya/avrupanin-insanligi-tel-orgulere-takildi-720280> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

GÜRCAN Metin, Paris saldırısı ve DAESH'e yönelik kara operasyonu, 16 Kasım 2015 tarihli internet haberi, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/paris-saldirisi-ve-iside-yonelik-kara-operasyonu> (Erişim tarihi: 22.12.2016).

Habertürk Irak Savaşı IŞİD'le beraber 7 büyük sonuç doğurdu, 7 Temmuz 2016 Tarihli İnternet Sitesi Haberi, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1263603-irak-savasi-isidle-beraber-7-buyuk-sonuc-dogurdu> (Erişim tarihi: 09.12.2016).

Habertürk IŞİD'in 5'lisini getirene 30 milyon Amerikan Doları, 3 Temmuz 2015 Tarihli internet haberi, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1098483-isidin-5lisini-getirene-30-milyon-Amerikan-Doları> (Erişim tarihi: 10.12.2016).

Habertürk, Bin Ladin nasıl öldürüldü? İşte bilinmeyen grafik!, 6 Kasım 2011 tarihli internet haberi, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/686065-bin-ladin-nasil-olduruldu-iste-bilinmeyen-grafik> (Erişim tarihi: 09.12.2016).

Habertürk, CIA, darbe girişimi gecesi Büyükkada'da mesaideymiş, 26 Temmuz 2016 tarihli internet haberi, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1272182-cia-darbe-girisimi-gecesi-buyukadada-mesaideymis> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

Habertürk, IŞİD, hilafet ilan etti, 29 Haziran 2014 tarihli internet haberi, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/963553-isid-hilafet-ilan-etti> (Erişim tarihi: 16.12.2016).

Habertürk, Kıbrıs Barış Harekâtı, 22 Temmuz 2014 tarihli internet haberi, <http://www.haberturk.com/tarihte-bugun/haber/972325-kibris-baris-harekati> (Erişim tarihi: 15.12.2016).

Habertürk, Türk Ordusu'ndan Süleyman Şah Türbesi için sınır ötesi operasyon!, 22 Şubat 2015 tarihli internet haberi, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1045770-turk-ordusundan-suleyman-sah-operasyonu> (Erişim tarihi: 25.12.2016).

Habertürk, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nden BM'ye tarihi DAESH mektubu, 24 Kasım 2015 tarihli internet haberi, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1157613-turkiye-cumhuriyeti-hukümetinden-bmye-tarihi-daes-mektubu> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

Habervitrini, İşte FETÖ'nun okullarını kapatan ülkeler, 19 Kasım 2016 tarihli internet haberi, <http://www.habervitrini.com/gundem/iste-feto-nun-okullarini-kapatan-ulkeler-868029> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

<http://aa.com.tr/tr/analiz-haber/turkiyenin-guvenlik-kapisi-bab/713280> (Erişim tarihi: 19.12.2016).

<http://dl4a.org/uploads/pdf/0521791405.Cambridge.University.Press.The.Far.Enemy.Why.Jihad.Went.Global.Sep.2005.pdf> (Erişim tarihi: 10.12.2016).

<http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/isid-petrol> (Erişim tarihi: 02.01.2017).

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/yazi_dizileri/332967/Kara_orgut_nasil_dogdu_.html (Erişim tarihi: 08.12.2016).

<http://www.diyamet.gov.tr/kategori/prof-dr-mehmet-gormez/120> (Erişim tarihi: 10.12.2016).

<http://www.gunes.com/Yazarlar/omer-ozkaya-69?page=5> (Erişim tarihi: 11.12.2016).

<http://www.haberturk.com/tv-rehberi/program/352763-daes-belgeseli> (Erişim tarihi: 12.12.2016).

http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/kalkan_m__k_l_c_m__pdf_a4766b20-11b9-475b-aab5-1088c3495851.pdf (Erişim tarihi: 13.12.2016).

<http://www.trthaber.com/haber/dunya/dogusundan-gelisim-surecine-teror-orgutu-dais221357.html> (Erişim tarihi: 10.12.2016).

Hürriyet, ABD Irak'ta yeni arananlar listesi hazırladı, 18 Şubat 2004 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/abd-irakta-yeni-arananlar-listesi-hazirladi-203492> (Erişim tarihi: 10.12.2016).

Hürriyet, ABD'den PYD'ye doğrudan silah, 21 Eylül 2016 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/ABDden-pydye-dogrudan-silah-40228722> (Erişim tarihi: 19.12.2016).

Hürriyet, DAEŞ'in tünel kazmada kullandığı makine bulundu, 30 Ekim 2016 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/isidin-tunel-kazmada-kullandigi-makine-bulundu-40263260> (Erişim tarihi: 26.12.2016).

Hürriyet, Esad'ı kapsarsa kara gücü olur, 7 Ekim 2014 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/esad-i-kapsarsa-kara-gucu-olur-27339896> (Erişim tarihi: 25.12.2016).

Hürriyet, IŞİD'in beyni Ebubekir el Bağdadi, 11 Haziran 2014 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/isid-in-beyni-ebubekir-el-bagdadi-26590026> (Erişim tarihi: 11.12.2016).

Hürriyet, Kahraman polis Fethi Sekin hain saldırıyı önledi..., Kahreden paylaşım, 5 Ocak 2017 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/kahraman-polis-fethi-sekin-sehit-oldu-alcaklarin-katliam-planini-onledi-40327836> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

Hürriyet, PKK'ya bombalar 20 milyon dolara yağdı, 18 Aralık 2007 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/pkk-ya-bombalar-20-milyon-dolara-yagdi-7885849> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

Hürriyet, Son dakika: Reina saldırısını DEAŞ üstlendi!, 2 Ocak 2017 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/reina-saldirisinda-korkunc-detaylar-40323896> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

Hürriyet, Süleyman Şah Türbesi'nin yapımı tamamlandı, 13 Mart 2015 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/suleyman-sah-turbesi-nin-yapimi-tamamlandi-28443396> (Erişim tarihi: 25.12.2016).

Hürriyet, Usame Bin Ladin öldürüldü, cesedi denize gömüldü, 2 Mayıs 2011 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/usame-bin-ladin-olduruldu-cesedi-denize-gomuldu-17684404> (Erişim tarihi: 09.12.2016).

Hürriyet, Utanç duvarı AB'yi birbirine düşürdü, 1 Eylül 2016 tarihli internet haberi, <http://www.hurriyet.com.tr/utanc-duvari-ab-yi-birbirine-dusurdu-29955853> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

Irak Body Count, Veritabanı, <https://www.iraqbodycount.org/database/> (Erişim tarihi: 09.12.2016).

Irak'ta Tacî ve Ebu Garîb Baskını: Yeniden Şiddet, 12 Ağustos 2013 tarihli Dış Politika Analizi, <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Analiz/3811?s=orsam%7Cturkish> (Erişim tarihi: 08.12.2016).

İhlas Haber Ajansı, ABD'den YPG'ye 7 helikopter silah yardımı, 13 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.ihha.com.tr/haber-ABDden-ypgye-7-helikopter-silah-yardimi-608947/> (Erişim tarihi: 20.12.2016).

İhlas Haber Ajansı, Erdoğan kara hareketinin sinyalini verdi, 27 Eylül 2014 tarihli internet haberi, <http://www.ihha.com.tr/haber-erdogan-kara-hareketinin-sinyalini-verdi-394968/> (Erişim tarihi: 21.12.2016).

İncil (M.S. 52 - 68), "Adam öldürmeyeceksin", <http://www.kutsalkitap.com/calisma/Incil.pdf> (11.12.2016).

JEAN-Charles Brisard, and Damien Martinez, 'Islamic State: The Economy- Based Terrorist Funding', Thomson Reuters Accelus, <http://accelus.thomsonreuters.com/sites/default/files/GRC01815.pdf> (Erişim tarihi: 02.12.2016).

JOSHUA Bleiberg, and Darrell M. West, 'The United States Must Respond to the Islamic State Threat (on Twitter)', The Brookings Institute, <http://www.brookings.edu/blogs/techtank/posts/2014/10/20-islamic-state-socialmedia> (Erişim tarihi: 03.12.2016).

Jusoor for Studies, Fırat Kalkanı Operasyonu Türk politikasının seçeneklerini arttıran katkılar, Durum Tahmini, Jusoor Araştırma Merkezi, Ekim Sayısı, s.2, http://www.jusoor.co/content_images/users/1/contents/276.pdf (Erişim tarihi: 22.12.2016).

KAR Selçuk, <http://arsiv.ntv.com.tr/news/124842.asp#BODY> (Erişim tarihi: 10.01.2017).

KENASARİ Muhammed Bilal, ABD el-Bağdadi'nin başına koyduğu ödülü artırdı, Anadolu Ajansı, 16 Aralık 2016 tarihli İnternet Haberi, <http://aa.com.tr/tr/dunya/abd-el-bagdadinin-basina-koydugu-odulu-artirdi/708006> (Erişim tarihi: 15.12.2016).

KILIÇKAYA Belkıs, DAES "Tekfirci Cihatçılık, Habertürk Belgesel, Bölüm: 1-3, Yayın Tarihi: 29 Nisan 2016, Bölüm 1: Dakika 00:23:15 <https://twitter.com/belksklkaya/status/727536585202343937> (Erişim tarihi: 12.12.2016).

Kuran-ı Kerim, el-İsra Suresi, Ayet: 610-632 <http://www.kuran-ikerim.org/index.php?s=artic-le&aid=101> (Erişim tarihi: 29.12.2016).

LEVITT Matthew, Countering Isil Financing: A Realistic Assessment, Washington Institute for Near East Policy, www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/other/LevittStatement20150202-v3.pdf (Erişim tarihi: 03.12.2016).

Maggie Fick, 'Isis-Controlled Iraq Is Looking at a Wheat Shortage', Reuters, <http://www.businessinsider.com/r-special-report-for-islamic-state-wheatseason-sows-seeds-of-discontent-2015-1> (Erişim tarihi: 02.12.2016).

Milat Gazetesi, Suriye sınırında CIA ajanı yakalandı, 2 Eylül 2016 tarihli internet haberi, <http://www.milatgazetesi.com/suriye-sinirinda-cia-ajani-yakalandi-haber-93450> (Erişim tarihi: 08.01.2017).

Milliyet, ABD'li özel istihbarat kuruluğu Stratfor'dan darbe yönlendirmeleri, 28 Temmuz 2016 tarihli internet haberi, <http://www.milliyet.com.tr/abd-li-ozel-istihbarat-kurulusu-gundem-2285537/> (Erişim tarihi: 08.01.2017).

Milliyet, Avrupa, 1200 km'lik dikenli tel çekti, 5 Nisan 2016 tarihli internet haberi, <http://www.milliyet.com.tr/avrupa-1200-km-lik-dikenli-tel/dunya/detay/2221366/default.htm> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

Milliyet, Hükümetten 'kara operasyonu' açıklaması, 13 Şubat 2016 tarihli internet haberi, <http://www.milliyet.com.tr/hukumetten-kara-operasyonu--gundem-2193870/> (Erişim tarihi: 25.12.2016).

Milliyet, IŞİD ne istiyor?, 11 Haziran 2014 tarihli internet haberi, <http://www.milliyet.com.tr/isid-ne-istiyor-/dunya/detay/1895626/default.htm> (Erişim tarihi: 11.12.2016).

Milliyet, İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, Hatay'da İncelemelerde Bulundu, 7 Ocak 2017 tarihli internet haberi, <http://www.milliyet.com.tr/icisleri-bakani-suleyman-soylu-hatay-hatay-yerelhaber-1763612/> (Erişim tarihi: 07.01.2017).

Milliyet, Uçak Bulundu Pilotlar Şehit, 5 Temmuz 2012 tarihli internet haberi, <http://www.milliyet.com.tr/ucak-bulundu-pilotlar-sehit-gundem-1562878/> (Erişim tarihi: 10.11.2016).

NADIA Massih, 'Isis Gains Highlight 'Aggressive' Use of Water as Weapon of War', The Daily Star, <http://www.dailystar.com.lb/News/Middle-East/2014/Jul-21/264554-isis-gains-highlight-aggressive-us> (Erişim tarihi: 10.01.2017).

NERIAH Jacques, The Structure of the Islamic State (ISIS), 8 Eylül 2014 Tarihli Jerusalem Center For Public Affairs analizi, <http://jcpa.org/structure-of-the-islamic-state/> (Erişim tarihi: 17.12.2016).

NTV (2016), AB Suriyeli mülteciler için 740 milyon euro gönderdi, 26 Temmuz 2016 tarihli internet haberi, <http://www.ntv.com.tr/dunya/ab-suriyeli-multeciler-icin-740-milyon-euro-gonderdi,erUvOLB1QUqmGtPEmMVAfQ> (Erişim tarihi: 29.12.2016).

NTV, "Canlı bomba"yı 30 metreden tespit edebilen teknoloji, 18 Mayıs 2016 tarihli internet haberi, <http://www.ntv.com.tr/teknoloji/canli-bombayi-30-metreden-tespit-edebilen-teknoloji,pLsr8Eh4eEO8SPA8uwyQVg> (Erişim tarihi: 30.12.2016).

NTV, Ebu Musab Ez Zerkavi kimdir?, 8 Haziran 2006 Tarihli İnternet Haberi, <http://arsiv.ntv.com.tr/news/376124.asp> (Erişim tarihi: 08.12.2016).

NTV, Puşkov: Erdoğan haklı, ABD terör örgütlerine destek veriyor, 28 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.ntv.com.tr/dunya/puskov-erdogan-hakli-abd-teror-orgutlerine-destek-veriyor,tFsLoqgOzUWutyKmrVkdzw> (Erişim tarihi: 29.12.2016).

NTV, Son Dakika... İzmir Adliyesi önünde bombalı terör saldırısı: 2 şehit, 5 Ocak 2017 tarihli internet haberi, <http://www.ntv.com.tr/turkiye/son-dakika-izmir-adliyesi-onunde-bombaliteror-saldirisi-2> (Erişim tarihi:10 .05.2017).

NTV, Türkiye ve RF Suriye'de ateşkes planında anlaştı, 28 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.ntv.com.tr/dunya/turkiye-ve-RF-suriyede-ateskes-planinda-anlasti,eagfPMDL802QFbKWk1RVEA> (Erişim tarihi: 28.12.2016).

OKTAY Bingöl ve Ali Bilgin Varlık, Korunmuş Bölgeler, Merkez Strateji Enstitüsü, Bilgi Notu-001, s.1 http://merkezstrateji.com/wp-content/uploads/2014/09/Tampon-Ara-G%C3%BCvenli-B%C3%B6lge-Kavramlar%C4%B1_s4.pdf (Erişim tarihi: 05.01.2017).

ÖRNEK Elif, 'Türkiye kara harekâtı düzenlerse bataklığa saplanır', 2 Şubat 2016 tarihli Sputniknews internet sitesi haberi, <https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201602021020600035-turkiye-suriye-cerablus-rakka-pyd-isis/> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

ÖZDAĞ Ümit, Ümit Özdağ'dan Fırat Kalkanı yorumu, Mynet, 25 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.mynet.com/haber/politika/umit-ozdagdan-firat-kalkani-yorumu-2798409-1> (Erişim tarihi: 16.12.2016).

Posta (2015), Yabancı belgelerle Said Nursi, 2 Haziran 2015 tarihli internet haberi, <http://www.posta.com.tr/yabanci-belgelerle-said-nursi-haberi-284823> (Erişim tarihi: 19.12.2016).

PAKSOY,Emre Terörizmin Tarihsel Süreci, <http://www.derindusunce.org/2013/02/08/terorizmin-tarihsel-sureci/> (Erişim Tarihi: 10.03.2013).

Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161002-6.pdf> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161002-6.pdf> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

Sabah, Erdoğan-Bush görüşmesi sona erdi, 5 Kasım 2007 tarihli internet haberi, <http://arsiv.sabah.com.tr/2007/11/05/haber,3F42A4BD7DEA4B51AE9E5CBD6AC9C9CA.html> (Erişim tarihi: 10.01.2017).

Sabah, Ebu Bekir El Bağdadi kimdir?, 12 Haziran 2014 tarihli internet haberi, <http://www.sabah.com.tr/galeri/dunya/yeni-ladin-ebu-bekir-el-bagdadi-kimdir/25> (Erişim tarihi: 09.12.2016).

Sabah, O gece bu otelde CIA mesaideydi!, 26 Temmuz 2016 tarihli internet haberi, <http://www.sabah.com.tr/gundem/2016/07/26/o-gece-bu-otelde-cia-mesaideydi> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

Sabah, PKK etkiyi artırmak için PETN kullandı!, 17 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.sabah.com.tr/gundem/2016/12/17/pkk-etkiyi-artirmak-icin-petn-kullandi> (Erişim tarihi: 18.12.2016).

SANDIKLI Atilla ve Gökhan YİVCİGER, Siber Terörizm Raporu, TASAM, http://www.tasam.org/files/pdf/raporlar/siber_teror__639c0ad9-f639-4c64-9220-3bbc07f81993.pdf, (Erişim tarihi: 06.10.2016).

SANGER David E. and Julie Hirschfeld Davis, Struggling to Starve ISIS of Oil Revenue, U.S. Seeks Assistance From Turkey, Sept. 13, 2014, http://www.nytimes.com/2014/09/14/world/middleeast/struggling-to-starve-isis-fofoil-revenue-us-seeks-assistance-from-turkey.html?_r=0. (Erişim tarihi: 01.12.2016).

SARIÇİÇEK Işıl, MÜHENDİSLİK PROBLEMLERİNDE GPR YÖNTEMİ, Jeofizik Mühendisliği Eğitimi, Sertifika Programı, Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane, 2014, http://jeofizik.gumushane.edu.tr/user_files/files/JMESP/GPR.pdf (Erişim tarihi: 10.01.2017)

Sözcü, Cumhurbaşkanı Erdoğan: Kara harekatı gerekli, 27 Eylül 2014 tarihli internet haberi, <http://www.star.com.tr/politika/cumhurbaskani-erdogan-kara-harekatı-gerekli-haber-945076/> (Erişim tarihi: 25.12.2016).

Sputniknes, ABD, 35 Rus diplomatı 72 saat içerisinde sınır dışı edecek, 29 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <https://tr.sputniknews.com/ABD/201612291026553306-ABD-RF-yaptirim-diplomat-sinir-disi/> (Erişim tarihi: 29.12.2016).

Sputniknews, IŞİD dini ve etnik azınlıklara yönelik soykırımı sürdürüyor, 11 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <https://tr.sputniknews.com/abd/201608111024331546-isid-abd-etnik-azinlik/> (Erişim tarihi: 10.01.2017).

Sputniknews, IŞİD, El Bab'ı bomba tuzaklarıyla doldurdu', 27 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201612271026504590-isid-el-bab-boma-tuzak/> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

Suriye'de İç Savaş, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/brukselde-guvenli-bolge-gorusmesi> (Erişim tarihi: 05.10.2016).

ŞEYHANLIOĞLU Hüseyin, Usame Bin Ladin ve ABD İlişkileri Tarihi, Stratejik Düşünce Enstitüsü, <http://www.sde.org.tr/tr/newsdetail/usame-bin-ladin-ve-abd-iliskileri-tarihi/2567> (Erişim tarihi: 08.12.2016).

T.C. AB Bakanlığı, Türkiye - Ab Ortak Eylem Planı, 15 Ekim 2015 tarihli rapor, http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/15_ekim_2015_turkiye_ab_ortak_eylem_plani_.pdf (Erişim tarihi: 28.12.2016).

T.C. AB Bakanlığı, Türkiye-AB Zirvesi Ortak Sonuç Bildirisi, 29 Kasım 2015 tarihli bildiri, http://www.ab.gov.tr/files/000files/2015/11/turkiye_ab_zirvesi_ortak_sonuc_bildirisi_29_kasim_2015.pdf (Erişim tarihi: 28.12.2015).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, Türkiye-AB Arasında 18 Mart'ta Varılan Mutabakata İlişkin Soru-Cevaplar, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-arasinda-18-mart_ta-varilan-mutabakata-iliskin-soru-cevaplar.tr.mfa (Erişim tarihi: 28.12.2016).

Takvim, El Bab'da kahramanlık destanı, 31 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.takvim.com.tr/guncel/2016/12/31/el-babda-kahramanlik-destani> (Erişim tarihi: 01.01.2017).

TARAKÇI Nejat, Fırat Kalkanı Harekâtının Jeopolitik Etkileri, Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, BM Anlaşması, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf> (Erişim tarihi: 10.01.2017).

TBMM, Birleşmiş Milletler Anlaşması, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf> (Erişim tarihi: 10.12.2016).

TCCB, Eğitim-Donat Konusunda Mutabakat Görünüyor, Ama Uçuşa Yasak Bölge ve Güvenli Bölge Hususunda Bir Mutabakat Yok, 8 Aralık 2014 tarihli açıklama, <http://www.tccb.gov.tr/haberler/410/1552/egit-donat-konusunda-mutabakat-gorunuyor-ama-ucusa-yasak-bolge-ve-guvenli-bolge-hususunda-bir-mutabakat-yok.html> (Erişim tarihi: 07.01.2017).

TDK (Türk Dil Kurumu), Terör Kavramı, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.581fb2d1ed5da6.66592938 (Erişim tarihi: 10.03.2016).

Terör Örgütleri, IŞİD (Irak ve Şam İslam Devleti), 12 Haziran 2014 tarihli internet haberi, <http://www.terororgutleri.com/isid-irak-ve-sam-islam-devleti/> (Erişim tarihi: 16.12.2016).

Tevrat (M.Ö. 52 - 68), Öldürmeyeceksin, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/781/10030.pdf> (Erişim tarihi: 30.12.2016).

The Daily Star, U.S. boosts reward on Baghdadi to \$25 million, 17 Aralık 2016 tarihli İnternet haberi, <https://www.dailystar.com.lb/News/Middle-East/2016/Dec-17/385688-us-boosts-reward-on-baghdadi-to-25-million.ashx> (Erişim tarihi: 15.12.2016).

The German Marshall Fund of the United States, Türkiye'nin Algıları Araştırması: 2015, ss.1-14 http://www.gmfus.org/sites/default/files/TP%20Key%20Findings%20Report%20Turkce%20Final_0.pdf (Erişim tarihi: 22.12.2016).

The German Marshall Fund of the United States, Türkiye'nin Algıları Araştırması: 2015, ss.1-14, s.1, http://www.gmfus.org/sites/default/files/TP%20Key%20Findings%20Report%20Turkce%20Final_0.pdf (Erişim tarihi: 22.12.2016).

The Telegraph (2016), Iraq and Syria: How many foreign fighters are fighting for Isil?, 24 Mart 2016 Tarihli internet haberi, <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/03/29/iraq-and-syria-how-many-foreign-fighters-are-fighting-for-isil/> (Erişim tarihi: 08.12.2016).

The White House, Osama Bin Laden Dead, 2 Mayıs 2011 tarihli basın açıklaması, <https://www.whitehouse.gov/blog/2011/05/02/osama-bin-laden-dead> (Erişim tarihi: 09.12.2016).

Timetürk, PYD lideri Salih Müslim: ABD'den askeri yardım alıyoruz, 9 Ocak 2017 tarihli internet haberi, <http://www.timeturk.com/pyd-lideri-salih-muslim-abd-den-askeri-yardim-aliyoruz/haber-447041> (Erişim tarihi: 09.01.2017).

TOM McTague, 'Cameron Tells European Leaders to 'Be Good to Their Word' and Stop Funding Isis with Ransom Payments ', DailyMail, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2742272/Cameron-tells-Europeanleaders-good-word-stop-funding-ISIS-ransom-payments.html> (Erişim tarihi:03.12.2016).

Topluma Kazandırma Kanunu, Resmi Gazete Tarihi: 29.07.2003, Resmi Gazete Sayısı: 25191, <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/uhamer/Ter%C3%B6rle%20M%C3%BCcadeleye%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Ulusal%20Mevzuat/TOPLUMA%20KAZANDIRMA%20KANUNU.pdf> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

TRT Haber, Avrupa Birliği 3 milyar sözünü tutmadı, 29 Aralık 2016 tarihli internet haberi, <http://www.trthaber.com/haber/dunya/avrupa-birligi-3-milyar-sozunu-tutmadi-290936.html> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

Trthaber, ABD'den Fırat Kalkanı Operasyonu'na hava desteği, 24 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <http://www.trthaber.com/haber/dunya/ABDden-firat-kalkani-operasyonuna-hava-destegi-268003.html> (Erişim tarihi: 24.12.2016).

Trthaber, Doğuşundan gelişim sürecine terör örgütü DAİŞ, 9 Aralık 2015, <http://www.trthaber.com/haber/dunya/dogusundan-gelisim-surecine-terror-orgutu-dais-221357.html>.

Uluslararası Af Örgütü, Türkiye ile AB Arasında İmza Edilen "Geri Kabul Antlaşması'na" Dair Tutum Belgesi", Mülteci Hakları Koordinasyonu İletişim, 2014 http://amnesty.org.tr/uploads/Docs/mhk_gerikabultutumbelgesi_web424.pdf, (Erişim tarihi: 10 Kasım 2016).

Yakın Doğu Haber, Irak İslam Devleti ile Nusra Cephesi birleşiyor, 9 Nisan 2013 tarihli internet haberi, http://ydh.com.tr/HD11704_irak-islam-devleti-ile-nusra-cephesi-birlesiyor.html (Erişim tarihi: 11.12.2016).

YALÇIN Soner, Ladin'in öldürölmesi ile birlikte, Sözcü, 10 Ağustos 2014 tarihli internet yazısı, <http://www.sozcu.com.tr/2014/yazarlar/soner-yalcin/isis-liderinin-turk-kokeni-574371/> (Erişim tarihi: 09.12.2016).

Yarar Mete, Adı Fırat Kalkanı ruhu Ömer Halisdemir, Karar Gazetesi, 25 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.karar.com/yazarlar/mete-yarar/adi-firat-kalkani-ruhu-omer-halisdemir-1943> (Erişim tarihi: 20.12.2016).

Yeniakit, CIA'nin binbir surat ajanı Suriye sınırında enselendi, 2 Eylül 2016 tarihli internet haberi, <http://www.yeniakit.com.tr/haber/cianin-binbir-surat-ajani-suriye-sinirinda-enselendi-208025.html> (Erişim tarihi: 08.01.2017).

Yeniakit, O ülke tüm FETÖ okullarını kapattı, 27 Ağustos 2016 tarihli internet haberi, <http://www.yeniakit.com.tr/haber/o-ulke-tum-feto-okullarini-kapatti-206466.html> (Erişim tarihi: 05.01.2017).

Yeniakit, Şam'ın fethi cephesinden Türkiye açıklaması, (Erişim tarihi: 23 09. 2016).

Yeniasya (2008), Irak, El Kaide lideri yakalanmadı, 10 Mayıs 2008 tarihli internet haberi, <http://www.yeniasya.com.tr/2008/05/10/dunya/h7.htm> (Erişim tarihi: 10.12.2016).

Yenişafak, Başına 25 milyon Amerikan Doları ödül konulan Zerkavi kimdir?, 8 Haziran 2006 tarihli internet haberi, <http://www.yenisafak.com/arsiv/2006/haziran/08/8813.html> (Erişim tarihi: 20.12.2016).

Yenişafak, IŞİD'in sırrını MİT çözdü, 17 Ekim 2014 tarihli internet haberi, <http://www.habervitrini.com/gundem/isidin-sirrin-mit-cozdu-262908> (Erişim tarihi: 10.01.2017).

Yüksek Mahkeme IŞİD ve En-Nusra Cephesi'ni terör örgütü olarak tanıdı), Aralık 29, 2014, <http://tass.ru/politika/1677833> (Erişim tarihi: 14.02.2015)

ZALEWSKI Piotr, 'The Jihadists Want a Petro State of Their Own, Too', Bloomberg Businessweek, <http://www.bloomberg.com/bw/articles/2014-06-20/iraqs-isil-jihadists-want-an-oil-state-of-their-own-too> (Erişim tarihi: 11.12.2016)

TEZLER

ALKAN Niyazi, Türkiye'de Terör Örgütleri Tarafından Gerçekleştirilen İntihar Saldırılarının Sosyolojik Ve Psikolojik Açından İncelenmesi ve Önleme, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2006, (**Yüksek Lisans Tezi**).

ALTUN Fatih Mustafa, Türkiye ve İspanya'nın Terörle Mücadele Politikalarının Karşılaştırılması, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, 2010, (**Yüksek Lisans Tezi**).

ATLI Davut, Terörle Mücadele Hizmetlerinde Toplam Kalite Yönetiminin Uygulanabilirliği, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, 2002, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

AYDEMİR Salim, Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Terörizm, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, 2006, (**Yüksek Lisans Tezi**).

ÇINAR Temel Ülfet, Türkiye'ye Yönelik Terör Örgütleri Ve Türkiye'nin Terörizmle Mücadelesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, 2010, (**Yüksek Lisans Tezi**).

DİLMAÇ Sabri, Terörizmde Tanım Sorunu ve Yaklaşımlar, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Yönetimi ve Stratejileri ABD: Ankara, 2011, (**Doktora Tezi**).

ELMASFatma Yılmaz, Avrupa Birliği Göç-Dış Politika İlişkisinde Paradigma Değişimi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2016, (**Doktora Tezi**).

GÜCENMEZ Bekir, Terörizmin Finansmanı: PKK, ETA Ve IRA Terör Örgütlerinin Karşılaştırılması, Savunma Bilimleri Enstitüsü, Kara Harp Okulu, Ankara, 2014, (**Yüksek Lisans Tezi**).

GÜNEY Emin, Sivas Tereke Defterlerinden Hareketle Sivas'ta Seyyidlerin Sosyo-Ekonomik Hayatı (1825-1850 Yılları), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslâm Tarihi Ve Sanatları Anabilim Dalı, İslâm Tarihi Bilim Dalı, İstanbul, 2015, (**Yüksek Lisans Tezi**).

GÜREL Mehmet Murat, Küreselleşen Dünya Ve Terörizm, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008, (**Yüksek Lisans Tezi**).

OLCA Yusuf, Anayasal Hak ve Özgürlükler Bağlamında Terörle Mücadele ve Terör Örgütleri, Zirve Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep, 2014, (**Yüksek Lisans Tezi**).

TAŞ Davut, Türkiye'de Terörle Mücadelede Türk Kamu Yönetiminin İşlevleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme: PKK Örneği, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2014, (**Yüksek Lisans Tezi**).

TERKAN Aytekin, Terörizmle Mücadele Kapsamında İnsansız Hava Araçlarının Rolü: Federal Yönetimli Aşiret Bölgesi Örneği, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2015, (**Yüksek Lisans Tezi**).

ULUDAĞ Gökhan, Türkiye'de Terör Örgütlerinin Eleman Kazanma Yöntemleri, PKK Örneği, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, 1987, (**Yüksek Lisans Tezi**).

YILMAZ Abdulkadir, Ortadoğu'da Din Referanslı Terör Örgütleri: Hizbullah Ve El Kaide Örnekleri, Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara-2015, (**Yüksek Lisans Tezi**).

RAPOR VE SEMPOZYUM

AYDIN Ahmet Hamdi ve Mehmet Emin Türkoğlu, "Dini Motifli Terör" Kavramı, 38. ICANAS, "**Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi**", Uluslararası İlişkiler, 1. CİLT, Ankara, 2011.

BAŞEREN Sertaç, Kavramsal Özellikleri ile Terörizm, "**Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu**" Bildirileri Kitabı, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 2006, s. 7-18.

BİLGESAM, Terörün Geldiği Yeni Boyut: İşid Örneği, "**Bilge Adamlar Kurulu Raporu**", Rapor No: 67, Bilgesam Yayınları, İstanbul, 2015.

DEMİR Hilmi, Selefilik ve Selefi Hareketi DAESH Ne Kadar Sünnidir?, "**21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü Özel Rapor**", Rapor No: 21, 2014.

KOCAOĞLU Mehmet, Türkiye'yi Bölme ve Köşeye Sıkıştırma Vasıtası Olarak İç ve Dış Mitraklar Tarafından Kullanılan Terörizm, "**Doğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri**", İzmir: Çağlayan A.Ş. 1999.

Report of the Secretary General on the Threat Posed by ISIL (Da'esh) to International Peace and Security and the Range of United Nations Efforts in Support of Member States in Countering the Threat", United Nations Security Council, 2016, <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/N1602353.pdf>, (Erişim tarihi: 10.04.2017)

MUTİOĞLU Halil, 'Yeni Dünya Düzensizliğinde Terör ve Türkiye', "**I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu**", Elazığ, Bildiriler Kitabı: 257-267, 2000.

Uluslararası Terörizm ve Sınırşan Suçlar Araştırma Merkezi, Stratejik Güvenlik Yaklaşımları, **V. Uluslararası Terörizm ve Sınırşan Suçlar Sempozyumu**, Antalya, 6-8 Aralık 2013.

YEŞİLTAŞ Murat, ÖZDEMİR Ömer Behram, ÖNCEL Rifat, Düz Sibel, ÖZTÜRK Bilgehan, Sınırdaki Düşman: Türkiye'nin DAİŞ İle Mücadelesi, **Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları Raporu**, Rapor Yayın No: 65, 2016.

